

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

HALEP VİLAYETİ EVAMİR-İ SULTANİYE DEFTERİ
(H. 1133-1138 / M. 1720-1725) TRANSKRİPSİYON
VE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Mustafa Nuri TÜRKMEN

HAZIRLAYAN

Tuba DAĞTEKİN

ŞANLIURFA- 2012

ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Mustafa Nuri TÜRKMEN'in danışmanlığında, Tuba DAĞTEKİN'in hazırladığı "*Halep Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri (H. 1133-1138 / M. 1720-1725) Transkripsiyon Ve Değerlendirilmesi*" konulu bu çalışma 15.06.2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Tarih Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Mustafa Nuri TÜRKMEN

Üye : Prof. Dr. Muammer GÜL

Üye : Doç. Dr. Celil ABUZER

Bu tezin Tarih Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

Prof. Dr. Recep ÇİĞDEM
Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Abdurrahman ELMALI
DEKAN

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntılar, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Tarih Anabilim Dalına bağlı Tarih Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisiyim. Hazırlanmış olduğum, "Halep Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri (H.1133-1138 / M. 1720-1725) Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi" konulu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağımı gösterdiğimi beyan ederim.

22/06/2012

Tuba DAĞTEKİN

YAZIŞMA ADRESİ:

Veysel Karani Mah. 486. Sk. Renas apt. No:10

ŞANLIURFA

Tlf.: (0544) 4899819

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	vi
ÖNSÖZ	vii
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM ŞER'İYYE SİCİLLERİ VE ÖNEMİ

A. ŞER'İYYE SİCİLLERİNİN TANIMI VE KAPSAMI	3
B. ŞER'İYYE SİCİLLERİNİN ÖNEMİ	4
C. EVAMİR-İ SULTANİYE DEFTERLERİ	5

II. BÖLÜM 18. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ VE HALEP VİLAYETİ

A. HALEP VİLAYETİ COĞRAFİ DURUMU	6
1. Sınırları	6
2. İklimi.....	6
B. HALEP VİLAYETİ KISA TARİHÇESİ.....	6
C. 18. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NİN GENEL DURUMU	7
D. SULTAN III. AHMED HAN DÖNEMİ	9

III. BÖLÜM DEFTERİN TANITIMI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

A. DEFTERİN TANITIMI.....	11
B. DEFTERİN DİPLOMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ	11
C. DEFTERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	12
1. Belge Çeşidine Göre Değerlendirme	12
a. Ferman	12
b. Berat	14
c. Mektub	15

d. Arz.....	15
e. Telhis	16
2. Fiziki Açıdan Değerlendirme.....	16
3. İdari Yapılanma Açısından Değerlendirme	17
a. Kadı	17
b. Diğer Devlet Görevlileri	18
c. Yol güvenliği ve Menzilci teşkilatı	19
d. Konsolosluklara Tercüman Tayini.....	20
4. Sosyal Hayat Açısından Değerlendirme	20
a. Vakıflar	21
b. Kişisel Anlaşmazlıklar.....	23
c. Hukuk Sistemi.....	23
d. İsimler, Ünvanlar,.....	24
5. Müslüman-Gayrimüslim İlişkileri Açısından Değerlendirme	25
6. Vergiler Açısından Değerlendirme	25
a. Avarız Vergisi.....	25
b. Nüzul Vergisi.....	27
c. Mukataa.....	28
d. Bac Vergisi.....	28
7. Ticaret Açısından Değerlendirme	29
8. Askeri Açıdan Değerlendirme	30

IV. BÖLÜM **METİN TRANSKRİPSİYON VE ÖZETLERİ**

METİN TRANSKRİPSİYON VE ÖZETLERİ.....	32
SONUÇ	131
BİBLİYOGRAFYA	133
EKLER	135
EK-I. SÖZLÜK	135
EK-II. 18. YÜZYIL BAşLARINDA OSMANLI DEVLETİ HARİTASI	140
EK-III. 18. YÜZYIL SONLARINDA OSMANLI DEVLETİ HARİTASI.....	141
EK-IV. HALEB VİLAYETİ HARİTASI	142
ÖZET	143
ABSTRACT	144

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
b.	: Bin
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
H.	: Hicri
M.E.B.	: Milli Eğitim Basımevi
m.s.	: Milattan Sonra
No	: Numara
s.	: Sayfa
vb.	: Ve benzeri
HESD	; Haleb Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

ÖNSÖZ

Bilindiği gibi Halep, 12. yüzyıldan itibaren bölgede hüküm süren Türk devletlerinin (Atabeyler, Memlûklular, Selçuklular gibi) egemenlik sahasında yer almış, 16. yüzyılda Osmanlı hâkimiyetine girmiş ve Birinci Dünya Savaşı'na kadar da Osmanlı sınırları içerisinde varlığını sürdürmüştür. Bugün ise Suriye'nin idarî değil, ama ticarî açıdan en önemli kenti konumundadır. Halep Vilayeti Suriye'nin kuzey bölümünü ve Anadolu'nun güney bölümünü teşkil eden Maraş, Urfa ve Halep adlarında üç sancak ve yirmi dört kazadan oluşmakta olan bir Osmanlı yönetim merkezidir. Halep vilayeti, uzun Osmanlı hâkimiyeti boyunca bölgesel ve uzak mesafeli ticaretin yoğun olarak yaşandığı bir yerdir.

Evamir-i Sultaniye Defteri, merkez-taşra arası yazışmaların kaydedildiği bir çeşit şer'iyeye sicili defteridir. Bu çalışmada H. 1133-1138 (M. 1720-1725) tarihli Halep Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri transkripsiyon edilip değerlendirmesi yapılarak, söz konusu dönemle ilgili merkez teşkilatı ile Halep Vilayeti arasında yapılan resmi yazışmalar doğrultusunda Halep Vilayeti ve Osmanlı İmparatorluğu'nun o zamanki durumu ile ilgili bilgi verilmeye çalışılacaktır. Böyle önemli bir vilayetin merkez-taşra arası yazışmalar ışığında merkezle olan ilişkilerini anlamak şüphesiz ki geçmişte vilayete bağlı olan illerin şimdiki sosyal, siyasal ve ekonomik yapılarını anlamakta bize yardımcı olacaktır.

Yaptığım çalışmalar sırasında gerekli yardımlarda bulunarak değerli katkılarını esirgemeyen hocam Doç. Dr. Mustafa Nuri TÜRKMEN'e, bu belgenin gün yüzüne çıkarılmasını sağlayarak bizlerin araştırmalarına açan Yrd. Doç. Dr. Mehmet KABACIK'a teşekkürü bir borç bilirim.

Tuba DAĞTEKİN

Şanlıurfa 2012

GİRİŞ

Osmanlı taşrasında idari taksimat 1864 yılına kadar Abbasi, Selçuklu ve Moğol idari geleneğinden gelen eyalet (beylerbeylik) sistemine dayanıyordu. Osmanlı Devleti'nde vergilerin zamanında toplanması, asker ve mühimmat sevkiyatı, devlet görevlilerinin atanması ve görevden alınması, ticaret hayatı ile ilgili, bazı kişisel anlaşmazlıklar, vb. sorunların çözüme kavuşturulması genellikle merkezden gönderilen emir ve fermanlar ile yaptırılmaktaydı.

Osmanlılarda da kadılar görev yaptıkları mahkemelerde birer sicil defteri tutarlar. Buraya ayrıca merkezden gönderilen ferman, hüküm ve kanunnâmeleri de kaydederlerdi. Şer'iyye sicilleri, Osmanlı hukukunun tatbikatını gösteren en önemli ve güvenilir kaynaklar olmasının yanı sıra yazıldığı devirlerde Osmanlı toplumunun sosyal, iktisadi, kültürel, ekonomik durumunu ortaya koymaktadır. Evamir-i Sultaniye defteri ise bir çeşit Şer'iyye Sicili defteridir. Evamir-i Sultaniye defterine sadece merkez-eyalet arasındaki yazışmalar kaydedilirdi.

Halep Vilayet'i, uzun Osmanlı hâkimiyeti boyunca bölgesel ve uzak mesafeli ticaretin yoğun olarak yaşandığı bir yerdir. Ayrıca etnik açıdan oldukça renkli bir tablo çizen Halep Vilayetinde, çeşitli etnik unsurlar yüzyıllar boyunca kardeşçe yaşamışlardır.

Bu çalışmayla, zengin içeriğiyle tarih araştırmalarında önemli bir kaynak grubunu oluşturan Şer'iyye sicillerinden, "H. 1133-1138 / M. 1720-1725 tarihli Halep Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri"ni çözümleyip inceleyerek sözü edilen dönemle ilgili Osmanlı Devleti'nin önemli bir yönetim merkezi olan Halep Vilayeti'nin sosyo-ekonomik durumunu aydınlatmaya çalışacağız.

Acaba Osmanlı Devleti'nin Halep bölgesinde yaşayan çeşitli dini ve etnik gruplara yaklaşımı nedir? Osmanlı'da vakıf sistemi nasıl işlemektedir? Vakıfların Halep Vilayeti

sosyal hayatına etkileri nelerdir? Osmanlı Devleti'nde sosyal hayat sadece vakıflar üzerinden mi yürümekteydi? Merkezi yönetim, vakıf yönetimine müdahale ediyor muydu? Kişisel anlaşmazlıkların çözümünde devletin rolü nedir? Halep Vilayetinin de ne gibi ticaret faaliyetleri vardır? Devlet, ticaret hayatını nasıl yönetiyordu? Halep vilayetinde idari yapılanma nasıldı? Vilayet'in askeri açıdan önemi neydi? Vilayet belirli savaşlarda rol oynamış mıdır, nasıl bir rolü vardır? Halep Vilayeti'nde ne gibi vergiler toplanıyordu, bu vergiler nerde kullanılıyordu, merkeze nasıl iletiliyordu? gibi soruların cevabını bulmak çalışmamızın amacını oluşturmaktadır.

I. BÖLÜM

ŞER'İYYE SİCİLLERİ VE ÖNEMİ

A. ŞER'İYYE SİCİLLERİ TANIMI VE KAPSAMI

Şer'iyye Sicili şu manayı ifade eder: İnsanlarla ilgili bütün hukuki olayları, kadıların verdikleri karar suretlerini, hüccetleri ve yargıyı ilgilendiren çeşitli yazılı kağıtları ihtiva eden defterlerdir¹. Osmanlı Mahkeme kayıtları olarak da bilinen Şer'iyye sicili defterlerine, kadı defterleri, mahkeme zabıtları veya zabt-ı vekâyi sicilleri de denilmektedir².

Osmanlılarda da kadılar görev yaptıkları mahkemelerde birer sicil defteri tutarlar; gördükleri bütün davalara dair hükümleri en az iki şahit tutarak buraya tescil ederlerdi. Buraya ayrıca merkezden gönderilen ferman, hüküm ve kanunnâmeleri de kaydederlerdi. Mecelle'nin 1814. maddesi bunu teyid eder. Mahkemenin nizâlî kazâ neticesinde verdiği hükme i'lâm; nizâsız kazâ neticesinde verdiği hükümlere de (vekâletname gibi) hüccet denirdi. Çünkü eskiden kâdılar aynı zamanda kâtib-i adil (noter) vazifesi de yaparlardı. Mahkeme kâtiblerinin kaleme aldığı şer'î hükümlerde hâdisî klişe ifadelerle özetlenir; verilen hüküm bildirilir; altına tarih ve şahitlerin adı yazılır; şahitler ve kâdı bu vesikayı mühürlerdi. Mahkemeler, verdikleri hükümlerin birer suretini, talep ederlerse belli bir ücret karşılığında taraflara verirlerdi³.

Şer'iyye sicillerinin ihtiva ettiği belgeleri şu şekilde sıralamak mümkündür: Hükümet merkezinden bildirilen bütün emirler. (ferman, berat ve mektupların suretleri), kadının şer'î ve hukukî vazifesine ait davalarda verdiği hükümler, i'lamlar ve hüccetler, Vakfiyelerin tanzim, tescil ve vazifelerinin tayini, günümüzde noterlerce yerine getirilen her türlü kefalet, vekalet, mukavele ve borçlanma gibi akitler, maden işletmelerine ait belgeler, altın veya para meseleleri ile ilgili kayıtlar, mütesellim buyrulduklar, bugünkü manada ticaret ve ceza davaları, yangın, sel, fırtına, deprem, don, kar dolu gibi tabiat ve afet olaylarına ait kayıtlar, yaşamakta

---

¹ Halis Adnan Arslantaş, "Tarihsel Sosyoloji Araştırmaları İçin Önemli Bir Kaynak: Şer'iyye Sicilleri", Hikmet Yurdu Dergisi Sayı:3, Malatya 2009, s.246.

² Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.II, M.E.B., İstanbul 1993, s. 383.

³ Ekrem Buğra Ekinci, *Osmanlı Hukuku*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2008, s. 184.

ve yaşamış olanların neseplerini araştırmada yardımcı olacak bilgiler, evlenme, boşanma, kız kaçırma, mehir tespiti ile ilgili belgeler, tereke kayıtları, muallim, müderris, imam, cami mutasarrıfı, katip ve müezzin, naib vs., tayin beratları, zabıta vak'aları, isyan ve tenkiller için alınan tedbirler, devlete ait kale, sur ve diğer resmi binaların inşa, tamir vs. masraf kayıtları, bugünkü belediyelerin gördüğü vazifelere ait kayıtlar, harp zamanında sancak ve kaza itibariyle o kaza veya sancağın hissesine düşen "imdadı seferiye", normal zamanlarda "imdad hazarî" hisselerinin miktarlarının tespiti ile ilgili belgeler, ayrıca siciller incelendiğinde, yazıldığı yöreye ait kaza, köy, mahalle ve özel yerlere ait isimler, gayri müslim tebaanın bulunduğu yerlerde, müslim ve gayri müslimlerin arasında cereyan eden vaka'larla ilgili belgeler ve bölge halkının geçimini nasıl ve ne şekilde sağladığını gösteren belgeler, bölgedeki halkın tarımsal ve hayvancılıkla ilgili durumlarını tespiti ile ilgili belgeler, kısaca bir sancak ve kaza hakkında istenilen her türlü bilginin bulunduğu bütün kayıtlar, Şer'iyye Sicillerinden bulunabilir. Elde edilen bu bilgileri genelleştirdiğimizde ise, Osmanlı devletinin genel yapısı hakkında en sağlıklı bilgilere ulaşmamız mümkündür⁴.

B. ŞER'İYYE SİCİLLERİNİN ÖNEMİ

Yukarıda verilen bilgiler ışığında Şer'iyye sicilleri, Osmanlı hukukunun tatbikatını gösteren en mühim ve güvenilir kaynaklar olmasının yanı sıra yazıldığı devirlerde Osmanlı toplumunun sosyal, iktisadi, kültürel, ekonomik durumuna ayna tutmaktadır.

Şer'iyye Sicillerinin ihtiva ettikleri belgeler incelendiğinde, gerçekten, hemen her konuyla ilgili çok geniş ve derin bilgileri içerdikleri görülmektedir. Özelde Osmanlı ve genelde Türk tarihi açısından sicillere baktığımızda şu önemli tespitleri yapmamız mümkün olmaktadır: İhtiva ettikleri fermanlar, beratlar, mektublar, divan tezkireleri ve diğer resmî kayıtların içyüzlerini ortaya koyan en olumlu belgeler bu sicillerde yer almaktadır. Bu sicillerde bir çok devlet adamları, müderris, alim, şair, sanatkâr, mimar adları geçmektedir. Bunların özgeçmişleri hakkında bilgi elde etmek veya yazılmış olan bilgilerin doğruluğunun tespiti açısından bu siciller bize en sağlam ip uçlarını vermektedir. Osmanlı sınırları içinde ayakta olsun olmasın bütün sanatsal yapıların varlığını ve yerini bu belgelerden öğrenebiliriz. Osmanlı yerleşim tarihi açısından incelendiğinde, oturlan veya oturulmayan yerler (köy, kasaba, mahalle vs.) bu belgelerden tespit edilebilir. Osmanlı askerî konularında bilgiler içerdikleri için, Osmanlı harp tarihi açısından çok önemli verileri ihtiva ederler. Belediye

---

⁴ Arslantaş, a.g.m. , s.248-249.

tüzük ve yönetmelikleri, bu belgelerde açıkça ifade edilmiş olduğu için şehircilik açısından da çok önemli kayıtlardır. Osmanlı dönemi tıp tarihi ve halk edebiyatı konularında da kaynak sayılabilecek derecede önemli bilgileri içerirler. Kadıların şer'î kararları tanıtma babında da büyük değerleri vardır. Sicillerde geçen Türkçe terimlerle, imla özellikleri, anlatım ve üslûp şekilleri, tereke zabıtlarında, varak listelerinde görülen eşya ve yiyecek maddelerinin isimleri, dil ve folklor yönünden karşılaştırıldığında, gerçekten çok önemli bilgiler bu belgelerden bulunulabilir. Kaza, sancak, eyalet taksimi, beylerbeyliği, sancak beyliği, kethüdalık ve voyvodalık gibi idari, kadılık, naiblik, muhızrlık, mübaşirlik, bostancıbaşılık, çavuşluk ve subaşılık gibi adlî müesseselerin hem idarî yapısını, hem de yerine getirdikleri fonksiyonları bu kayıtlardan çıkarmak mümkündür. Aile hukuku bakımından eski Türk aile yapısını, nişanlanma, evlenme ve tamamen erkeğe ait olduğu sanılan boşanma hakkının kadın tarafından da nasıl kullanıldığını, şiddetli geçimsizliğin kadına evlenmeyi sona erdirmeye (muhalaa) hakkını verdiğini öğrenebiliriz. Osmanlı'nın hakimiyeti altında bulunan ülkelerin tarihi hakkındaki bilgileri de yine bu sicillerden öğrenebiliriz⁵

C. EVAMİR-İ SULTANİYE DEFTERLERİ

Evamir-i Sultaniye defteri bir çeşit Şer'iyye Sicili defteridir. Evamir-i Sultaniye defterine sadece merkez-eyalet arasındaki yazışmalar kaydedilirdi. Bu defteri yine Kadı tutardı. Deftere, ferman, berat, arz, telhis, emir gibi belgelerin birer kopyası kaydedildiğinden bu belgelerde padişah tuğrası bulunmaz. Bu defterlerde yer yer defteri tutan kadının imzası görülebilmektedir.

---

⁵ Arslantaş, *a.g.m.* , s.249-250.

II. BÖLÜM

18. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ VE HALEP VİLAYETİ

A. HALEP VİLAYETİ COĞRAFİ DURUMU

1. Sınırları

Halep Vilayeti Asya kıtasında bulunan Osmanlı vilayetlerinden biridir. Suriye'nin kuzey bölümünü ve Anadolu'nun güney bölümünü oluşturmaktadır. Halep Vilayeti Maraş, Urfa ve Halep adlarında üç sancak ve yirmi dört kazadan oluşmaktadır. Güneyde Suriye vilayeti, batıda Akdeniz ve Adana vilayeti, kuzeyde Ankara ve Sivas vilayetleri, doğuda Zor sancağı ile Diyarbakır ve Elazığ vilayetleriyle sınırlıdır. Vilayetin batısından doğusuna kadar olan uzunluğu 425, genişliği de 450 km'dir⁶.

Halep vilayeti, coğrafi yapısı itibariyle Anadolu'nun bir devamı sayılmaktadır. Halep, Anadolu'nun güvenliğinin sağlanması ve Suriye ile Mısır'ın elde tutulması bakımından da stratejik bir önem taşımaktadır⁷.

2. İklim

Halep Vilayeti ılıman bölgelerden sayılır. Antep, Belen, Harim, Antakya ve Kilis kazalarının dağlık bölgeleri ve kısmen de Maraş sancağının havası serin olduğu gibi, Halep'in merkezi ve Antakya ile bazı bölgelerin havası çok sıcak olur ve buralarda dört mevsim hakkıyla yaşanır⁸.

B. HALEP VİLAYETİ KISA TARİHÇESİ

Hiç abartısız, tarih sahnesine çıkışından (M.Ö. 20. yüzyıl) neredeyse 16. yüzyıl başlarında Osmanlı hâkimiyetine geçinceye kadar Halep'te uzun soluklu bir siyasi iktidara rastlamak pek mümkün olamamıştır. Osmanlı hâkimiyetine geçmeden önce Halep,

---

⁶ Cengiz Eroğlu-Murat Babuçoğlu- Mehmet Köçer, Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Halep, Global Strateji Enstitüsü, Ankara 2007, s. 98.

⁷ Enver Çakar, XVI. Yüzyılda Halep Sancağı , Fırat Üniversitesi, Elazığ 2003, s. 17.

⁸ Eroğlu, a.g.e, s.99.

Memlukların yönetiminde idi. Yıldırım Bayezid döneminde bozulmaya başlayan Osmanlı-Memluk ilişkileri, Fatih döneminde iyice gerginleşmiş, Fatih'in oğlu II.Bayezid döneminde de bu gerginlik devam etmiş ve çıkan savaşı Osmanlılar kaybetmiştir. Yavuz dönemine gelindiğinde, Çaldıran meydan muharebesinden sonra halkının büyük bir kısmı Sünni olan Anadolu'daki Beyler, Osmanlı tarafını tutmuş, başta Diyarbakır olmak üzere Musul da dâhil birçok şehir Osmanlılara kapılarını açmıştı. Böylece 1515 senesi içinde Doğu Anadolu topraklarının büyük bir kısmı Osmanlı hâkimiyetine geçmiş oldu. Memluklar, Portekiz tehdidine karşı başarılı politikalar yürütemeyince, zaten Memluk sorununa bir çözüm bulmak isteyen Yavuz, Mısır üzerine sefer düzenlemiş ve tüm Mısır'ı Osmanlı toprakları arasına katmıştı. 1516'da Mercidabık (Halep'in kuzeyinde) meydan muharebesinde Memluklular tamamıyla mağlup edilmişti. Böylece bir yandan Doğu'nun iki önemli ticaret merkezi olan Halep ve Şam şehirleri, savaş yapılmaksızın Osmanlıların hâkimiyetine geçmiş oluyordu; diğer yandan da Portekizliler, Kızıldeniz'de, dolayısıyla Doğu Akdeniz'de tek egemen güç olmaktan çıkıyordu.

19. yüzyıla gelindiğinde Halep, bu yüzyılda bütün dünyada, Osmanlı ülkesi içerisinde özellikle Balkanlarda ve Arap topraklarında ortaya çıkan milliyetçilik hareketlerinden pek fazla etkilenmedi. Çünkü bir yandan eski rakibi Şam'ın siyasi hâkimiyeti altına girmek istemiyordu; diğer yandan da Anadolu'nun güneyinde bulunan bazı şehirlerle ticarî ilişkilerinin kopma noktasına gelmesinden endişe ediyordu. Neticede Arap isyanına katılan çok az Halepli vardı. I. Dünya Savaşı öncesinde İstanbul ve Kahire'den sonra Osmanlı'nın üçüncü büyük kenti olan Halep, önce Arapların, ardından da 27 Ekim 1918'de İngilizlerin işgaline uğradı ve böylece 402 yıllık Osmanlı hâkimiyeti son buldu⁹.

C. 18. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NİN GENEL DURUMU

Osmanlı tarihinde klâsik dönem içerisinde değerlendirilen on sekizinci yüzyıl, Osmanlı imparatorluğunun çökmeye başladığı dönem olarak kabul edilen yaygın kanının aksine; zarafeti ve canlılığı dikkat çeken bir yüzyıl olarak görülmüştür. Siyasal, kültürel ve ekonomik alanlarda meydana gelen olaylar da bu yüzyılın hareketliliğine işaret etmektedir. III. Ahmet ve I. Mahmut döneminde, medrese ve kütüphane gibi ilmi müesseseler kurulmuş, matbaa ile 1728'de eserler basılmaya başlamıştı.

---

⁹ Eroğlu, *a.g.e.*, s.21-24.

On sekizinci yüzyıl, gerek siyasî ve askerî, gerekse ekonomik ve kültürel alanda hareketli olayları içermiştir. Ekonomik açıdan devlet, zaman zaman sıkıntıya düşmesine rağmen; Osmanlı halkı kıtlık veya pahalılıkla karşılaşmamıştır. Devletin hem gelirleri, hem de giderleri bakımından önemli genişlemeler olmuştur. Bütçe gelirlerindeki nominal artışın %1532, giderlerindeki nominal artışın %1838, reel gelirlerin %352 ve reel giderin ise, % 436 olduğu tespitinde bulunulmuştur. Bu tespitler, devletin gelirlerini büyük miktarda artırmasına rağmen, gelirlerinden daha fazla harcama yaptığını ve bu durumun ekonomik sıkıntının habercisi niteliğini taşıdığını göstermektedir. Ayrıca bu hâl, hem siyasal iradenin, hem de toplumun bir kısmının, eğlence ve safahat içerisine girdiklerinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Osmanlının siyasî iradesindeki bu anlayışı ve ekonomisinin büyümesine rağmen; bütçesinde açık vermeye başlaması ve Batılı devletlerin eski durağan ve fakirliklerinden kurtularak ekonomik olarak güçlenmesi, Osmanlı imparatorluğunun Batıya karşı üstünlüğünün ve azametinin geçerliliğini yitirmeye başlamasında önemli etkenler olmuşlardır. Bu süreç, 1699 yılında Karlofça Antlaşması ile başlamıştır. On sekizinci yüzyılın ilk yarısında Avusturya ve Rusya Osmanlı yönetimi üzerinde etkisini hissettirmeye başlamıştır.

Batıda koyu bir taassup ve din savaşlarının ardından medenî bir yükselişe geçip, Rönesans, Reform, coğrafi keşifler, ilmî ve teknik buluşlar, vb. gelişmeler yaşanırken, Osmanlı da, geleneksel ve karizmatik yapısı içerisinde bu gelişmelerden etkilenmeye başlamış ve zorunlu olarak ıslahat hareketlerine doğru yol almıştır.

Lale Devri (1718-1730), Avrupa medeniyetinin doğuya yayılma eğilimi gösterdiği, başka bir ifadeyle Osmanlı toplumunun yapısal bir anlamda değişim kıvılcımının ortaya çıktığı dönem olarak değerlendirilmiştir. Batı medeniyetinden Osmanlı toplumunun ne zaman etkilenmeye başladığı konusunda çeşitli görüşler olmakla birlikte, on sekizinci yüzyılın başlarında Batılı etkilerin kıvılcımlarının oluştuğu, sonlarında ise, somut olarak bazı işaretlerinin görülmeye başladığına dair görüşler yaygınlık kazanmıştır.

Aynı yüzyılın son çeyreğinde, medrese kendi hâline bırakılıp, Mühendisha- ne-i Bahr-i Hümayun (1773), Kumbarahane (1792) ve Mühendishane-i Berr i Hümayun (1794) kurulmuştur.1789 yılındaki Nizamı Cedid hareketi de Batılılaşma hareketlerinin başlangıcı olarak değerlendirilmiştir. Tanzimat 1839 yılında ihtiyaç duyulmuş bir ıslah hareketi olarak değil; öncülleri III. Ahmet dönemine kadar uzanan bir hareket olarak da telakki edilmiştir.

Batıdaki inkılabın değişim rüzgârı on sekizinci yüzyılın yarısında doruk noktasına ulaşmışken bu değişimin Osmanlıyı doğrudan etkilediğini düşünmek yanlış olacaktır. Ekonomik, politik, dinî ve kültürel alandaki yapısal değişim ancak, söz konusu yüzyılın

sonlarında başlamıştır. Fakat, bu değişimi İstanbul dışında tüm Osmanlı toplumuna genellemek, bilimsel bir yaklaşımdan uzaklaşma anlamına gelebilir. Çünkü, iletişimin, o çağda bugün olduğu gibi hızlı ve etkili olmadığı, ayrıca kalıplaşmış geleneklerin, normların ve davranış biçimlerinin bir anda değişmesinin zorluğu aşikârdır. Batılılaşma, Osmanlıda on dokuzuncu ve yirminci yüzyılda ivme kazanmıştır¹⁰.

D. SULTAN III. AHMED HAN DÖNEMİ

Sultan III. Ahmed Han Osmanlı pâdişâhlarının yirmi üçüncüsü, İslâm halîfelerinin seksen sekizincisi, Sultan dördüncü Mehmed Han'ın oğlu, Sultan İkinci Mustafa'nın kardeşidir. Ağabeyi sultan İkinci Mustafa Han, 1703 senesinde Edirne'de cebecilerin çıkardığı isyân sebebiyle tahttan indirildi. Yerine üçüncü Ahmed Han'ın 22 Ağustos 1703'de pâdişâh olduğu îlân edildi. Henüz otuz yaşlarında bulunan yeni pâdişâh, 1703 Edirne vak'asında isyânı çıkaranların elebaşlarını iyi bir siyâsetle yakalatıp teker teker cezalandırdı¹¹.

Çok sayıda sadrazam değişikliğinden sonra Silâhdâr Dâmâd Çorlulu Ali Paşa'da karar kıldı ve devlet işlerini önemli ölçüde 4 yıl kadar ona havale etti. Bu arada Avrupa'da İsveç Kralı Carl'ın Deli Petro'ya yenilip sonra da Osmanlı topraklarına sığınması, Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Nisan 1711'de harp başlamasına sebep oldu. Prut Seferi diye tarihe geçen bu savaşta Osmanlı ordularının komutanı sadrazam Baltacı Mehmed Paşa Serdâr-ı Ekremliğe tayin edildi. Çar, mağlup olacağını anlayınca, Başbakan Baron Şafirov vasıtasıyla çok değerli mücevherlerini hediye gönderdi ve sulh andlaşması yapılmasını arzuladı. İsveç Kralı ve Kırım Hanı Devlet Giray'ın farklı kanaatlerini dinlemeyen ve müşavirlerinin tesiri altında kalan Baltacı Mehmed Paşa, çok cazip şartlarla sulh akdi yaptı ve muzaffer bir komutan olarak İstanbul'a gelmek üzere yola çıktı (Prut Muâhedenâmesi, Temmuz 1711). Bu hadise üzerine muhalifleri, Baltacı Mehmed Paşa aleyhinde her türlü iftirayı yapmaya ve Padişah'ı etkilemeye başladılar. Neticede Kasım 1711'de Edirne'de iken azil haberi geldi. Sonradan Deli Petro sözünde durmayınca, yeni bir savaş başlamadan bitti ve Şehid Ali Paşa'nın 1713'de imzaladığı Edirne Andlaşması ile Karlofça'da verilen yerler Rusya'dan geri alındı. Sadrazam Silâhdâr Ali Paşa'nın, Karlofça'da verilenler Rusya'dan alındığı gibi, Venedik ve Avusturya'dan da alınması gerekir şeklindeki düşüncesi ve Venedik'in Karadağlı âsileri himaye etmesi, aradan geçen 15 yıldan sonra 1714 yılında Venedik'e harp ilan edilmesine

¹⁰ Hayri Erten, *Konya Şerhiyye Sicilleri Işığında Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Durumu*, Ankara 2001, s. 20-23.

¹¹ *Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi C.1*, İhlas Yayıncılık, İstanbul 1988, s.157.

sebepe oldu. Avusturya'nın da Venedik'i desteklemesi üzerine, maalesef Damad Ali Paşa'nın şehid olmasıyla sonuçlanan bir mağlubiyet alındı (1716). Bir sene sonra yani 1717 yılında Belgrad düşünce, 1718 tarihli Pasarofça Muâhedenâmesi ile savaşa son verildi. Artık yeni bir dönem başlıyordu ve III. Ahmed'in 15 yıl süren birinci saltanat devresi sona eriyordu.

Mayıs 1718'de sadrazamlığa getirilen Nevşehirli Damad İbrahim Paşa'nın sadrazamlığı ile başlayan ve 1730 yılına kadar devam eden devreye Lale Devri diyoruz. 1723'de başlayan İran Savaşları bu dönemin 1730'da tamamen sona ermesine sebep olmuştur. Her çeşit kültür faaliyetlerinin arttığı, Matbaanın tam olarak hizmet vermeğe başladığı ve harpten ziyade sulh, sükûn ve de eğlencenin hâkim olduğu bu dönem, Osmanlı tarihi için ayrı bir sayfadır. Maalesef ihtiva ettiği bazı gayr-i meşru sayfalar sebebiyle bu huzur devam edememiştir. Rusya'nın İran'a girmesi ve Osmanlı Devleti'nin de bu duruma müdahale mecburiyetinin bulunması, 7 sene sürecek olan İran Savaşlarını başlattı. Köprülü-zâde Abdullah Paşa'nın Tebriz'i fethetmesi ve İran'a ait beş eyâletin Osmanlı Devleti'ne ilhak edilmesi, Ekim 1727'de yapılan Hemedân Andlaşması ile Sünnî olan Eşref Şah Üveysî tarafından kabul edildi. Ancak Şi'î olan Nâdir Hân'ın bunları kabul etmeyerek bazı yerleri Osmanlı Devleti'nden geri alması, savaşı yeniden başlattı. Padişah ile sadrazamın İran Seferini 1723 baharına erteleme arzuları tepkiyle karşılandı. Damad İbrahim Paşa'nın aleyhindeki bu rüzgar, kendi yakınlarına devletin bazı makamlarını ve menfaatlerini peşkeş çekmesi de ilave edilince, daha da arttı ve bu durum yeniçerileri azdırdı. Bir bahriye neferi olan Patrona Halil'in başını çektiği bu isyan hareketi, tarihin en kötü isyanı olacak şekilde genişledi. Yağmalar, hapishanelerdeki tutukluları serbest bırakarak silahlandırmalar ve ev baskınları artınca, asilerin Padişah'dan kellelerini istedikleri Damad İbrahim Paşa ve yakınlarından olan bazı paşalar idam edildiler. 1 Ekim 1730 günü, âsiler bununla da yetinmeyip Padişah'ın görevden ayrılmasını istediler ve gerçekten III. Ahmed'i o gece biraderi II. Mustafa'nın oğlu Sultân Mahmud'u tahta davet ederek kendisinin feragat ettiğini açıklamak mecburiyetinde bıraktılar. III. Ahmed, ailesi ile birlikte Topkapı Sarayındaki dairelerinde 5 küsur yıl daha yaşadı ve 62 yaşında iken Temmuz 1736 tarihinde vefat etti. Az da olsa İslama aykırı olan fiiller, bir huzur dönemini daha sona erdiriyordu¹².

---

¹² Ahmet Akgündüz, *Bilinmeyen Osmanlı*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1999, s. 208-209.

III. BÖLÜM

DEFTERİN TANITIMI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

A. DEFTERİN TANITIMI

Türkiye-Suriye Bölgelerarası İşbirliği çerçevesinde Kilis 7 Aralık Üniversitesi Muallim Rıfat Eğitim Fakültesi Öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Mehmet Kabacık koordinatörlüğünde gerçekleştirilen “Halep Şer’iye Sicilleri projesi” kapsamında Şam’daki Tarihi Araştırmalar Merkezi’nin binasında bulunan Halep, Şam, Hama, Humus’a ait binlerce sicil defteri yanında evamir-i sultaniye defterleri ve Osmanlılara ait muhtelif evrak ve belgeler ilk kez gün yüzüne çıkartılmıştır. Yaklaşık 16 bin farklı dava ve belgenin geniş kapsamlı özetinin çıkartıldığı proje 16 ay sürmüştür. Proje çalışmalarının önemli bir kısmı, Şam’da Tarihi Araştırmalar Merkezi’nin binasında yürütülmüştür. Böylece Osmanlı döneminde bilinmeyen bir çok olay gün yüzüne çıkmıştır. “H. 1133-1138 (M. 1720-1725) tarihli Halep Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri” de bu belgeler içerisinde yer almaktadır.

Defterin ait olduğu dönemde III.Ahmet padişaktır ve batılılaşma anlamında ilk ve önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Ayrıca bu tarihler Osmanlı İmparatorluğu’nda, Patrona Halil isyanıyla sona erecek olan Lale Devri(M.1718-1730)’ne denk gelmektedir.

Söz konusu belge, iyi korunamadığı için yer yer tahribata uğramıştır. Bazı sayfaların bir bölümü okunmazken, bazı sayfalar ise tamamen okunamamaktadır. Öncelikle, 120 sayfa olan belge okunabilirliğine göre tasnif edilmiştir. Okunabilen 107 adet hüküm çözümlenmiştir.

B. DEFTERİN DİPLOMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ

Söz konusu defterde bizim çözümleyebildiğimiz hüküm sayısı 107’dir. Bu hükümlerde 82 Ferman, 14 Berat, 4 Mektub, 6 Arz ve 1 Telhis bulunmaktadır.

Çözümlediğimiz hükümlerin konularına göre tasnifi şu şekildedir; görevlendirme(atama, görevden uzaklaştırma, tayin, evrak devri) ile ilgili 43 adet, yetkilendirme/kişinin işine müdahalenin engellenmesi ile ilgili 13 adet, kişisel anlaşmazlıkların çözümlenmesi/asayişin sağlanması ile ilgili 7 adet, askerler/askeri sistem ile

ilgili 10 adet, görevli memurlara kolaylık sağlanması/yol güvenliği ile ilgili 3 adet, vergi (muafiyet,tahsilat)/devlet alacaklarının tahsili ile ilgili 18 adet, miras ile ilgili 2 adet ve dini özgürlüklerle ilgili 2 adet.

C. DEFTERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Belge Çeşidine Göre Değerlendirme

a. Ferman

Dîvân-ı Hümâyün veya Paşakapısı'ndaki divanlarda alınan kararlara uygun olarak yazılan ve üzerinde tuğra bulunan padişah emirlerinin (buyruk) genel adıdır.

Sefer açılması, asker sevki, vergi vb. devlet işlerine dair olan fermanlar doğrudan doğruya Dîvân-ı Hümâyün" un kararı ve padişahın emriyle hazırlanıp ilgili şahıslara gönderilirdi. Fermanların büyük bir kısmı ise beylerbeyi, sancak beyi, kadı gibi görevlilerin mektup veya arzı yahut halktan birinin arzuhali üzerine konunun divanda görüşülüp bir karara bağlanması sonunda hazırlanırdı. Bazan doğrudan doğruya padişahın emriyle, sancaktaki bir şehzadenin isteği ve gönderdiği müsvedde üzerine veya devlet kademelerindeki bir görevlinin verdiği örnek esas alınarak da ferman yazılabilirdi¹³.

Üzerinde çalıştığımız “H. 1133-1138 (M. 1720-1725) tarihli Halep Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri”nde yer alan belgeler arasında en fazla olan belge türü fermanlardır. Söz konusu defterde 82 adet ferman bulunmaktadır. Burada ferman sayısının çokluğu göze çarpmaktadır. Bu da defterin, merkez-taşra arası yazışmaların yazıldığı defter olma niteliğini ortaya koymaktadır.

Fermana ilk olarak padişahın tuğrasının atılmasıyla başlanır ve padişaha yaraşır ifadelerle bir giriş yapılırdı. Şer’iye sicillerinde kayıtlı olan fermanlar asıl nüshalar olmayıp aslının kopyası olduğu için, defterlerde bulunan kayıtlarda padişah tuğraları bulunmamaktadır.

Bir fermana, ilk bölüm hitap bölümüdür. Fermanlarda öncelikle fermanın gönderildiği kişinin makamına ve konumuna belirten bir elkâb ve ardından dua rüknü yazılır. Çalışmamızdan bir örnek:

“Düstûr-ı mükerrem, müşir-i müfahhem, nizamü’l-âlem müdebbir-i umûri’l cumhur bi’l fikri’s-sâkıb mütemmim-i mehâmmi’l-enâm bi’r-reyi’s-sâkıb mümehhid-i bünyâni’d-devleti ve’l-ikbâl müşeyyid-i erkâni’s sa’âdeti ve’l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfi’l-

¹³ Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi C.12, s. 112.

meliki'l-a'la. Haleb valisi vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehü...” [Vezir Rütbesinde Beylerbeyi'ne]¹⁴

Çalışmamızda bazı fermanların birden fazla kişiye hitaben de yazıldığını görmekteyiz. Örneğin:

“Düstûr-ı mükerrem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi-sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la. Haleb valisi vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehü akza kudatü'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakin raf'i ilam-ı şerifem valideyn varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu...” [Vezir Rütbesinde Beylerbeyi ve Kadı'ya]¹⁵

Elkab bölümü, *“tevk'i ref'i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki ...”* şeklinde bir ifade ile bitirilir, diğer bölüme geçilirdi¹⁶.

Elkab ve duadan sonra fermanın “nakil” olarak adlandırılan giriş bölümü başlar. İlk olarak fermanın yazılma nedeni üzerinde durulur. Nakil kısmı fermanında anlatılan konuya göre kısa veya uzun olabilir. Çalışmamızdan bir örnek verecek olursak:

*“el-Hâc Hasan zide kudre der sa'adetime 'arzuhal edub ber vech mâlikâne 'uhdesinde olan A'zâz hâsı mukâta'asının hâsılı olan mahsul-ı evnadan beru narh-ı câri üzere Haleb'e furûht oluna gelib ahardan mümâna'at icab eylemez iken hâlâ Haleb serdarı Ali nâm kimesne kapulara kendu ademlerin ta'yin ve bilâ emr-i şerif araba yüklerinden hilaf-ı şer'-i şerif mugair-i kadim yük başına iki yüz para mutâlebe ve mal-ı mîrînin kesrinde bâ'is olduğun bildurub hilaf-ı şer'-i şerif bilâ emr-i münire-i kadime mugair mutâlebe ile fukerâya te'addi ettirilmemek babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden hazine-i 'amiremde mahfuz olan haremeyn-i şerifeyn muhasebesi defterlerine nazr olundukda e'zâz me'e'l-vehb ve tevâbi'î mukâta'ası mal-ı maktû'ayla ber-vechi mâlikâne muma-ileyh Hacı Hasan zide kudrenin 'uhdesinde olduğu der-kenar olunub i'lâm olundukda”*¹⁷

Fermanın yazılma sebebi anlatıldıktan sonra *“imdi siz/sen ki...”* diye hitap sırasında sıralanan kişiler yine sıralanarak, yapılması gereken işlerin ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı gelişme bölümüne geçilir. Çalışmamızdan bir örnek verecek olursak:

¹⁴ Halep Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri (HESD.), s.96 Hüküm: 168.

¹⁵ HESD. s.128 Hüküm: 214.

¹⁶ HESD. s.130 Hüküm: 218.

¹⁷ HESD. s.130 Hüküm: 218.

*“imdi hilaf-ı şer’-i fukerâya te’addi ettirilmeyub kadime-i mugâir mutalebe ile mâl-ı mîrîye kesr getirulmemek fermanım olmuştur”*¹⁸

Bundan sonra fermanın ilgililere ulaştığı anda verilen emirlerin derhal yapılması için kesin emir belirten bir tehdit/tekid rüknü yazılır. Bu kısma sonuç bölümü de denilebilir. Çalışmamızdan bir örnek verecek olursak:

*“buyurdumki hükm-ü şerifim vardıkda bu babda sadr olan emrim üzere ‘amel edub dahi göresin serdar-ı merkumun hilaf-ı şer’-i şerif ve bilâ emr-i münif fukeraya te’addisi vâki’ ise men’ ve def’ edub hilaf-ı şer’-i şerif ve bilâ emr-i münif fukeraya kadime-i mugair ta’accüz ve rencide ettirmeyub izâ’et-i emvâl-ı mîrîden ihtizâz ve ictinâb eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alamet-i şerife itimad kılâsız.”*¹⁹

Tekid/Tehdit kısmından sonra fermanın yazıldığı tarih birkaç farklı şekilde yazı ile atılır, Çalışmamızdan bir örnek verecek olursak:

*“Tahriren fi el-yevm es-sâlis şehri-i Muharremü’l-haram sene seb’ ve selasin ve mi’e ve elf.”*²⁰

Fermanın yazıldığı tarih ile gönderildiği tarih arasında fark olması durumunda fermanın gönderildiği tarih de yazılarak hüküm sonlandırılır. Çalışmamızdan bir örnek verecek olursak:

*“Fi 22 Muharrem sene 1137.”*²¹

b. Berat

Berat, Arabca asıllı bir kelime olup "yazılı kâğıt" demektir. Bir adı da nişan olan ve ilk devirlerde biti ve misal de denilen berat Osmanlı diplomatiğinde Padişah tarafından bir memuriyete tayin, bir gelirden tahsis, bir şeyin kullanılma hakkı, bir ımtiyaz veya muâfiyetin verildiğini gösteren ve veren padişahın tuğrasını taşıyan belgedir. Bu mânâsı dolayısıyla de beratlı kelimesi, müsâadeli veya imtiyazlı; eli beratlı tabiri ise selâhiyet sahibi olma mânâsı taşımaktadır²². Kısaca, beratların hazırlanma sebebi çeşitlerine göre, yetki, imtiyaz, tasarruf ve mülkiyet kazandırmaktır.

Üzerinde çalıştığımız “H. 1133-1138 (M. 1720-1725) tarihli Halep Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri”nde yer alan belgeler arasında sayı olarak ikinci belge türü beratlardır. Söz konusu defterde 14 adet berat bulunmaktadır.

¹⁸ HESD. s.130 Hüküm: 218.

¹⁹ HESD. s.130 Hüküm: 218.

²⁰ HESD. s.130 Hüküm: 218.

²¹ HESD. s.130 Hüküm: 218.

²² Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1994, s.124.

Beratların hangi sebepten dolayı hazırlanıp verildiği berat metinlerinde belirtilmekle beraber genel olarak şu şekilde gruplandırılabilir;

- Devlete ait her hangi bir memuriyete tayin için verilen beratlar (vezirlik, beylerbeyilik vs idarecilere verilen beratlar).

Çalışmamızdan bir örnek verecek olursak; eski müderrisin tekrar yetkilendirilerek müderrislik görevine dönmesi için berat verildiği görülmektedir²³.

- Devlete ait mal ve mülklerden faydalanma veya bu mallar üzerinde tasarrufta bulunabilme veya mülkiyete geçirebilme amacıyla verilen beratlar (temliknameler, malikane, ocaklık vs. beratlar):

Bu grupta, çalışmamızdaki herhangi bir belge bulunmamaktadır.

- Vakıflar gibi kamu menfaatine kurulmuş bazı kuruluşlarda görev yapabilme yetkisini kazanmak (ashab-ı cihat beratlar vs.).

Çalışmamızdan bir örnek verecek olursak; Kadı'nın arzı üzerine bir vakfın ölen mütevellisinin yerine başkasının görevlendirilmesi için berat verildiği görülmektedir (HESD. s.59 Hüküm: 106). Çalışmamızdan ikinci bir örnek verecek olursak; Kadı'nın arzı üzerine bir vakfın istifa eden mütevellisinin yerine kendi istediği başkasının görevlendirilmesi için berat verildiği görülmektedir²⁴. Burada, beratın görev yapmak için gerekli yetkilendirme belgesi olduğu anlaşılmaktadır.

c. Mektub

"Mektub", Arabca asıllı bir kelime olup lügat manası "yazılmış" demektir. Diplomatik bakımdan ise iki belde, iki memleket arasındaki şahıslarca iş, tebrik, taziye "arz-ı muhabbet" gibi vesilelerle birbirlerine gönderilen yazılara mektub denir. Mektupları, resmi ve özel; hitabı ve cevâbı olarak gruplandırmak mümkündür²⁵.

Üzerinde çalıştığımız "H. 1133-1138 (M. 1720-1725) tarihli Halep Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri"nde yer alan belgeler arasında 4 adet mektub bulunmaktadır. Bu mektuplarda, haleb muhasıllının merkezden atanmasının bildirilmesi²⁶, vakıf olmayan köy mescidinin görevlisinin atanması ve ücretinin Halep maliyesinden ödenmesi²⁷, mühimmat nakli için mübaşir tayin edilen kişinin develeri alıp, yüklediği mühimmatı vezire teslim etmesi²⁸ gibi hususlarda muhattapları önceden alınan kararlardan haberdar edilmiştir.

---

²³ HESD. s.53 Hüküm: 90.

²⁴ HESD. s.107 Hüküm:186.

²⁵ Kütükoğlu, *a.g.e.*, s.221.

²⁶ HESD. s.217 Hüküm:351.

²⁷ HESD. s.224 Hüküm:366.

²⁸ HESD. s.260 Hüküm:426.

d. Arz

Bir büyüğe sunma, takdim, resmi bir evrakın Padişaha sunulması manalarını taşıyan arz kelimesi Osmanlı diplomatiğinde de hemen aynı manaya gelmektedir. Genelde resmi görevlilerin bir konu hakkında bilgi vermek ve dilekte bulunmak üzere sundukları resmi maiyetteki belgeler “arz” adını alır²⁹.

Üzerinde çalıştığımız “H. 1133-1138 (M. 1720-1725) tarihli Halep Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri”nde yer alan belgeler arasında 6 adet arz bulunmaktadır. Burada daha önce yapılan anlaşma gereğince İngiliz konsolosluğuna tercüman tayin edilmesi³⁰, iki taife arasındaki anlaşmazlığın birinin göç etmesine yardım edilerek çözümlenmesi³¹ gibi konularda yazılan arz belgeleri görülmektedir.

e. Telhis

Arabca asıllı "lahhasa" ‘dan gelen "tellis", "hulâsa etmek", "özetlemek” mânâsındadır. Osmanlı diplomatiğinde genelde alt kademedeki vazifelinin, bir meselenin safhalarıyla ilgili olarak üst kademedeki vazifeliye yazdığı özete de aynı ad verilmekle beraber "telhis" tabiriyle ilk akla gelen, sadrazam tarafından padişaha sunulan arzlardır³².

Üzerinde çalıştığımız “H. 1133-1138 (M. 1720-1725) tarihli Halep Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri”nde yer alan belgeler arasında 1 adet telhis bulunmaktadır.

Burada Halep’te bulunan İngiliz konsolosluğuna tercüman tayinin yapıldığı Padişaha bildirilmektedir³³. Bu durum Osmanlı devletinde, dış ilişkilerle ilgili yapılanların Padişaha bildirilmesine önem verildiğini göstermektedir.

2. Fiziki Açıdan Değerlendirme

Çalışmamızda adı geçen mahallelerden: Sahat Biza, Hacı Babü’n-nasr, Elmacı, Seclihan Fevkani, Altu Benha, ferafire mahalleleri Halep’te Sarı Mahmud mahallesi ise Antakya’da bulunmaktadır.

Adı geçen hanlar: Dar’ül kure ve Bab-ı Cüneyn hanlarıdır.

---

²⁹ Kütükoğlu, *a.g.e.*, s.217.

³⁰ *HESD.* s.107 Hüküm:159.

³¹ *HESD.* s.107 Hüküm:176.

³² Kütükoğlu, *a.g.e.*, s.197.

³³ *HESD.* s.89 Hüküm: 160.

Çalışmamızda adı geçen camiler: Şa'ban Ağa, Velid Mehmed Paşa, Emeviye camileridir.

Çalışmamızda adı geçen türbeler: Hindi ve Bazarcıoğlu türbeleridir.

Çalışmamızda adı geçen medreseler: Süleymaniye, Kurnahiye, halaviye, Rahimiye, Sa'adiye ve Kadiriye medreseleridir.

Çalışmamızda adı geçen tekkeler: Şeyh Ebubekir ve Nesimi tekkeleridir.

Ayrıca Halep'te büyük mahkeme binasının olduğu görülmektedir.

3. İdari Yapılanma Açısından Değerlendirme

a. Kadı

Kadı, kelime olarak "hükmeden", "yerine getiren" manâlarına gelmekte olup, Osmanlılarda şer'î ve hukukî hükümleri tatbik eden, ayrıca devlet emirlerini yerine getiren bir fonksiyona sahipti. Dolayısıyla hukukî olduğu kadar idarî bir memuriyet olarak da görülmektedir. Böylece kadıların görevlerini hukukî, idarî ve beledî olmak üzere başlıca üç noktada toplamak mümkündür.

Osmanlı Devleti'nde şer'î ve hukukî bütün meseleler şer'î mahkemelerde Hanefî fihri üzere çözüme bağlanırdı. Bu vazifeyi yerine getiren kadılar, aynı zamanda, buldukları idari bölgede şehir ve kasabaların beledî hizmetlerini, bugünkü mânâda bir noter gibi vekâletnâme ve alım-satım işlerini de yürütürlerdi³⁴.

Osmanlı hukuk sisteminde yargı yetkisi Kadı'nın elindedir. Kadı'nın otoritesinin kaynağı Sultandır ve sadece o'na karşı sorumludur. Teorik olarak yargılama yetkilerine hiç kimse müdahale edemez.

Büyük Kadılıkların tayini sadrazama, diğer Kadıların tayini ise Kazaskerlere aittir. Kadılıklar Anadolu, Rumeli ve Mısır olmak üzere üçe ayrılmıştır. Burada göreve başlayanlar bölgelerinde yükselirlerdi. Kadı her şeyden önce bir devlet memurudur. Bu makama yapılan atama süreklidir. Ancak bu sürekli çalışmaları anlamına gelmemelidir. Bu görev süresi 1599'dan sonra önce 3 yıla, daha sonra 2 yıla, 17. yüzyılın sonundan itibaren 1 yıla indirilmiştir. Kadılar gelirlerini gördükleri davalardan aldıkları harçlardan sağlardı³⁵.

Üzerinde çalıştığımız "H. 1133-1138 (M. 1720-1725) tarihli Halep Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri"nde ölen Kadının yerine yenisinin atamasının merkezden yapıldığı

³⁴ Yusuf Halaçoğlu, *Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, Türk Tarih Kurumu yayınları, Ankara 2003, s.124.

³⁵ Nurcan Abacı, *Bursa Şehrinde Osmanlı Hukuku'nun Uygulanması*, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 2001, s.52-53.

görülmektedir³⁶. Osmanlı devleti'nde bu yolla merkezi otorite korunmaya çalışılmış, eyalet yönetimlerinin tamamen bağımsız davranmaları engellenmiştir.

Yine Kadıların, hukuksal işlevlerinin yanı sıra idari görevlerinin de olduğu göze çarpmaktadır. Burada Kadının en açık olarak göze çarpan idari görevlerinden biri, gerek vakıf kurulduğunda, gerek mütevellî istifa ettiğinde ve gerek eski mütevellînin ölümü nedeniyle yeni vakıf mütevellîsinin atanmasında uygun görüş vermesidir³⁷. Bu durum Kadının, uygun görüşü alınarak vakıf mütevellîsinin atanabildiği, yeri geldiğinde vakıf yönetimine de müdahale edebildiğini göstermektedir. Ayrıca bu durum, vakıfların idari açıdan kadıya bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.

b. Diğer Devlet Görevlileri

Beylerbeyi: Eyalet yönetiminin başıdır. İdari açıdan geniş yetkilere sahiptir. Merkezden gönderilen emirler genelde bu kişilere gönderilirdi³⁸.

Subaşı: Mahkemenin işleyişi açısından Kadı'dan sonra gelen ikinci görevlidir. Kentin genel güvenliğinden sorumludur.³⁹ Çalışmamızda toplanan bazı vergilerin subaşına teslim edilip, kentin güvenliğinde kullanılabildiğini görmekteyiz⁴⁰.

Naib: Kadı'nın sorumlu olduğu alanlarda yetişemediği yerlerde Kadı'nın gösterdiği işi yapan yardımcılardır⁴¹. Çalışmamızda, naib'in kazalarda da görev yapabildiğini görmekteyiz⁴².

Muhzırbaşı: kelime anlamı huzura getiren demektir. Kadının yardımcılardan biridir. Bunlar davalıları mahkemeye getirmekle görevlidir. Maaşlarını, mahkemeye başvuranların ödediği harçlardan karşılanır⁴³. Çalışmamızdaki çeşitli hükümlerde muhzır başıların mahkemeye ilgili görevlerine değinilmektedir⁴⁴.

Müderri: Medrese veya câmide talebeye ders okutan hocalara verilen addır. Müderri'ler devrin mektep ve medreselerinde tahsîlini tamamlayıp, icazet (diploma), mülâzemet (bekleme süresi) ve berât aldıktan sonra müderri'lik makamına tâyin edilirdi. Hiç bir müderri' vakıf şartlarına aykırı olarak medreseye tâyin edilemezdi⁴⁵. Çalışmamızda,

---

³⁶ HESD. s.53 Hüküm: 89.

³⁷ HESD. s.59 Hüküm: 106 ve s.107 Hüküm: 186.

³⁸ HESD. s.124 Hüküm: 209.

³⁹ Abacı, a.g.e. , s.64.

⁴⁰ HESD. s.245 Hüküm: 401.

⁴¹ Abacı, a.g.e. , s.59.

⁴² HESD. s.257 Hüküm: 423.

⁴³ Abacı, a.g.e. , s.62.

⁴⁴ HESD. s.219 Hüküm: 356.

⁴⁵ Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi C.5 , İhlas Yayıncılık, İstanbul 1988, s.160.

müderrisliklerin belli bir ulema çevresinin tasarrufunda olabildiğini gördük. Örneğin, Maraş uleması tasarrufundaki Kudüs müderrisliğine Maraş naibi ve Şeyhülislam'ın oluru ile Maraşlı bir şeyhin getirildiği görülmektedir ⁴⁶.

c. Yol güvenliği ve Menzilci teşkilatı

Yol ve haberleşme ağı, bugün olduğu gibi tarih boyunca, bütün devletler için her zaman büyük önem taşımıştır. Zira ticarî ve ekonomik faaliyetleri, haberleşme işleri, nakil ve askerî amaca matuf hizmet gibi hususlar, düzenli bir yol sistemi çerçevesinde gerçekleşme imkânı bulmuştur.

Osmanlılarda, XVI. yüzyıl başlarına kadar "ulak hükmü" yoluyla sürdürülen haberleşme işlemleri, bu yüzyılın başlarından itibaren ulakların geçtiği yerlerde hayvanları ile birlikte iaşesi temin olunmak, istediği hayvanları ücretsiz almak gibi imtiyazların fakir halka büyük zarar vermesi dolayısıyla, Sadrazam Lütfi Paşanın sadareti zamanında iptal edilerek menzil teşkilâtı kurulmuştur.

Osmanlı Devleti'nde askerî, idarî ve malî bir terim olarak kabul edilen menzil kelimesi; konak, iki konak arası, bir konak yol, ulak beygirlerinin bulunduğu mahal gibi anlamlarının yanı sıra, hareket hâlinde olan bir şahsın veya bir topluluğun ilk hareket noktasından itibaren bir günlük yürüyüşten sonra vardığı ve istirahat edeceği yer anlamı taşımaktadır. Bu bakımdan menziller, vergilerin zamanında toplanması, nakledilmesi, memurlara ihtiyaçları olan beygirlerin temini için ana yollar üzerindeki şehir ve kasabalardaki uygun yerlere kurulmuştur. Buralar aynı zamanda devlet adamlarının gidiş ve geliş esnasında konakladıkları yerler anlaşılmaktadır. Menzillerde devlet tarafından bir yıl için tayin edilen menzil emini, menzil kethüdası, ahur kethüdası, odacı, seyis, sürücü, aşçı gibi hizmetlilerle, menzilin asıl yükünü çeken çevredeki bir köy veya kasaba ahalisinden teşekkül eden menzilkeş denilen hizmetliler grubu bulunmaktaydı. Bu görevliler yaptıkları hizmetler karşılığında avarızı divaniye ve tekâlifi örfiyye'den muaf tutulurlardı. Bu yerlerin masraflarının karşılanması ise, menzilkeş denilen o yerin ve yakın çevre ahalisinin avarız ve nüzül vergileri karşılığı gördükleri hizmetlerle ve ulakların ödedikleri beygir ücretleriyle sağlanmaktaydı ⁴⁷.

Osmanlı devleti sadece savaş zamanında değil barış zamanında da menzil teşkilatına önem vermiş, ulak, mübaşir, kadı vb. devlet görevlilerinin bir yerden bir yere gidişlerinin

⁴⁶ HESD. s.257 Hüküm: 423.

⁴⁷ Mustafa Nuri Türkmen, "XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Sürsat Vergisinin Seferde ve Hazarda Kullanım Şekilleri", Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi Sayı:3, Ankara 2004, s.91-93.

kolaylaştırılması için o bölgedeki menzilcilere fermanlar gönderilerek görevlilere her türlü yardımın sağlanması, beygir temin edilmesi vs. emredilmiştir.

Çalışmamızda, bir yerden başka bir yere görevli olarak giden kadının yol güvenliğini sağlanması, ona yardımcı olunmasının istendiği görülmektedir⁴⁸. Ayrıca başka hükümlerde, merkeze para götüren mübaşire⁴⁹ ve ağalar, çavuşlar, kapucubaşları vb. yüksek devlet görevlilerine⁵⁰ iyi davranılması için çeşitli emirler verilmiştir. Burada yerel makamlara görevli memurların ziyareti için önceden bilgi verildiği gözlenmektedir.

d. Konsolosluklara Tercüman Tayini

Halep'in ticaret kenti olarak sesini dünyaya duyurmasıyla, bir çok batılı ülke burada konsolosluk açmışlardır.

Çalışmamızda, İngiliz devletiyle yapılan ahidname-i hümayun gereğince, İngiliz konsolosunun arzı üzerine belli bir kişinin tayin edilmesinin emredildiği görülmektedir⁵¹. Bu durum uluslar arası ilişkilerin anlaşmayla yürütüldüğü ve bu anlaşmalar gereğince tercüman tayin edilmesinin Osmanlı devleti tarafından yapıldığını göstermektedir.

Ayrıca Halep'te bulunan İngiliz konsolosluğuna tercüman tayinin yapıldığı Padişaha bildirilmektedir⁵². Bu durum Osmanlı devletinde, dış ilişkilerle ilgili yapılanların Padişaha bildirilmesine önem verildiğini göstermektedir.

4. Sosyal Hayat Açısından Değerlendirme

Halep Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri'nde Halep toplumunun sosyal hayatıyla ilgili bir çok şeye rastlanmaktadır.

Çalışmamızda adı geçen cemaatler: Çekdimeki, Şam-ı Beyyadi, Mülhteci-Karahacılı, Karagündüzlü, Serfendili, Bahrili, Demirek, İlyakili cemaatleridir.

Çalışmamızda adı geçen kabileler: Ben-i Te'amir, Kilis Kürtleri, Araban, Harablı ve Müdaceş kabileleridir.

Çalışmamızda Taife kelimesi etnik, dini ya da mesleki bir grubu belirtmek için genel olarak kullanılmıştır. Burada adı geçen taifeler: Yeniçeri, Maruni, Ekrad, Yahudi, Celebkeşan, Müşahin, Kasabi, Nassari, Türkmen, Levent taifeleridir.

---

⁴⁸ HESD. s.269 Hüküm: 442.

⁴⁹ HESD. s.229 Hüküm: 373.

⁵⁰ HESD. s.161 Hüküm: 262.

⁵¹ HESD. s.89 Hüküm: 159.

⁵² HESD. s.89 Hüküm: 160.

Çalışmamızda adı geçen vakıflar: Abdi, Abdurrahman Seydi, Rahimiye, Yezakiroğlu ve Boğa vakıflarıdır.

a. Vakıflar

Vakıf, bireylerin yardımlaşma güdüsüyle, taşınır, taşınmaz mallarını kendi iradeleriyle özel mülkiyetlerinden çıkarıp, içinde bulunduğu toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için dini, hayri, sosyal ve ekonomik bir gayeye tahsis etmeleri düşünce ve güdüsünden doğmuş bir müessesedir. Bu davranışın arkasında herhangi bir zorlama ve mecburiyet yoktur. Bireylerin insanlığa karşı ferdi sorumluluk hissi, iyilik, yardımlaşma, dayanışma gibi kültür değerlerinin etkisi vardır⁵³.

Bir vakıf medeniyeti olarak vasıflandırılan Osmanlı toplumu kendisinden önceki vakıf geleneğini sürdürerek daha da geliştirmiş ve yaygın bir kurum haline getirmiştir. Vakıflar vasıtasıyla oluşturulan finansman sistemi, toplumsal hayatın gerektirdiği kültür, eğitim, sağlık, altyapı, bayındırlık, dini ve sosyal hizmetler ile sosyal güvenlik ve hayır işleri gibi değişik alanlarında ihtiyaç duyulan kurumsal altyapı ile finansman ihtiyacının karşılanmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Vakıf sistemi vasıtasıyla, fertlerin elinde toplanan tasarruf ve servetleri ihtiyaç duyulan alanlarda hizmete dönüştüren bir mekanizma oluşturulmuştur⁵⁴.

Vakfin mal varlığının tamamı ya da bir kısmının nakit olarak vakfedilmiş olmasıyla vakıf “Para Vakfı” özelliği kazanır. Bir para vakfı, akarlarla birlikte ya da müstakil olarak, iki yoldan kurulabilmektedir. Vakfin kurucusu ya doğrudan vakfiyesini düzenleyerek kadiya tescil ettirmekte ve bu suretle vakfin kuruluşu gerçekleşmekte, ya da ölüme bağlı olarak veya vasiyet yoluyla ve malının üçte birini (sülüs-ü malını) aşmamak üzere istediği şartları beyan etmekte, vefatıyla birlikte söz konusu şart veya vasiyet gereği vakıf geçerlilik kazanmaktadır⁵⁵.

Para vakıflarının idaresi genellikle müteveli tarafından yürütülmektedir. Mütevellilerin seçiminde tayin hakkı öncelikle vakfin kurucusuna aittir. Para vakıflarının idare ve işletilmesi konusunda hemen hemen tek sorumlu mütevellidir. İdâre, tahsilat işlemleri ve harcamalar genellikle mütevellî eliyle yürütülmekte veya bu vazifelerden bir kısmı müteveli tarafından tayin edilen kişilere verilmektedir.

Müteveli seçiminde güvenilir olma gibi birtakım vasıfların arandığı görülmektedir. Mütevellilerin daha çok bizzat vakfin kurucusu, bir yakını veya onun tayin ettiği bir başka kişi, mesela bir caminin imamı, müezzini veya buna benzer bir şahıs olduğu görülmektedir.

---

⁵³ Hayriye Işık, “Bir Kamu Hizmeti Birimi Olarak Vakıfların Osmanlı Toplum Yaşamındaki Rolü”, Akademik Bakış Dergisi Sayı:16, Kırgızistan 2009, s.1-2.

⁵⁴ Mustafa Nuri Türkmen, “Halep Para Vakıfları Muhasebelerinin Kısa Bir Değerlendirilmesi”, Kars Sosyal Bilimler Dergisi Sayı:9, Kars 2012, s.35.

⁵⁵ Tahsin Özcan, *Osmanlı Para Vakıfları*, Türk Tarih Kurumu yayınları, Ankara 2003, s.50.

Vakfiyelerde ilk tayin edilen mütevelliden sonra bu görevin kime geçeceği gibi hususlar da belirlenmektedir. Söz konusu kişinin neslinden ya da azadlılarından bu vazifeye ehil kişilerin müteveli olması istenmekte veya belli bir camide imam olan kişi, filan vakit müteveli olan kişi gibi ifadelerle muayyen bir kişi tayin edilmeksizin bir başka vazifeye bağlı olarak tevliyet de şart koşulmaktadır. Mütevellinin seçiminde veya ücretinin tayininde kadı gibi kişilerin de yetkili kılındığı görülebilmektedir. İncelenen vakıflarda bu nevi örnekler de mevcuttur⁵⁶.

Üzerinde çalıştığımız “H. 1133-1138 (M. 1720-1725) tarihli Halep Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri”nde vakıfların Mutasarrıf, müteveli, katip yöneticilerinin olduğu anlaşılmaktadır. Vakıflara müteveli seçiminde daha çok cami imamı veya alanında uzmanlaşmış ve güven kazanmış kişilerin tercih edildiği görülmektedir⁵⁷.

Mütevellilerin daha çok bizzat vakfın kurucusu, bir yakını veya onun tayin ettiği bir başka kişi, mesela bir caminin imamı, müezzini veya buna benzer bir şahıs olduğu görülmektedir⁵⁸.

Çalışmamızda sık sık mütevellinin ve diğer vakıf görevlilerinin hayattayken kendi isteğiyle görevini oğluna veya bir yakınına, bazı durumlarda ise istediği bir kişiye devrettiği görülmektedir⁵⁹. Osmanlı sosyal hayatında geniş yer tutan vakıflarda, görevlerin babadan oğula geçmesi, zaman zaman ehil olmayan kişilerin göreve gelmelerine neden olabilmektedir. Ayrıca bu durumun, kendi soyundan gelenlerin istihdamını nesilden nesile sağlamak düşüncesinin etkili olması yönüyle vakıf kurmanın yaygınlaşmasında önemli bir itici güç olduğu kanaatindeyiz.

Müteveli olan kişinin hayatta kaldığı sürece vazifesine devam ettiği ve bu durumun kendi isteğiyle feragat etmesi veya her hangi bir suiistimal yahut vazifesinde ihmal nedeniyle görevinden alınması halleri dışında değişmediği görülmektedir⁶⁰.

Mütevellinin veya başka bir vakıf görevlisinin ölümü üzerine yerine soyundan gelen kişilerin tayin edildiği⁶¹, bazı durumlarda ise vakıf nazırının yada kadının arzı üzerine bir başkasının getirildiği⁶² görülmektedir.

Vakıfların bir takım gayrimenkullere sahip oldukları (dükkan, depo, su değirmenleri gibi) ve bu gayrimenkullerin para karşılığı kiralanarak vakfa gelir sağlandığını görmekteyiz⁶³.

---

⁵⁶ Özcan, *a.g.e.*, s.313-315.

⁵⁷ HESD. s.120 Hüküm: 205, s.128 Hüküm: 215.

⁵⁸ HESD. s.78 Hüküm: 137.

⁵⁹ HESD. s.39 Hüküm: 65, s.78 Hüküm: 137, s.103 Hüküm: 179, s.107 Hüküm: 86, s.120 Hüküm: 204, s.120 Hüküm: 205 s.128 Hüküm: 215.

⁶⁰ HESD. s.39 Hüküm: 65, s.119 Hüküm: 203.

⁶¹ HESD. s.39 Hüküm: 65, s.78 Hüküm: 137.

⁶² HESD. s.119 Hüküm: 203.

⁶³ HESD. s.121 Hüküm: 206, s.128 Hüküm: 214.

Bazı durumlarda ise vakıf olmayan köy mescidinin görevlisinin ücretinin Osmanlı maliyesinden ödendiği görülmektedir⁶⁴. Bu durum vakıfların sosyal hizmet fonksiyonu olduğu ve vakıfların yetişemediği yerde sosyal hayatı devletin kendisinin düzenlediğini, para aktardığını göstermektedir.

b. Kişisel Anlaşmazlıklar

Toplu halde yaşayan insanlar arasında iyi münasebetler olduğu gibi, zaman zaman hoş gitmeyecek hadiselerin yaşandığı da görülmektedir. Bu anlaşmazlıkların sınır, su, arazi, kira toplanması, vergi toplanması, görev değişiklikleriyle ilgili meseleler olduğunu görmekteyiz.

Osmanlı devleti kişisel anlaşmazlıklara ve birinin ötekine zulm etmesinin önlenmesi yönünde müdahale etmiştir.

Örneğin kullandıkları ortak suyu kendi evine yönlendirerek komşusunun suyunu kesen veya azaltan kişiye müdahale edilerek durumun düzeltilindiğini görmekteyiz⁶⁵.

Sa'dat-ı Kiram'dan (Ehl-i Beyt) olan ve bunu ispatlayan kişilere saygı gösterilmektedir. Sa'dat-ı Kiram'dan hayvan otlatma işi yapan kişilere başka bir taifenin zulm edip hayvan başına para almasının engellendiği görülmektedir⁶⁶.

Yine Osmanlı devletinin; iki taife arasındaki anlaşmazlığı, birinin göç etmesine yardım ederek kan dökülmesini veya istenmeyen olayları engellediği⁶⁷, İç huzursuzluk oluşturan bazı kişileri Halep'ten Antakya'ya sürgün ettiğini⁶⁸ ve bu şekilde toplumsal huzuru sağlamaya çalıştığı görülmektedir.

c. Hukuk Sistemi

Çalışmamızdaki bir belgede, ölen kardeşinin malını miras olarak alan kişinin, ölen kardeşinin devlete olan borçlarını ödemesi emredilmektedir⁶⁹. Bu durum çağdaş hukuk sisteminde yer alan, ölen kişinin malını miras alanın borcunu da miras alması ilkesinin Osmanlı devleti zamanında da uygulandığını göstermektedir.

---

⁶⁴ HESD. s.224 Hüküm: 366.

⁶⁵ HESD. s.49 Hüküm: 83.

⁶⁶ HESD. s.92 Hüküm: 164.

⁶⁷ HESD. s.101 Hüküm: 176.

⁶⁸ HESD. s.116 Hüküm: 198.

⁶⁹ HESD. s.102 Hüküm:177.

Başka bir hükümde ise, suçu kanıtlanana kadar kişinin görevine devam etmesi ve beylerbeyinin izni olmadıkça yaptırım uygulanmamasının emredildiği göze çarpmaktadır⁷⁰. Burada günümüz hukuk sisteminde de uygulanan, masumiyet karinesi (suçu ispatlanana kadar herkesin masum sayılması) ve devlet memurlarına amirinin izni olmadan göreviyle ilgili soruşturma açılmayacağı ve ceza verilemeyeceği şeklindeki ilkelerin Osmanlı devleti tarafından da uygulandığı göze çarpmaktadır.

d. İsimler, Ünvanlar

Müslüman erkek isimlerinin başına genelde “el-Hâc” veya “es-Seyyid” sıfatları getirilmektedir. Bazen de el-Hâc yerine Hacı sözcüğü de kullanılmıştır. el-Hâc Hasan Ağa, el-Hâc Mehmed, Hâcî Süleyman, es-Seyyid Mehmed b. Şeyh Ali, es-Seyyid İbrahim Paşa... gibi. el-Hâc lakabı bir kişinin hacı olduğunu, es-Seyyid ise bir kişinin Hz. Muhammed soyundan geldiğini belirtmekteydi. Bu lakaplara sahip kimseler toplumda itibar görürlerdi.

İsimler belgelerin önemli bir kısmında baba adlarıyla yer almaktadır. Müslüman erkeklerin babaları “bin” veya “oğlu” bağlacı, kadınların ismi ise “kızı (binti)” bağlacıyla belirtilmiştir: Ebubekir bin el-Hâc Hasan, Mehmed bin Abbas, Kablan Paşa oğlu Mehmed Paşa, Hacı Süleyman kızı Fatma... gibi. Gayri Müslim erkeklerinin babaları “veled-i” bağlacıyla belirtilmiştir: Yantob veled-i Musa, Ma’tuk veled-i İbrahim, Harun veled-i kalfa gibi.

Bazı yerlerde kişi ecdadının ismiyle belirtilmiştir: Rubarlarıoğlu Hasan gibi.

Kişilerin yaptıkları işe göre lakabları anılmıştır: Basmacızade gibi

Bazı durumlarda ise kişi siyasal mevkisi ile anılmıştır: el-Hâc Rüstem Ağa, es-Seyyid İbrahim Paşa gibi.

Kayıtlarda geçen Müslüman isimleri genellikle dini motifli isimlerdir. Bu da dinin, Halep ve Osmanlı toplumunun hayatında belirleyici rol oynadığını göstermektedir. Belgelerde geçen Müslüman isimleri: Ahmed, Mehmed, Mahmud, Mustafa, Ebu-Bekir, Ömer, Osman, Ali, Hasan, Hüseyin, Emîn, Abdullah, Abrurrahman, Salih, İsmail, İbrahim, Rüstem, Fatma gibi isimlerdir. Bunun yanında öz Türkçe isimlere az da olsa rastlanmaktadır: Şahin, Kaplan gibi.

Belgelerde geçen Gayrimüslim isimleri ise Yantob, Ma’tuk, Harun, İbrahim, Kalfa, Tatbus, Gavgas, Musa, Circis, Cebrail Kays, Sulusterus gibi isimlerdir.

---

⁷⁰ HESD. s.219 Hüküm: 356.

5. Müslüman-Gayrimüslim İlişkileri Açısından Değerlendirme

Osmanlı Devleti'nde gayrimüslimler genel olarak zimmî olarak adlandırılmışlardır. Kendilerine din ve vicdan hürriyeti tanınmış, canları ve malları devlet güvencesi altına alınmıştır. Cemaat mahkemeleri vasıtasıyla kendi inanç ve kurallarına göre yargılanma hakkı verilmiştir. Aynı zamanda gayrimüslimlere Şeriyye mahkemelerine müracaat hakkı tanınmıştır.

Çözümlediğimiz belgelerde gayrimüslimlerin çocuklarına kendi dillerinde dini eğitim vermelerine karışılmadığı görülmüştür⁷¹. Ayrıca başka dinlerin ve mezheplerin birbirine din veya mezhep değiştirmeleri için baskı yapmaları engellenmiştir. Örneğin Ortodoks rahiplerinin şikayeti üzerine, Katolik rahiplerin Ortodoks Rumları dininden döndürmesinin engellendiğini görmekteyiz⁷². Burada ayrıca Katolik-Ortodoks çekişmesi göze çarpmaktadır.

Gayrimüslimlerin Müslümanlarla eşit muamele gördükleri, asayiş bozduklarında Müslümanlar gibi cezalandırıldığını ve görevden atıldığını⁷³, Yahudi ve Müslüman ahalide huzursuzluk oluşturan bazı Yahudilerin Halep'ten başka yere sürgün edildiğini⁷⁴ görmekteyiz. Yine gayrimüslimlerin kendi aralarındaki alacak-verecek anlaşmazlığının da karşı gelen kişinin yakalanması şeklinde önlendiğini görmekteyiz⁷⁵. Ayrıca yeri geldiğinde gayrimüslimlerin nakdi olarak tahsil edemedikleri alacaklarını aynı olarak tahsil etmeleri için de ferman çıkarılmıştır⁷⁶.

6. Vergiler Açısından Değerlendirme

a. Avarız Vergisi

Osmanlı mâlî yapısında, olağandışı ve düzensiz olarak alınan vergiler avâriz olarak adlandırılırdı. Daha çok bu vergiler savaş masraflarının finansmanı için Ordu Hazinesi tarafından tahsil edilirdi. Ancak XVII. yüzyıldan sonra devlet hazinesinin içine düştüğü sıkıntılardan kurtarılması için artık düzenli olarak tahsil edilmeye başlanmış ve olağandışı yapısı ortadan kalkmıştı. Avâriz vergisi, her sancağın ihtiva ettiği hâne sayısına göre

---

⁷¹ HESD. s.234 Hüküm: 382.

⁷² HESD. s.230 Hüküm: 375.

⁷³ HESD. s.86 Hüküm: 152.

⁷⁴ HESD. s.116 Hüküm: 198.

⁷⁵ HESD. s.96 Hüküm: 168.

⁷⁶ HESD. s.235 Hüküm: 384.

toplanırdı. Bu hâne taksimatı ise Defter-i Hâkânî'de korunan defterlerde kayıtlıydı. Tahsil şekli ise, doğrudan devlet tarafından gönderilen memurlar vasıtasıyla yapılmaktaydı⁷⁷.

Üzerinde çalıştığımız “H. 1133-1138 (M. 1720-1725) tarihli Halep Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri”nde avarızla ilgili hükümlere rastlamaktayız.

Haleb sancağındaki kazalarda toplam 2814 avârız hanesi olduğu anlaşılmaktadır⁷⁸.

Osmanlı vergi sistemi gereğince avarız vergisinin tahsilinde avarız vergisine ek olarak bu vergiyi toplamakla görevli mübaşirin ücreti için ayrıca bir miktar para istendiği görülmektedir⁷⁹.

Avarız vergisinin tahsil eden mübaşir tarafından merkeze götürülerek hazine-i amire'ye aktardığını görmekteyiz⁸⁰.

Avarız vergisinin bazı durumlarda birçok beldeden alınırken bazı beldelerin muaf tutulduğu göze çarpmaktadır⁸¹.

XVII. yüzyılın ikinci yarısında avarızı divâniye ve tekâlifi örfiye vergilerinin hepsi nakde dönüşmüş olmasına rağmen, devlet kendisi için stratejik önemi olan mal ve hizmeti aynî olarak talep etmeye devam etmiş, bu tür kalemlerde bedel ödemeyi istememiştir. Bu şekilde aynı istenen vergilerin, ihtiyaç duyulan yerlere düzenli biçimde tahsis edilmesine 'ocaklık' denilmiştir. Bu sisteme göre devlet, savaş veya başka maksatlarla talep ettiği mal ve hizmetlerin önemli bölümünü, onları üreten gruplardan doğrudan doğruya vergi mükellefiyeti olarak sağlama imkânına malikti. Doğrudan üreticiden tahsil edeceği vergiyi, onun ürettiği mal ve hizmetle pazarda mübadele etmek yerine, üretimin kaynağında birbirine ikame etmek diye açıklayacağımız avarız ve nüzul ocaklığı sistemi kısaca bu şekildedir⁸².

İncelediğimiz belgelerde bazen avarız vergisinin ocaklık şeklinde aynı olarak da menzildiler aracılığıyla alındığını (beygir gibi) görmekteyiz⁸³.

Çalışmamızda bunun dışında rusum-u örfiye adındaki bir avarız türüne daha rastlanmaktadır. Devletin idâri hüküm mercîlerinin (organlarının) îfâ ettikleri, icra ve hüküm vazifeleri karşılığında halktan aldıkları vergilerdir. İcrâ (yürütme) ve hüküm (yargı) mercileri olan beylerbeyi, sancakbeyi, subaşı, sipâhî ve kâdırlara ehl-i örf denirdi. Rûsûm-ı örfiyye, umumiyetle hizmetleri karşılığı bunlara verilirdi. Ancak istisnâ olarak bu vergileri tamamen

---

⁷⁷ Mehmet Esat Sarıcaoğlu, *Mali Tarih Açısından Osmanlı Devletinde Merkez Taşra İlişkileri*, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 2001, s.94-95.

⁷⁸ HESD. s.223 Hüküm: 362.

⁷⁹ HESD. s.253 Hüküm: 416.

⁸⁰ HESD. s.253 Hüküm: 416.

⁸¹ HESD. s.237 Hüküm: 387.

⁸² Mustafa Nuri Türkmen, “XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Avarız Ocaklığı Çerçevesinde Has Ambar, Miri Ahır ve Kışlaklara Lojistik Destek”, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi* Sayı:5, Ankara 2005, s.104.

⁸³ HESD. s.232 Hüküm: 379.

tımar sahibinin alacağı kabul edilebilirdi⁸⁴. Çözümlediğimiz belgelerde, rusum vergisinin görevli kişi tarafından toplanıp Subaşı'na teslim edildiği görülmektedir⁸⁵. Bazı durumlarda bir mahallenin rusum vergisinden muaf tutulduğunu görmekteyiz⁸⁶. Ayrıca gayrimüslimlerin bu vergiyi ödemede Müslümanlarla eşit olduğu ve tahsilinin gayrimüslimlerden de yapıldığı görülmektedir⁸⁷.

Sa'dat-ı Kiramdan(Ehl-i Beyt) kimselerin devlet tarafından saygı gördüğü ve rüsum vergisinden muaf tutulduğu göze çarpmaktadır⁸⁸. Ayrıca Sa'dat-ı Kiramdan(Ehl-i Beyt) konar-göçer olan kimselerin tekalif-i örfiye(şeriatı aykırı olmayan vergiler) vergileri ve perakende vergilerinden de muaf tutulduğu göze çarpmaktadır⁸⁹.

b. Nüzul Vergisi

Nüzul Arapça da yere inme=konma manasına gelir. Askerî ve malî terim olarak da bir askeri kıtanın beslenmesi için muayyen miktardaki zahirenin temini ve belli bir yerde hazır bulundurulmasını ifade eder.

Divân-ı Hümâyunda nüzul ve sürsat için verilmiş emirlerin büyük bir kısmının kadınlara hitaben yazılmış olması, nüzul ve sürsatın bizzat kadınlar tarafından emredilen yere nakil ve teslim edilmesi, orduların iaşesi için talep edilen bu vergilerden kadınların birinci derecede tutulmakta olduğunu gösterir.

XVI. yüzyıl sonundan evvel, avâriz gibi nüzul de nakdî vergiye dönüşmüştü. Bu vergiler daimî olmakla kalmayıp üstelik çok ağırlaştılar, öyle ki XVI. yüzyılın ortalarında ödenen akçe miktar XVII. Yüzyılda takriben on misli fazlalaşmıştı. Bu vergilerden nüzul daha ağırı idi ve sonunda avârizin iki misline yükselmişti⁹⁰.

Üzerinde çalıştığımız “H. 1133-1138 (M. 1720-1725) tarihli Halep Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri”nde nüzul vergisiyle ilgili hükümlere rastlamaktayız. Nüzul vergisi yukarıda belirttiğimiz gibi birçok yönüyle avarız vergisine benzemektedir.

Halep sancağındaki kazalarda toplam 2814 nüzul hanesi olduğu anlaşılmaktadır⁹¹.

---

⁸⁴ *Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi C.6*, İhlas Yayıncılık, İstanbul 1988, s.150.

⁸⁵ *HESD.* s.245 Hüküm: 401.

⁸⁶ *HESD.* s.95 Hüküm: 166.

⁸⁷ *HESD.* s.117 Hüküm: 200.

⁸⁸ *HESD.* s.95 Hüküm: 167.

⁸⁹ *HESD.* s.80 Hüküm: 142.

⁹⁰ *DİA C.34*, s. 87.

⁹¹ *HESD.* s.133 Hüküm: 222.

Osmanlı vergi sistemi gereğince nüzul vergisinin tahsilinde avarız vergisine ek olarak bu vergiyi toplamakla görevli mübaşirin ücreti için ayrıca bir miktar para istendiği görülmektedir⁹².

Nüzul vergisinin tahsili için Kadılara ferman gönderildiği ve Kadıların nüzul vergisinin toplanmasından sorumlu olduğunu görmekteyiz⁹³.

Nüzul vergisinin tahsil eden mübaşir tarafından merkeze götürülerek hazine-i amire'ye aktardığını görmekteyiz⁹⁴.

c. Mukataa

Mukataa, devlet işletmelerinin veya devlete ait bir gelir payının tahsili için kullanılan bir terimdir. En kısa ifadeyle hazineye gelir sağlayan vergi kaynağının adı olarak tanımlanabilir⁹⁵.

Çalışmamızda mukataa vergilerinin malikane olarak idare edilmek suretiyle birine verildiği; gelirin ise bu kişiden, tayin edilen mübaşir tarafından peşinen tahsil edilip merkeze aktarıldığı gözlenmektedir⁹⁶. Bazı durumlarda ise valinin bu mukataaları aktarmakla görevli olduğu görülmektedir. Çalışmamızdaki bir hükümde şehit olan bir valinin önceden toplattığı ve zimmetinde bulunan mukataa gelirlerinin hazineye aktarılması istenmiştir⁹⁷.

Koyunculuk işiyle uğraşan kişilerden Bedel-i Ağnam-ı Celebkeşan mukataası adıyla koyun başına vergi toplanmaktaydı. Çalışmamızda, bu vergiyi vermeyenlerin önlenmesi ve Celebkeşan vergisinin ödenmesinin emredildiğini görmekteyiz⁹⁸.

d. Bac Vergisi

Bu vergi, pazarlarda, panayırlarda alınıp satılan hayvandan, her cins maldan, ithal edilen ve Osmanlı topraklarından transit olarak geçirilen mallardan alınırdı⁹⁹. Çalışmamızdaki bir belgede hacılar için gelen develerden talep edilen ve vezire verilen bac vergisinin bundan sonra tahsil edilmemesi şeklinde bir hüküm bulunmaktadır¹⁰⁰. Böylece Osmanlı devletinin hacıların belirli miktarda mal getirmesine izin vermiştir.

---

⁹² HESD. s.223 Hüküm: 363.

⁹³ HESD. s.223 Hüküm: 363.

⁹⁴ HESD. s.223 Hüküm: 363.

⁹⁵ Sarıcaoğlu, a.g.e. , s.155.

⁹⁶ HESD. s.92 Hüküm: 163.

⁹⁷ HESD. s.267 Hüküm: 439.

⁹⁸ HESD. s.90 Hüküm: 161.

⁹⁹ *Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi C.1* , İhlas Yayıncılık, İstanbul 1988, s.182.

¹⁰⁰ HESD. s.271 Hüküm: 446.

7. Ticaret Açısından Değerlendirme

Osmanlı devletinin zaman zaman ticaret hayatına, esnafı ve rekabet şartlarını korumak adına müdahale ettiğini görmekteyiz. 16. yy.dan itibaren Avrupalılar için İran ipeği, pamuklu kumaş ve baharat ticareti açısından Halep pazarları oldukça cazip gelmeye başlamıştı. Yerel dokumacılar daha çok Bursa ve Tokat ipeklerini tercih ederlerken, Batılı tacirler Gilan bölgesinden gelen ipeğe rağbet etmekteydiler¹⁰¹.

Çalışmamızdaki çeşitli belgelerden Halep'te Hama bezi ve Mardin bezi¹⁰², balmumu¹⁰³, mermer¹⁰⁴, koyun¹⁰⁵ üretimi ve ticareti yapıldığını anlamaktayız. Ayrıca ipek ticareti¹⁰⁶ ve esir ticareti¹⁰⁷ de yapıldığını görmekteyiz.

Yerel üreticiyi korumak adına, Halep'e ipek götürülmesinin yerel üretici merkezler olan Bursa ve İstanbul esnafını etkilediği için yasaklandığını¹⁰⁸ görmekteyiz.

Kendi evlerinde balmumu yapan ve yetkilendirilmiş balmumu tüccarlarına karışanların önlenmesi ile ilgili bir hükme de rastlamaktayız¹⁰⁹. Buradan, Osmanlı Devleti'nin bu şekilde ticaret hayatında kimi grupların zorla birilerinin işlerini ellerinden alarak çeteleşmelerini önlemeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

Bazı doğal afet, salgın gibi faktörlerin zaman zaman ticaret hayatını etkilemesi kaçınılmazdır. Örneğin çalışmamızdaki bir belgede Halep'te veba salgını çıktığı, bunun için özellikle gayrimüslimlerin göç etmeye başladığı ve bunun da ticaret hayatını olumsuz etkilediğinden bahsedilmektedir¹¹⁰.

Gayrimüslimlerin kendi aralarındaki alacak-verecek anlaşmazlığının karşı gelen kişinin yakalanması şeklinde önlendiğini görmekteyiz¹¹¹. Bu da Osmanlı'da ticaretin belli kurallara göre yapıldığı ve ticaret hayatının devlet koruması altında olduğu, yeri geldiğinde devletin müdahale ettiğini gösterir.

Osmanlı devleti ülke dışından mal getirip ticaret yapanlardan da vergi alırdı. Örneğin başka diyardan getirip koyun ticareti yapan Celebkeşan taifesinin vergi ihlali yapması üzerine

---

¹⁰¹ Eroğlu, *a.g.e.*, s.58.

¹⁰² HESD. s.56 Hüküm: 97.

¹⁰³ HESD. s.81 Hüküm: 145.

¹⁰⁴ HESD. s.86 Hüküm: 152.

¹⁰⁵ HESD. s.90 Hüküm: 161.

¹⁰⁶ HESD. s.124 Hüküm: 209.

¹⁰⁷ HESD. s.57 Hüküm: 99.

¹⁰⁸ HESD. s.124 Hüküm: 209.

¹⁰⁹ HESD. s.81 Hüküm: 145.

¹¹⁰ HESD. s.99 Hüküm: 172.

¹¹¹ HESD. s.96 Hüküm: 168.

vergi alınması için ferman yazıldığını görüyoruz¹¹². Bu şekilde yerli üretici ve tüccar korunmaya çalışılmıştır.

Zaman zaman diğer tüccarlar tarafından tüccarın işine karışıldığı, zorluk çıkarıldığını. Tüccarın veya dellalın şikâyeti üzerine kendisine yetkilendirme belgesi verilerek sorunun çözümlendiği görülmektedir¹¹³.

8. Askeri Açıdan Değerlendirme

Üzerinde çalıştığımız “H. 1133-1138 (M. 1720-1725) tarihli Halep Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri”nde askerlerle ilgili 8 hüküm vardır.

Burada, eski Yeniçeri Serdarının merkez tarafından görevden alınıp yenisinin atandığı görülmektedir¹¹⁴. Burada Osmanlı Devleti'nin, askeri yöneticileri merkezden atayarak merkezi otoriteyi sağlamayı hedeflediği ortaya çıkmaktadır.

Bir kısım askerlerin maaşlı olduğuna ve bazı durumlarda askerlere bahşiş de verildiği çalışmamızda görülmektedir¹¹⁵.

Çalışmamızda, yerel halktan da asker alınabildiği ve bu askerlerin başına yine yerel halktan birinin başbuğ olarak görevlendirilebildiği gözlenmektedir¹¹⁶.

Sefere giderken askerden kaçan bir grup askerin eşkıyalık yapması sonucu bunların yakalandığı yerde cezalandırılmalarının istendiği görülmektedir¹¹⁷. Burada asker kaçaklarının Osmanlı Devleti'nde de sorun teşkil ettiği ve asker kaçaklarının mutlaka cezalandırıldığını görmekteyiz.

Sefere çıkacak ordunun çeşitli alanlardaki ihtiyaçlarının karşılanması için bir takım görevlilere ihtiyaç vardı. Bunlar genel olarak orducu olarak adlandırılan esnaflardan oluşuyordu. Ordunun levazım hizmetlerini görecek bu kişiler, ülkenin çeşitli bölgelerinden ihtiyaç nispetinde temin edilir ve bu işlerden ilgili yerlerin kadıları sorumlu idi. Askerin bir günlük konaklamasında ortalama zahire tüketimi 1900 kile un ve 100 kile has un, 8000 kile arpa, 150 araba ot, 300 araba odun ve arpaya yakın saman, ot veya ferik olmalıdır. Bu miktardaki zahirenin menzilde hazır bulundurulması, aynı zamanda önemli bir nakliye organizasyonunu da gerektiriyordu. Tonlarca hayvan ve insan yiyeceğinin zamanında menzillerde hazır durumda bulundurulması hayati öneme sahipti. İster sürsat, avâriz yada

---

¹¹² HESD. s.90 Hüküm: 161.

¹¹³ HESD. s.56 Hüküm: 97, s.56 Hüküm: 98.

¹¹⁴ HESD. s.222 Hüküm: 360.

¹¹⁵ HESD. s.88 Hüküm: 154.

¹¹⁶ HESD. s.88 Hüküm:155.

¹¹⁷ HESD. s.241 Hüküm: 394.

nüzül karşılığı, isterse satın alınma yoluyla temin edilmiş olsun büyük miktarda nakliye parasını gündeme getiriyor ve mekkâri(nakliye işi yapan) esnafına iş düşüyordu¹¹⁸.

Çalışmamızda, mühimmat nakli hususuna sık sık rastlamaktayız. Burada mühimmat naklinin limanlara yapıldığı ve eyalet yönetimlerinden halktan toplamaları istenen develer vasıtasıyla iç bölgelere dağıtıldığı görülmektedir. Örneğin İskenderun iskelesinden Hemedan'a giden mühimmatın nakli için Haleb'ten deve istendiği, ancak Haleb'in bu talebi karşılayamaması üzerine Adana Eyaleti'nden bu develerin tedarik edildiğini görmekteyiz¹¹⁹. Yine Halep Vilayeti'nden sefere çıkacak olan ordunun diğer ihtiyaçlarının (ağaç kürekleri gibi) emir üzerine mütesellim tarafından toplanarak kethüdaya teslim edilmek suretiyle gerekli yere gönderildiğini görmekteyiz. 1726 tarihinde gönderilen bu arzda, ağaç küreklerinin toplanıp Kirmanşah'a gönderildiği görülmektedir¹²⁰. Bu durumun ve bir önceki örnek verdiğimiz hükümde Hemedan'a mühimmat gönderilmesinin, 1725 yılından başlayarak söz konusu tarihlerde Safeviler ile yapılmakta olan savaş için araç gereçlerin ve diğer ihtiyaç malzemelerinin çevre vilayetlerden temin edildiği, mühimmat naklinin ise İskenderun limanından ve Halep Vilayeti üzerinden yapıldığına işaret ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca başka bir hükümde yine Safevilerle savaş için Rakka valisinin serasker tayin edildiği, mühimmat naklinde bir kısım develerin zayi olmasının sevkiyatı aksattığı, ve dikkatli olunması gerektiği vurgulanmakta, masrafların Haleb muhassılığında karşılanması emredilmektedir¹²¹. Yukarıda söz ettiğimiz art arda gelen üç hükümden, Nisan 1726'da Safevilerle yapılan savaşın şiddetlendiği sonucuna varmaktayız.

---

¹¹⁸ Mustafa Nuri Türkmen, "XVII Yüzyıl Sefer Menzillerinin Ekonomik Yönü ve Esnafın Katkısı", Tarih Araştırmaları Dergisi Sayı:34, Ankara 2003, s.136.

¹¹⁹ HESD. s.248 Hüküm: 407.

¹²⁰ HESD. s.266 Hüküm: 438.

¹²¹ HESD. s.270 Hüküm: 443.

IV. BÖLÜM

METİN TRANSKRİPSİYON VE ÖZETLERİ

SAYFA 39, HÜKÜM 65

A-Özet

Haleb kazasına bağlı Abdi vakfının mütevellisi olan Seyyid Ali'nin arzuhali üzerine, babası Seyyid Mehmed'in ölümüyle kendisine verilen beratla vakfın mütevellisi olup, bazı kimselerin vakıf idaresine müdahale ettiklerini bildirip verilen berat gereğince tevliyetine karışmaması ve herkesin mütevelliden razı olmasından dolayı işine karışıp uslanmayanların isimlerinin Asitane-i sa'adete arz edilmesi hususunda 15-24 Ocak 1726 (Evasıt-ı Cemaziye'l-evvel 1138) tarihli ferman.

B-Transkript

Düstûr-ı mükerrem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la. Haleb valisi vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclale kıdvetü'l kuzat ve'l Hükkam madenü'l fazl ve'l kelâm Mevlana mevtü'l-mısrîn kadiye zidet fazluhu tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki kaza-i mezbura tâbi' Babilyan nâm karyede vâki' müteveffî Abdi vakfının bi'l-fi'il mütevellisi olan Darende ferman vacibü'l-edğân kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Seyyid Ali zide kudre südde-i sa'adetime arzuhal edib bu berat-ı şerifle babası Seyyid Mehmed fevtinden vazife-i mu'ayyene ile vakf-ı mezburun mütevellisi olup herkes kendunden rıza ve şükrân üzere olup sadakat ve istikamet ile umûr-ı vakf-ı görevi ahardan bir vecihle dahl olunmak icab etmez iken ahardan bazıları bi-vechi ve bilâ berat tevliyeti umûrına müdahale ve te'addi üzere oldukların bildurub berat mucebince zabt ettirulub mezburları bi-vechi ve bilâ berat tevliyeti umuruna dahl ve ta'arruz ettirilmeyub men' ve def' olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden buyurdumki hükm-ü şerifimle vardıkda husus-u mezbur tamam mukayd ve beratına nazar edub göresin bu bi'l-fi'il berat-ı şerifimle vakf-ı mezburun mütevellisi olup sadakat ve istikamet ile umûr-ı vakfı görüb herkes kendunden rıza ve şükrân üzere olup edâ-yı hizmet eder ise mezburları bi-vechi ve bilâ berat tevliyeti umûrına müdahale ve te'addi ettirmeyib men' ve def' eylesin mezbur şer'i şerife ve beratına ve umûr-ı hümayunuma muhalif kimesneye iş etturmeyub kazada müdahil olmayanları da'vasına karıştırmayub uslanmayanları ism ve resimleriyle vukû'ı ve sahnı üzere

yazub Asitâne-i sa‘adetime ‘arz edub husus-u mezbur için bir dahi emrim daimlu eyleyesin. şöyle bilesin ‘alamet-i şerife itimad kılasın. Tahriren fi evâsıt min cemâziye’l-evvel sene semân ve selasin ve mi‘e ve elf.

Fi evâsıt cemâziye’l-evvel sene 1138.

SAYFA 47, HÜKÜM 77

A-Özet

Haleb’de Sahât Bîza mahallesinde bulunan Nasıreddin Bekir mescid-i şerifinde yirmi bir akçeyle görevli olan Şeyh Mehmed b. Osman’ın kendi rızasıyla görevini kardeşi Abdurrahman’a devretmesi ve bu göreve Abdurrahman’ın layık görülerek berat verilmesi ve bu berat gereğince yirmi akçe vazife ile mutasarrıf olup saygı gösterilmesi hususunda 30 Aralık-7 Ocak 1723 (Evahir-i Rebiü’l-evvel 1135) tarihli berat.

B-Transkript

Haleb’de Sahât Bîza mahallesinde vâki‘ Nasıreddin Bekir mescid-i şerifinde yevmi bir akçe vazifeyle akârı en‘âm-ı şerif olan Şeyh Mehmed bin Osman kendi hüsn-ü rızasıyla işbu rafi‘-i tevki‘-i refi‘ü’ş-şan-ı Hakani karındaşı Abdurrahman nâm kimesneye fâriğ olub mezbur dahi her vecihle layık ve mahall û müstehakk olmağın tevcih olub berat-ı şerifim verilmek babında yedinde olan fâriğ-i merkumun beratı mucebince ferâğı vâki‘ ise sadaka edub bu berat-ı hümayunu verdim ve buyurdumki ba‘de’l-yevm merkum varub zikr olunan mescîd-i şerifde kârî en‘âm-ı şerif olub ‘alemet-i lazimesin mer‘î ve mueddi kıldıkdan sonra yevmi bir akçe vazife ile mutasarrıf olub vakfın ruhî ve devam-ı ömr-ü devletim için du‘aya müdavemet göstere. Şöyle bilub ‘alamet-i şerife itimad kılalar. Tahriren fi evâhir-i rebiü’l-evvel sene hams ve selasin ve mi‘e ve elf.

Fi evâhir min rebiü’l-evvel sene 1135.

SAYFA 49, HÜKÜM 83

A-Özet

Haleb’de Hacı Babu’n-nasr mahallesi sakinlerinden Darendeli el-Hâc Abdülbaki’nin evinin bitişiğini satın alan yeni komşusunun, ev yakınındaki bir su kaynağının bir kısmını evine yönlendirmesi üzerine, mağdur olduğundan bahisle, bu durumun düzeltilmesi hususundaki 8 Temmuz 1723 (4 Şevval 1135) tarihli ferman.

B-Transkript

Düstûr-ı mükerrem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la. Haleb valisi vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehû akza kudatü'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakin raf'i ilam-ı şerifem valideyn varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu tevk'ı ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki, Medine-i Haleb sekânından Darende'de ferman-ı hümayun el-Hâc Abdülbaki nâm kimesne südde-i sa'adetime 'arzuhal edub Haleb mahallatından Hacı Babün-nasr mahallesinden malik ve mutasarrıf olduğu menzil ittisalinde, yerimiz iştira ancak menzili mezkure kadimden carî olagelen suyun fazlası kadimi malik olduğu menziline icra ettürüb kimesneye bir türlü huzru-ı şer'iyile yürütmeğin icabından şer'i mazumat ve teadini üzere olduğun bildurub mülki müşera olan menziline cari kadim suyumuzun fazlası olan şer'le kadim menziline icra ettürülüb hilafi mezruhu şerif ve bi vecri ahardan müdahale olunmamak bâbında hükmü hümayunuma rica eylediği ecilden buyurdum ki hükmü şerifim vardıkda buna ahardan dahl olundukda fi'l vak'ı alakaları yok iken bi vechi mümane'at ve te'adî eyledikleri vaki ise ol babda müktefayı şer' kadimle 'amel edub mezburu şer' şerifden emr-i hümayunuma muhalifi tealil ve 'inad ettürmeyüb hususu mezbur için emrim varmalu eylesesun şöyle bilesin 'alemeti şerife itimad kılâsın tahriran fi evahiri şehri rebiü'l ahire sene hamis ve tisne'en ve mie'teyn ve elf.

Fi sene 4 şevval 1135.

SAYFA 53, HÜKÜM 89

A-Özet

Haleb Kadılığı tevcih olunan Mehdi-zade Ahmet Efendi vefat ettiğiinden, bu işe müstehak olan Süleymaniye müderrisi ve Haremeyn-i şerefeyn müfettişi Mevlana Mehmed Reşad Efendi'nin atanması hususunda 24 Haziran 1723 (C. Ramazan 1235) tarihli ferman.

B-Transkript

İftihârü'l-'ulemâu'l-muhakkikin muhtârü'l-fudelâi'l-müdekkikin el-muhtass bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Süleymaniye müderrisi ve Haremeyn muhteremin müfettişi olan mevlana Mehmed Reşad zideti fezaile tevk'ı ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki Haleb kadılığı tevcih olunan Mehdi zade Ahmed fevt olmakla sen ehil alem ve sahip fazilet olub her vecihle mehil ve müstehak olduğun ecilden halya Hakkında mezid inayeti 'aliye-i

şahane mezid rafet-i seniye-i pir şahanem zuhura getirülüb İşbu bin yüz otuz beş zi'l-ka'desi guresinden zabt etmek üzere zikr olunan Haleb kazası sadr olan zabtı hümayun şevket-i makrunum mucebince tevcih ve inayet edib i'lası için teyin olunmuştur. Buyurdumki hatt-ı hümayun makrunumla sadr olan ferman-ı celil'ül kadrim mucebince Haleb kazası tarih-i merkumdan son mutasarrıf olub ahalisi beyinde icra bil hükkamda şer'iyeye taberra ittifad evamir-i aliye müstefevi sallallahü teala aleyhi selam Bedel-i makdur ve mevfur ile eylesin şöyle bilesin alamet-i şerife i'timad kılasın tarihen fi evahiri.Şehr-i ramazan sene-i hamse ve selasin ve mi'e ve elf gurre-i Zi'lka'de 1135.

SAYFA 53, HÜKÜM 90

A-Özet

Halebü'ş-şehba'da müderris olan Ahmet Efendi'nin 2 Ağustos 1723 (1 Zil'ka'de 1135) tarihi itibariyle yeniden göreve atandığına dair berat.

B-Transkript

Mefâhirü'l- müderrisini'-l kirâm-ı kiberâ Ahmed efendi dame ma'kurâ üzereki işbu sene hamse selasin ve mi'e ve elf Zi'lka'de-i şerifesi guresinden mutasarrıf olmak üzere 'avatıf seniye-i padişahiden. Haleb-i şehba kazası bu fakire i'nayet buyrulmağın tarih-i merkumden kaza-i mezburun. niyabet-i tarafımızdan size tevfiz ve sipariş olunmuştur. Görüldüki şehr-i mezbur guresinden mutasarrıf olub beyne'l ahali irra-ı 'ahkamı şer'iyeye eylesin ves'selam.

SAYFA 53, HÜKÜM 91

A- Özet

Haleb'de bulunan Abdurrahman Seydi vakfının mütevellilik görevinin yarısının Es-Seyyid Ahmed'e yarısının ise Seyyid Ömer'e verilmesi hususunda 3 Ağustos 1723 (2 Zi'lka'de 1135) tarihli berat.

B- Transkript

Medine-i Halebde 'Abdurrahman seydi vakfının tevliyeti evlada meşruta olmakla evladı vakıfdan. İşbu raf'i tevk'i ref'i şan Hakani esseyid Ahmed ber vecih'e layık ve müstahak olub hücceti-ciheti şer'iyeye mutasarrıf iken yine evladı vakıfdan seyid ömer babası receb mahlulundan olmak üzere olub gele küllü kadr etmekle ref'inden nısfı tevliyeti merkum seyid Ahmede ber müceb-i şurût vakıf bir vecihle iştiraki mutasarrıf olmak üzere tevcih olunub yedine beratı şerifin verilmek babında Akza-yı kuzatü'l müslimin kadı mevlânâ

esseyid Abdullah'a zideti feza'il 'ita etmeğin vech-i meşruh üzere zabt edub bu berat-ı hümayunu verdim ve buyurdumki ba'del yevm merkuman Seyid Ahmed ve Seyid Ömer varıb zikr olunan vakfin evladiyeti ve meşruiyeti üzere ber vechi iştirak mütevellisi olub hizmeti lazimelerin bi kusur-ı mer'i mudde'i kıldıktan sonra vazife-i mu'inesiyle mutasarrıflar olub vakfin devam ve devam ömr-ü devleti için duaya mudavemet göstere ol babda tarafi ahardan hiç bir ferd mani' ve mezahim olmayıb şöyle bilib 'alamet-i şerife 'itimad kılalar. tahriren fi evaili şehr-i şevval sene Hamse ve mi'e ve elf. 1135

SAYFA 54, HÜKÜM 92

A- Özet

Haleb'de merhum Mehmed Paşa'nın vakıf eylediği Şeyh Ebubekir tekkesinin mutasarrıfı olan Şeyh Ali Davud'un vefat etmesi üzerine görevinin küçük oğlu Şeyh Hüseyin'e verilmesi hususunda 13 Temmuz 1723 (10 Şevval 1135) tarihli berat.

B-Transkript

Haleb'de vâki' müteveffa Mehmed Paşa'nın vakıf eylediği Şeyh Ebubekir Tekkesinin berat-ı 'alışanımla müstahsin ve tevliyeti mutasarrıf olan Şeyh Ali davud-ı da'i-i alem-i fani edub yeri halî kalmakla yerine sülbi oğlu işbu ref'-i tevki'-i şan-ı Hakanî kıdvetü'l- emâcîd ve'l- ekârîm Şeyh Hüseyin Dede seyyid-ü salâhü'l- hayr- cemîl ve kâmil vecihle mahal ve müstehak ederki Medine-i Halebin 'ulema ve süleha ve tekiye fukarası Ale'l umum huzuru şer'î şerife varıb haber vermeleriyle tekiyye-i müstahsin Tevliyeti ber müceb-şurut-u vakıf mütefay-ı merkumun Sülbi oğlu muma ileyh Şeyh Hüseyin Dede seyyid-ü salah hayr- cemil ve kamil tevcih olunub berat-ı şerifim verilmek ricasına Akza kudatü'l müslimin Haleb kadısı mevlana Es-seyyid Abdullah zide- Fezâillûhü arz etmekle muma ileyh Şeyh Hüseyin Dede seyyid-ü salah hayr- cemil ve kamil ve selah takvasından ma'ida zahiri ve, batîni ma'mur ve mahal ve müstehak olmakla tevliyeti ve müşbehat muma ileyhe tevcih olunmak üzere dûstur-ı mükerrem, müşir-i müfehhem nizamü'l 'alem Haleb valisi vezirim Receb Paşa edam 'allahu tealâ iclalehü maktubatıyla iltimas etmeğin ber murebi 'ilâm tevcih olunmak üzere 'alemü'l ülemaü'l mütebahirin bi'l fazl şeyhülislam mevlana Abdullah'a edam'allahu tealâ fezailhü işaret etmekle icareti mucibince tevcih olunmak fermanım olmağın hakkında mezid-i 'inayet-i padişahi zuhura getirub müşarü'l ileyhin işareti ve bin yüz otuz beş senesi şevvalinin dokuzucu günü tarihiyle mu'aref verilen res'i hümayunum mucibince bu berat-ı hümayunu verdim ve buyurdumki muma ileyh Şeyh Hüseyin Dede seyyid-ü salah hayr- cemil ve kamil varub evkaf-ı mezburun şeyh ve mütevellisi olub eda-yı hizmet eyledikten sonra bundan evvel

şeyh ve mütevellî olanlar tevcihle mutasarrıf ola gelmişler ise muma ileyh dahi ol-minval üzere mutasarrıf ola şöyle bileler ‘alamet-i şerife itimad kılalar. Tahriren fi el-yevm es-sani aşere min şehr-i şevval sene hams selasin ve mi’e ve elf.

SAYFA 54, HÜKÜM 93

A- Özet

Darü’ssa’âde ağası Haremeyn-i şerifeyn evkafı nazırı Beşir Ağa’nın arzı üzerine nezaretinde Haleb’deki Haremeyn-i şerifeyn evkafının vazifesine Es-Seyyid Ahmed’in getirilmesine kimsenin müdahale etmemesi hususunda 17 Mart 1723 (10 Cumade’l-ahir 1135) tarihli ferman.

B-Transkript

İftihârü’l-havass ve’l-mukarebin, mu’temedü’l mülûk ve’s-selâtin muhtârü’l-izzi ve’t-temkin bi’l-fi’il Darü’s-sa’detim ağası olup Haremeyn-i şerifeyn evkaf-ı nazırı olan el-Hâc Beşir ağa dame ‘ulûvvûhu der-sa’detime arz gönderib taht-ı nezaretinde olan evkafdan Halebü’ş-şehbada vâki‘ haremeyn-i şerifeyn evkafının vazife-i ma’iyetiyle tevliyet-i işbu bin bin yüz otuz beş senesi şevvalü’l mükerrime guresinden zabt ve mevacibat ihracatın ede ve haremeyn-i şerifeyn ve zevâid vakf akçelerin haremeyn hazinesine teslim ve sened-i ahirinde muhasebesin görüb zuhur eden ezdibadi dahi teslim etmek üzere işbu ref’i tevk’i refi’üş-şan hakan-i kıdvetü’s-sadatü’l-kiramet-zade es-seyyid Ahmed zide şerefyar tevcih olunub yedine berat-ı şerif-i ‘âlişanım verilmek ricasına ‘ilâm etmeğin hakkında mezid-i ‘inayet-i padişahanem zuhura getirüb ağay-ı müşarü’l ileyhın arz-ı mucebince tevcih edüb bin yüz otuz beş senesi rebîü’l ahirin sekizinci gününden bu berat-ı sa’adet ayet ve hüccet gayâtı verdim ve buyurdumki müma-ileyh Taha-zâde Seyid Ahmed zide şerefsiyaretine varıb tarihi mezbur şevvali guresinden zabt eylemek üzere evkâf-ı mezburun mütevellisi olup eday-ı hizmet eyledikten sonra bundan akdem vazife-i mu’ayesiyle tevliyeti mezbure mutasarrıf olanları tevcihle mutasarrıf ola mümaileyh dahi ol-minval üzere vazife-i mu’ayenesin evkaf-ı mezbure mahsülünden alıb hizmeti eda ol babda zabt ve rabta taraf-ı ahardan hiç ve man’i ve müzahem raf’i olmayıb kat’en dahl ve ta’aruz kılmaya şöyle bileler ‘alamet-i şerife itimad kılalar. Tahriren fi el-yevm el-aşere min cumade’l ahire sene hams selasin ve mi’e ve elf (10 cumade’l ahire sene 1135).

SAYFA 55, HÜKÜM 94

A- Özet

Haleb'de Elmacı mahallesinde Şeyh Hüseyin'in bina eylediği mescidin imam ve müezzini olan Şeyh Mehmedin vefat etmesi üzerine yerine oğlu Derviş İbrahim'in geçmesi ve buna kardeşi Hacı Mustafa'nın karışmasının önlenmesi hususunda 7-16 Nisan 1723 (evail-i Receb 1135) tarihli berat.

B- Transkript

Halebde Elmacı mahallesinde vâki' Şeyh Hüseyin bina eylediği Mescid-i Şerifin imam ve Mü'ezin ve mütevellî olan Şeyh Mehmed mü'ezin oldukda yerine oğlu ve arabkir canibinden derviş İbrahim olup ba'de fevtinden karındaşı Hacı Mustafa ber tarafıyla üzerine berat ettirib gele mühzare etmekle ref'i olan yerine mütevfayı olan merkum Şeyh Mehmed oğlu işbu ref'i tevk'i ref'i 'âlişan Hakani derviş Halil zide saâlahu vecihle layik ve mehîl ve müstehak olmakla merkum Hacı Mustafa fevtinden tevcih olunub yerine berat-ı şerif-i "âlişanım verilmek babından isti'ayı 'inayet etmeğin senedat edip bu berat-ı hümayun şeref makrun verdim. Buyurdum ki ba'del-devam-ı şerife Derviş Halil zide salahur varib zikr olunan Mescid-i Şerifinden def' olunan mezburki yerine imamı ve müezzini ve mütevellisi olub hizmet lazımların kema bi- nef'i ve ba'de kaldırdıktan sonra ber vech-i hesabı mutasarrıf olup vakfın ruh-ı devamı ömr-ü devleti ve nakz-ı devam için du'aya istikbal göstere ol babda ref' olunan merkum Hacı mustafa ve taraf-ı ahardan ferd-i man'i ve ref'i olmayub dahl ve ta'arruz kılmayıb şöyle bilib 'alemet-i şerife 'itimad kılalar fi evail şehri recebbür mücerreb sene Hamse ve selasin ve mi'e ve elf.

1135.

SAYFA 55, HÜKÜM 96

A-Özet

Dergüş kazasındaki Şeyh Bedreddin Hindi türbesinin zaviyedârı Şeyh Kemal Fuat'ın vefat etmesi üzerine Es-Seyyid Şeyh Mehmed'e bu göreve getirilmesi için berat verilmesi ve bu göreve getirilmesine kimsenin müdahale etmemesi hususunda 28 Ağustos 1723 (27 Zi'lka'de 1135) tarihli berat.

B- Transkript

Dergüş kazasında vâki' merkum şeyh Bedreddin-i Hindî türbesinde ber vech-i hüsn zaviyedarı olan şeyh Kemal Fu'at olub bir te'ali-i hulul olmakla yerine erbab-ı istihkakdan işbu raf'i tevki' ref'i şan-ı hakani esseyyid şeyh Mehmed her vecihle layik ve müstehak

olmağın tevcih olunub yedine berat-ı şerifim verilmek babında inayet-i rica etmeğın vâki‘ ise vech-i meşruh üzere sadaka edib bu berat-ı Hümayunu verdim ve buyurdumki ba‘de’l yevm merkum varıb zıkr olunan zaviyenin zaviyedarı olub hizmeti lazımesin mer‘i ve müvveddi kıldıktan sonra ber vechi hüsn mutasarıf olub ve ruh-ı devam ömr-ü devleti için ricaya müzavemet göstere ol babla taraf ahardan bir ferd mani’ ve müdahil olmayıb şöyle bilub ‘alâmet-i şerife ‘itimad kılalar tahriren fi evasıt Cemazielahir sene hamse ve selasin ve mi’e ve elf.

27 Za. 1135.

SAYFA 56, HÜKÜM 97

A- Özet

Haleb’deki hanlarda satılan beyaz Hama bezi ve Mardin bezi dellalı olan el-Hâc Mustafa’nın h.1125 senesinden beri dellal olub elinde berat olmadığı, işlerine bazı kimselerin karışması üzerine berat verilmesi ve bundan sonra işine karışılmaması hususunda 17-26 Nisan 1723 (evasıl Receb 1135) tarihli ferman.

B-Transkript

Haleb’de vâki‘ hanlarda furûht olunan beyaz Hama bezi Mardin bezi dellalı olan işbu dellal-ı ferman-ı Hümayun ser-i makrun-ı Hakani el-Hâc Mustafa yirmi beş senesinden beri dellal olub lakin yedinde berat olmayub ve berat olmamakla hesab-ı ağrazdan ba‘zı kimesnelerden lef-i umurına karışıb ğadr-ı külli murad etmeleriyle müceddeden tevcih olunub ve tarafı ahardan kimesne müdahale etmemek üzere yedine berat-ı şerifim verilmek babında istid‘ay-ı ‘inayet etmeğın vech-i meşruh olub sadaka edub bu berat-ı Hümayunu verdim buyurdumki ba‘del yevm mezbur el-Hâc Mustafa varıb vech-i meşruh olmak üzere gelen dellal olub hizmeti lazımesin mer‘i ve müveddi kıldıktan sonra bunların akdem tevcihle mutasarıf ola gelmiş ise yine ol vecihle mutasarıf olub devamı ömrü devleti için duaya müdavemet göstere ol babda tarafı ahardan ferd man‘i ve ref‘i ve müzahem olmayub asıl dahlu te‘aruz kılmayalar. Şöyle bileler ‘alâmet-i şerife ‘itimad kılalar. Tahriren fi evasıl şehr-i receb sene Hams tisne‘en ve mi’e ve elf.

SAYFA 56, HÜKÜM 98

A- Özet

Haleb’deki hanlarda satılan beyaz Hama bezi ve Mardin bezinin h.1125’den beri dellalığını yapan el-Hâc Mustafa’nın elinde berat olmadığı, işlerine bazı kimselerin karışması

üzerine berat verilmesi ve bundan sonra işine karışılmaması hususunda 27 Ağustos 1723 (26 Zi'lka'de 1135) tarihli ferman.

B- Transkript

Düstûr-ı mükerrrem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la Haleb valisi vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehû akza kudatü'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakin raf'i i'lam-ı şerifem valideyn varis-i'l 'ulûmi'l enbiya ve'l murselin el muhtass bi-mezidi inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zideti fezailhu tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lum olaki Medine-i Halebde vâki' hanlarda furuht olunan beyaz Hama bezi ve Mardin bezi dellalı olan el-Hâc Mustafa nam kimesne südde-i sa'adetime arzuhal edub bu yirmi beş senesinden beri dellal olub lakin yedinde beratı olmayıb bi berat olmakla ashab-ı ağrazdan bazı kimesnele dellallığı umuruna müdahale etmeleriyle hala dellallık merkumu kenduya tevcih olunub bi'l fi'il berat-ı şerifiyle üzerine olmakla uhdesinde lazım gelen eda edub dahil olunmak icab etmez iken ashab-ı ağrazdan Davud ve Barsum nam kimesneler bi tevcih bila berat fuzuli dellallığı umuruna karışıb te'addi üzere oldukların bildirub dahl tearz ettirilmeyib me'n ve def olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden beratına mugayir müdahale ettirilmemek emrim olunmuştur. Buyurdumki bu babda sadr olunan emrim üzere 'amel edib dahi hususu mezbura tamam mukayed beratına nazar edib bi'l fi'il berat-ı şerifle bunun üzerinde olub uhdesine lazım gelen hizmeti eda eyledikde ashab-ı ağrazdan olan mezburlar bi-vech-i ve bilâ berat müdahale edib te'addi eyledikleri vâki' ise ashab-ı ağrazdan olan mezburları bi-vech-i bilâ berat fuzul dellallığı umuruna müdahale ve dahl ve tearuz ettirilib men' ve def eyleyesiz be'd beratıma ve emr-i hümayunuma muhalif kimesneye iş ettirmeyib kaziyede müdahali olmayalar davasına karıştırmayıb uslanmayanları yazıb arz edib hususu mezburu için bu dahi emr-i şerifim varmalı eyleyesin. şöyle bilesin 'alemeti şerife 'itimad kılasın. Tahriren evasıt-ı şehri receb sene Hams ve selasin ve elf.

Fi 26 zil'kade sene 1135.

SAYFA 57, HÜKÜM 99

A- Özet

Haleb’de esir tellalı’nın vefat etmesi üzere Seyyid Bayram ve Seyyid Mehmed bin Şerif’e bu işi yapmaları için berat verilmesi ve işlerine karışılmaması hususunda 18-27 Ocak 1723 (Evasıt-ı Rebiü’l-ahir 1135) tarihli ferman.

B- Transkript

Medine-i Halebde esir tellalı müşihatı kimesne üzerinde olmayıb hali ve mahlul olmakta erbab-ı istihakdan işbu ferman tevk’i ref’i şan-ı Hakanî seyid Bayram ve seyid Mehmed b. Şerif seyyad-u inha her vecihle layık mahal-i müstehak olmalarıyla ber vechi iştirak tevcih olunub yedlerine müceddeden berat-ı şerif-i ‘âlişanım verilmek babında istid’ay-ı ‘inayet etmeğin mahlül ise vech-i meşruh üzere sadaka edub bu berat-ı Hümayun izzet-i makrunu verdim ve buyurdumki ba’de’l yevm mezbur seyid Bayram ve seyid Muhammed b. Şerif seyyad-u inha varıb ikazay-i mezburada esir tellalı şeyhi olub hizmeti lazimelerin mer’i ve müdde’i kıldıktan sonra ber vechi iştirâk vazife-i mu‘ayenesine asılıb sabık üzere mutasarıfları olub devam-ı ‘ömr-ü devleti için duaya müdavemet göstereler ol babda tarafi ahardan ferd man’i ve müzahim olmayub asla dahl ve te‘aruz kılmayalar şöyle bileler ‘alemet-i şerife ‘itimad kılalar. Tahriren fi evasıl şehr-i rebiü’l ahir sene Hams ve selasin ve mi‘teyn ve elf.

SAYFA 58, HÜKÜM 102

A-Özet

Haleb’deki hanlarda satılan beyaz Hama bezi ve Mardin bezinin dellal başısı olan Ali’nin vefat etmesi üzerine bu göreve Osman’ın layık görülmesiyle kendisine berat verilmesi ve bu görevine kimsenin müdahale etmemesi hususunda m.1723 (h.1135) tarihli ferman.

B- Transkript

Medine-i Halebde vâki‘ basma dellalbaşısı olan Ali bundan Akdem fevt olub mahlül olmakla yerine işbu ref’i, tevk’i, ref’i şan-ı Hakan î Osman nâm kimesne her vecihle layık ve mehil ve müstahak olmağın tevcih olunub yedine müceddeden berat-ı şerifim verilmek babında ‘inayet taleb etmeğin vâki‘ ise mezbure vech-i meşruh üzere sadaka edub bu berat-ı Hümayunu izzeti makrunu verdim ve buyurdumki ba’de’l yevm mezbur Osman varıb medine-i merkumede basmacılar dellal başısı olub hizmeti lazimesi mer’i müdde’i kıldıktan sonra kadimi üzere mutasarıf olub devamı ömrü devleti için duaya müdavemet göstere ol babda tarafi ahardan ferd man’ı ve ref’i ve müzahem olmayub asıl dahlı te‘aruz kılmayalar

şöyle bilub ‘alemet-i şerife ‘itimad kılalar. Tahriren fi evasıl şehr-i ramazan-ı mübareke sene erbaa ve salasin ve mi‘e ve elf.

1135

SAYFA 59, HÜKÜM 104

A-Özet

Hüseyin b. Ahmed es-Selahaddin’in arzuhali üzere, kendisinin hâlâ medresede uğraşı olduğu ve ceddinin ulemadan olması, kendisinin firkadan ayrılmış olması nedeniyle Şeyhülislam Abdullah Efendi’nin işaretleriyle mutasarrıfı olduğu medresede tekrar görevine başlaması hususunda 27 Ağustos 1723 (26 Zi’lka‘de 1135) tarihli emir.

B- Transkript

Kıdvetü’l ulemaü’l muhakkikin Hüseyin bin Ahmed el- Selahaddin zide ‘ilmuhu arzuhal sunub medrese-i mezburda hâlâ üzerinde varıb olub lazım gelen isti‘fâde ve ifade ile iştilgal üzere olduğundan ma‘ida ebi amel-i cediti ulemadan olmakla medrese-i mezbureye bundan hariç i‘tibar buyrulmak babında inayet rica etmeğin sahibi ‘arzuhal Hüseyin efendi evladı ulemadan olub firkadan munfasıl olmakla mutasarrıf olduğu Medresesine ibtia hariç itibar buyrulmak üzere faziletli Şeyhülislam mevlana Abdullah Efendi Hazretleri işaret etmeleriyle işaretleri mucibince itibar olunmak. Tahriren fi 26 zi’lka‘de sene Hams ve selasin ve mi‘teyn ve elf.

SAYFA 59, HÜKÜM 106

A-Özet

Haleb Kadısı Seyyid Abdullah’ın arzı üzerine Haleb’de bulunan Kurnahiye medresesi evkafından ve Şebzer nahiyesinde Bezherin isimli mezra ve Seyyid Mehmed b. Münkar evkafından 10 guruş, yine Şebzer nahiyesi Şükranıye isimli mezrada 10 guruş maktu olanlar önceden beri Mezik kalesi vakfına mütevellî olanlar mallarını vakfettiklerinden adı geçen vakıflara her sene vakfa hizmet etmek şartıyla Mezik kalesi vakfına Kasım’ını getirilmesi için adı geçen Haleb Kadı’sının arzı gereğince 1135 senesi Şabanı 11. gününde berat verilmesi ve senelik belirtilen miktarda eda ve teslim edilmesi hususunda 12 Haziran 1723 (8 Ramazan 1135) tarihli berat.

B-Transkript

Akza kuzatü'l müslimin Haleb Kadısı Mevlana seyyid Abdullah zidet-i fezailhü divan-ı Hümayunuma arz gönderib Medine-i Halebde vak'î Medrese-i Kurnahiye Evkafından Şebzer nahiyesinde vâki' senede on guruş maktu' olan Bezherin nam mezra'a ve seyid Mehmed bin mübarek münkar evkafından yine Şebzer nahiyesinde vâki' senede on guruş maktu'u olan Şükraniye nam mezra'a kadimden beri mezik kalesi vakfına mütevellî olanlar zira'at ve heraset ile mutasarıf ve malı maktu'ların canibi vakfa 'eda eylediklerin vakfeyni mezbureyn mütevellileri 'ilâm etmeleriyle mezra'tanı mezburdan ba'del yevm dahi maktu'l mezburu beher sene canibi vakfa eda eylediğin şartıyla hala kal'ayı Mezik vakfına mütevellî olan işbu ref'i tevk'i ref'i Şan-ı Hakani Kidveti'l emasil ve'l akran kasım zide kudre deruhde olunub yedine berat-ı şerife-i 'âlişanım sadr olmağın hakkında mezbur 'inayet bil şahanem zuhura getirib mevlanayı muma ileyhın arzı mucibince bin yüz otuz beş senesi Şa'banı muazzamanın on birinci gününden bu berat-ı Hümayunu izzeti makrunu verdim buyurdumki mezbur kasım zide karda varıb vech-i meşruh üzere senevi ol-miktar guruş maktu'ı sabit vakfi mezbure temasa eda ve teslim eylemek üzere mezra'a-i mezbureleri mütevellî merkum zabt eyleyib zabt-ı masrafına ve zira'at ve herâşte tarafı ahardan ferd man'î ve müzahem olmayub dahl ve te'arz kılmayalar. Şöyle bileler 'alemet-i şerife 'itimad kılalar. Tahriren fi el-yevm es-sani min şehr-i ramazan sene Hams ve selasin ve mi'teyn ve elf.

1135

SAYFA 60, HÜKÜM 108

A-Özet

Anadolu'nun sağ kolundaki nahiyelere giden ulaklara önceden belirlendiği üzere beygir verilip fazlasının verilmemesi hususunda nahiyelerdeki kadılara gönderilen 2 Ekim 1723 (2 Muharrem 1136) tarihli mektub.

B-Transkript

Faziletlü efendi hazretlerinin meclis-i şeriflerine dâvet-i safiyat ve teslimat-ı vafiye ethafıyla ve şeray'î şiar Anadolu'nun sağ kolunun nehayinine varınca yol üzerinde vaki' kuzat efendiler zide fazlihum ba'de'l selam inha olunurki bâzı umur-ı mührü ile gönderilen ulaklar her birinin taht-ı kâzasına varûb dahil oldukda her kim olursa olsun evvel emirde yedinde olan menzile ve evamir-i taleb ve mu'abene ve derununda mukâyed ve meşruh olan bargir ki adedi gereği gibi mefhum olduktan sonra sicil-i mahfuza kayd ve ba'de ferman olduğu ve cümle tamamen verulub ziyade bir res bargiri ve vermemek üzere mufassal ve meşruh sudur olan

fermân-ı ‘alışan mucеbince mektub tahrir ve irsal olundu. mucanebet eylesesiz. Baki faziletlu daim ba‘de

Fi 2 muharrem 1136.

SAYFA 78, HÜKÜM 137

A-Özet

Haleb’deki Seclihan Fevkani mahallesinden Osman, Ahmed ve Mehmed’in arzuhali üzerine adı geçen kişilerin atası El-Hâc Süleyman’ın adı geçen mahallede kendi malından tamir ettiği vakfin tevliyetinin kızı Fatma’nın eşi Şahin’e geçmesi ancak Süleyman’ın vefat etmesiyle bu tevliyetin Şahin’den alınıp arzuhal edenlere verilmesi için fetva verilmesi, bu fetvaya aykırı hareket edilmemesi yönünde 16 Ocak 1724 (19 Rebiü’s-sani 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Düstûr-ı mükerrerem, müşir-i müfahhem, nizamü’l-âlem müdebbir-i umûri’l cumhur bi’l fikri’s-sâkıb mütemmim-i mehâmmi’l-enâm bi’r-reyi’s-sâkıb mümehhid-i bünyâni’d-devleti ve’l-ikbâl müşeyyid-i erkâni’s sa’âdeti ve’l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı’l-meliki’l-a’la.Haleb valisi vezirim Paşa edâma’llahü te’âlâ iclalehû akza kudatü’l müslimin evlâ-yı vülâti’l muvahhidin ma’denü’l fazl ve’l yakin raf’i a’lam-ı şer’iyye ve’d-din **varisi’l** ulûmu’l enbiya ve’l mürselin el muhtass bi-mezidi inayeti’l meliki’l mu’in. Mevlana Haleb kadısı zideti fezailhu tevk’ı ref’ı hümayun vasıl olacak ma’lum olaki Haleb mahallatından Seclihan Fevkâni mahallesi sakinlerinden Osman ve Ahmed ve Mehmed nâm kimesneler sütte-i sa’adetime arzuhal edub bunların cedleri El-Hâc Süleyman Beg demekle ma’ruf kimesne bundan akdem mahalle-i mezburda kendu malından tamir eylediği vakfiye-i mamul bahasında mukayed müskefatının tevliyeti evladı ‘ittikaya şurut edub ve mezbur Hacı Süleyman kızı Fatma nâm hatuna ittikasi olan El-Hâc Şâhin nâm kimesneye tezvic edub ba‘de merkum Hacı Süleyman fevt evlad-ı İtika dahi mütekarih olub bunlar evlad-ı vakfden umuru vakfi görmeğe enf ve elayk Mahalle-i mezbur ahalisinde eshab-ı ağrazdan ba’zı kimesneler hükâm istidad ile tevliyet-i mezburu icabından el-Hâc Mehmed nâm kimesne bila berat ve bila zabt ettirib ve vakfin harabına ba’is oldukların ve bu babda da’valarına muvafik şeyhü’l-islam’dan fetva-yı şerife verildiğini bildirub fetva-yı şerife mucеbince tevliyeti mezbur bunlara zabt ettirilmek babında emr-i şerifim rica eyledikleri ecilden fetva-yı şerif mucеbince mahalinde şer’le görmek emrim olmuşdur buyurdumki vusul buldukda bu babda sadr olan emrim üzere ‘amel dahi mukaddema bu def’a şer’le gönderulub fasl olunmayan

hususların tamam-ı hak üzere mukayed ve fetva-yı nazır edub göresun ‘ilâm olunduğu üzere ol-babda mukteza-yı şer‘i kadim ve fetva-yı şerif mucebince ‘amel edub dahi ber-muceb fetva-yı şerife icra-yı şer‘ ve ihkak-ı hak eyleyesin mezbi‘ad-ı şer‘i şerife ve fetva-yı münife ve emri-hümayuna muhalif kimesneye tea’lül ve tereddid ettirmeyub husus-u mezbur için bu dahi emr-i ahar irsaline muhtaç eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alemeti şerife itimad kılasız. Tahriren fi evahiri saferü’l-hayr sene sitte ve selasin ve mi‘e ve elf.

Fi 19 Rebiü’s-sani 1136.

SAYFA 79, HÜKÜM 141

A-Özet

Haleb’deki Büyük mahkemede on beş akçe ulufe ile ser bölüklüğü görevine beratla tayin edilen El-Hâc Mehmed bin Abbas’a Mehmed isimli başka bir kişi tarafından te‘addi edilerek görevini üzerine alması ancak vilayet halkının adı geçen Mehmed’den şikayetçi olmaları üzerine kadının görevini tekrar El-Hâc Mehmed bin Abbas’a verilmesi için berat istemesi ve 1136 senesi Rebiü’l-ahir’inin yirminci günü itibariyle berat verilerek El-Hâc Mehmed’in göreve getirilmesi işine kimsenin karışmaması yönünde 30 Aralık 1724 (30 Cemaziye’l-evvel 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Haleb’de vaki‘ mahkeme-i kebir ser bölüklü vazife-i mu‘ayene ile on beş akçe ulufe hazine-i ma‘idesi mukabeli berat-ı ‘alışan ile ser bölük olan işbu vaki‘ ve tevk’i refi‘ü’ş-şan-ı hakani El-Hâc Mehmed bin Abbas zideti kudrehu hizmet-i lazimesi sadakat ve istikamet ile kemâyenbağî eda eylediğinden ma‘ida ehl-i vilayet if‘al ve etvarından rıza ve şükrân üzere olub u’badullah nafi olmağla cümlelerin mirza ve muhtarları iken beyne’l-ahali su’-i siret ve hizmeti şer‘i şerife kasti hareket ile ma‘ruf olan Mehmed nâm kimesne ber-tarik mezburun ser bölüğünü üzere berat ettirub mezbur el-Hâc Mehmed’e külli gadr eylediğinden gayr-ı mezbur Mehmed vech-i meşruh üzere hizmetinde müstekim olmayub ahali vilayet ef‘al ve etvarından hoşnud olmayub ve mahkeme hizmetinde layık olmadığı bi-garez şikak ihbar etmeleriyle ser bölüklüğü mezbur ahali’-i vilayetin mirza ve muhtarları olan merkum el-Hâc Mehmed’e kemâkan ebkâ ve mukarar ve müceddeden yedine berat-ı şerif-i ‘alışanım vermek ricasına âkza-yı kuzati’l-müslimin Haleb kadısı mevlana Mehmed Raşid zideti fezailhu arz etmekle mezkurun hala üzerinde olduğu mestur ve mukayed olmağın kaydı ve arzı mucebince ebkâ olunmak fermanım olmağın hakında mezid-i inayet-i padişahanem zuhura geturub Mevlana muma ileyhin ‘arzı ve bin yüz otuz altı senesi rebiü’l-ahirin yirminci günü tarihiyle müverih

verilen ruzi hümayun mucubince bu berat-ı hümayunu verdim ve buyurdumki mezbur el-Hâc Mehmed bin Abbas'a zidetu kudrehu varıb vech-i meşruh üzere mahkeme-i küberada kemakân hazine-i ma'idesi mukabelesinde ser bölük olub hizmet-i lazimesi mer'i ve muvedi kıldıkdan sonra bundan evvel vazife-i mu'ayesine cümle mutasarıf ola gelmiş ise yine ol cümle zabt-u rabt edub ol babda taraf-ı ahardan hiçbir ferde dahl ve te'aruz kılmayalar. şöyle bileler 'alamet-i şerife itimad kılalar Tahriren fi el-yevm es-sani min cemaziye'l-evvel sene sitte ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 30 cemaziye'l-evvel 1136.

SAYFA 80, HÜKÜM 142

A-Özet

Ben-i Te'amir kabilesinden Seyyid Seyfeddin Gazi evladından Seyyid Şaban, Seyyid Hasan, Seyyid Abdullah ve Seyyid Mehmed sa'adet-i kiramdan olup, Halep ve Birecik havalilerinde konar-göçerken kendilerinden perakende vergisi ve tekalif vergisi talep edilmesi, bu nedenle kendilerine te'addi olunmasının önlenmesi için arzuhalde bulunmaları üzerine adı geçen vergilerin alınmaması ve yapılan te'addilerin önlenmesi hususunda Birecik kadılarına gönderilen 26 Şubat 1724 (30 Cemaziye'l-evvel 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Akza-yı kuzati'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakın raf'i a'lâm-ı şer 'iyye ve'd-din varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu ve Kıdvetü'l kuzat ve'l Hükkam madenü'l fazl ve'l kelâm Birecik kadıların zideti fezalehuma tevk'ı ref'ı hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki, sa'adet-i kiramdan ben-i Te'amir kabilesinden şer'le ben-i 'umareden seyid seyyed'din gazi evladından seyid Şa'ban ve seyid Hasan ve seyid Abdullah seyid Mehmed zide şerefehüm südde-i sa'adetime arzuhal bunlar sahihü'l nasb sadat-i kiramdan olup ve Halep ve Birecik havalilerinde konub ve göçüb ve kimesnenin defterde mukayed ra'iyet ve ra'beti oğullarından olmayub ve mutasarıflardan tekalif alınmak icab eder emlak ve arazileri dahi olmayub ber-vechle dahl icab eder halleri yoğken Halep sakinlerinden perakende rüsumu cem'ine mamur olanlar siz perakende re'ayasından siz deyu hilaf-ı defter bunlardan rusum-u ra'iyet ve ehl-i örf taifesi taraflarından dahi tekâlif-i mutabelesiyle te'adi ve rencide olundukların bildurub men' ve def' olunmak babında hükmü hümayun rica eyledikleri ecilden hilaf-ı şer'i şerife ve mügayir-i emr-i defter ol-vecihle mutalebat ile te'adileri men' ve def' olunmak emrim olmuşdur buyurdumki hükmüm vusul buldukda bu

babda sadr olan emrim üzere ‘amel dahi husus-u mezburu mühürlü şahin-i suret-i defter-i cedit-i Hakani taleb edib göresiz bunlar perakende rusum-i taleb ederlerki defterde mukayed ra‘iyet ve ra‘beti oğullarından olmayub fi‘l vak‘ sahihü’n-nasb sa‘datı kiramdan olub isbat nasb eylediklerini İstanbul teb‘asından yedlerinde ma‘mul bir temessükleri olub ve bunların taraflarında dahi tekalif alınmak icab eder emlak ve yerleri yoksa hilaf-ı kanun defteri perakende rusum-u cem‘ine ma‘mur olanlara rusum-u ri‘ayet ve ehl-i ‘örf taifesi taraflarından tekalif-i mutalebesiyle rencide ve remide ettirmeyub men‘ ve def‘ eyleyub mezid-i hilaf-ı kanun-u defter ve mügayir-i emr-i hümayun bunları rencide ve remide ettirmeyib husus-u mezbur için bir daha emrim varmalı eylemeyesiz. şöyle bilesiz ‘alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi evahir sene sitte ve selasin ve mi‘e ve elf.

Mezburları taht kazalarında bulunan kuzati’l efendiler zidet uluvvuhu’l inha olunurki yedlerinde olan emr-i alişan fetva-yı şerife ve nakibü’l-eşraf senedleri mucebince sakın oldukları mahallerde mezburlardan ra‘iyeti’l tekalifi teklif olunmayub ve perakende rusumat cem‘ine ma‘mur olanlar hilaf-ı emr-i ‘ali mutabele rencide eyleyub muceb buyruldu ile ‘amil olasız deyu

Fi 30 cemaziye’l-evvel 1136.

SAYFA 81, HÜKÜM 145

A-Özet

Haleb’de nesilden nesile mum işleyip her sene Haleb mukataasına onsekiz buçuk guruş attarlar hırfeti tarafından verilen hüccet-i şer‘iyye gereğince Haleb’de eskiden beri bal mumu işlemekte olup, Nassari taifesinden bazı kimselerin hanelerinde bal mumu işleyerek kendilerine zulm etmelerinin engellenmesi için Nassari taifesine mübaşir tayin edilmesi hususunda 19 Şubat 1724 (23 Cemaziye’l-evvel 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Devletlu saadetlu merhametlu sultanım hazretleri sağ olsun. bu kulları ebb’ ‘enn-i cedd Haleb’de işlenen bal mumu işleyub ve Haleb mukata‘asına beher senede on sekiz buçuk guruş verib kimesneye zaruret olmamak üzere ‘attarlar hırfetinin marifetleriyle yedime verdikleri hüccet-i şer‘iyye mucebince kadimü’l zamandan beru mum işleyub ve kimesneye zaruret çektirmeyub ahardan kimesne mum işlemek icab etmezken Nassâri taifesinden bazıları fuzuli kendu hanelerinde bal mumu işleyub bu kullarına gadr etmeleriyle devlet-i ‘aliyye varub mağdur benim ‘arzuhal olmağla yedine ihsan buyrulan ferman-ı şerif-i ‘alişan

mucebince bu kullarından gayrı kimesne bal mumu işlemek üzere yedime buyruldu şerif ihsan ve işleyen Nassâri taifesine mübaşir ta'yin ve men' buyrulmaları ricasıyla emr-u ferman devletlu sa'detlu merhametlu sultanım hazretlerindir.

Fi 23 cemaziye'l-evvel 1136.

SAYFA 82, HÜKÜM 146

A-Özet

Trablus-Şam'da önceden mutasarrıf olan vezir İbrahimPaşa'ya 1136 senesinin Cemaziye'l-evvelinin üçüncü gününde sadr olan Hatt-ı Hümayun gereğince Halep Vilayetinin mutasarrıflığının verilmesi ve vilayet sakinlerine iyi davranması hususunda 22 Şubat 1724 (26 Cemaziye'l-evvel 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Düstûr-ı mükerrerem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la sabıken Trablus-Şam eyaleti mutasarrıfı olan vezirim İbrahim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehû tevk'ı ref'ı hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki, sen vüzera-yı 'izamın yararı ve namdarı vükela-yı fihâmın emur diye ve kârkezar olub her vecihle müstehakk-ı inayeti olduğu ecilden hâliyân hakkında mezid-i inayet-i 'aliye-yi şâhâneye ve mezid-i Rafet-i seniyye-i padişahaneye zuhura götürüb bin yüz otuz altı cemaziye'l-evvelinin üçüncü gününde sadr olan hatt-ı hümayunu şevket-i makrunum mucebince Halep Vilayeti sana tevcih ve 'inayet edub 'ilamı için tayin olunmuşdur buyurdumki hatt-ı hümayun şevket-i makrunumla sadr olan ferman-ı celilen kadrim mucebince Tahir ve tevkif etmeyub Halep Vilayetinde sen mutasarrıf olub zabt ve rabt-ı memleket ve himayet ve siyanet ri'ayet babında vesair fermanım olan hizmet-i 'aliyenin külliyesinde bezl-i iktidar usumu pişman eyleyub mezbi'ad fikra ve ri'ayete ve sekân-ı vilayet ve katan-ı memleketine ber-vecihle zulm ve te'adi ve tecavüzden bi gayet ihtiraz ve ictinab üzere olasız şöyle bilesiz 'alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi evail Cemaziye'l-evvelin sene sitte ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 26 Cemaziye'l-evvel 1136.

SAYFA 82, HÜKÜM 147

A-Özet

Devlet-i Aliyye'den gönderilen buyruldu gereğince ayan Osman Efendi'nin mütesellim tayin olunması ile rencide ve te'addi edilmemesi hususunda 25 Şubat 1724 (29 Cemaziye'l-evvel 1136) tarihinde Haleb'deki kethudalara, yeniçeri serdarlarına, ayan vilayet erlerine gönderilen ferman.

B-Transkript

Medine-i Halebü'ş-şehba seccade-i nişîn şerif-i 'izzen ve mesnedâr-ı hüküm ve imza olan hükm-i Zışan faziletlu semahatlu efendi hazretleri ve kıdvetü'l-emasil ve'l-akran kethüdaların ve yeniçeri serdarı ve kıdvetü'l-emacidü'l-ayan iğyan vilayet ve iş erleri zide Mehmed'e ba'de'l-salam inha olunurki işbu bin yüz otuz altı senesi cemaziye'l-ahir olunurki üçüncü günü 'avatıf-ı 'aliyecihandar-ı eyalet-i Halebü'ş-şehba bu meclis-i hâlisü'l- mefvâda tevcih ve ihsan olunub devlet-i 'aliyeden ısdarı buyurulan emr-i celil-i şan mantukunca buyuruldu ısdar ve muhasal emvali kıdvetü'l emâcid ve'l-'ayan Osman efendi zide mecduhuya vârid olan emr-i şerif mucebince mütesellim nasb ve ta'yin olunmağla inşallahu teâlâ tarih ahar celil-i itibar mucebince zabt ve rabt-ı memleket ve himayet-i sinayet ra'betiyle bezl-i himmet olunub taraf-ı amil ve racih olan mevad-ı sanin sabk olunduğu üzere ahz-u kabz ettirilub hilaf-ı şer'î mazhar kimesneye rencide ve tecavüz ettirilmeyub hilafından ihtiraz muceb buyruldu ile 'amel ola deyu

Fi 29 cemaziye'l-evvel 1136.

SAYFA 86, HÜKÜM 152

A-Özet

Haleb'de mermerkeş mukataasının mutasarrıfları Seyyid Fetullah, Seyyid Abdulkadir, Seyyid Şerif Taha'nın arzuhali üzerine , adı geçen kişiler mermerkeş taifesinden olup, Haleb'de ücret ile mermer işleyen işçilerden bazı yahudilerin, mermerkeş esnafından aldıkları altın ve gümüşü israf etmeleri ve Abdullah isimli kişiye eziyet etmeleri üzere kadı tarafından kendilerine hüccet verilmesi, bu hüccet gereğince yahudilerden altın ve gümüş alınarak işlerinden def edilmeleri hususunda 11 Mart 1724 (15 Cemaziye'l-ahir 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Düstûr-ı mükerrerem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mûmehhid-i bünyâni'd- devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-

meliki'l-a'la. Haleb valisi vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehü akza kudatü'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakın raf'i 'alam-ı şerifem valideyn varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu ve kıdvetü'l emacidü'l-ayan Haleb muhasalı zidet-i mecduhu tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki kıdvetü'l sâdâtü'l-kiram Haleb mermerkeş ve tevabı' mukata'asının mâlikâne mutasarıfları seyid Fetullah ve seyid Abdulkadir zidet-i seyid şerif Taha ve divan-ı 'arzuhal edub mermerkeş taifesinden olub Medine-i Haleb'de ücret ile mermer ve kalıbdan işliyen işçilerden Yantob veled-i Musa ve Ma'tuk veled-i İbrahim ve Harun veled-i kalfa nâm Yahudiler esnaf-ı mezburadan aldıkları altın ve gümüş itlâf ve izâ'at ve Abdullah'a enva-i güne cevır ve eziyet edib mesfurları müfsed ve mazeretü'n nas olmağla men eylemek murad eylediklerinde hilaf-ı ehna Hükama ahez bi gayr-ı hak esnaf-ı mezbureye tecrim ve tekrım ettirub gerek Abdullah'a ve gerek muka'ta-yı mezburun nizamına hâlel vermeleriyle mal-ı miriye kesr ve kendulere gadr olmağın mahallinde cümle marifetiyle üzerlerinde 'avi ve keyfiyetleri ihbar olundukta mesfurlar işçiliğinden men' ve tağrir-i şedid ile tağrir olunub fima ba'd müne'atlerine karışmamak üzere kabl-i şer'iden yedlerine hüccet-i şer'iyeye vermeğın mucebince 'amel olunub hilaf-ı hüccet-i şer'iyeye gerek mesfurları ve gerek ahara müdahale ettirmemek üzere emr-i şerifim vermek babında istida-yı inayet eyledikleri ecilden hazine-i amiremde mahfuz olan baş muhasebe defterlerine nizam olundukda Haleb muhasallığı aklamından mermerkeş ve temğa-yı kumaş-ı Haleb ve merhuse-i keferi Haleb mukata'asının senesi iki bin altı yüz guruş malı olub Haleb hazinesi defterler ricası mucebince verili gelen malı beher sene muhassallara vermek üzere üç rub' hissesi Seyid Fetullahın ve bir rub' hissesi seyid Abdulkadirin malikane üzerlerinde olunmak derkenar ve esnaf-ı mezburun mesfurun Yahudilerden emniyetleri olmayub tabl yapmak için aldıkları altın ve gümüş itlaf ve izâ'at ve enva-i güne cevır ve eziyet etmeleriyle tabl işlemeden men' ve altın ve gümüş verilmeyub zana'atlarına karışmamak üzere esnaf-ı mezburenin süfer ve kenar-ı Medine-i Haleb meclis-i şer'i şerife mesfurun muvacehelerinde üzerlerine re'va mesfurun keyfiyetleri minval-ı meşru' üzere olduğun cem'-i altın gayr-ı ve cem'i gümüş alâ tariki-ş şâhâde mezbura tarafından altın ve gümüş verilmeyub ve tabl işletturmeyub zana'atlarına karışmadan men' ve te'adi şedid ile takdir olundukların mesfuru bin yüz otuz altı senesi rebiül-evvelinin onuncu günü tarihiyle müverih Haleb kadısı Mevlana Mehmed zidet-i fezailenin imzasıyla mümz-i hüccet-i şer'iyeye vermeğın imdi hüccet-i şer'iyeye mucebince mahallinde şer'ale görölmek babında ferman-ı 'alışanımsadr olmuşdur buyurdumki Hüküm-ü şerifim vardıkda bu babda sadr olan emrim üzere 'amel edub dahi husus-u mezburu vech-i meşruh üzere cânib-i şer'adan verilen hüccet-i şer'iyeye mucebince mahallinde şer'i ile görüb

hüccet-i şer‘iye mugayir mesfurları müdahale ettirmeyub men‘ ve def‘ eyleyesin. şöyle bilesin ‘alamet-i şerife itimad kılasın Tahriren fi el-yevm el-hamis min cemaziye’l-evvel sene sitte ve selasin ve mi‘e ve elf.

Fi 15 cemaziye’l-Ahir 1136.

SAYFA 88, HÜKÜM 154

A-Özet

Kirmanşah cânibinde serasker olan vezir Hasan Paşa’nın maiyetindeki, süvari Levendatının her birini zamla birlikte 15 guruş piyade Levendatının her birine ise 112 guruş bahşiş verilmesi için ferman verilmiş olup, verilen bu bahşişlerin kaydının önceden silahtar ağası iken Levendat sayımlarına memur olan Boşnaklı Mehmed tarafından yapılması hususunda 3 Aralık 1723 (5 Rebiü’l-ahir 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Kıdvetü’l-emâcid ve’l-ayan sabka-i silahdar ağası olub miri levendat tahrirlerine memur olan Boşnakî Mehmed zide mücedde tevk‘i ref‘i hümayun vasıl olacak ma’lûm olaki ba‘de ve muhafaza olub Kirmanşah cânibinden ser‘asker olan vezirim Hasan paşa edâma’llahü te’âlâ iclalehûnün ma‘iyetinde olunmak üzere ma‘rifetinle tahrir-i ferman olan süvari ve piyade levendat süvari olanlarını her bir neferine onikişer guruş ve piyade olanların her bir neferine onar guruş bahşiş verilmek üzere fermanım olmuşdu sen ki mübaşir muma ileyhsin memur olduğun üzere ta‘yin olunan mahallelere varub levendat-ı merkumenin tahririne mübaşeret eyledikde onikişer ve onar guruş bahşiş ile yazılmaya kimesne ri‘ayet ve ihtibar eyleyib ol mikdar bahşiş ile tahrir hatta ve imkanetde olmadığa zahir olmak ihtimali olur ise yazılacak levendatın ra‘bet itibarlerine vesil olmak için süvari olanlarının bahşişlerine üçer guruş ve piyade olanlarının bahşişlerine ikişer guruş daha zam ve süvarisine onbeş guruş ve piyade senede onikişer guruş bahşiş verilmek üzere olub cümle tahrir eyleyub ba‘de bahşişlerine zam olunan akçe tarafına irsal olunmak için ‘icâlet-i der sa‘adetime arz ve ‘ilam eylemek babında ferman-ı ‘âlişanımsadr olunmuştur. Buyurdumki Hüküm-ü şerifimle vardıkda bu babda vech-i şuruh üzere şerfiyatda sudur olan iş bu emr-u celil-i şan icbal-i etba‘ ve lazımlu’l-ımtisâlımın mezmûn itâat-i makrunuyla ‘amil olub hilafıyla vaz ve hareketten bi-gayet itiraz ve ictinab eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alamet-i şerife itimad kılasız Tahriren fi el-yevm el-hamis şehri rebiü’l-ahir sene sitte ve selasin ve mi‘e ve elf.

SAYFA 88, HÜKÜM 155

A-Özet

Kirmanşah cânibinde serasker olan vezir Hasan Paşa'nın maiyetinde bulunan Kilis Kürtleri ile Cevm nahiyesinde bulunan 500 nefer süvari ile 500 nefer piyade levendatın üzerlerine Rubarlarıoğlu Hasan'ın başbuğ tayin edilmesi için emir verilmesi, ancak Hasan'ın Asitane-i Sa'det'e gitmesiyle 500 nefer süvari için Kara İbrahim'in, 500 nefer piyade için ise Dağlı Osman'ın bölükbaşı olarak tayin edilmesi ve bu tayin gereği Bosnalı Mehmed tarafından kayıtlarının bir an önce yapılmasına dair 14 Mart 1724 (18 Cemaziye'l-ahir 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

İftiharü'l emacidü'l-ekabir miri levendat tahririne memur olan Bosnevi Mehmed dâme tevk'î ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki, Bağdat valisi olub Kirmanşah cânibine ser-asker olan Düstûr-ı mükerrem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem vezirim Hasan Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalenin ma'iyetinde olmak üzere ma'rifetinle tahriri ferman olan miri levendat Kilis ekradı ile Cevm nahiyesinde tahrir olunacak beşyüz nefer süvari ve beşyüz nefer piyade levendatın üzerlerine Rubarları oğlu Hasan başbuğ tayin olunmak üzere emr-i şerifim verilmişti mezbur Hasan bundan mukaddem vuku' bulan Kilis niz'a takibi ile birkaç gün mukaddem Asitane-yi Sa'detime azimet edub mahalinde bulunmakla levendat-ı merkumenin tahrir-i tahir kalmamak için 'atik bölük başlarından Kara İbrahim beş yüz nefer süvari levendat üzerine yine 'atik bölük başlarından Dağlı Osman beş yüz nefer piyade levendat üzerine bölükbaşı nasb ve ta'yin ve hila'atleri elbas olunub bu vecihle tahrirlerine mübaşeret olunduğu senki mübaşir muma ileyhsin bu de'fa mümhur kalmakla dersa'adetimize 'arz ve 'ilam eylemek ile imdi işbu emr-u celil-i takdirim vusulunde ta'yin ve tertib eyledikleri vechi üzere muma ileyh Kara İbrahimile Dağlı Osman levendat-ı merkumenin üzerlerine bölükbaşılık hizmetinde istihdam eyleyub birgün mukaddem tekmilen tahrirlerinde ziyade vakt-i mukaddema yedine verilen ma'muriyet emr-i şerifimle mağlulen tahrir ve tenbiye olunduğu vecihle bir sa'at evvel yola çıkarıb ve sürüb götürüb ser'a ve 'acele ser'asker müşarü'n-ileyhin yanına isal ettirmekte ziyade vakit ve ihtimam eylemek babında ferman-ı 'alışanım sadr olunmuştur. Buyurdumki hükm-ü şerifle vardıkda bu babda vech-i meşruh üzere serfiyatda sadr olan işbu emr-u şerif-i 'alışan ve iclale tab' luzumu'l müteşamın mezmun ita'atımız vesile 'amil olasız. şöyle bilesiz 'alamet-i şerife itimad kilasız. Tahriren fi el-yevm es-samin min şehri cemaziye'l-ahir sene sitte ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 18 Cemaziye'l-Ahire 1136.

SAYFA 89, HÜKÜM 159

A-Özet

Haleb’de İngiliz konsolosunun arzuhali üzerine Müşahin taifesinden Trablus’lu İlyas’ın fahri tercüman olarak istihdamının ellerinde bulunan ahidnameye göre yapılması yönünde dair 25 Mart 1724 (29 Cemaziye’l-ahir 1136) tarihli arz.

B-Transkript

Medine-i Halebü’ş-şehba’da secde-i nişin şeri’at-ı ‘izzetli faziletli semahatlu efendi hazretleri Müşahin taifesinden hâlâ medine-i mezburede İngiliz konsolosu hizmet-i cevâkiye bi’l-haber tarafından ‘arzuhalî menfukî üzere tercümanlık hizmetinde olmak üzere Trabluslu İlyası fahri tercüman eylemek babında istid‘a etmeğin mucibince mesfur kulunda sadık ve tercümanlık hizmetinde istihdam olmağa müstehak olduğu meşhudumuz olmağa yedlerinde olan Ahidnâme-i hümayunu şurûtu üzere mesfur tercümanlık hizmetinde oldukça istek ve akranına ‘ıyanet buyurdumki mu‘afiyet-i mesfuruna hakkında dahi câri ve şurûtu merkuma serafat olunmak üzere tecil buyurasız deydü

Fi 29 C 1136.

SAYFA 89, HÜKÜM 160

A-Özet

Ahidname-i Hümayun gereğince Trablus’lu İlyas’ın tercüman tayin edilmesi hususunda telhis.

B-Transkript

Devletlü inayetlü sultanım hazretleri sağ olsun mâruz-u du‘aları budur ki Halebü’ş-şehba’da vali ve hakimîn hazerâtı kabullerinde müsâlahamızı görmek için tercüman iktizâ etmeğin Trablus’lu İlyas fahri kulları sadık ve müstakim ve mutemed ve hizmet-i merkumenin edasına kadar ve her vecihle münasib görmekle mesfur kulları hizmet-i merkumede nasb ve ta‘yin ve yedimizde olan Ahidnâme-i hümayun mucibince tercüman hakkında ‘inayet buyrulan mu‘affiyet-i ihsan buyrulamak babında emr-u ferman devletlü inayetlü sultanım hazretlerindedir.

SAYFA 90, HÜKÜM 161

A-Özet

Haleb kadısı Mehmed Reşad'ın arzı üzerine, başka diyardan Haleb'e koyun getiren Celebkeşan taifesinin koyunlarının Fırat nehri ile Ayıntab hududunu geçmesi ve Haleb'e gelen koyunlardan alınan birer gurus vergiyi vermemeleri nedeniyle verilen telhis gereğince başkalarından alındığı gibi adı geçen taifeden de bu verginin alınması hususunda 22 Mart 1724 (26 Cemaziye'l-ahir 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Düstûr-ı mükerrerem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la. Haleb valisi vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehû akza-yı kuzati'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakın raf'i-i a'lam-ı şer'iyeye ve'd-din varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtass bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki akza-yı kuzati'l müslimin Haleb kadısı mevlana Mehmed Reşad zidet fezailhü divan-ı Hümayunuma 'arz gönderub medine-i Haleb'de vâki' hân-ı ağnâm mukata'âsı Haleb kal'ası muhafızı mevacipleri mukabelesinde taraflarında zabt olunmak üzere ocaklıkları olub ve diyar-ı ahardan koyun getüren Celebkeşan taifesi koyunları nehr-i Fırat ve Ayıntab hududu beri tarafa tecavüz eylediklerinden sonra gerek Haleb'de vâki' ağnâm hanesine gelenler ve gerek ahar mahallinden getürenler beher re's ağnâmlarından mu'tad-ı kadim üzere mukata'â-yı mezbure zabıtları tarafından birer gurus resm alına gelmişken bu def'a Celebkeşan taifesinden bazıları getürdükleri ağnâmın rusum-u mu'ayenelerinden edada te'alül ve mumane'at ve beyanlarında münaza'at-ı kesire vâki' olmağla husus-u mezburun keyfiyeti mahallinden bi-gayrez sekât-ı müsliminden ma'rifet-i şer'i ile istihbar olundukda fi'l hakika marrü'z-zikr Celebkeşan taifesi nehr-i Fırat ve Ayıntab hududlarını tecavüz eyledikleri gibi gerek hân-ı mezbura gelsunler gerek diyar-ı ahara götürenler vech-i şurût üzere beher yirmi bir re's-i koyunlarından mukata'â-yı mezbure tarafından bir gurus rusum alnmak mu'tad olduğu vukufu olanlar meclis-i şer'i şerifde haber vermeleriyle minval-ı meşruh üzere tahsil için emr-i şerifim vermek ricasında i'lam etmeğın hazine-i 'amiremde mahfuz olan baş muhasebe defterlerine nazr olundukda Haleb'de vâki' hân-ı ağnâm muhasebesinin senede beş yüz altmış beş bin yüz akçe mal ve Haleb kal'ası muhafızlarının mevacipleri mukabelesinde taraflarından zabt olunmak üzere ocaklıkları olduğu der-kenar olunmağla mahallinde ma'rifet-i şer'i ile ve

Haleb muhasılı zide mücedde ma'rifetiyle görülüb Celeb taifesinin getürdükleri koyunlarından şimdiye değin cümle resm alına gelmiş ise yine aldırılıb kadimü's-seniyede aldırılıp fukaraya te'addi ettirilmemek babında emr-i şerifim verilmek 'arz ve telhis oldukda imdi telhis mucebince 'amel olunmak babında ferman-ı 'alışanım sadr olunmuştur. Buyurdumki Hüküm-ü şerifim vardıkda bu babda sadr olan emrim üzere 'amel edub dahi husus-u mezburu mahallinde ma'rifet-i şer'i ile ve muhasıl muma-ileyhin ma'rifetiyle mukayed olub göresin i'lam olunduğu üzere Celebkeşan taifesinin götürdükleri koyunlardan şimdiye dek ne vecihle alına gelmiş ise yine kadimi üzere aldırub Hilaf-ı kanun defteri kimesneye rencide ve te'addi ettirmeyesin. Şöyle bilesiz 'alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi el-yevm es-salis aşere min şehr-i Rebiü'l-ahir sene sitte selasin ve mi'e ve elf.

Fi 26 C 1136.

SAYFA 92, HÜKÜM 163

A-Özet

Halep Vilayetindeki Şeyhü'l-Hadid ve ona tabi hasların vergisi malikane üzere Hasan'a verilmiş olup 1136 senesine ait 500 guruşun Hasan'dan peşinen tahsil edilip deftere kaydedilmesi için mübaşir tayin edilmesi ve mübaşirden sened aldırıp vezir İbrahim Paşa'ya verilmesi hususunda 5 Aralık 1723 (7 Rebiü'l-ahir 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Düstûr-ı mükerrrem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la. Halep valisi vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehû akza-yı kuzati'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakın raf'i-i a'lam-ı şer'iyeye ve'd-din varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtass bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Halep kadısı zidet fezailhu tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki Hasan zide kudrenin ber-vech-i mâlikâne 'uhdesinde olan Halep Vilayetinde vâki' Şeyhü'l-Hadid ve tevabi'i hasları mukatâ'asının bin yüz otuz altı senesi kalmasından Düstûr-ı ekrem, mübaşir-i fihâm, nizam-ı menazimü'l-âlemin ve dâme ekremim vezirim İbrahim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehû veza'if-i bi't-tâbid iktidarenin hususuna isabet eden beş yüz guruş kalmaya akçesi işbu emr-i şerifimle mübaşir ta'yin olunan zide kudre ma'rifetiyle irsâl olunan imzalı defter mucebince baha-yı hal mu'acelen tahsil ve kalemi defterlerine kayd olunmak için ma'mul olmak üzere mübaşirden mümhur temmessük aldırub bir an evvel ri'ayet mukaddem bi'l-temâm irsâl ve

vezir-i ‘azam müşarü’n-ileyh tarafına tamamen eda ve teslim ettirmekle sermayede dikkat ve ihtimâm edub bir dürlü gazer ve bahane ile muhalefet ettirmemek babında ferman-ı ‘âlişanım sadr olunmuştur. Buyurdumki Hükm-ü şerifim vardıkda bu babda vech-i meşruh üzere işbu emr-i şerif-i ‘âlişanım temmessük mezmun ita‘at ma‘rifetiyle ‘amil olub ol-vecihle hilafıyla bir dürlü vaz‘ ve hareketinden bi-gâyet ihtirâz edesiz. Şöyle bilesiz ‘alâmet-i şerife itimad kılâsız. Tahriren fi el-yevm ‘işrin min zi‘lka‘de sene hams selasin ve mi‘e ve elf.

Fi 7 Rebiü’l-ahir sene 1136.

SAYFA 92, HÜKÜM 164

A-Özet

Haleb nahiyesindeki Sa‘dat-ı Kiramdan bazı kimselerin arzuhali üzerine, bu kişiler önceden davarlarını Halep taşrasındaki dağlarda gezdirip, bunlara kimse karışmazken Levendat tairesinden bazı kimselerin bunlardan hayvanlarını gezdirdikleri için her bir davardan 5 guruş talep etmeleri ve bu kişilere zulüm etmeleri nedeniyle Levendat tairesinin hareketlerini önlemek babında 29 Mart 1724 (4 Receb 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Düstûr-ı mükerrem, müşir-i müfahhem, nizamü’l-âlem müdebbir-i umûri’l cumhur bi’l fikri’s-sâkıb mütemmim-i mehâmmi’l-enâm bi’r-reyi’s-sâkıb mümehhid-i bünyâni’d-devleti ve’l-ikbâl müşeyyid-i erkâni’s sa‘âdeti ve’l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı’l-meliki’l-a’la. Haleb valisi vezirim Paşa edâma’llahü te’âlâ iclalehû akza-yı kuzati’l müslimin evlâ-yı vülâti’l muvahhidin ma’denü’l fazl ve’l yakın raf’i-i a‘lam-ı şer‘iyye ve’d-din varis-i’l ulûmi’l enbiya ve’l murselin el-muhtass bi-mezid’-i inayeti’l meliki’l mu‘in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezaillhu ve Menahü’l nevabi’l müşer‘in Eyalet-i Haleb’de vâki‘ ve nâibleri zide ‘ulumum tevk‘i ref‘i hümayun vasıl olacak ma’lûm olaki nefi Haleb ve nahiyesinde sakin sa‘dat-ı kiram-ı Divan-ı Hümayunuma ‘arzuhal getirüb kadimden davarları Haleb’in taşrasında mübah dağlarda gezub hilaf-ı şer‘i şerife kimesneye bir dürlü zararları olmayub bu ana değin ber nesne veregeldikleri yoğ iken hala levendat tairesi sen mübah dağlarda hayvanlarınıza gezdiresiz deyu her birinden vurud beş guruş taleb ve alub gadr etmeleri ile kadim-i mügâyir-i Hilaf-ı şer‘i şerife te‘addileri men‘ ve def‘ olunmak babında emr-i şerifim rica eyledikleri ecilden imdi kadim-i mügâyir-i hilaf-ı şer‘i şerife te‘addi ettirmeye ve bu ferman-ı ‘âlişanım sadr olunmuştur. Buyurdumki Hükm-ü şerifim vardıkda bu babda sadr olan emrim üzere ‘amel edub dahi göresiz i‘lam olunduğu üzere bunların hayvanları kadimden mübah dağlarda gezub kimesneye hilaf-ı şer‘ zararları olmayub kadimden bir nesne

vere geldikleri yoğken hâlâ kadimeye mûgâyir hilaf-ı şer'î şerife ol-vecihle akçe talebiyle rencide ve te'addi etmişler ise ol-takdirce kadimden ola gelmiş mûgâyir hilaf-ı şer'î şerife ol-vecihle rencide ve te'addi ettirmeyub kadimeye mûgâyir hilaf-ı şer'î te'addileri men' ve def' edub husus-u mezbur için tekrar emr-i şerifim varmalı eylesin. Şöyle bilesin 'alamet-i şerife itimad kılasın. Tahriren fi el-yevm el-hamis 'işrin şehr-i Rebiü'l-evvel sene hams selasin ve mi'e ve elf.

Fî 4 Receb sene 1136

SAYFA 95, HÜKÜM 166

A-Özet

Haleb'deki Altu Benha mahallesinden bazı kimselerin arzuhaline binaen, bu kişiler tekâlif ve imdad-ı seferiyye vergisi verip tekâlif-i şakka ve ra'iyet rusumu vermezken hassa zabtı Mikail isimli kimsenin bu kişilerden tekalif-i şakka ve ra'iyet rusumu talep edilmesi üzerine, adı geçen vergilerin talep edilmemesi ve bunlara te'addi ettirilmemesi hususunda 5-14 Nisan 1724 (Evasıt-ı Receb 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Düstûr-ı mükerrem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la. Haleb valisi vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehû akza-yı kuzati'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakın raf'i-i a'lam-ı şer'iyye ve'd-din varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtass bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki Haleb mahallatından Altu Benha mahallesi sakinlerinden Hemdân oğullarından Mehmed bin Sâlim ve 'Abid bin Mehmed ve Ali bin Cemil ve Hâlid bin Selâm ve 'Abid Âsaf ve Ali bin 'Âsaf ve Hâcı Ganim bin Mehmed ve Mehmed bin Hamid ve Kâsım bin Mehmed ve Kalis bin Diyâb ve 'Aniter bin Diyâb ve Hasan bin Cemil ve 'Âbid bin Ali ve Selâm bin Abdullah nâm kimesneler sūdde-i sa'adetime arzuhal edib bunlar üzerlerine edâsı lazım gelen emr-i şerifimle vâki'tekâlif ve imdâd-ı seferiyeleri verib ve Haleb hassından hassanın defterde mukayed ri'ayet ve ra'iyeti oğullarından olmayub rüsum-u ra'iyet ve bi'l emr-i şerif tekâlif-i şakka talebiyle rencide olunmak icab olunmak icab etmez iken Hassa mezburu zabt-ı Mikâil nam kimesne ve rüsum-u ri'ayete talep ve mahalle-i mezbur ahalisi dahi ehl-i 'örf tarafından bilâ emr-i şerife tekâlif-i şakka vâki' oldukda siz dahi vermek deyu hilaf-ı kanun ve defteri te'addi ve rencide

eylediklerin bildirub men‘ ve def‘ olunmak babında emr-i şerifim rica eyledikleri ecilden hilaf-ı kanun ve defter-i te‘addi ettirmemek emrim olmuştur. Buyurdumki emri şerifim vusül buldukda bu babda sadr olan emrim üzere ‘amel edub dahi husus-u mezbura tamamı mukayed ve zabt-ı merkumadan dergâh-ı mevlamdan ihrâc olunmuş mühürlü sahih suret-i defter-i cedid-i hakani taleb edib göresiz bunlar Hassa mezburun defterde mukayed-i ri‘ayet ve ra‘iyeti oğullarından değiller ise hassa mezburu zabt-ı merkumu rüsum-u ri‘ayet ve mahalle-yi mezbur ahalisi dahi ile emr-i şerif tekâlif-i şakka talebiyle bunları te‘addi ve rencide ettirmeyub te‘addileri men‘ ve def‘ eyleyesiz ba‘de hilaf-ı kanun ve defter-i ve mügâyir emr-i hümayun kimesneye te‘alil ve tereddüd ettirmeyub husus-u mezbur için dahi emrim varmalı eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi evâsıt Ramazanü’l-mübareke sene hams selasin ve mi‘e ve elf.

SAYFA 95, HÜKÜM 167

A-Özet

Haleb sakinlerinden Sa‘dat-ı Kiramdan bazı kimselerin arzuhali üzerine, bunlar Hemedan ecdadından Sa‘dat-ı Kiramdan olduklarını ispat edip, ellerindeki temessük Hücet-i şer‘iyye gereğince ra‘iyet rusumu talep edilmemesi gerekirken Hassa zabıtlarından bazı kimselerin ra‘iyet rusumu talep edip zulüm etmeleri üzerine adı geçen verginin alınmaması ve yapılan zulmün önlenmesi hususunda 7 Nisan 1724 (13 Receb 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Akza-yı kuzatı’l müslimin evlâ-yı vülâti’l muvahhidin ma’denü’l fazl ve’l yakın raf’i-i a‘lam-ı şer‘iyye ve’d-din varis-i’l ulûmi’l enbiya ve’l murselin el-muhtass bi-mezid’-i inayeti’l meliki’l mu‘in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu tevk‘i ref‘i hümayun vasıl olacak ma’lûm olaki Haleb sekânından sa‘adet-i kiramdan mefahirü’s-sa‘adatü’l-kiram Sâlim bin ‘Ali ve karındaşı Hüseyin ve Halil ve Fevzi bin İsa ve Mehmed ‘Abid b. İsa ve zidet şerifim südde-i sa‘adetime arzuhal edib bunlar Hemedân ecdadından Sa‘adat-ı kiramdan olub isbat-ı nasb eylediklerine İstanbul tabakasından yedlerinde ma‘mul bir temessük ve Hücet-i şer‘iyeleri olub ve rüsum-u ra‘iyet talebiyle rencide olunmak icâb ettirmez iken Haleb hassından Hassa zabıtları olan nâm kimesneler rüsum-u ra‘iyet talebiyle hilaf-ı kanun ve defter-i te‘addi ve rencideden hâli olmadığı bildirub hilaf-ı kanun rüsum-u ra‘iyet talebiyle rencide ve te‘addi ettirmemek babında emr-i şerifim rica eyledikleri ecilden hilaf-ı kanun te‘addi ettirmemek emrim olmuştur. Buyurdum ki emr-i şerifim vusül buldukda bu babda sadr olan emrim üzere ‘amel dahi husus-u mezbura temem ve mukayed ve hass-ı mezbur edatı

olan merkurundan dergâh-ı ma'lumeden ihrâc olunmuş mühürlü sahih suret-i defter-i cedit-i Hakani teleb edub göresin bunları dahi hassa mezburun defterde mukayed ri'ayet ve ra'beti oğullarından olmayub sahih alınıb sa'adet-i kiramdan olub isbât-ı nasb eylediklerine İstanbul tabakasından yedlerinde ma'mul bir temessük ve hüccet-i şer'iyeleri var ise bu makule-i sahibi'l-nasb sa'adet-i kiramdan rüsum-u ri'ayet taleb olunamaz hassa mezbur zabtına hilaf-ı kanun ve defter-i rüsum-u ri'ayet talebiyle bunları mukayed ve rencide ettirmeyub te'addiyesini men' ve def' eylesin mezbi'ad-ı kimesneye te'alil ve tereddüd ettirmeyub husus-u mezbur için emr-i ihrar saline muhtaç eylemeyesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerife itimad kılâsız. Tahriren fi evail Ramazanü'l-mübârek sene hams selâsin ve mi'e ve elf.

Fi 13 Receb 1136.

SAYFA 96, HÜKÜM 168

A-Özet

Tatbus isimli zımminin arzuhali üzerine, adı geçen zımminin Ekin kazasından tüccar Gavgas isimli zımmi ile arasında 3 bin guruş şakkalık anlaşmazlık olup, anlaşmazlığın giderilmesi için Haleb sakinlerinden El-Hâc Abdürrahim ile oğlu El-Hâc Hasan'ın ricacı olarak gitmeleriyle Gavgas'ın saklandığı evi yakması sonucu Haleb vezirinden Gavgas'ın yakalanıp Asitane-i Sa'det'e gönderilmesi ve ricacıların geri gelmeleri hususunda 8 Nisan 1724 (14 Receb 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Düstûr-ı mükerrem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıffı'l-meliki'l-a'la. Haleb valisi vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehû akza-yı kuzati'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakın raf'i-i a'lam-ı şer'iyye ve'd-din varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtass bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki Tatbus nâm zımmi südde-i sa'adetime arzuhal edib Haleb sekânından El-Hâc Abdürrahim nâm kimesnenin Ekin kazası ahalisinden tüccardan Gavgas nâm zımmi ile üç bin guruş şakkalık niz'alaları olmağla mezbur ricacı Abdürrahim tarafından yine Haleb sekânından oğlu Hacı Hasan nam kimesneyi Ekin kazasına irsal ve mezbur Hasan dahi zımmi mesfurı alı getürmemekle hevasına tabi' ehl-i örf taifesiyle Bendel ve bu dahi Haleb'e ve 'arz ve rum vesair mahallere işler ehl-i tüccardan ve kaza-yı mezburun sakinlerinden olduğuna bina'en mesfur Gavgas bunun hanesinde mahfi

olmak isnadiyle hanesini yândurub ehl-i örf taifesiyle mu‘afezline dahl ve hamile zevcesi tehvif ve bir veled-i helak verince malı sabı‘ ve telef olub hanın ‘arzı eylediğinden mâ‘ida bunun deyni ve kefaleti yok iken ve tahmini setar için mâla kefildir bu cevaba tesaddi etmekle vâki‘ hale mütâbık yedine ‘arz ve hüccet-i şer‘iyye verilip Haleb’e vardıkda ber mucceb ‘arz ve hüccet-i şer‘iyye mezbur husus-u mezkur-u da‘va düstûr-ı mükerrerem, müşir-i müfahhem, nizamü’l-âlem sabka Haleb valisi vezirim Receb Paşa edâma’llahü te’âlâ iclalehü huzurunda müceb-i şer‘iyye icrâ olunmak üzere eyken mezbur Hacı Abdürrahim ve oğlu mezbur-u tahlis için üç bin guruş kefalet-i cevabını tahkika çıkarıb melâğ-ı mezbura müte‘alılık da‘vası ol-tarafa istima‘ olunub Asitane-yi Sa‘detimde Divân-ı Hümayun’da görölmek üzere sudûr eylediğu emr-i şerifim ibraz eyledikde mezbur hacı Abdürrahim mahall-i mezkurda za-kudret ve mu‘ayyen keşre nakid kimesne olub hidam-ı mahkeme ve naib tarafgiri olmağla ber-tarikle bunun yedinde olan havale emrini vezir müşarü’n-ileyhe ahz ettirdikten sonra etba‘ı şehadetle zimmetinde baki iki bin guruş kaldı deyu bunun üzerine deyni bildurub bunu habs cebren meblağ-ı mezbura tahsil ve ahz-u-kabz edub ba‘desinin ibraz eylediği fermanda şuna sevk eyledi deyu tahriren ettireceği senin lisanına kat‘ ettirmeye şaf‘i ma‘yetinden fetva’l-dem bu ma‘iyetleri cem‘iyeti ile dürlü dürlü cevır ve te‘addi ve ikrahen bunun yedinde ibraz hüccet-ialdığına kani‘ olmayub husus-u mezburun bu tarafında istima‘na mamur değil iken hüküm ve hüccet vererek hükmümüz takid ve hüccet-i müğâyir olmaz deyu da‘vaları üzere der-devletim dare ‘arz dahilinde görölmeğe üçü müvehir tarihiyle emr-i şerifim ısdâr ba-husus asıl medyun ile mukaddema salh ve ibra olunduğu isti‘ma olub lakin ol tarafa ber vecihle mukavemet mümkün olmayub hamileri kesir ve vecde gelen ile mağdur olduğunu bildirub dergâh-ı mu‘alem çavuşlarından kıdvetü’l-emasil ve’l-akran Mehmed Çavuş zide kudre mübaşetiyle mezbur Hacı Abdürrahim ve oğlu Hasan mu‘abalıtis Asitane-yi sa‘detime ihzar ve divan-ı hümayunuma mürak‘ ve emkafıcık olunub bu def‘a dahi ihzarlarına ber tarikle ‘alet-i şâhâne ettirmemek babında emr-i şerifim rica etmeğın vech-i meşruh üzere ‘amel olunmak emrim olmuştur. Buyurdum ki emr-i şerifim vusül buldukda bu babda sadır olan emrim üzere ‘amel dahi vech-i meşruh üzere mezbur Hacı Abdürrahim ve oğlu Hasan ber tarikle ‘alamet ve bahane ettirmeyub çavuş merkum mübaşeretiyle Asitane-yi Sa‘detime ihzar eyleyesin cevabları divan-ı Hümayunum’da vüzera-yı ‘azam ve kaidelerim hususunda şer‘ale görölüb icrayı hak oluna. Şöyle bilesiz ‘alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi evahir Cemaziye’l-ahir sene sitte ve selasin ve mi‘e ve elf.

Fi 14 Receb 1136.

SAYFA 99, HÜKÜM 172

A-Özet

Haleb muhassılı Osman'ın arzuhaline binaen, 1132 senesine ait Haleb cizyesi Cibayet uhdesindeyken Haleb'de vebanın ortaya çıkmasıyla zimmilerin tamamı göç etmesiyle, Haleb'e tüccarların gidip gelmesi kesintiye uğramakla 1132-1137 yılları arasında evraksız bulunan zimmilere evraklarının verilerek cizyelerinin tahsil olunması, evraklı olunanlara eziyet edilmemesi hususunda 23 Nisan 1724 (29 Receb 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Akza-yı kuzatî'l müslimin evlâ-yı vülâtî'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakın raf'i-i a'lam-ı şer'iyye ve'd-din varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtass bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu tevk'î ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki kıdvetü'l emâcidü'l ve'l-'ayan Haleb muhasılı Osman zide mecduhu Divan-ı Hümayunum'a 'arzuhal gönderub bin yüz otuz iki senesine mahsub olmak üzere eyalet-i Haleb cizyesi cibayet uhdesinde olub lakin sene-i mezkurada eyalet-i mezbureye bi emrillahi te'âlâ veba zuhur edub ehl-i zimmet keferenin ekseri bilâd-ı ahara firar ve bu takrib ile tüccarın amed ve refti münkat' olub mukayesesi tekmili sorulmayıb der-devlet-i medârım 'ilam olundukda iltizam kaydı refi' ve ber vech-i emanet kıya olunmağla sene-i mezkure evrakından yedinde ve efer evrak kalub gadr olduğun bildirub yüz otuz yedi senesi cizyesi dahi üzerinde olmağla ehl-i zimmet re'aya gereği gibi teftiş ve mefhus olunub yüz otuz iki senesinden evraksız bulunan ehl-i zimmet istihkaklarına göre sene-i mezbura evrakından evrakları verilub ve cizyeleri mâl-ı cânib-i mîrî için cem' ve tahsil olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden hazine-i 'amirem'de mahfuz olan harac-ı muhasebe defterlerine nazr olundukda sene-i mezbura mahsub eyalet-i Haleb cizyesinin cibayet muma-ileyh Osman zide mecduhunun üzerinde olub ve mali tamamen kabanub teslim hazine-i 'amirem olunduğu ve sene-i mezburda nefsi-i Haleb ve eyaletine bi-emrillahi te'âlâ vebesabet etmekle ehl-i zimmete göre bilâd-ı ahara firâr ve bu takrib ile tüccarın amed ve refti münkati' ve husus-u mezbur muhakak olduğu ol-tarafdan gelenler haber vermeleriyle cizyenin cibayet emanete olmak üzere tefriz ve mukalebesi olan evrakı sürüb malı cizyeyi keser ve noksan götürmemek üzere dikkat edub senesi tamamında kesra du'a eder ise kavî müherden itibar olunmayub teftiş ve tefhus olunmak şartıyla emanet-i kayd ve emr-i şerifim verildiği der-kenar olunmağla cizye-i merkumenin sene-i mezkure malı muhasıl muma-ileyh tamamen tahsil ve teslim hazine-i 'âmirem olunub bu surette yedinde kalan evrakın evraksız bulunan ehl-i zimmette tevzi olunması lazım gelub ve hâlâ bin yüz otuz yedi senesi cizyesi cibayeti muma-ileyhin

uhdesinde olmağla sene-i mezkure cizyesi evrakın tevzi'ine mübaşeret eyledikde ma'rifet-i şer'î ve muhasıl muma-ileyh ma'rifetiyle görülüb otuz iki senesinden evraksız bulunan olmakla ehl-i zimmeti re'ayaya dahi tahmil ve ve istikaklarına göre sene-i mezbureden bâki kalan evrak tevzi' ve tahsil ettirilmek için emr-i şerif verilmek babında iftiharü'l-ümera ve'l-ekabir bi'l-fa'zl baş defterdarım el-Hâc İbrahim dâme uluvvuhu 'arz ve telhis etmeğın imdi telhis mucebince 'amel olunmak babında ferman-ı 'âlîşanım sadr olunmuştur. Buyurdumki hükm-ü şerifim vardıkda bu babda sadr olan emrim üzere 'amel edub dahi yüz otuz yedi senesi cizyesi cibayet muma-ileyh uhdesinde olmağla sene-i mezbur cizyesi evrakı tevzi'ine mübaşeret eyledikde ma'rifet-i şer' ve muhasıl muma-ileyh ma'rifetiyle görüb otuz iki senesinden evraksız bulunan o makula ehl-i zimmet re'ayaya dahi tahmil ve istikaklarına göre sene-i mezkureden baki kalan evrak-ı tevzi' ve tahsil ettirub otuz iki senesinden evrakı olanlara ber-vecihle cevır ve eziyet ettirmeyesiz. Şöyle bilesiz 'alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi el-yevm es-sani 'aşere şehr-i Recebü'l-mücerred sene sitte ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 29 Receb 1136.

SAYFA 100, HÜKÜM 173

A-Özet

Haleb'deki Nesimi tekkesinde Bazarcızade oğlu kariyesinde günlüğü 2 akçe vazife ile cüz ve Kur'an okuyan es-Seyyid Mehmed b. Şeyh Ali'nin görevine müdahale edilmesiyle kadının arzı üzerine berat verilerek es-Seyyid Mehmed'in görevinin devam etmesi ve hiç kimsenin karışmaması hususunda Mayıs 1724 (Şa'ban 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Medine-i Haleb'de vâki' taht-ı kal'ada Nesimi Tekiyesinde Bazarcızade oğlu karyesinde yevmi iki akçe vazife ile cüz hevan olan işbu rafi'i tevki' refi'-şan şehriyarı es-seyyid Mehmed ibnü'l-şeyh Ali bi'l-fiil berat-ı mesarif 'âlîşanımla mutasarrıf olub ahardan bi-vechi müdahale olmağla müdahaleleri ref' olunub geyru merkum kemâkân ebkâ ve mukarrer kalınmak babında akza-yı kuzati'l müslimin kadısı mevlana Mehmed Reşad zidet fezailhü 'arz etmeğın sadaka edub berat-ı hümayun 'izzet-i makrunu verdim ve buyurdumki ba'de'l-yevm es-seyyid Mehmed b. şeyh Ali varub zikr olunan meziye kemâfi'l-evvel cüz hevan olub hizmet-i lazimesi mer'î ve muveddi kıldıkdan sonra yevmi iki akçe vazifesiyle mutasarrıf olub ve vakfin dahi ve devam-ı ömr-ü devletim için du'aya müdavemet göstere ol-babda taraf-ı ahardan hiç ferd mani' ve def' ve ref' olmayub asla dahl ve ta'arruz kılmayayub

şöyle bilub ‘alamet-i şerife itimad kılalar. Tahriren fi evail Recebü’l-mücerred sene sitte ve selasin ve mi‘e ve elf.

Şa‘ban 1136.

SAYFA 101, HÜKÜM 176

A-Özet

Şuğur mütevellisi merhum el-Hâc Rüstem Ağa’nın Şuğur tarafındaki tabiyetinde bulunanların Kasabi taifesi tarafından emniyetleri olmadıkları için, bu kişilerin ikamet ettirilmeleri hususunda 18 Temmuz 1724 (27 Şevval 1136) tarihli arz.

B-Transkript

Mahall-i hatemü’l-veziri’l Muhtarım Hazreti es-Seyyid İbrahim Paşa vali vilayete Haleb hâlâ fahirü’l-müşayihü’l-ikram hâlâ kasaba Şeyhi İsmail Efendi ba‘de’l-selâm inhâ sabka-i Şuğur mütevellisi merhum el-Hâc Rüstem Ağa’nın ol-tarafda olan evlad-ı ve iyal etba‘ ve karındaşlarının dahi kezâlik evlad-ı iyal ve etba‘aları havfa tabi‘ olub bir mahalde karaz ve dade cevap telhis giriban içün havf ve karabe kara gezib ba-husus Kasabi taifesinden dahi emniyetleri olmayub muhafazaları lazıme-i zimmete ve ol havalide müstevasından mâ‘ida manasib kimesne olmağla tarafımızdan buyuruldu ısdâr-ı yediyle irsâl olunmuşdur vusülünde gerektirki ve merhumun ve karındaşlarının evladı ve iyal ve etba‘aları tarafgirde yahud ma‘rifetiniz ile kendulerine erileşmeyecek bir mahalde ikamet ve hıfz ettirub teknil ‘arzları ile bedeli himmet eylesesiz ve eğer bir tarafta mutalebe dahi olunur ise eyalet-i Haleb’e olmağla tarafımdan istizan olmadıkça bir taraf murur ve ‘uburlarına kıt‘ad himmet verilmeyub bu hususda bir kimse ola ve derunundan hıfz ve herasetleri mutevi tarafgir havale olunmağın bedeli himmet olunub mucub buyuruldu ile temin olasin deyu

Fi 27 Şevvâl 1136.

SAYFA 102 HÜKÜM 177

A-Özet

1119 senesinde Hama sancağının ve mukataasının mutasarrıfı Kaplan Paşa’nın oğulları Mehmed Paşa ile Mustafa Bey’in toplam 25382,5 guruş borçları olup, Mustafa’nın ölmesiyle Lazkiye’de oturan Mehmed Paşa tarafından mallarının zaptedilmesi üzerine, tayin edilen mübaşir tarafından Mehmed Paşa’dan kendisinin ve kardeşinin borçlarının bir an önce tahsil edilip gönderilmesi hususunda 27 Nisan 1724 (3 Şa‘ban 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Düstûr-ı mükerrem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mûmehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la. Haleb valisi vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehû akza-yı kuzati'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakin raf'i-i a'lam-ı şer'iyye ve'd-din varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtass bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu ve kıdvetü'l kuzat ve'l Hükkam madenü'l fazl ve'l kelâm Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki bundan akdem bin yüz on dokuz senesinde Hamâ sancağı mutasarrıfı ve Hamâ mukâta'asına mutasarrıfı müstevfi Kablan Paşa oğlu Mehmed Paşa'nın mesarif-i mukarere ve teslimatından gayrı yirmi dört bin dokuz yüz seksen iki buçuk guruş ve karındaşı Mustafa Bey'in mâlikane 'uhdesinde olan yüz yirmi dört senesi mu'aretü'l nü'man ve tevâbi'i mukâta'ası malından mesarif mukareresinden gayrı dört yüz guruş mecmu'u yirmi beş bin üç yüz seksen iki buçuk guruş deynleri olduğu hazine-i 'amirem defterlerinde mukayed ve muma-ileyh Mehmed Paşa hâlâ Lazkiyede sakin ve mün'am mütemül olub zimmetinde olan akçeyi edaya iktidarı olduğu zahir olduğundan başka mu'aretü'l nü'man ve tevâbi'i mukâta'asına mutasarrıf olan muzbur Mustafa Bey'in fevt oldukda bi'l-cümle nukud ve eşya ve çiftliklerini muma-ileyh Mehmed Paşa kabz edub bu surette kendunun ve müstevfi karındaşının deynleri 'ala-yı hal tahsil ve teslim hazine-i 'amirem ettirilmesi lazım gelmekle senki vezirim müşarü'n-ileyhsin işbu emr-i şerifimle der-sa'adetinden mübaşir ta'yin olunan kıdvetü'l emâcid ve'l-'ayan 'ala zide mecduhu vardıkda tahrir ve tevkif ettirmeyub muma-ileyh Mehmed Paşa'nın ve karındaşının deynleri olan ol-mikdar ma'rifetin ve ma'rifet-i şer'i ile ve mübaşir muma-ileyh ma'rifetiyle pay-ı vech-i kân tahsil ve bir gün evvel irsâl ve teslim hazine-i 'âmirem ettirmekde ziyade dikkat ve ihtimam eylesin şöyle bu def'a edada gadr alamet eder ise kendusu ahez ve Haleb ihzar ve Haleb kal'asın ve kal'asında bi'l-cümle malın olduğu emvâl ve eşya ve çiftliklerini ma'rifet-i şer'i ile ve mübaşir merkum ma'rifetiyle mîrî için zabt ve tahrir ve defter ettirub furûht olunmak için mübaşir muma-ileyh ol-tarafla meks ve tevkiza ettirub defter-i der-sa'adetime irsâl ve 'arz ve 'ilam ve senki mübaşir muma-ileyhsin bu akçenin tahsil-i mutlak senden matlub olmakla her nezarik ile olur ise olsun meblağ-ı mezburu ve emlak ve tahsil ve edâda te'alil ve muhalefet eder ise ahez ve kal'asında ma'rifeti şer'i ile emvâl ve eşyasını zabt ve defter ettirub müfredat üzere defterini der-sa'adetime irsâl ve sen ol-tarafla meks ve tevkif edub ba'de hakkında vecihle fermanım olur ise ona göre 'amel ve hareket eylemek babında ferman-ı 'âlîşanım sadr olunmuştur. Buyurdumki hükm-ü şerifim vardıkda bu babda vech-i meşruh

üzere şerfiyakete sudûr olan ferman-ı celil-i kadr u şan vacibü'l-ımtisâl ve lazimü'l etba'mezmun emr-i şerifimle 'amil olasız. Şöyle bilesiz 'alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi el-yevm el-hamis şehri Cemaziye'l-evvel sene sitte ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 3 Ş 1136.

SAYFA 103, HÜKÜM 179

A-Özet

Haleb'deki Şa'ban Ağa Camisinde aylığı birer esedi guruşla müezzinlik görevinde bulunan Şeyh Mustafa'nın vefatından sonra oğlu Şeyh Ahmed'in berat verilerek müezzinlik görevine getirilmesi için kadının arzı ile berat verilerek adı geçen kişnin göreve getirilmesi ve maaşının cami vakfının mütevellisinden alınmasına dair 16 Haziran 1724 (24 Ramazan 1136) tarihli berat.

B-Transkript

Medine-i Haleb'de vâki' Haleb muhasılı müteveffî Şa'ban Ağa b.Ahmet mescid-i şerif ve evkâfi mahsülünden olmak üzere beher şehir birer esedi guruş ile cami' mezburun iki nefer mü'ezzinlik cihetlerine babası Şeyh Mustafa fevtinden mütevellî temessükü ile mutasarrıf olan erbâb-ı istihkâkdan işbu tevk'i ref'i şan-ı hakani kıdvetü'l-sülha-i salikin Şeyh Ahmed zide salaha hizmet-i lazimesi kemabiğini mer'î eda edub her vecihle layık ve mahal ve müstehak olub lakin henüz zide beratı olmamakla müceddeden mahaline kayd ve yedine berat-ı şerifim verilmek ricasına akza-yı kuzatı'l müslimin Haleb kadısı mevlana es-seyyid 'Abdullah zidet fezailhu 'arz etmekle vakf-ı mezburun ba-ferman-ı 'ali hıfz olunan ve vakıfba-i ma'mul bahasında beher şehir birer guruş ile iki nefer mü'ezzinlik cihetleri henüz kimesneye deruhde beratı olunmadığından bilâ isim defterde mestur olduğu der-kenar olunmağın mucibince tevciye ve mahaline kayd ve berat verilmek babında ferman-ı 'alışanım sadr olmağın hakkında mezid-i 'inayet-i padişahanem zuhura geturub Mevlana muma ileyhin 'arzı ve bin yüz otuz altı senesi Saferü'l-ahirin yirmi beşinci günü tarihiyle müverih verilen ruzi hümayun mucibince tevcihe ve mahalline kayd edub bu berat-ı hümayun sa'adet-i makrunu verdim ve buyurdumki mezbur Şeyh Ahmed zidet salaha varub kemâfi'l-i evvel zikr olunan mü'ezzinlik cihetlerine mutasarrıf olub hizmet-i lazimesi kemabiğini mer'î muvedi kıldıkdan sonra vech-i meşruh üzere ta'yin olunan beher şehir iki guruş vazifesin evkâf-ı mezbure mahsülünden mütevellisi olanlardan alıb mutasarrıf ola ol-babda efrad-ı efrideden hiç ferd mani' ve mezahim olmayub kıt'a dahl ve ta'arruz kılmaya. Şöyle bileler 'alamet-i

şerife itimad kılalar. Tahriren fi el-yevm aşir şehr-i Rebiü'l-evvel sene sitte ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 24 Ramazan sene 1136

SAYFA 104, HÜKÜM 180

A-Özet

Halâviye müderrisi mevlana Seyyid Ömer'in layık görülerek, kendisine 27 Receb 1136 itibariyle Kudüs payesinin verilmesi hususunda 10 Mayıs 1724 (16 Şa'ban 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Kıdvetü'l-'ulemâu'l-muhakkikin, 'umdetü'l-fazlü'l-müdekkikin el-muhtass bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Süleymaniye 'itibar ile Halâviye müderrisi mevlana Seyyid Ömer zide 'ilme tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki sen ehli 'ilm ve sahib-i fazilet ve kadma-yı tarîkinden olub seza-yı merhamet olduğun ecilden hâlya hakkında mezîd-i 'inayet-i 'aliyye-i şâhâne ve mezîd-i râfet-i seniyye-i pâdişâhânem zuhura getirulub işbu bin yüz otuz altı senesi şehr-i Receb'inin yirmi yedinci gününde Kudüs-u Şerif payesin sana tevcih ve inayet edub 'ilam için ta'yin olunmuşdur. Buyurdumki sadr olan ferman-ı celil-i kadrim mucebince Kudüs-u Şerif kaza payesine sen mutasarrıf olasin. Şöyle bilesin 'alamet-i şerife itimad kılasin. Tahriren fi evahir Şehr-i Receb sene sitte ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 16 Şa'ban 1136.

SAYFA 104, HÜKÜM 182

A-Özet

Haleb'deki Ferafire mahallesinde serbölük görevinden Yasin isimli kimsenin def edilmesi ile bu görevin berat verilerek Esad isimli kimseye tevcih edilmesi üzerine Yasin ve başkalarının Esad'a karışmalarının önlenmesi hususunda 3 Haziran 1724 (11 Ramazan 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Akza-yı kuzati'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakin raf'i a'lâm-ı şer'iiyye ve'd-din varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki Esâd nâm kimesne divan-ı Hümayunu'ma 'arzuhal edub medine-i Haleb'de vâki' Ferafire Mahallesinde Yasin nâm kimesne ref'inden berat-ı 'alışanımla ser bölük olub hilaf-ı

şer‘i şerife müdahale icab etmez iken ref‘ olunan merkurum Yasin ve ağrazından ba‘zıları müdahale eylediklerini bildirub mahalinde şer‘le görölüb hilaf-ı şer‘i şerife ve mügâyir berat-ı ‘âlişan müdahaleleri men‘ ve def‘ olunmak babında emr-i şerifim rica eyledikleri ecilden imdi mahalinde şer‘le ‘amel olunmak babında ferman-ı ‘âlişanımsadr olunmuştur. Buyurdumki hükm-ü şerifim vardıkda bu babda sadr olan emrim üzere ‘amel edub dahi husus-u mezburu şer‘le mukayid olub göresin hilaf-ı şer‘i şerife ve mügâyir berat-ı ‘âlişan ahardan bi vech ve fuzuli müdahale eyledikleri vâki‘ ise men‘ ve def‘ edub hilaf-ı şer‘i şerife ve mügâyir berat-ı cedid-i ‘âlişan müdahale ettirmeyesin. Şöyle bilesin ‘alamet-i şerife itimad kılasın. Tahriren fi el-yevm er-râbi‘ ‘işrîn min şehr-i Cemaziye’l-ahir sene sitte ve selasin ve mi‘e ve elf.

Fi 11 Ramazan 1136.

SAYFA 107, HÜKÜM 186

A-Özet

Haleb’deki Rahimiye medresesi vakfından günlüğü iki akçe ile mütevellî vazifesinde bulunan es-Seyyid Zekeriya Kamil’in kendi rızasıyla görevini es-Seyyid Mehmed’e vermesi ve Haleb kadısının arzı üzerine berat verilerek günlüğü on bir akçenin evkaf mahsulünden alınmasına dair 30 Mayıs 1724 (7 Ramazan 1136) tarihli berat.

B-Transkript

Haleb’de vâki‘ Rahimiye medresesi vakfının yevmi iki akçe vazifesi ile mütevellî ve yevmi dokuz akçe ile ber-vechle müderrisi olan es-Seyyid Zekeriya Kâmil kendi ve hüsn-ü rızasıyla işbu rafi‘i tevk’i ref‘i şan-ı hakani es-seyyid Mehmed zide şerif sa‘adete kasr-ı etmeğle kasr-ı yed tevcih olunub yedine berat-ı şerif-i ‘âlişanım verilmek ricasına akza-yı kuzatî’l müslimin Haleb kadısı mevzana Reşad Mehmed zide ‘arz âlemü’l-‘ulemâu’l-mütebahhirin, efdâlü’l-fudelâi’l-müteverrin bi’l fu’ul Şeyh es-seyyid Abdullah mevzana edâma’llahü te’âlâ fezaile işaret etmekle mucebince kasr-ı yedinden tevcih olunur fermanım olmağın hakkında mezid-i inayet-i padişahanem zuhura getirub Mevlana müşarü’n-ileyhin ve işareti mucebince ve bin yüz otuz altı senesi Cemaziye’l-evvelinin dördüncü günü tarihiyle müverih verilen ruzi hümayun mucebince bu berat-ı hümayunu ‘izzet-i makrunu verdim ve buyurdumki mezbur es-seyyid Mehmed zide şerif-i sa‘adetime varub medrese-i mezburada ber vech-i tab‘a medrese-yi ve evkâfının mütevellisi olub eda-yı hizmet eyledikden sonra ta‘yin olunan yevmi on bir akçe vazifesinin dokuz akçesin müderrislik ve iki akçesi tevliyeti cihetleri için evkâf-ı mezbura mahsulünden alıb mutasarrıf ola şöyle bileler ‘alamet-i şerife

itimad kılalar. Tahriren fi rab‘ ‘işrîn Şehr-i Cemaziye’l-evvel sene sitte ve selasin ve mi’e ve elf.

Fi 7 Ramazan 1136.

SAYFA 111, HÜKÜM 191

A- Özet

Haleb sancağındaki Eriha kazsından Yeniçeri taifesinden olan Ebubekir, Ahmet ve Mehmed bin el-Hâc ın arzuhali üzerine babaları el-Hâc Hasan’ın tasarrufunda olan emlak ve arazilere haklarının olduğunu iddia etmeleri, bu yerlerin re‘aya yerleri olmaması nedeniyle tahsildarlar tarafından rencide ve te‘addi etirilmemeleri hususunda 3 Temmuz 1724 (12 Şevval 1136) tarihli ferman.

B- Transkript

Düstûr-ı mükerrrem, müşir-i müfahhem, nizamü’l-âlem müdebbir-i umûri’l cumhur bi’l fikri’s-sâkıb mütemmim-i mehâmmi’l-enâm bi’r-reyi’s-sâkıb mümehhid-i bünyâni’d-devleti ve’l-ikbâl müşeyyid-i erkâni’s sa’âdeti ve’l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı’l-meliki’l-a’la mutasarrıf olan vezirim paşa edamallahû teâlâ iclalehû kıdvetü’l ak kuzat ve’l Hükkam madenü’l fazl ve’l ikram Mevlana Eriha kadısı zide fazlulu tevk’i ref’i hümayun vasıl olacak ma‘lum olaki Haleb sancağında vak’i nufusu Eriha kazasında sakin yeniçeri taifesinden ebubeki bin el-Hâc Hasan ve karındaŐları Ahmed bin el-Hâc Hasan ve mehmed bin el-Hâc Hasan nam yeniçeriler divan-ı hümayunuma arzuhal edib bundan akdem bin seksen dokuz senesinde sabiken yeniçeriyen katibi Hasan efendi hisselerinde bunların babaları merkum hacı Hasan bin ebubekri yeniçeri olmak üzere tahrir ve kayd ve lazım gelen ‘aşarların ve ‘öşür zeytunların canib-i vakfa kanun ve defter mucebince eda ve bil fi’l mutasarrıflarında olan emlak ve arazileri dai kadimden re‘aya yerlerinden olmayıb haneye kayd olunmuş ve gelir iken iki seneden beri ve kaza ahalisi ve tahsildarlar tarafından muafiyetlerine muğayir hilaf-ı kanun ve defteri teklif mutalebe ve biz muaf ve yeniçeri bilmeziz deyu suçâ müdahale iğrar eylediklerinden hala dergah-ı mu‘alam yeniçerileri ağısı tarafından dahi sahibi esami yeniçeri olduklarına mumhur ve mümzi mektup verildiğın bildirmeleriyle hilaf-ı kanun ve defteri rencide ettirilmeyib men‘ ve def olunmak babında emr-i Şerifim rica eyledikleri ecilden hazine-i ‘amiremde mahfuz olan mevkufat defterlerine nazr olundukda Halep sancağında Eriha kazasının bin seksen dokuz tarihinde vâki‘ Hasan efendi tahriri mucebince üç yüz atmış bir nefer münzelciyen re‘aya üzerlerinde ibraz menzil yirmi avarız hanesi olub zikr olunan esamilerin kaydı bulunmadığı tahriri mezburade kasaba-i

mezkurede iki nefer sipahi ve dört nefer yeniçeri tahrir ve kayd olunub merkum Hacı Hasan beşe bin Ebubekir dört nefer yeniçeriye vasıl olduğu mukayid bulunduğu der-kenar olunmakla imdi der kenarı mucebince ‘amel olunmak babında ferman-ı ‘âlişanım sadr olunmuşdur buyurdumki Hüküm-ü şerifim vardıkda bu babda sadr olunan emrim üzere amel edub dahi hususu mezbure mukayid olub göresin bunlar sahibi esami yeniçeri taifesinden olub hala tasarruflarında kadimden haneye bağlu re’aya yerleri olmayıb ahardan müdahale hilaf-ı kanun ve defteri rencide olunmak iktiza etmez iken kaza ahalisi ve tahsildarları taraflarından bi vech müdahaleve garer eylemişler ise ol takdirce hilaf-ı kanun ve defteri mezburları bi vech rencide ve te’adi ettirmeyib ol vecihle olan te’adileri men’ ve def eyleyesiz min ba’de şer’ şerife ve kanun ve deftere ve emr-i hümayunuma mugayir kimesneye iş ettirmeyib hususu mezbur için bir daha emr-i şerifim varmalı eyleyesin. Şöyle bilesin ‘alemeti şerife i’timad kılasın. Tahriren fi el yevm el-işrin min şehr-i Recebü’l mücerred sene sitte selasin ve mi’e ve elf.

Fi 12 şevval sene 1136.

SAYFA 112, HÜKÜM 192

A- Özet

Haleb’deki Darü’l Kure Bab-ı Cüneyn hanında katib olan Şeyh Mustafa’nın vefat etmesi üzerine yerine Es-Seyyid Mehmed’in layık görülüp buna berat verilmesi bu nedenle işine karışılmaması hususunda 8-17 Ekim 1725 (evail-i Safer 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Haleb’de vâki’ Darü’l kure Bab-ı cüneyn hanında katib olan Şeyh Mustafa fevt olub yerihali ve mahlul olmakla yerine erbab-ı istikakdan iş bu ref’i tevk’i ref’i Şan Şehriyarı Es-seyyid Mehmed zide şerif ve her vecihle layık ve müstehak olmağın tevcih olunub yerine müceddeden berat-ı şerifim verilmek babında ‘inayet rica etmeğin fevti vâki’ ise vechî meşruh üzere sadaka edub bu berat-ı Hümayunu izzet-i makrunu verdim ve buyurdumki ba’del yevm mezbur es-Seyid Mehmed zide şerife varıb zikr olunan handa mütevafayı merkumun yerine kâtib olub hizmeti lazimesin mer’i mu’edi kıldıktan sonra uslubu sabk üzere mutasarıf olub devamı ömrü devleti için duaya müdavemet göstere ol babda tarafi ahardan hiç ferd man’i ve daf’i ve müzahim olmayıb asla dahl ve te’aruz kılmayalar şöyle bilub ‘alemeti şerife itimad kılalalar. tahriren fi el yevm evail şehr-i saferü’l Hayr sene sülase ve selasin ve mi’e ve elf.

SAYFA 113, HÜKÜM 194

A- Özet

Haleb’de divan tercümanı el-Hâc İbrahim’in vefat etmesiyle yerinin boş kalması, bu vazifeye Ömer zide kudrehuyu layık gören Haleb valisi el-Hâc İbrahim’in arzı üzerine adı geçen kişinin divan tercümanlığına getirilmesi için berat verilmesi hususunda 8 Temmuz 1724 (17 Şevval 1136) tarihli ferman.

B- Transkript

Çün avâtıf-ı aliyye-i şahanem ve avarif-i seniyye-i asar-ı Padişahanem ibad-ı ‘inayet mu‘anadımdan müstehak ve intiba‘-ı şan ve müstevcib ‘atik-i mekân olanları hakkında mebzul ve mesruf ve deriğdir bina’enaleyh mahrusa-i Haleb’de bil-a ta’yin Divan tercümanı olan El-Hâc İbrahim fevt olub yeri hali ve hizmeti lazimesi mu‘atal olmakla yerine erbab-ı istikakdan işbu ref‘i tevk‘i ref‘i Şan-ı Hakani ve mekan-ı beri’ Bülüğ mekremeti unvan tacıdarı kıdvetü’l emasil ve’l akran Ömer zide kudre her vecihle mahlu müstahak hizmeti mezbure ‘uhdesinden gelmeğe kadir olmakla tercümanlık merkumu mezbure tevcih olunub yerine berat-ı şerif ‘âlişanım vermek üzere Düstûr-ı mükerrerem, müşir-i müfahhem, nizamü’l-âlem Haleb valisi vezirim el-Hâc İbrahim Paşa edamallahû teâlâ iclalehû arz etmeğin mucebince tevcih olunmak fermanı olmağın hakkında mezid-i ‘inayet-i Padişahanem ve rafeti seniyye-i şahanem zuhura getirib vezir müşarü’l ileyhin arzı ve bin yüz otuz altı senesi Şabanü’l mu‘âzzamın sekizinci gün tarihiyle müverrih verilen Re’s-i Hümayunum mucebince bu berat-ı Hümayunu izzet-i makrunu verdim ve buyurdumki mezbur Ömer zide kudrehu varıb mütevfayı merkum yerine divan-ı Haleb tercümanı olub eda-yı hizmeti eyledikten sonra bundan akdem bila ta’yini tercüman olanlar tevcihle mutasarıf ola gelmişler ise Mezbur dahi ol vecihle mutasarıf olub taraf-ı ahardan kimesne mani‘ ve mezahim olmayub dahl-u ve te‘aruz kılmayalar ve şöyle bileler ‘alemet-i şerife i‘timad kılalar. Tahriren fi el yevm es-sabi‘ ‘aşer şehri Şâ‘ban’ül muazzam sene sitte ve selasin ve mi’e ve elf.

Fi 17 şevval sene 1136.

SAYFA 116, HÜKÜM 198

A- Özet

Haleb’deki Yahudi taifesinden bazı yahudilerin Haleb’deki müslüman ve yahudi avrat ve oğlanlara karışmalarının önlenmesi için, Haleb sakinlerinin şikayeti üzerine kendilerine hüccet verilerek Haleb’den Antakya’ya nakledilmeleri, orada iskan ettirilmeleri, tekrar

Haleb'e gelmemeleri hususunda Haleb valisi ve Antakya kadısına gönderilen 1 Temmuz 1724 (10 Şevval 1136) tarihli ferman.

B- Transkript

Düstûr-ı mükerrerem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mûmehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la. Haleb valisi vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehû Kıdvetü izzetü ve'l Hükam madenü'l fazl ve'l ikram mevlânâ Antakya kadısı zide fazl tevk'i ref'i Hümayun vasıl olacak ma'lum olaki Haleb ahali Südde-i sa'adetime adem-u arzuhal gönderib Haleb'de sakin Yahudi taifesinden Harin veledi Hadraceyb veledi yantah veledi derviş ve Halife veledi Harin Mürdefay veledi Mansur nam yahudiler nasdan olub daimen avrat ve oğlana te'aruzdan halî olmayub şer ve fesad üzere ısrarlara 'inayet olduğu ecilden müslimeyden ve taife-i yahudiden bi-garez kimesneler huzur-u şer'ide bi'l muvacehe haber verdiklerinden sonra mezfur yahudiler bi hüccet-i şer'iyeye Halebden naki ve ihrac olunub gerek müslimeyn ve gerek taife-i yahud cem' ibsali vilayet şerre ve mazeretlerinden emin olub lakin şerir-i mezfurun murur-u eyamla kuvvet maliyeleri sebebiyle bir tarikle itlak olunub Halebe gelirler ise Kâl-evvel fesad ve mazeretleri mukarar olduğunu bildurub yedlerinde olan Hüccetî şer'iyeye mucebince 'amel olunub mezfurların Antakya'da iskan ve mesk ettirilib mizba'de Halebe gelmemeleri babında emrî şerifim rica eyledikleri ecilden mezfurlari dahi Halebe gelmemeleri üzere Antakyada Mesk ve ikâmet ettirilib Mezbe'ad Hilafına tesaddi ve ber vecihle rıza ve cevaz ttirilmemek emrim olmuştur buyurdumki Hükümü vusul buldukda bu babda sadr olan emrim üzere 'amel dahi vechî meşruh üzere mezfurlari dahi Halebe gelmemek üzere Antakya'da mesk ve ikamet ettirilib Mezbe'ad Hilafına tesaddi ve ber vecihle rıza ve cevaz gösterilmeyib mezmun emr-i şerifle 'amil olasız. Şöyle bilesiz 'alemeti şerife itimad kılasız. tahriren fi el yevm evasıtı Şa'banü'l muazzam sene sitte ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 10 şevval sene 1136.

SAYFA 117, HÜKÜM 200

A- Özet

Anadolu ve Rumeli havalisinde evkafı, zeamet ve tımar dahilinde olan kasaba ve kir'alarda Müslüman halk kanunen ra'iyet, ispenç, bennak ve bazı vergileri verirken zimmi halkının bazılarının ra'iyet vergilerini vermekten kurtulmak için yerlerini terk edip İstanbul'da tütün işi ile uğraştıklarından verilen emr-i şerifle yerlerinde kalan halk üzerine

vergilerinin yüklenmesi ve kendi hisselerine düşenin bir güne kadar verilmesi, İstanbula gelmek isteyenlerin engellenmesi ve geri vatanlarına gönderilmesi için dikkat edilmesi hususunda 4 Ağustos 1724 (14 Zi'lka'de 1136) tarihli ferman.

B- Transkript

Eâzîmü'l-ümerâi'l-kirâm, efahîmü'l-küberâi'l-fihâm ulü'l-kadr ve'l ihtirâm, eshâbü'l-izzî ve'l-ihtîşâm el-muhtassün bi-mezîd-i inayeti'l meliki'l-a'la. Anadolu'nun orta kolunda vâki' Beylerbeyleri ve Sancakbeyleri dâme ikbâlehûm ve mefâhirü'l kuzat ve'l hükkam madenü'l fezzâil ve'l kelâm kadılar zide fazlehûm ve mefâhirü'l emasi'l ve'l akrân havas evkaf ve ze'amet ve tımar voyvodaları zide kudrehûm tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lum olaki memaliki mesuniyeti'l mesâlikte Rumeli ve Anadolu caniblerinde olan Havas ve evkaf ve ze'amet ve tımar dahilinde olan kasabat ve kır'ada emlak ve araziye mutasarıf defterlü re'ayadan rusumu ra'iyet ve ispenç ve bennâk ve sa'ir rusumatı kanuniye verir Müslim ve zımmi re'ayanın bazıları atan-ı kadimi mavi asliyelerinden huruç ba'is umrân beldan olan zira'at ve heraseti terk ve mücerred uhdelerine edası lazım gelen rusum ra'iyetlerin vermekden tahlisi giribân eylemek sevdasıyla gelib İstanbul'da tütün ve efrikâr ve kesiye iştigâl etmeleri hesabıyla mahallerinde evamir-i şerifemle vâki' olan tekalifden hisselerine isabet eden teklifat hazine mikdar ise yerlerinde bakiye kalan re'aya üzerlerine vaz' ve tahmil olunub kendi hisselerin edada hezar güne müşekat vechuyete mübtela olan fukara-yı ra'iyetin zemm ve ilave kılınan teklif-i edaya kudretleri maslub olduğundan hallerine za'fu ve vehn tari ve ekseri duyun-u kesreye müstegark olub onlar dahi berakende perişan olmakla mil ve ra'iyet ile nizam hâle ra'iyet helal taterruk ve ehval-u memleket muhtell ve müşevves olmakla bu makule ögüncü ile istanbul'a gelmek murad edenleri men' ve zecr ve geri vatanlarına irca' olmakdan ziyade mukayed ve ihtimam olunmak için bundan akdem mufesel ve meşruh tenbih ve te'kidi müşetamil evamir-i şerifim ısdar ve irsal olunub hilafına ruhsat ve ber vecihle mü'said yok iken ba'zı nesvân tairesi göç ile İstanbul'a gelmekden halı olmamakla bu emrimde tekasülünüz zahir olub mesmul mukayeti olmuşsuz imdi işbu emri şerifem ile birer sureti mahallelerinizde sicalata ve mazmun münifi cümleye i'lan ve fima be'd olmak üzere malufunuzdan kat'-ı alaka edib istanbul'da tütün etmek kasdıyla gelenleri her kim olur ise keferi kankınızki taht-ı hükümet ve kazanıza gelirler ise mezbe'ada murur ve 'uburların kıt'a ve ruhsat gösterilmeyib men' zecr ve geri ve atan-ı kadimlerine 'iade ve erca'alarında itimam ve dikkat ve hilafından beğayet zecr ve mücanebet eyleyesiz bu husus-u imar-ı memleket için nişin olunan emr-i lazım-ü'l ihtimamdan olmakla şeref behsa sudur olan ferman vacibü'l imtisalki mezmun ita'at makruni icrasında âlâ mâşallah bazı iktidar vesa'i bişmar eyleyub biraz vakt-ı murundan sonra temh ve te'ami olmakdan ziyade ihtiraz eyleyesiz şöyleki bundan

sonra ol makule ol göçü herkankınızki taht-ı kazasından murur eylediği haber alınır ise bu vecihle özrü cevabınız isfa olunmayub ukûbet-i şedideye giriftar olacağınız emr-i muhakkaktır ona göre bu emirimde basiret ve intibah üzere hareket ol-makuleler göç ile geldiklerinde mururdan men‘ ve zecr ve geri yerlerine erca‘ ve taht kazasından çıkıncaya dek yanlarına adam kasub vilayetleri tarafına doğru tesir bundan sonra ol-makulelerinden bir ferdih berur tarafa murur itimasını gayet-ü’l gaye huzru tehası eylemeğiz babında ferman-ı ‘âlişanım sadr olunmuştur buyurdumki vusul buldukda bu babda vech-i meşruh üzere şerfiyafda sudur olan ferman vacibü’l etbağ ve lazimü’l ihtisalin mezmun ita‘at makrunuyla amel olunub hilafından beğayet ihtidal ve ictinab eyleyesiz şöyle bilesiz ‘alemeti şerife itimad kılasız. tahriren fi evail-i şehri remazan sene sitte ve selasin ve mi’e ve elf.

14 zi’lka‘de sene 1136.

SAYFA 118, HÜKÜM 201

A- Özet

Ruha nahiyesi ahalisinin arzuhaline binaen Şeyh olan Seyyid Ali’nin zimmetinde 25-30 akçe olmasıyla görevine son verilmesi, daha sonra ortaya çıkan Şeyh Seyyid Ebubekirin ise zimmetine 80 kese akçe geçirmesi üzerine bu akçelerin geri alınması ve Şeyhliğinin kaldırılması yönünde Haleb valisi ve Ruha kadısına gönderilen 13 Ağustos 1724 (23 Zi’lka‘de 1136) tarihli ferman.

B- Transkript

Düstûr-ı mükerrem, müşir-i müfahhem, nizamü’l-âlem müdebbir-i umûri’l cumhur bi’l fikri’s-sâkıb mütemmim-i mehâmmi’l-enâm bi’r-reyi’s-sâkıb mümehhid-i bünyâni’d-devleti ve’l-ikbâl müşeyyid-i erkâni’s sa’âdeti ve’l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı’l-meliki’l-a’la. Haleb valisi vezirim Paşa edâma’llahü te’âlâ iclalehû Kıdvetü’l kuzat ve’l Hükkam madenü’l fazl ve’l kelâm mevlânâ Ruha kadısı zide fazluhûm tevk’i ref’i Hümayun vasıl olacak ma‘lum olaki Ruha nahiyesi ahalisi südde-i sa‘adetime arzuhal edub bundan akdem Seyid Ali nâm kimesne beyn-i bilad üzere şeyh olub beher sene kendileri yirmi beş yüz otuzar kese akçe sudur ve ihsana uğradub ğadreylediği mukaddema der-devleti medarıma ‘ilâm olundukda mezburun şeyhliği üzerinde ref‘ ve kendisi ve gayriyi ba’del yevm üzerlerine şeyh olmayub ve va‘ki olan tekalifleri cümle ihtiyarları mağrifetiyle tevzi‘ olunmak üzere emri şerifim verilmişken şimdi Ruha kasabası sakinlerinden seyid Ebu Bekir nâm kimesne bir takrib ile üzerlerine şeyh olub nice türlü tezvirat fukara-yı seksen kese akçe hesarete uğradıb gadr eylediği bildirib senki vezir-i müşarü’l-ileyhsin mağrifetinle şer’le görölüb mezbur Seyid

Ebubekirin şeyh olduğu tarihten bu ana gelince fukaradan aldığı akçeden zimmetinde sabit olan her ne ise cem‘ ve tahsil ve kendisi diyar-ı ahara nefi ve icla olunmak babında hükmü hümayunum rica ve müşbehât mezburenin bu tarafda kaydı bulunmamakla hususu mezbur senki vezir müşarü’l ileyhsin mağrifetin mağrifet-i şer’le görülüb mezbur Ebubekrin nahiye-i mezkure ahalisinden hilaf-ı şer’i şerif aldığı akçeler ba‘deş-şebut eshabına der ve teslim ettirildikten sonra beyhuda şeyhlik iddiasıyla Abdullah’ı rencide ve remide eylediği için ıslahı nefis edince diyar-ı ahara nefi ve icla olunmak için emr-i şerifim tahriri babında iftihârü’l-ümerâ ve’l ekabir bi’l fi’il baş defterdarım olan el-Hâc İbrahim dame uluvvûhû ‘ilâm etmeğin i‘lamı mucebince diyar-ı ahara nefi ve icla olunmak için emrim olmuştur. Buyurdumki hususu mezbur için der-sa‘adetimden mübaşir ta‘yin olunan Bekir Paşazade kıdvetü’l emasil ve’l akrân Mehmed zide kudrehu vusul buldukda bu babda sadr olan emrim üzere ‘amel dahi senki vezir müşarü’l ileyhsin muma ileyhin ‘ilâmı mucebince mezburu zabtı mağrifetiyle diyar-ı ahara nefi ve icla eyleyib mezmû nâm şerifimle ‘amel olasın şöyle bilesin ‘alemeti şerife itimad kılarsız. tahriren fi evahiri şevval sene sitte ve selasin ve mi’e ve elf.

Fi 23 zi’lka‘de sene 1136.

SAYFA 119, HÜKÜM 203

A- Özet

Darü’s-sa‘de Ağası Haremeyn-i Şerifeyn evkafı nazırı El-Hâc Beşir Ağa’nın arzına binaen günlüğü 25 akçe olan Du‘aguy vazifesinin mutasarrıfı Şeyh Abdülcevad’ın vefat etmesiyle yerine Ebu’l Emin Şeyh Mehmed’in getirilmesi için berat verilmesiyle bu göreve getirilmesi hususunda 15 Ağustos 1724 (25 Zi’lka‘de 1136) tarihli ferman.

B- Transkript

İftihârü’l-havass ve’l mukarrebîn mu’temetü’l-mülük ve’s-selatin muhtârü’l izzî ve’t-temkin bi’l fi’il Dârü’s-sa‘adetim ağası olub Haremeyn-i şerifeyn evkafı nâzırı olan el-Hâc Beşir Ağa dame uluvvuhû Divan-ı Hümayunuma arz gönderib taht nezaretinde olan evkafdan Haleb’de vâki‘ Haremeyn-i şerifeyn evkafı mahsülünden olmak üzere yevmi beşer akçe Du‘aguy vazifesine mutasarrıf olan Şeyh Abdülcevad Fevt olub mahlul olmakla mahlulünden işbu ref’i tevk’i ref’i şan-ı Hakani ebu’l emin Seyid Mehmed girani zide şeref siyadet-i zide tevcih olunub yedine berat-ı şerifi ‘âlîşanım verilmek ricasına ‘ilâm etmeğin hakkında meziyeti inâyet pîr şahânem zuhura götürüb ağa-yı müşarü’l ileyhin arzı ve bin yüz otuz altı senesi şevvalinin yirmi altıncı gününde tevcih edib bu berat-ı hümayun izzet-i makrunu verdim ve buyurdumki mezbur ebu’l emin zide şeref siyadete varıb vech-i meşruh üzere

ta'yin olunan yevmi beş akçe Du'aguy vazifesine evkafi mezbure mahsulundan mütevellisi olanlar yedinden edub mutasarıf ola iş şöyle bileler 'alemeti şerife itimad kılalar. tahriren fi evail şehri zi'lka'de sene sitte ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 25 zi'lka'de-i şerife sene 1136.

SAYFA 120, HÜKÜM 204

A- Özet

Haleb'deki Yezakiroğlu vakfından günlüğü 4,5 akçe vazifeyle cüz ve Kur'an okuyan Şeyh Abdülcevad'ın kendi rızasıyla görevine küçük oğlunun getirilmesi için Haleb kadısının arz etmesi üzerine berat verilmesi ve bu işe kimsenin karışmaması hususunda 26 Temmuz 1724 (5 Zi'lka'de 1136) tarihli ferman.

B- Transkript

Medine-i Halebde vâki' Yezakiroğlu vakfından olmak üzere yevmi dört buçuk akçe vazife ile cüz ve havan olan şeyh Abdü'l cevad kendi rıza ve izbarıyla hizmeti mezburu sülbi oğlu işbu ref'i tevk'i ref'i şan-ı Hakani kıdvetü'l sülahaü's-Salikin şeyh Salih zide salahaya feraget kasr-ı yed etmekle her vecihle malh ve müstehak olmakla tevcih olunub yedine beratı şerifi 'alışanım verilmek ricasına Akza-yı kuzatü'l müslimin Haleb kadısı Mevlana Mehmed Raşid arz etmekle Yezakiroğlu vakfının kaydı Anadolu muhasebesinde bulunmadığı derkenar olunmakla cüzve havanın mezkuru merkum tevcih olunmak üzere Alemü'l ulema'il mütebahirih bi'l fiil şeyhül-islam Mevlana Abdullah edama'llahû teâlâ fezailhü işaret etmekle mucebince tevcih olunmak babında fermanı 'alışanım sadr olmağın hakkında mezidi 'inayeti padişanem izuhura getirirb mevlanay-ı müşarü'l ileyhin işareti ve bin yüz otuz altı senesi şevvalinin on beşinci günü tarihiyle müverrih verilen re's-i Hümayunuma mucebince bu berat-ı Hümayunu ve buyurdumki mezbur şeyh Salih zide salaha varıb vakf-ı mezburda cüz ve havan olub eda ve hizmeti eyledikden sonra ta'yin olunan yevmi dört buçuk akçe vazifesin evkafi mezbura mahsülünden mutevellisi olanlardan alıb mutasarıf ola ol babda kasrı-yed etmekle ref olunan babası merkum ve ahardan ferd ve dahl te'aruz kalmaya şöyle bileler 'alemeti şerife itimad kılalar. tahriren fi el-yevm hamis min zi'lka'de sene sitte ve selasin ve mi'e ve elf.

SAYFA 120, HÜKÜM 205

A- Özet

Haleb'deki Sa'adiye Medresesi evkafı mahsulünden günlüğü 6 akçe vazife ile imam ve günlüğü 5 akçe vazife ile mekteb mu'allimi olan Şeyh Abdulcevad'ın kendi rızasıyla görevine küçük oğlu Yusuf'un getirilmesi için Haleb kadısının arz etmesi üzerine berat verilmesi ve bu işe kimsenin karışmaması hususunda 16 Temmuz 1724 (26 Zi'lka'de 1136) tarihli ferman.

B- Transkript

Medine-i Halebde vâki' camî serveri ve medrese-i sa'adiye evkafı mahsulünden olmak üzere yevmî altı akçe vazife ile imam ve yevmi beş akçe vazife ile mu'alim-i mekteb olan Şeyh Abdülcevadı cihat mezkuru kendi Hüsnü Rıza ve ihtibarıyla sülbi oğlu işbu ref'i tevk'i ref'i şan-ı Hakani kıdvetü'l sülhaü's-salikin Yusuf zide sülahaya kasr-ı yed ve feraget etmekle kasr-ı yedinden tevcih olunmak ricasına Akza-yı kuzatü'l müslimin Haleb kadısı mevlânâ Mehmed Raşid zidet fezailhü arz etmeğin mucebince tevcih olunmak üzere 'ilâmü ulema'i mutebahirin bi'l fiil şeyhülislam Mevlana Abdullah edama'llahu teâlâ fezailhü işaret etmekle işareti mucebince tevcih olunmak babında fermanı 'âlişanım sadr olmağın hakkında mezid-i 'inayeti padişahanem zuhura getirib mevlanayı müşarü'l ileyhin işareti ve bin yüz otuz altı senesi şevvalinin yirmi beşinci günü tarihiyle müverrih verilen re's-i Hümayunum mucebince bu berat-ı hümayunu verdim ve buyurdumki mezbur Yusuf zide sülaha varıb vakfi mezburda imam ve mu'alim-i mekteb olub eda-yı hizmeti eyledikten sonra vech-i meşruh üzere ta'yin olunan yevmi onbir akçe vazifesinin altı akçesi imamete ve beş akçesi mu'alim-i mekteb vazifesi olmak üzere evkafı mezbura mahsulünden mutevellisi olanlardan alıb mutasarıf ola ol babda kasr-ı yed etmekle ref' olunan babası merkum ve tarafı ahardan ferd dahl ve te'aruz kılmayalar şöyle bileler 'alemeti şerife itimad kılalar. tahriren fi el yevm el hamis min zi'lka'de sene sitte ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 26 zi'lka'de sene 1136.

SAYFA 121, HÜKÜM 206

A- Özet

Eblatun kasabasında merhum Mustafa Paşa'nın yaptırdığı Camî-i Şerif evkafının mütevellisi olan Mehmed zide kudrehunun arzuhaline binaen Circis isimli zimmi ile İlyakili cemaatinden Sarı Faki İbrahim'in kiraladıkları su değirmeninin yine aynı cemaatten Mehmed

tarafından zabt edilmesi üzerine vakıf gelirlerinin toplanıp vakfa aktarılması hususunda 15-24 Nisan 1724 (Evahir-i Receb 1136) tarihli ferman.

B- Transkript

Düstûr-ı mükerrerem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la. Haleb valisi vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehû akza kudatü'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakin raf'i ilam-ı şerife valideyn varisi'l ulûmu'l enbiya ve'l mürselin el muhtass bi-mezid-i 'inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu tevk'ı ref'ı hümayun vasıl olacak ma'lum olaki kasaba-i Eblatunda vâki' mütevefi olan Mustafa Paşa bina eylediği camî şerif evkafının bi'l fûu'l berat-ı şerifle mutevellisi olan Mehmed zide kudrehu südde-i sa'adetime arzuhal edub vakf-ı mezbur mulhekatında kaza-i mezbure labiğ Havsan nam mezr'a toprağında yapıcı circi demekle ma'ğruf neferin üzerinde dair iki bab asiyab beher sene taraf vakfa yirmi beşer gurus icare vermek şartıyla yine kaza-i mezbur sakinlerinden İlyakili cema'atinden çağından sarı faki İbrahim demekle ma'ğruf kimesneye icaret mevliye ile taraf vakfından icare ve olduğu isticar ve zabta ve tasarrufda iken yine aşireti mezburdan nahiye-i mezburda sakin Mehmed nam kimesneye değer olunan esbabları üç seneden beri hilaf-ı şer'i şeref fuzuli zabt ve mal maktu'una dahi taraf-ı vakfa vermeyib ol vecihle garen eylediğini bildirib ol tarafa ahar husus için emri şerifimle mübaşir ta'yin olunan Mehmed zeyd zide kudrehu mağrifetiyle şer'le görülüb zimmetinde olan icaret vakfa tahsil ettirilmek babında hükmü Hümayunum rica etmeğin şer'le görülme emrim olmuştur. Buyurdumki emr-i şerifim vusul buldukda bu babda sadr olan emrim üzere amel dahi ihzarı hutema kılıb mukaddema bir def'a şer'le görülüb fasıl olunmayan hususların tamamı hak üzere mukayed olub göresin 'ilâm olunduğu üzere ise ol babda muktazayı şer' kavmiyle 'amel edub dahi ba'del bundan zimmetinde olan icarat vakfına hüküm edub aliverib ba'de şer'i şerif ve emri hümayunuma muhalif kimesneye iş ettirmeyib ve kasabada alakası olmayan davasına karıştırmayıb müsliman yazıb bildirib husus-u mezbur için bir daha 'alemet-i şerife itimad kılāsın. tahriren fi evahiri receb-i şerife sene sitte ve selasin ve mi'e ve elf.

SAYFA 122, HÜKÜM 207

A- Özet

Önceki Haleb valisi ve Kadı'sının arzıyla ve fetva-yı şerife hüccet-i şer'iyeye gereğince iki yüz guruş peşin ve malikane ile Mehmed isimli kimse yirmi sene önce Haleb'de dericiler ve alacacılar esnafının kethudası olarak Şeyh olmuşken Divan tarafından berat verilerek Haleb esnafından olmayan Mustafa'ya yirmi bir akçe hazineye vermesi şartıyla Şeyhlik verilerek beratını alması için İstanbul'a yerleşmesi, Vezir ve Kadı'nın te'addi etmemesi hususunda Vezir ve Kadı'ya gönderilen 2-11 Temmuz 1724 (Evasıt-ı Şevval 1136) tarihli ferman.

B- Transkript

Düstûr-ı mükerrem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la. Haleb valisi vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehû ve akzâ-yı kuzâtı'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakin raf'i ilam-ı şerifem valideyn varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu tevk'ı ref'ı hümayun vasıl olacak malum olaki Şeyh Ataullah nam kimesneye südde-i sa'adetime arzuhal edib Halebde vâki' dericiler ve alacacılar esnafının kethudası ve yirmi sene mukadem bi'l'a ta'yin Şeyhleri olub Mehmed nâm kimesne esnafdan vekil iken ikiyüz guruş muaccele ile üzerine Malikane edib bi'l'a ta'yin ve ahar esnaf olmakla sabiken Haleb valisi ve kadısı arzıyla fetva-yı şerife ve hüccet-i şer'iyeye mucebince malikanesi ref'i kafiü'l evvel esnaf rızalarıyla şeyh olmuşken ahardan Haleb sekanından esnaf olmayan Mustafa nam kimene divan tarafından berat ettirib meşihatliki bunun üzerinden aldıkda esnaf mezkur merkuma ref' bunu şeyh ettirdikden sonra hariciden beri dahi gelub nizamlarına helal vermemek için esnafı mezkur rızalarıyla tedarik eylediği yirmi bir akçe ulufesi hazineye hazineye-i mande ve baş muhasebeye kayd ve yedine berat verilmek üzere bundan akdem arz olundukda vech-i meşruh üzere buna tevcih ve yedine berat-ı şerifim verilip hizmetinde kusuru ve ber vecihle azli icab eder hali yokken esnafdan olmayan Mustafa nam kimesne sahib olam deyu hilaf-ı enha divan tarafından berat-ı kaydı der-kenar ve bunun hazineye mande eylediği yirmi bir akçesini vermek şartıyla dokuz akçe daha hazineye mande ve müşehatı mezburu bunun üzerinden alib beratı ve müsalihim varır deyu kendisi İstanbul'da mesk edib tarafından nam kimesneye vekil olmak üzere irsal ve ziyade azar te'adi eylediğin sanki vezirim müşarü'l ileyh ve Mevlanayı muma ileyhin mezbur mustafayı ve yahut

vekiline mahalinde ihzarı şer‘ ve sahib ol kimdir ve esnafki esir ve nizam ahvalini sual ve vâki‘ hal arz ve ‘ilâm olunmak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden vech-i meşruh üzere taife-i merkumenin bi-garez ve ehl-i vukuf kimesnelerden ma‘ğrifet-i şer‘ile te’ahus ve istiksa olunub mezburlardan kankisi sahib-i evvel ve hizmeti merkumeye istihdar vukuğu ve mer‘i ve sahtı üzere arz olunmak emrim olmuşdur buyurdumki hükm-ü vusul buldukda bu babda sadr olan emrim üzere ‘amel dahi vech-i meşruh üzere taife-i merkumenin bi-garez ve ehl-i vukuf kimesnelerden ma‘ğrifet-i şer‘ile te’ahus istiksa olunub mezburlardan kankisi sahib-i evvel ve hizmeti merkumeye istibdarı vukuğu ve sahtı üzere der devleti medarım ‘arz ve ‘ilâm eyleyib mezmun emr-i şerifimle ‘amil olasın şöyle bilesin ‘alemeti şerife itimad kılasın. tahriren fi evasıt şevval sene sitte selasin ve mi’e ve elf.

1136.

SAYFA 123, HÜKÜM 208

A- Özet

El-Hâc Ali’nin arzı üzerine, Haleb kalesinin ağalık yardımcılığının önceki Haleb veziri İbrahim Paşa tarafından kendisine verilerek bu görevi dört yıl yapmış ve bazı kimselerin müdahaleleri ile bu görev kendisinden alınıp sonraki vezir İbrahim Paşa’nın arzıyla Hüseyin’e verilmişken, Hüseyin’in ölmesi üzerine göreve Mehmed b. Ahmed getirilmiş fakat kale görevliliği hâlâ Ali üzerinde görülmesinden günlük 80 akçe ulufe ile layık olduğu görevine devam etmesi ve kimsenin buna müdahale etmemesi hususunda 2 Eylül 1724 (14 Zilhicce 1136) tarihli berat.

B- Transkript

Çün avâtıf-ı aliye-i âli-mikdar şahanem ve avârif-i seniyye-i el-asâr pir şahanem ibad-ı inayet mu‘atadından müstahak-i ve iztinâ’ şan müstevcib-i alâ-mekân olanlar hakkında mebzül-û bi-diriğdir işbu ref‘i tevk‘i ref‘i Şan şehriyarı ve nakil Birliği balığ makremeti invan-ı ecdadi kıdvetü’l emâsil ve’l akran el-Hâc Ali zide kudrehu divan-ı Hümayunuma arzuhal edib Haleb kal‘asının kökliyanı mu‘in ağalığı bundan akdem Haleb muhafızı vezirim el-Hâc İbrahim Paşa edama’llahu teâlâ iclale arzıyla kenduya tevciye ve dört sene zabt ve tasaruf neferat ile haiz mezkanesi olub bir vecihle azli icab eder hali yokken tevafı beytü’l haram ve mitharay-ı Hazret-i Seydü’l nâm aliye efdalü’l sallatû ve’s-selâm ferman-ı ‘âlişanımla mazun olub mazuna ‘azim olduğunda bi emri’llahi teâlâ vücuduna marezi isabet edib Haccac-ı müslimin ile avdete iktidarı olmadığından Beytü’l Haramda mesk etmekle ba‘zı erbabî ağrazın tahrikiyle ağalığı ref‘inden Haleb muhafızı vezirim el-Hâc Ali

Paşa arzıyla Hüseyin nâm kimesneye tevcih ba'de Hüseyin dahi fevt olmağın mahlulünden Mehmed Ahmed'e tevciye olunub inkarcı-i nakarat ile Hasan Zendegân olmamakla ref'inden diğér Mehmed'e tevcih olunub kenduya külliyyet ile aded olunmağın ağalık mezkur kafü'l evvel kenduya ibka ve tevciye ve yedine müceddeden berat-ı 'âlişanım verilmek babında 'inayeti rica etmeğın zikir olunub ağalık yevmi kırk akçe ulufe ile kal'a kalanda Ali üzerinde iken ref'inden Hüseyin nâm kimesneye kimesneye tevciye ba'de baş muhasebeden verilen ilmi haber kaimesi mucebince ağalık kaydı ref'i ve terkin olunmağın baş muhasebe kayudatına nazar olundukda ağalık mezkur yevmi seksen akçe ulufe ile Hüseyin mahlulünden Mehmed Ahmed'e bin yüz otuz üç senesinde tevciye ve kayd olunub üzerinde iken ref'inden diğér Mehmede tevciye hala üzerinde olduğu mukayed olmağın sahibi arzuhal Hacc-ı şerifde iken hilafı enha ile mezburlara verilip ğadr-ı sarıh etmeleriyle mucebince ref'undan ibğa ve mukarér kılınıb berat olunmak fermanım olmağın hakkında mezidi 'inayet padişahanem zuhura getirib kendi arzuhali ve bin yüz otuz altı senesi zi'lka'desinin on sekizinci günü tarihiyle muverih verilen Ru's Hümayunum mucebince bu Re's-i Hümayunum mucebince bu berat-ı hümayun izzet-i makrunu verdim ve buyurdumki muma ileyh el-Hâc Ali zide kudreh varıb cema'ati mezbure kafü'l evvel ağa olub edayı hizmeti eyledikde müstehakı olduğu yevmi seksen akçe ulufesi sair yoldaşlarıyla malen ahvale olana neferatı muma ileyhe üzerlerine zabt bilib şer' ve kanun mevafusundan tecavüz eylemeyeler ol babda ref' olunan mezbur ve taraf-ı ahardan ferd man' ve mezahim olmayub dahl ve te'aruz kalmayalar şöyle bileler 'alemeti şerife itimad kılalar. Tahriren fi el yevm es-sani ve'l işrin şehr-i zi'lka'de sene sitte ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 14 zilhicce 1136 .

SAYFA 124, HÜKÜM 209

A-Özet

İstanbul'daki ipekçi esnafının arzuhali üzerine önceden Bursa ve nahiyesinden İstanbul'a giden ve orada satılan ipeği Haleb tüccarının Beyrut, Antakya ve bu yerlere ek olarak Konya ve Bursa'daki ipeği Haleb'e nakil etmeleri sonucu İstanbul'daki ipekçi esnafının zarar görmesi üzerine Haleb tüccarının Haleb'e ipek götürmesinin engellenmesi hususunda vezirliğı olmayan beylerbeyine gönderilen 3 Eylül 1724 (15 Zilhicce 1136) tarihli ferman.

B-Transkript

Emirü'l-ümerâi'l-kirâm, kabîrû'l-küberâi'l-fihâm zü'l-kadr ve'l ihtirâm, sahibü'l-izzî ve'l-ihtîşâm el-muhtass bi-mezid-i inayeti'l meliki'l-a'la ber-vech-i arpalık huda ve ni'kâr sancağında mutasarrıf olan paşa beylerbeyisi paşam dâmet me'aliyehu ve mefahirü'l emasil ve'l akran Konya sancakları mütesellimleri zide kudrehum tevk'î ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki, İstanbul'da ipekçi esnafı südde-i sa'adetime arzuhal edib Bursa'da ve nahiyesinde hasıl olan ipek bundan akdem İstanbul'da bey' olunub esnafı mezbur alıb işleyub nizâmları bu minvâl üzere iken hala Haleb tüccarı Beyrut ve Antakiye cümle ve şerğurdan hasıl olan ipeği mezkurlara kifayet ederken mahrûse-i Konya'da Bursa'da ve nahiyesinde hasıl olan ipeği Haleb'e nakil etmeleriyle esnafı Mezkurenin meta'ına kılet ve bu sebeple her biri duyun-u kesireye mübtela ve ma'dur olmalarıyla bundan akdem Haleb tüccarı vesair Haleb'e ipek götürmemek ve mezburlara ipek furuht olmamak üzere emr-i şerifim verilmişken hala ba'zı kimesneler hakkına ipek alıb olub Haleb'e irsal eylemek zararında olmağla te'adi üzere olduklarını bildirib ba'del-yevm Haleb'e Bursa ipeği nakil edenler ita'at emr-i 'alî etmedikleri için ipekleri mîri için zapt ettirmek babında emr-i şerifim rica eyledikleri ecilden sizki muma ileyhimsin vech-i meşruh üzere bu makula memnu' olan ipek Bursa'dan alıb Haleb'e götüren tüccarın yedinde bulunan ipekleri miri için ahz olunmak babında ferman-ı 'alışanımsadr olunmuştur. Buyurdumki vusul buldukda bu babda sadr olan emrim üzere 'amel dahi sizki muma ileyhimsin vech-i meşruh üzere bu makula memnu' olan ipek Bursa'dan alıb Haleb'e götüren tüccarın yedinde bulunan ipekleri miri için ahz edub mezmun emr-i şerifimle 'amil olasız. Şöyle bilesiz 'alemeti şerife itimad kılasız. Tahriren fi evail zi'lka'de sene semân ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 15 zilhicce 1136.

SAYFA 128, HÜKÜM 214

A- Özet

Yeniçeri ağası İbrahim hanzade İsmail Haleb'deki Haremeyn-i Şerifeyn evkafının mütevellisi olub bu evkafın gelirinin sağlandığı Suk-ı Rahşe'deki Dükkan ve mahzen kira sürelerinin dolması üzerine mevcut gelirin vekil tayin edilen İbrahim ve Evkâf katibi Hasan tarafından toplanmasına kimsenin müdahale etmemesi hususunda 1-10 Ağustos 1724 (Evasıt-ı Zi'lka'de 1136) tarihli ferman.

B- Transkript

Düstûr-ı mükerrerem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mûmehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la. Haleb valisi vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehû akza kudatü'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakin raf'i ilam-ı şerifem valideyn varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu tevk'ı ref'ı hümayun vasıl olacak ma'lum olaki iftiharü'l –emâcid ve'l ikram İbrahim hanzade İsmail dame mecduhu südde-i sa'adetime arzuhal edib evladiyet ve meşrutiyet üzere mütevellisi olduğu cecdi veziri'azam sabk şehid Mehmed Paşa'nın Harameyn-i şerifeyn fıkaraşına irsaliye ta'yin eylediği Halebde vâki' evkafı müsekkafâtıdan olub Suk-ı rahşe demekle mağruf dekakin ve mehazin mukaddeme doksan sene tamamına değin icare-i tevile ile icar ve müddeti merkume tamam olub canib-i vakıfdan zabtı için ber mucceb fetvayı şerife sizki vezir müşarü'lileyh Mevlânây-ı muma ileyha siz size hatada bulunup bundan akdem ısdar olunan emr-i şerifim muccebince vekil olan beyaz mütevellisi İbrahim ve katib-i evkaf Hasan yediyle irsal-ı vakfi için zabt olunmakla zıkr olunan dekakin ve muhazin mahalinde müzayede ve vekilam merkuman mağrifetiyle müceddeden icar ve temekkatı mütevellî muma ileyhin tarafından verilip ve mu'acelatı dahi vekilan-ı merkuman yediyle vakıf için ahzu kabz olunub tarafı ahardan feza'a dahil te'aruz olunmamak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden vech-i meşruh üzere mahalinde taraf-ı vakıfdan icar ve temessük verilmek babında ferman-ı 'alışanım sadr olunmuştur. Buyurdumki vusul buldukda bu babda sadr olan emrim üzere 'amel dahi vech-i meşruh üzere tarafı vakıfdan zabt olunan salifüz-zıkr vakfi dekakin ve muhazin mahalinde müzayede ve vekil olan merkuman mağrifetiyle müceddeden icar ve temessükatı mütevellî muma ileyhin tarafından verilip mu'acelatı dahi vekilan-ı mezburan yediyle vakıf için ahzu kabz olunub ahardan kıt'a dahil ve te'aruz olunmayub mezmun emr-i şerif'e 'amil olasız. Şöyle bilesiz 'alemeti şerife itimad kılasız. Tahriren fi evasıtı zi'lka'de sene sitte sülaseyn mi'e ve elf.

1136.

SAYFA 128, HÜKÜM 215

A- Özet

Haleb'deki Boğa vakfi Camisinin hatibi olan Şeyh Abdülcevad'ın göreve küçük oğlu Şeyh Salih'in getirilmesi ve berat verilmesini talep etmesi üzerine oğluna berat verilerek bu

işе kimsenin müdahale etmemesi hususunda 24 Temmuz 1725 (14 Zi'lka'de 1137) tarihli ferman.

B- Transkript

Haleb'de vâki' olub Boğa vakfı cam'ı şerifinin vazife-i muayene ile hatibi olan Şeyh Abdülcevad ve hitayeti mezburu, kendi hüsn-ü rıza ve ihtibariyle erbabı istikakdan sülbi oğlu işbu ref'i tevk'i ref'i Şan-ı Hakani kıdvetü'l sülbi-i salik-i ekârim Şeyh Salih halife zide selahaya kasr-ı yed ve ferağet etmekle kasrı yedinden tevcih olunub berat-ı şerif-i 'alışanım verilmek ricasında akza-yı kuzatı'l müslimin Haleb kadısı Mehmed Reşid zide fezaile arz eylediği paye-i serir-i 'alaya telhis olundukda hakkında mezir-i 'inayeti Padişahanem zuhura getirib sadr olan Hatt-ı Hümayun şevket-i makrunumla bin yüz otuz altı senesi zi'lka'desinin yirmi ikinci günü tarihiyle müverrih verilen Res'i Hümayunum mucibince tevcih edib bu Berat-ı Hümayun izzet-i makrunu verdim ve buyurdumki mezbur Şeyh Salih Halife zide selaha varıb cam'ı mezburede hatib olub hizmeti lazimesi kema yenbe'il mer'i ve mu'edi kıldıktan sonra bundan evvel hatibi olanlar vazife-i mu'ayesiyle tevcihle mutasarıf ola gelmişler ise muma ileyh dahi ol minval üzere vazifeyi mu'ayesine evkafi mezbura mahsülünden mütevellisi olanlardan alıb mutasarıf ola ol babda kasr-ı yed etmekle eylediği ecilden def olunan babası merkum taraf-ı ahardan hiç ferd man'i ve raf'i olmayıb dahl ve te'aruz kılmayalar. Şöyle bileler 'alemeti şerife itimad kılalar. Tahriren fi el yevm er-rabil aşere min zi'lka'de sene sitte selasin ve mi'e ve elf.

1137.

SAYFA 130, HÜKÜM 218

A-Özet

Haleb mütesellimi el-Hâc Hasan'ın arzı üzerine Malikane sorumluluğunda olan A'zaz hâsı mukataasının önceden belirlenmiş fiyatla Haleb'de satılmasına başkaları engel olmazken, Haleb serdarı Ali'nin kapılara kendi adamlarını tayin etmesi, araba yüklerinden de yük başına iki yüz para talep etmesi ile fukaraya te'addi ettirilmemek üzere Malikane sorumluluğunun Hacı Hasan'ın sorumluluğunda olduğu ve serdarın fukarayı te'addisinin kaldırılması hususunda 10 Ekim 1724 (22 Muharrem 1137) tarihli ferman.

B-Transkript

Akza-yı kuzatı'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakın raf'i a'lâm-ı şer'iyye ve'd-din varis-i'l ulümi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-'ayân Haleb

mütesellimi zide mecduhu tevk'î ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki el-Hâc Hasan zide kudre der sa'adetime 'arzuhal edub ber vech mâlikâne 'uhdesinde olan A'zâz hâsı mukâta'asının hâsılı olan mahsul-ı evnadan beru narh-ı cârî üzere Haleb'e furûht oluna gelib ahardan mûmâna'at icab eylemez iken hâlâ Haleb serdarı Ali nâm kimesne kapulara kendu ademlerin ta'yin ve bilâ emr-i şerif araba yüklerinden hilaf-ı şer'-i şerif mugair-i kadim yük başına iki yüz para mutâlebe ve mal-ı mîrînin kesrinde bâ'is olduğun bildurub hilaf-ı şer'-i şerif bilâ emr-i münire-i kadime mugair mutâlebe ile fukerâya te'addi ettirilmemek babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden hazine-i 'amiremde mahfuz olan haremeyn-i şerifeyn muhasebesi defterlerine nazr olundukda e'zâz me'e'l-vehb ve tevâbi'î mukâta'ası mal-ı maktû'ayla ber-vechi mâlikâne muma-ileyh Hacı Hasan zide kudrenin 'uhdesinde olduğun der-kenar olunub i'lâm olundukda imdi hilaf-ı şer'-i fukerâya te'addi ettirilmeyub kadime-i mugâir mutalebe ile mâl-ı mîrîye kesr getirulmemek fermanım olmuşdur buyurdumki hükm-ü şerifim vardıkda bu babda sadr olan emrim üzere 'amel edub dahi göresin serdar-ı merkumun hilaf-ı şer'-i şerif ve bilâ emr-i münif fukeraya te'addisi vâki' ise men' ve def' edub hilaf-ı şer'-i şerif ve bilâ emr-i münif fukeraya kadime-i mugair ta'accüz ve rencide ettirmeyub izâ'et-i emvâl-ı mîrîden ihtizâz ve ihtinâb eylesesiz. Şöyle bilesiz 'alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi el-yevm es-sâlis şehr-i Muharremü'l-haram sene seb' ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 22 Muharrem sene 1137.

SAYFA 132, HÜKÜM 220

A- Özet

Paşazade Mehmed zide Kudrehu'nun arzuhaline binaen günlüğü iki akçe olan şehir kethudalığını maliye beratıyla üzerinde bulunduran Mehmed'e beratı olmayan diğer Mehmed'in karışmasının önlenmesi hususunda 9 Temmuz 1725 (28 Şevval 1137) tarihli ferman.

B- Transkript

Düstûr-ı mükerrem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la. Halep Vilayetine mutasarıf olan vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehû akza kudatü'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakin raf'i ilam-ı şerifem valideyn varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in.

Mevlana Haleb kadısı zidetî fezailhu tevk'ı ref'ı hümayun vasıl olacak ma'lum olaki Paşazade Mehmed zide kıdvehu divan-ı Hümayunuma arzuhal edib Halebde vâki' şehir kethüdalığı yevmi iki akçe hazineye manendesı mukailesinde Mehmed ref'undan maliye beratıyla üzerinde olub müdahale olunmak icab etmezken ahardan Mehmed nâm kimesne bende berat müdahale ve te'adi ve rencide eylemeğin bildirib mahalinde şer'ıyle görölüb yedine olan beratı cedidi mucebince zabt ettirilib ahârın bi'l beratı te'adisi me'n ve vâki' olunmak babında ferman-ı 'âlişanım sadr olunmuştur. Buyurdumki hükm-ü şerifim vardıkda bu babda sadr olan emrim üzere 'amel edib dahi hususu mezburu mahalinde şer'ale mukayed olub göresiz fi'l vâki' Halebde vâki' şehir kethüdalığı cedid berat-ı 'âlişanımla merkumun üzerinde iken bi'l berat-ı mezburun müdahale ve te'adi eylediği vâki' men' ve def' edib hilaf-ı şer'i şerif yedinde olan berat-ı cedid 'âlişanımla mukayed te'adi ve müdahale ettirmeyesiz. Şöyle bilesin 'alemeti şerife itimad kılasız. tarih fi el yevm essani 'aşer şehr-i şevval sene sitte ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 28, 1137.

SAYFA 133, HÜKÜM 222

A- Özet

Haleb kazalarındaki 2814 ve 1,5 ru'b bedel nüzul hanelerinden 1137 senesi için her bir haneden 600 akçe, tayin olunan mübaşir maaşı için ise 30 akçe alınıb fazla ve eksik tahsil olunmaması ve tahsil edilen akçelerin hazineye gönderilmesi hususunda Halep Vilayetindeki kadılara gönderilen 8 Ekim 1725 (Gurre-i Safer 1137) tarihli ferman.

B- Transkript

Akzâ-yı kuzâti'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakın raf'i ilam-ı şerifem valideyn varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zideti fezailhu ve mafahirü'l kuzat ve'l hükkam ma'denü'l fazl ve'l kelam Halep Vilayetinde vâki' olan kadılar zeyd fezalehum tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lum olaki Hazine-i 'amirem defterleri mucebince vilayet Halebde vâki' olan kazaların iki bin sekiz yüz on dört ve bir buçuk refi-u bedel nüzul haneleri olub bin yüz otuz yedi senesi mahsub olmak üzere cem' ve tahsili lazım gelmeğin der'uhde olunub yedine mühürlü ve nişanlı mevkufat defteri sureti verilmeğin mucebince cem' ve tahsili ettirmek fermanım olmuştur buyurdumki hükmü şerifimle mübaşir muma ileyh vardıkda bu babda sadr olan emrim üzere 'amel edib dahi vilayeti mezburda vâki' kazaların ol-mikdar bedeli nüzul haneleri olub tarihi dahi vilayeti mezbura mahsub olmak üzere her bir

hanesinden altışar yüz akçe bedel nüzullara irsal olunmak mühürlü ve nişanlı mevkufat defteri sureti mucebince yerli yedinde vakti zamanıyla cem‘ ve tahsil ve teslim hazine-i ‘amirem ettirib hilaf-ı miri defteri bir ferde te‘alül ve muhalefet ettirmeyesiz ve bundan ma‘ida mübaşir-i mezburun cihheti maaş için beher hanesinden otuzar akçe daha aldırıp ziyade aldirmayasız ve bedel-i nüzul için alınan akçesinin her yüz on akçesinden bir esedi gurus hesabınca hini tahsilde miri için alınan akçesi hazine-i ‘amireme alındığı vech üzere aldırıp ziyade ve noksan alınmaya ve aldirmayasız kesri defterden ve nısfı haneden fermanımdan ziyade talebiyle zulm te‘adiden bi-gayet itiraz ve ictinab eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alemeti şerife itimad kılasız. Tahriren fi el yevm es-sani aşere min şehri muharrem sene seb‘ ve selasin ve mi’e ve elf.

Fi gurre-i saferü’l hayr sene 1137.

SAYFA 161, HÜKÜM 262

A-Özet

Saltanat-ı ‘aliyeden Haleb’e vilayet ayanlarının malikanelerine misafir olarak giden Dergah-ı Ali, kapucubaşları, silahşörler, ağalar, reaya ve çavuşlara misafirlikleri süresince iyi davranılması yönünde Haleb kadısına gönderilen 3 Mart 1725 (18 Cemaziye’l-ahir 1137) tarihli emir.

B-Transkript

Haleb kadısı izzetlû fâziletlû efendi hazretleri taraf-ı saltanat-ı ‘aliyeden emuru mühim ve müste‘cel ile murur ve ‘ubur eden dergah-ı ‘ali Kapucü başları ve silahşöran Hassa ve Köklüyan ve ağayan sadr-ı ‘ali ve vacibü’l re’aya ve Cavuşan Halebü’ş-şehbâya nuzularında kadiminden ali merabetihim sahibi malikaneye olan a‘yan vilayet-i müsafirat nuzul rusum kadim olub bir müddet münavebeleri muhasal ve nizâmları cümle ‘ayan-ı vilayet-i istihsan ve istisvablarıyla derun-u defterde tertib olunduğu vech üzere bâ‘del-yevm suvar olunub ‘ali tarike’l münavebe herkes taraf-ı şer‘den müsafir verilub takdim ve Tahir ve himaye ve siyânet olunmayub bu şurut ‘aled-devam mer‘i olunmak için defter-i mezkur sicil-i mahfuza kayd-u defter-i merkum kayda ‘arz-ı katiblerinde hıfzı olunub miz ba‘de mügayir nizâm-ı defter hareket ile kimesneye gadr ettirilmeye deyu

Fi 18 C 1137.

SAYFA 217, HÜKÜM 351

A-Özet

Haleb muhasıllığı görevinin, bu görevde bulunan Osman Ağa'ya 1138 senesi Muharrem ayının guresinden itibaren yeniden verilmesi ile Osman Ağa'nın muhasıllık görevine gereği gibi özen göstermesi hususunda gönderilen mektup.

B-Transkript

Kıdvetü'l-emâcid ve'l-'ayân Haleb muhasıllı Osman Ağa zide mecduhuma ba'de's-selâm inhâ olunurki bin yüz otuz sekiz senesi Muharremi guresinden Haleb muhasıllığı yine sana ibkâ ve mukarrer kılınıp karîben beratı ihrâc ve etrafına irsâl olunmak üzere olmağın mektub tahrir ve irsâl olmuştur inşallahu te'âlâ vusûlünde gerek 'avârız ve nüzulun gümrüklerin ve mukâta'at-ı sâirenin zabt ve rabtında ve mâl-ı mîrînin cem' ve tahsilinde muhasıllığa mütetib olan umûr-ı hususun küllisinde gereği gibi ihtimam ve dikkat ve bezl ve sâ'î ve kudret eylesin ve's-selâm.

SAYFA 219, HÜKÜM 356

A-Özet

Haleb mahkemesinde Muhzır başı olan Haleb'li Mehmed'in rüşvet aldığı şeklinde yapılan suçlamalar için Haleb Beylerbeyinin emri olmadıkça yaptırım uygulanmaması, yapılan suçlamaların iftira olduğu anlaşılırsa adı geçen kişinin affedilmesi yönünde 18-27 Eylül 1725 (Evasıt-ı Muharrem 1138) tarihli ferman.

B-Transkript

Akzâ-yı kuzâtî'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakin raf'i ilam-ı şerifem valideyn varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zideti fezailhu ve kıdvetü'l nevab mütesarri'in âvret atası naibi Mevlana zidet-i ala tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki, Haleb mahkemesinde muhzır başı olan Halebli Mehmed nâm kimesne için kendu halinde olmayub ahz-u rüşvet ile yaramaza sahib çıkıp isal hakka bais olduğu bundan akdem 'arz ve inha olundukda mezbur ahz ve ıslah nefsu için 'avret-i atasına nef-i ve icla ve anda ikamet ettirilub itlak için Haleb beylerbeyliğinin 'arız ile emr-i şerifim varmadıkça ber-takrib ile itlakından bi-gayet ihtiraz olunmaları için emr-i şerifim sadr olmuştur. Lakin husus-u mezbur-u mezkure ifk ve iftira ve mağdur olduğunu safat-ı sahihe'l mükellemat ihtibar etmeleriyle mezbur ecluden af ve itlak olunmak babında ferman-ı 'âlişanım sadr olunmuştur. Buyurdumki vusul buldukda bu babda sadr olan emrim üzere 'amel dahi mezbur Halebli Mehmedi nefi aff-

u itlak eyleyub mezmun emr-i şerifimle ‘amil olasız. Şöyle bilesiz ‘alemeti şerife itimad kılasız. Tahriren fi evasıt muharremü’l-harâm sene semân ve selasin ve mi’e ve elf.

SAYFA 222, HÜKÜM 360

A- Özet

Medine-i Halebüş’şehbada serdar olan kişinin azledilip yerine Şahinci bölüğü Osman Çavuş’un tayin olunması ve bu kişiye Yeniçeri, Cebeci, Doğancı, Top arabacısı, Kul oğulları ile Acemi oğlanların itaat etmesi üzerine 8 Ekim 1725 (Gurre-i Safer 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Şeriat’ı-şiar fazileti-i asâr Medine-i Halebüş’şehbada seccade nişin şeri‘atı hazreti esseyid vel mürselin olan faziletli efendi hazretleri zideti fezaile ba‘del tahiye teslim inha olunurki taht-ı hükümetinizde serdar olan ref’ olunub yerine islubu sabk üzere kıldvetü’l emasil ve’l akran şahinci bölüğü Osman Çavuş zide kudre nasb ve ta‘yin olunmağın işbu mektub tahrir ve irsal olundu inşallahu Teâlâ vusulünde mezbur serdarlık umurunda istihdam edub icra-yı müdahale ettirmeyesiz muhafaza olan yeniçeri cebeci ve doğancı ve top arabacısı ve kul oğulları ve gulemanı acemi mezburu üzerine serdarı zabt bilib suzende taşra ra‘iyetden hariç vazı‘ ve hareketinde bulunmayıb ita‘at inkıbad üzere olalar ve tevaifi mezburundan bilâ varisi ma‘ruf fevt olanlardan muhalefet metrukatları mezbura ahzu kabz ettirib ma‘rifeti şer‘ile sevk Sultanide furuht ve hasıl olan mukidi mümzi muhtekim olan defterleri ile tarafı beytül mala irsal ve îsal ettiresiz. Sen ki serdarsın hilafet-i şer‘i şerif ve müğayir kanuni kadim ve emr-i şerif hareketden beğayet ihtiraz edib muccebi mektuble ‘amel olasın tahriren fi gurre saferü’l-hayr sene semân selasin ve mi’e ve elf.

1138.

SAYFA 223, HÜKÜM 362

A- Özet

Haleb Sancağındaki kazalarda toplam 2814 ve 1,5 Ru‘b avârız hanesi olub bu hanelerden 400 akçe ve muhasebe için 50 akçe gönderilen mübaşir tarafından tahsil edilmesi ve tahsil sırasında kimsenin inad ve muhalefet etmemesi hususunda Haleb kazalarındaki kadınlara gönderilen 21 Ekim 1725 (14 Saferü’l Hayr 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Akzâ-yı kuzâti’l müslimin evlâ-yı vülâti’l muvahhidin ma‘denü’l fazl ve’l yakin raf’i ilam-ı şerifem valideyn varis-i’l ulûmi’l enbiya ve’l mürselin el-muhtas bi-mezid’-i inayeti’l

meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zideti fezaile mefâhirü'l-kuzat ve'l hükkâm, me'adinü'l fazl ve'l kelâm. Haleb sancağında vâki' olan kazaların kadıları zide fezailehüm tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lum olaki hazine-i 'amirem defterleri mucebince vilayet-i Haleb'de vâki' kazaların ikibin sekizyüz ondört ve bir buçuk rub' avarız haneleri olub bin yüz otuz sekiz senesine mahsub olmak üzere cem ve tahsili lazım gelmeğin deruhda olunub yedine mühürlü ve nişanlı mevkufat defteri sureti verilmeğin mucebince cem' ve tahsil ettirilmek fermanım olmuştur. Buyurdumki hükm-ü şerifimle mübaşir muma ileyhe vardıkda bu babda sadr olan emrim üzere 'amel edub dahi vilayeti mezburada vaki kazaların ol-mikdar avarızhaneleri olub tarihi mezbura mahsub olmak üzere her bir hanelerinden dörder yüz akçe avarızları irsal olunan mühürlü ve nişanlı mevkufat defteri sureti mucebince yerli yerinden vakti zamanıyla cem' ve tahsil ve teslim hazine-i 'amirem ettirib hilaf-ı emru defteri bir ferde tealil ve nizâl ve 'inad ve muhalefet ettirmeyesiz bundan ma'ida mübaşiri mezburki ciheti muhasebe için her bir hanelerden ellişer akçe daha aldırıp ziyade aldirmayasız ve avarız için alınan akçeyi hazine-i 'amirem aldığı vech üzere aldırıp ziyade ve noksan alınmaya ve aldirmayasız. Kesru defterden ve noksan haneden ve fermanımdan ziyade talebiyle zulm ve te'adiden biğayet ihtiraz ve ictinab eylesesiz. Şöyle bilesiz 'alemeti şerife itimad kılasız. Tahriren fi el yevm er-rabi aşere min saferü'l hayr sene semân ve selasin ve mi'e ve elf.

SAYFA 223, HÜKÜM 363

A- Özet

Haleb kazalarında 2814 ve 1,5 Ru'b nüzul hanesi 1138 senesi için her bir haneden ellişer yüz akçe mübaşir maaşı için ise 30 akçe alınması, fazla ve eksik alınmaması yönünde Haleb sancağındaki kadılara gönderilen 21 Ekim 1725 (14 Safer 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Akzâ-yı kuzâti'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakin raf'i ilam-ı şerifem valideyn varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. mevlana Haleb kadısı zideti fezaile mefâhirü'l-kuzat ve'l hükkâm, me'adinü'l fazl ve'l kelâm. Haleb sancağında vâki' olan kazaların kadıları zide fezailehüm tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lum olaki hazine-i 'amirem defterleri mucebince vilayet-i Haleb'de vâki' kazaların ikibin sekizyüz ondört ve bir buçuk rub' bedel nüzulhaneleri olub bin yüz otuz sekiz senesine mahsub olmak üzere cem' ve tahsili lazım gelmeğin deruhda olunub yedine mühürlü ve nişanlı mevkufat defteri sureti verilmeğin mucebince cem' ve tahsil ettirilmek fermanım olmuştur. Buyurdumki hükm-ü şerifimle mübaşir muma ileyhe vardıkda

bu babda sadr olan emrim üzere ‘amel edib dahi vilayeti Haleb’de vâki‘ kazaların ol-mikdar bedeli nüzulhaneleri olub tarihi mezbura mahsub olmak üzere her bir hanelerimizden ellişer yüz akçe bedel-i nüzulların irsal olunan mühürlü ve nişanlı mevkufat defteri sureti mucebince yerli yerinden vakti zamanıyla cem‘ ve tahsile teslim hazine-i ‘‘amirem ettirib hilaf-ı emru defteri bir ferde te‘alil ve nizâl ve ‘inad ve muhalefet ettirmeyesiz ve bundan ma’ida mübaşiri mezburki ciheti maaş için her bir hanelerden otuzar akçe daha aldırıp ziyade aldırılmayasız ve bedel-i nüzul için alınan akçenin her yüz on akçesinden bir esedi guruş hesabınca hîni tahsilde miri için alınan akçeyi hazine-i ‘amirem aldığı vech üzere aldırıp ziyade ve noksan alınmaya ve aldırılmayasız ki defterden ve noksan haneden ve fermanımdan ziyade talebiyle zulm ve te‘adiden biğayet ihtiraz ve ictinab eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alemeti şerife itimad kılasız. Tahriren fi el yevm er-rabi aşere min saferü’l hayr sene semân ve selasin ve mi’e ve elf.

1138.

SAYFA 224, HÜKÜM 366

A-Özet

Ram-ı Hemedân isimli kariyedeki mescidin emininin kafî derecedeki akçe ile gönderilmesi için Haleb muhasılı ve mütesellimi Osman Ağa’ya gönderilen 9 Kasım 1725 (4 Rebiü’l-evvel 1138) tarihli mektup.

B-Transkript

Faziletlü efendi hazretlerinin meclis-i şeriflerinde da‘vat-ı sâfiye ve teslimat-ı vâfiyye ithafıyla ve kıdvetü’l-emâcid ve‘l-‘ayân Haleb muhasılı Osman Ağa ve mütesellimi zide mecduhuma ba‘de’s-selâm inhâ olunurki Ram-ı Hemedân nâm karyede vâki‘ mescidin emîni hazır olunurken zuhur eden bir vafi içinde olan akçesiyle se‘âdir-ı devlet-i medâra irsal eylemeğin babında sadr olan ferman-ı ‘âlişan mucebince mektûb-ı tahrîr ile irsâl olundu inşallahû te‘âlâ vusûlünde muceb-i emr-i ‘ali üzere ‘amel ve hareket ve zikr olunan bir vafi akçesiyle ma‘en irsâle mübâderet eyleyesiz bâkî-i fazilet-i dâim-i bâr

Fi 4 Rebiü’l-evvel sene 1138.

SAYFA 226, HÜKÜM 369

A- Özet

Halep Vilayeti valisi vezir izzetli Mehmed Paşa tarafından Haleb eyaletine mütesellim olarak tayin edilen Rakkalı Küçük Ali’ye eski mütesellimin zimmetinde olan tahvillerin teslim edilmesi hususunda 13 Kasım 1725 (8 Rebiü’l-evvel 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Faziletlu Efendi Hazretlerinin meclis-i şeriflerine da‘vat-ı safiye ve teslimat-ı vakiye ithakıyla müşahire’l emasil ve’l akran a‘yan-ı vilayet-i zide Kudrehum ba‘de selâm inha avatıf-i aliye Hüsrevaniden Halep Vilayeti sabıken Anadolu valisi olan vezirimki İzzetli Mehmed paşa hazretlerine tevk‘i olunub eyalet-i merkumeye taraflardan ba‘is ve Rakka Küçük Ali Ağa mütesellim ta‘yin olunmakla mütesellim sabkın hesabı görülüb imdaden kariyeden kastı hesabı üzere ve sayir eyalet-i merkumeden tahvil tarihleri isabet edenden zimmetinde bir sene zuhur eder ise hala mütesellim olan muma ileyhe eda ve teslim ettirilmek babında sadr olan ferman-ı ‘alışanım mucebince mektup tahrir ve irsal olundu inşallah-u teâlâ vusûlünde muceb-i emri ‘alî üzere ‘amel ve hareket ve eyalet-i mezbure-yi mütesellim muma ileyhe zabt ve vâki‘ olan mahsulat ve rusumatı ahz-u kabz ettirmeğe ihtimam ve dikkat eylesesiz. Baki fezaileti daim-i

Fi 8 Rebiü’l-evvel sene 1138.

SAYFA 227, HÜKÜM 370

A- Özet

Haleb sakinlerinden Maruni taifesinden Circis isimli zımmiden evini tamir ederken bulduğu 18 bin eski altını Beytü’l-mal’a teslim etmesi için kendisine emir gönderilmesi ile adı geçen zımmiye, Halep naibi ve etbağı’nın zimmetlerinde olan otuz beş bin sekiz yüz on iki buçuk guruş borcun tayin edilen mübaşir Süleyman tarafından tahsil edilmesi hususunda 1 Ekim 1725 (14 Safer 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Akzâ-yı kuzâti’l müslimin evlâ-yı vülâti’l muvahhidin ma‘denü’l fazl ve’l yakın raf‘i ilam-ı şerifem valideyn varis-i’l ulûmi’l enbiya ve’l murselin el-muhtas bi-mezid’-i inayeti’l meliki’l mu‘in. Mevlana Halep kadısı zideti fezaile ve kıdvetü’l-emâcid ve’l-a‘yân Halep mütesellim zide mecduhu ve kıdvetü’l-emasil ve’l akran bundan akdem mübaşir ta‘yin olunan Süleyman zide kudre tevk‘ı ref‘ı hümayun vasıl olacak ma’lum olaki Halep sakinlerinden maruni taifesinden circis nâm zımminin hanesini ta‘mir ve tevsi‘ ederken bulduğu on sekiz bin eski altın beytûlmala ‘aid bir akçe olmakla kendisinden tahsil için emr-i ‘alışanımla isdar ve irsal olunmuşdu zimmi mesfurun malından ekseri zer ve sim olub ve hatta hâlâ Halep na‘ibi olan Seyid Ömer zimmetinde memhur temessük mucebince on bin guruş ve na‘ib-i mezbur ki etbağından Seyid Mehmed Sa‘id ve Mustafa zimmetlerinde on beş bin guruş ve Kethudası olan Mustafa zimmetinde altı yüz doksan guruş ve Seyid Ahmet Efendi

zimmetinde dört bin on iki guruş ve Mustafa Ağa karındaşı Süleyman zimmetinde yetmiş üç guruş, ve hazinedarı olan Ali zimmetinde yüz otuz üç buçuk guruş ve el-Hâc Hasan zimmetinde beş bin üç yüz buçuk guruşki mecmu' u o na'ib Ömer ve etbağı zimmetlerinde otuz beş bin sekiz yüz oniki buçuk guruş alacağı olub mumaileyhe hacc-ı şerifde olmakla şerifde olmakla 'avdet edib geldiğinde bu akçeler kendilerinden talep ve tahsil olunmağa muhtaç olduğun mübaşir muma ileyhe 'ilâm etmekle bu akçelerki zımmi mesfur matlub olan akçe için tarafı mirinden tahsil edilmesi mukteza olmakla mezbur na'ib Ömer hacı Şerifden geldikde gerek kendi şükür ve gerek zikirleri sabk eden etbağının mümhür temessükleri mucebince zımmi mezbura olan deynleri mağrifeti şer'iyile ve mübaşir muma ileyh mağrifetiyle kendilerinden talep ve edada alil muhalefet ederlerse ahz-u-kabz ve ber vecihle muhalefet ettirilmegin havale olan mahalle eda ve teslim ettirilmekte ihtimam eyleyesiz sanki mübaşir muma ileyhin zımmi mesfurdan matlub olan akçe sebebi tahrir ahkamı ile bazı mesarif-i mühime için havale olunmakla vech-i meşruh üzere na'ibi merkumun ve etbağının mümhür temessükleri mucebince zımmi mesfura olan deynleri mağrifeti şer'iyile tahsil ve havale olunan mahallede teslim ve teslim olduğunda sebebi tahrir tevcihiyile ve sebebi tahrir ahkâmını ahzu kabz eyleyib mezburlar mümhür temessüklerine müğayir edada alil muhalefet ederlerse ahzu kabz ve ve ba-yı-hâl tahsilinde nakid ve ihtimam eylemek babında ferman-ı 'âlişanım sadr olmuştur. Buyurdumki hükmü şerifimle vardıkda bu babda vech-i meşruh üzere şerkityatda sudur olan işbu emir celil-u şan ve'l imtisal ve lâzımu'l enbiya mezmun iti'at makrunu amel olub hilafıyla vaz' ve hareketinden beğayet itiraz eyleyesiz. Şöyle bilesiz 'alemeti şerife itimad kılasız. Tahriren fi el yevm er-rabi aşere min şehr-i saferü'l hayr sene-i semân ve selasin ve mi'e ve elf.

SAYFA 229, HÜKÜM 373

A-Özet

Rakka'da Asitane-i Sa'adete kadar olan yol üzerinde gönderilen mübaşir, her nerede konaklarsa konaklasın güvenliğinin sağlanması hususunda, yol üzerinde bulunan kadılara, kethuda erlerine, yeniçeri serdarlarına ve ayanlara gönderilen 14 Aralık 1725 (9 Rebiü's-sani 1138) tarihli ferman.

B-Transkript

Mefâhirü'l-kuzat ve'l-hükkam madenü'l fazl ve'l kelâm Rakka'dan Asitâne-i sa'adetime gelince yol üzerinde vâki' olan kadılar zide fazluhum ve mefahirü'l-emâsil ve'l-akrân kethûda erleri ve yeniçeri serdarları ve a'yân velâyin zide kudrehum tevk'i ref'i

hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki Rakka'dan Asitâne-i sa'adetime irsâli fermanım olan re's-i edalarına ta'yin olunan mübaşir ile kankınızki taht kazasına gelub dahil olur ise münâsib mahallere kondurub ve yedek kesr kadar ki ve konak bi konak emnâd-ı sâlimen birbirinize mahv ve muhâtere olan mahallerde yanlarına kifayet mikdarı emirler koşub yollarda dahi muhafazalarında ihtimam ederek ümenâ birbirinize geturub teslim ederek emin ve selâmet ile Asitâne-i sa'adetime îsale her biriniz ziyade mukayd ve ihtimam eyleyub 'ibâd billahi te'âlâ ihmal ve müsâmeheye rıza ve cevâz göstermekle bu güne zarar esnâbından gâyetü'l-gâye ihtiraz ve ictinâb eylemeniz babında ferman-ı 'alışanım sadr olmuştur buyurdumki vusûl buldukda bu babda vech-i meşruh üzere şerfiyâfına sudûr olan ferman vâcibü'l-etbâ' velâ emâlü'l-ımtisâlımın mezmun itâ'at makrunuyla 'amil olub hilafından bigayet ihtiraz ve ictinâb eyleyesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerife itimad kılâsız. Tahriren fi evâil-i Safer sene semân ve selâsin ve mi'e ve elf.

Fi 9 Rebiü's-sani sene 1138.

SAYFA 230, HÜKÜM 375

A- Özet

Antakya, Şam, Haleb ve Rum tevabiği Patriği Sülusturus'un arzuhaline binaen Haleb sakinlerinden Frenk dinine tabi bazı rahiplerin efranc dinine bağlı olan Rum halkını ayinlerinden döndürerek Frenk dinine etmelerinin önlenmesi ve gerekirse başka yerlere nakledilmeleri hususunda Haleb kadısına gönderilen 1725 (1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Akzâ-yı kuzâti'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakın raf'i ilam-ı şerifem valideyn varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zideti fezaile tevk'ı ref'ı hümayun vasıl olacak ma'lum olaki Antakya ve Şam ve Haleb ve tevabiği Rum patriği olan Sulustrüs nâm patrik südde-i sa'adetime arzuhal edib Haleb sakinlerinden Hür Yakub ve Kays Saneye ve Mazlumoğlu Kays Corci ve Kays Nasrullah ve Kays Berlâm nâm rahipler kendi hallerinde olmayıb suihal üzere olduklarından gayrı kadimi ayinlerinden döndürüb efranc dinine tab'iyet ehl-i zimmet Rum reayayı dahi izlal ve kadimi ayinlerinden dönderib Frenk dine teb'iyet ettirib yevmen fe yevmen re'aya re'ayalıktan çıkıb Frenk olub bunun emsali fesad ve şekevvetlerin muhabeti olmayıb şer ve mazeretlerinin ref'i ve ref'i lazım ve te'dibleri muhteza olduğun bildirib mesfur ve fima be'd kendi hallerinde olmak üzere muhkemi tenbih ve tekid olunub mütenebbih olmayıp gird vech-i meşruh üzere te'adi ve fesadata cesaret ederlerse diyar-ı

ahara nef'i ve ecil olunmaları babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden ve vech-i meşruh üzere ve diyar-ı ahara nef'i ve icla olunmaları emrim olmuştur. Buyurdumki vusul buldukda bu babda sadr olan emrim üzere amel dahi sanki Mevlana-yı muma ileyhın vech-i meşruh üzere mesfurlara fima be'd kendi hallerinde olmak üzere muhkemi tenbih ve tekid eyleyesin. şöyleki mütenebih olmayıb bir ve vech-i meşruh üzere te'adi ve fesada cesaret ederlerse ve bar-ı ahara nef'i ve icla eyleyib mesmun emr-i şerifimle 'amil olasın. Şöyle bilesin 'alemeti şerife 'itimad kılasın. Tahriren fi evahiri zi'lka'de sene seb' ve selasin ve mi'e ve elf.

1138.

SAYFA 231, HÜKÜM 376

A- Özet

Önce Anadolu eyaleti mutasarrıfı olan Mehmed Paşa'ya, bin yüz otuz sekiz senesi Seferinin dokuzuncu günü verilen fermen gereğince Halep Vilayeti mutasarrıflığının verilmesi ve vilayet halkına iyi davranması hususunda 28 Ekim-5 Kasım 1725 (Evail-i Safer 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Düstûr-ı mükerrem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la. sabka Anadolu eyaletine mutasarrıf olan vezirim Mehmed Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehû tevk'ı ref'ı hümayun vasıl olacak ma'lum olaki sen vüzera-yı 'izam-ı emekdar ve namdara-yı vükela-yı fehâmin umurunda ve kâr güzârı olub her vecihle müstehak-ı 'inayet şayene uluvet olduğun ecilden hala hakkında mezid-i 'inayet-i Aliyye-i şahane ve mezid-i Rafet-i seniye-i Pâdişâhanem zuhura getirilib işbu bin yüz otuz sekiz saferinin bin dokuzuncu gününden sadr olan hatt-ı hümayun şevket-i makrunum mucebince Halep Vilayeti bana tevcih ve 'inayet edib 'ilâm için ta'yin olunmuştur. Buyurdumki hatt-ı hümayun sunmakla sadr olan ferman celilü'l-kudrem mucebince Tahir ve tevkuf etmeyib Halep Vilayetine sen mutasarrıf olub zabtı ve rabta memleket ve himayet ve siyanet ra'iyet babında ve sair fermanım olan hizmet-i aliyemin eda ve temşit tekmilinde bezl makdur ve sa'i mevfur eyleyib müzbe'id fukerâ ve ra'ayet ve sekan-ı vilayet ve katan memlekete ber vecihle zulm ve te'adi ve tecavüzden bekayetî ihraz ve ictinab üzere olasın. Şöyle bilesin 'alemeti şerife itimad kılasın. Tahriren fi evail safer sene-i semân ve selasin ve mi'e ve elf.

SAYFA 231, HÜKÜM 377

A- Özet

1138 senesi Safer ayının dokuzuncu gününden itibaren Haleb Ayanından Küçük Ali'nin mütesellim ve kaymakam olarak tayin edilmesi ve bu emre uyulması hususunda 23 Kasım 1725 (18 Rebiü'l-evvel 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Hala Medine-i Haleb-ü şehba'da Müstedara-yı şer'iyet olan izzetlü faziletlü Efendi hazretleri inha olunurki işbu bin yüz otuz sekiz senesi saferü'l-Hayrın dokuzuncu gününden zabt eylemek üzere avatıf-ı seniye-i cihandarımdan Hatt-ı Hümayün Şevket-i Makrun ile Halep Vilayeti mezbura zabt ve rabtı ve ahalisinin vucuh mezalimden himayet ve siyaneti ve hıfz herasetlerine varıb kıyam eylemek için tarafından mütesellim ve kaymakam irsali mihim ve muhtezi olmakla Medine-i Haleb ayanından Kıdevetü'l emacid ve'l Ayan küçük Ali ağa zide Mecduhu her vecihle yerar ve işgüzar olduğu tarafımıza ihbar olunmakla tarih-i mezkurdan zabt ve rabta eylemek üzere muma ileyh tarafından mütesellim nasb ve ta'yin olunmuşdur. İnşallahu teâlâ ledel vusul muma ileyh üzerlerinize zabta ve mütesellim bilid vâki' olan umurınızda müraca'at ve emr-i hükümete mütebe'at ve ra'ile hareket eyleyesiz ve senki mütesellim muma ileyhysin. Sen dahi eyaleti mezkura gibi zabt ve rabta ve Hilaf-ı şer'i şerif ahalsin rencide ve remide ettirmeyib vücuhu mezalimden himayet ve sinayet-i ra'iyet ve hıfz ve memleketde vakti tam ve sa'i ihtimam eylemek babında buyruldu tahrir ve isdar kılınıb irsal olunmuşdur. İnşallahu teâlâ ledel vusul vech-i meşruh üzere ahalsinin himayet ve sinayeti ve eyaleti mezkuranın zabt ve rabta hıfz hirasetinde sarfı makdur ve sa'i na mahsur edib muceb buyruldu ile amel ve hilafetten biğayet ihtiraz ve ictinab eyleyesiz deyu

Fi 18 rebiü'l evvel sene 1138.

SAYFA 232, HÜKÜM 379

A- Özet

Haleb menzilcisi el-Hâc Mehmed ve el-Hâc Kasım'ın arzuhaline istinaden Haleb muhassılığı malından ocaklık tayin olunan 12 Beygir için senelik 870 guruş, 8 beygir için ise kıstı'lyevm hesabı üzere lazım gelen 568 buçuk guruş ve 9 para beygir bahasının adı geçen menzilcilere eda ve teslim edilmesi hususunda 23 Aralık 1725 (18 Rebiü'l-ahir 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Akzâ-yı kuzâti'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakin raf'i ilam-ı şerifem valideyn varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezaile tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lum olaki Haleb menzircisi olan el-Hâc Mehmed ve el-Hâc Kasım nam kimesneler Divan-ı Hümayunuma 'arzuhal edib menzil-i mezburki kadimden on iki res-i baygiri ol-mikdar lazım gelen bargir bahası ve mesarif-i sa'ire Haleb muhasallığı malından ber-vech ocaklık ta'yin olunub menzili mezbur sekiz Re's bargir dahi zimem olunmakla onun dahi lazım gelen bargiri bahası tarafi mirinden verilmek ferman olunmakla lakin on iki Re's bargirin senevi bargir bahası olan sekiz yüz yetmiş gurus Haleb muhasalları beher sene ibtida-i ruzihızırda menzirci olanlara eda ve teslim etmeleri için yerlerinde olan emr-i 'âlişan ber-tarikle za'i olduğundan beher sene muhasel olanlar edada te'alül etmeleriyle muhasallık mezbur malından ocaklık ta'yin olunan meblağ-ı mezbur beher sene ibtida-i ruzihızırda menzirci olanlara tamamen verilip kadimi üzere yedlerinde olan emr-i şerifi 'âlişanın sureti zuhuruna hücceti şer'iyye ettirilib noksan teklifi ile gadr ve te'adi ettirilmemek için emr-i şerifim verilmek babında isti'da-yı 'inayet eyledikleri ecilden hazine-i 'amiremde mahfuz olan mevkufat defterlerine nazar olundukda menzil-i mezburki on iki Re'si bargiri olub senevi lazım gelen bargir bahası ve mesarif-i sa'iresi sekiz yüz yetmiş gurus olmakla meblağ-ı mezbur beher sene Haleb muhasallığı malından ber-vech ocaklık ta'yin olunduğu ve ba'de sekiz Re's bargiri dahi zimem olunmakla onun dahi kıstı 'l yevm hesabı üzere lazım gelen bargir bahası beş yüz altmış sekiz buçuk gurus ve dokuz para eyleyib ve el-yevm yirmi Re's bargiri olduğu der-kenar olunub 'ilâm olundukda imdi der-kenar mucebince 'amel olunmak babında ferman-ı 'âlişanım sadr olunmuştur. Buyurdumki Hükmü şerifim vardıkda bu babda sadr olunan emrim üzere 'amel edib dahi menzili mezburki ol-mikdar bargir bahası ve mesarif-i sa'iresi olmakla meblağ-ı mezbur beher sene muhasallık mezbur malından ocaklık ta'yin olunduğu Hazine-i 'amirem defterlerinde mukayd olmakla ol takdirce menzili mezbura muhasallık mezbur malından ber vech ocaklık ta'yin olunan meblağ-ı mezbur eda ettirib zaruret ve muzayaka çektirmeyesin. Şöyle bilesin 'alemeti şerife itimad kılâsın. Tahriren fi el yevm es-samin aşere min şehri rebü'l ahir sene-i semân selâsin ve mi'e ve elf.

1138.

SAYFA 233, HÜKÜM 380

A- Özet

Haleb kalesinin yesar ağalığının günlüğü 80 akçe ulufe ile Osman'da iken Osman'ın def edilmesi ile birlikte Haleb valisi Receb Paşa'nın buyrulduğu üzere adı geçen ağalığın 1134 senesi Cemaziye'l-ahirin dokuzuncu gününden itibaren el-Hâc Mehmed'e tevcih edilip deftere kaydedilmesi ve eline berat verilmesi, bu nedenle 1135 senesinde ağalığı üzerinde bulunduran el-Hâc İbrahim'den ağalık görevinin alınarak 1138 senesi Rebiü'l-evveli'nin dördüncü gününden itibaren adı geçen el-Hâc Mehmed'in göreve getirilmesi ve bu işe kimsenin karışmamasına dair 3 Aralık 1725 (28 Rebiü'l-evvel 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Haleb kal'asının Gönüllüyân-ı yesar ağalığı yevmi seksen akçe ulufe ile Osman ref'inden ağalık-ı mezbur Haleb valisi vezirim Receb Paşa edama'llahu teâlâ iclalenin buyuruldusu mucebince bin yüz otuz dört senesi cemaziel-ahirin dokuzuncu gününden erbab-ı istihakkdan iş bu ref'i tevk'i ref'i şan şehriyârı ve nakil birliği beliğ bülüğ mekramet unvan tacıdarı kıdvetü'l-emâsil ve'l-akran el-Hâc Mehmed zide kudreye tevcih olunub deftere kayd ve yedine berat-ı 'âlişanım verilmek için Haleb hazinesi tarafından mukabele tezkiresi verilmekle Hazine-i 'amiremde mahfuz olan baş muhasebe defterlerine nazar olundukda ağalık-ı mezbur Seyid Hüseyin ref'inden bin yüz otuz beş senesinde el-Hâc İbrahim tevcih ve hâlâ üzerinde olduğu mestur ve mukayd olmakla mucebince ref'inden tevcih olunmak fermanım olmağın hakkında mezid-i 'inayet-i padişahanem zuhura getirib verilen mükabele tezkiresi ve bin yüz otuz sekiz senesi rebiü'l evvelinin dördüncü günü tarihiyle muverih verilen re's hümayunum mucebince bu berat-ı hümayunu verdim ve buyurdumki mezbur el-Hâc Mehmed zide kudrehu varıb cema'at-ı mezbureye ağa olub hizmeti lazimesi eda eyledikten sonra müstehak olduğu yevmi seksen akçe ulufesi sa'ir yoldaşlarıyla ma'en havale olunan ol babda ref' olan merkum ve tarafi ahardan ferd dahl ve te'aruz kılmayalar ve neferatı muma ileyh üzerlerine ağa ve zabıta bilib şer'i ve kanuna muvafık suretden taşra tecavüz eylemeyeler. Şöyle bileler 'alemeti şerife itimad kılalar. Tahriren fi el yevm es-samin 'işrin min rebiü'l evvel sene semân ve selasin ve mi'e ve elf.

SAYFA 233, HÜKÜM 381

A- Özet

el-Hâc Mehmed'in arzuhali üzerine Haleb kalesinin Gönülyan-ı Yesar ağalığı günlüğü 80 akçe ulufe ile Haleb valisinin buyrulduğu üzerine tevcih edilip ve eline mukabele

tezkiresi verildiği halde adı geçen ağalık görevinin el-Hâc İbrahim'in üzerinde görülmesi nedeniyle İbrahim'in def edilip eskisi gibi bu görevin Hacı Mehmed'e berat verilerek, müdahale edilmemesi hususunda Haleb Beylerbeği ve Haleb kadısına gönderilen 5 Ocak 1726 (Gurre-i Cemaziye'l-evvel 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Düstûr-ı mükerrerem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatfî'l-meliki'l-a'la. Haleb valisi vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclale ve akza-yı kuzatü'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakin raf'i ilam-ı şerifem valideyn varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu tevk'ı ref'i hümayun vasıl olacak ma'lum olaki kıdvetü'l-emâsil ve'l-akran el-Hâc Mehmed zide kudrehu Divan-ı Hümayunuma 'arzuhal edib Haleb kal'asının Gönüllüyân-ı Yesar Ağalığı yevmi seksen akçe ulufe ile mukaddema yüz otuz dört senesinde Haleb valisi vezirim Receb Paşa edama'llahu teâlâ iclalenin buyuruldu mucebince Osman ref'inden kenduya tevcih ve yedine mukabele tezkiresi verilip ve deftere dahi kayd olunub muceddeden berat-ı 'alışanım verilmek için asitane-i sa'detime geldikde ağalık mezbur el-Hâc İbrahim üzerinde olduğu mukayd olmakla mezbur Hacı Mehmede'e sahibi evvel olmak hesabıyla mezbur İbrahim'in ref'inden kemâkân ağalık mezbur Hacı Mehmed'e tevcih ve yedine berat-ı 'alışanım verilip hâlâ üzerinde olmakla fima ba'd ağalık mezburu üzerinden ber tarikle ba'zı kimesneler olmak surette olurlar ise Divan-ı Hümayunumda vâki' olmadıkça kaydına şer' ve zabtı için emr-i şerifim verilmek ricasına istid'a etmeğin Hazine-i 'amiremde mahfuz olan boş muhasebe defterlerine nazar olundukda Haleb kal'asının Gönüllüyân-ı Yesar Ağalığı yevmi seksen akçe ulufe ile el-Hâc İbrahim ref'inden bin yüz otuz sekiz senesi rebîü'l evvelinin yirmi dördüncü günü verilen Re's hümayunum mucebince mahaline kayd ve berat-ı 'alışanım verilip hâlâ ağalık mezbur Hacı Mehmed üzerinde olduğu der-kenar olundukda imdi der-kenarı mucebince kaydına şer' verilmekle vech-i meşruh üzere zabt ettirilmek fermanım olmuştur. Buyurdumki hükmü şerifim vardıkda bu babda sadr olan emrim üzere 'amel edib dahi ağalık mezbur yevmi seksen akçe ulufe ile mezbur Hacı Mehmed zide kudrehunun üzerinde olduğu Hazine-i 'amirem defterlerinde mukayed olmakla vech-i meşruh üzere kaydına şer' verilmeğin yedinde olan berat-ı 'alışanım mucebince zabt ettirib ahara dahl ta'aruz ettirmeyesiz. Şöyle bilesiz 'alemeti şerife itimad kılasız. Tahriren fi el yevm el-aşir şehri rebîü'l ahire sene semân ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi Gurre-i Cemaziye'l-evvel sene 1138.

SAYFA 234, HÜKÜM 382

A- Özet

Şam ve Haleb tevabiğinin Rum Patriği Sulusterus'un arzuhali üzere Şam ve Haleb kazalarında çocuklarına İncil Arabi ve Rumi dillerinde basma kitaplara dini eğitim verilirken, ehl-i örf taifesi ve bazı zabıtarlar tarafından müdahale edildiği için bu müdahalenin önlenmesi hususunda 13 Ocak 1726 (9 Cemaziye'l-evvel 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Akza-yı kuzatı'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakın raf'i a'lâm-ı şerifem valideyn varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Şâm şerifim ve Haleb kadıları zideti fezailehuma tevk'ı ref'ı hümayun vasıl olacak ma'lum olaki Şâm ve Haleb ve tevabiği kadılarının Rum patriği olan Sulusterus nâm patriği südde-i sa'detime 'arzuhal edib matakeddinden beru ayinleri üzere kırat eyledikleri kitablari basma olub ve zikr olunan kazalarda mu'atad-ı kadim ve ayinleri üzere sebi ve usaklarına İncil ve Arabi ve Rumi lisanlarda kitablar te'alim eylediklerinde müdahale ve mumane'at olunmak icab etmez iken hâlâ zikr olunan kazalarda ehl-i örf taifesi ve sa'ir zabıtarlar taraflardan müdahale ve mumane'at ve külli ğadreylediklerin bildirib ve vech-i meşruh üzere ayinlerince kitablar basılıb ve ve uşaklarına İncil ve Arabi ve Rumi lisanıyla kitab te'alim eylediklerinde ol-vecihle müdahale ve mumane'at olunmamak babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden ve vech-i meşruh üzere kadim-i müğayir te'adi ve rencide olunmamak emrim olmuşdur. Buyurdumki emr-i şerifim vusul buldukda bu babda sadr olan emrim üzere 'amel dahi hususu mezbura tamam mukayyed olub göresiz madamki meskurların Hilaf-ı şer'-i şerif vaz' ve hareketleri olmaya ol-vecihle Hilaf-ı şer'-i ve bi vechi te'adi ve rencide ettirmeyib mezmun emr-i şerifimle 'amil olasız. Şöyle bilesiz 'alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi evasıt ve zi'lka'de sene seb' ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 9 Cemaziye'l-evvel 1138.

SAYFA 235, HÜKÜM 384

A- Özet

Haleb'de Circis isimli zımminin bulduğu definenin tahsiline mübaşir olarak tayin edilen Süleyman'ın arzuhali üzerine adı geçen mübaşirin Circis'in bulduğu 18 bin eski altın ve zımminin alacaklarının tahsil edememesi nedeniyle bu tahsilin gerekirse aynı olarak başdeftardar tarafından toplanması ve tahsil edilenlerden Revan ve Tiflis kalelerinin

bekçilerine 112 buçuk kese akçe havale edilmesi, kalanından 2500 guruş kendinin masrafi için alınması ve kalanının hazineye aktarılması hususunda 13 Ocak 1726 (9 Cemaziye'l-evvel 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Akza-yı kuzatı'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakın raf'i a'lâm-ı şerifem valideyn varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zideti fezaile ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Haleb mütesellimi zide mecdu tevk'i ref'i Hümayun vasıl olacak ma'lum olaki Haleb'de circus zımminin bulduğu define tahsiline mübaşir ta'yin olunan Süleyman zide kudre Divan-ı Hümayunuma 'arzuhal edib mesfur circus zımminin Haleb'de bulduğu on sekiz bin 'atik altın defineyi tahsil için muma ileyh mübaşir ta'yin olunmuşdu muma ileyh bir senediye karib mesfur zımmiden ve alacakları olan ba'zı kimesnelerden tahsil için Haleb'de mesk ve tevkif eyleyib şimdiye dek gerek- mesfur zımmiden gerek ahar taraftan akçe aldığı olmayıb ve alınmak ihtimali olmamakla mesfurdan tahsil olunan her ne ise mağrifeti şer'le ve cümle mağrifetleriyle tahrir ve defter olunmaktan bir senediye karib meks ve tevkif eyleyib me 'net ve mesarif için haline merhamete tahsili ferman olunan 'atik altının 'ayni tahsil olunmak 'ayni tahsili mümkün olmadığı halde Beyne 'n-nas ahz-u 'ita olduğu vech-i mecruh üzere hesabıyla tahsil olunub havale olunandan gayr-i kusuru kenduya 'inayet ve ihsan olunmak için istid'ayı 'inayet etmeğin mesfur zımminin bulduğu on sekiz 'atik altın tahsil olunmak üzere mukaddema muma ileyh mübaşir ta'yin olunmakla bu akçeden Revan ve Tiflis kaleleri muhafazalarında dergah-ı mu'âlam bekçileri mevaibleri için yüz on iki buçuk kese akçe havale olunmakla zımmi mesfurdan tahsili fermanım olan on sekiz bin 'atik altının cümlesi aynı 'atik olmak üzere kendusundan ve mukaddema sadr evamiri 'aliyem mucebince alacağı olanlardan Kat'en kimesnenin özrü cevabını işğa eylemeyib bundan akdem yerli yerinden tahsil ve aynı 'atik altın tahsil olunması mümkün olmadığı surette el-yevm beyne-nâsı 'ahz-u 'ita olduğu hesab üzere tahsil eyleyib ve havale olunan akçe-yi Beran-ı mukadden sebab-i tahrir ahkamı mucebince teslim eyledikten sonra küsür kalan akçeden iki bin beşyüz guruşunu kendinin mu'enet ve mesarifi için en'am olunmak üzere ahz-u-kabz edib bundan gayrı ezdiyad kalan akçe her ne mikdar ise getirib teslim hazine-i "amirem eylemek üzere mahaline kayd mucebince emr-i şerifim verilmek babında isticarü'l ümera ve'l ekabir bi'l fi'l baş defterdarım el-Hâc İbrahim dâme ulüvvuhu arz ve telhis etmeğin telhisi mucebince mahaline kayd olunmakla imdi vech-i meşruh üzere 'amel olunmak babında ferman-ı 'âlişanım sadr olmuşdur. Buyurdumki hükmü şerifimle vardıkda bu babda vech-i meşruh üzere şerfiyatda sudur olan işbu emr-i celil-ü şan vacibü'l ve lazımu'l imtisalinim mezmun

iti'atı makrunuyla amil olub hilafından biğayet ihtiraz ve ictinab eyleyesin. Şöyle bilesin 'alemeti şerife itimad kılasın. Tahriren fi el-yevm el 'işrin min şehri rebü'l ahir sene semân ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 9 cemaziye'l evvel 1138.

SAYFA 236, HÜKÜM 385

A- Özet

Mehmed Ali'nin arzuhali üzerine Haleb kazasının baş muhızır başısı el-Hâc Mustafa'ya 1138 senesi Muharremi guresinden üç sene tamamına değin iltizam bedelinin teslim edilmesi ile önceden def edilen mültezim ve başka Mehmed'in elinde borç senedi ortaya çıkarsa buna itibar edilmemesi ve adı geçen Mehmed'e karışılmaması hususunda 6-15 Kasım 1725 (Evail-i Rebiü'l-evvel 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Akza-yı kuzati'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakın raf'i a'lâm-ı şer 'iyye ve'd-din varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zideti fezailhu ve kıdvetü'l emâcid ve'l -a'yân tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lum olaki Mehmed Ali nâm kimesne südde-i sa'detime arzuhal edib hala Haleb kazasının Muhızırbaşılığına ber-vech-i naib-i müşrif olan Ser muhızır-ı sani-i hasa el-Hâc Mustafa zide kudrehu iş bu bin yüz otuz sekiz senesi muharremi guresinden üç sene tamamına değin feyz buna elzem ve bu dahi deruhde ve iltizam ve otuz sekiz senesinin bedel iltizamı olan meblağı muma ileyh Hacı Mustafa'ya eda ve teslim olduğu teslim ve ref' eylediği mültezim ve diğer Mehmedin ve aherin yedinde mukaddem ve müvehhir tarihi ile temessuk zuhur eder ise 'amel ve 'itibar olunmamak üzere zabt için bunun yedine mümhur temessuk verdirsin bildirub Muhızır başılık mezkur temessuku mucebince kenduya zabt ve vâki' olan resumatı ahz-u-kabz ettirilib ref' olunan merkum Mehmed ve ahara dahl te'aruz ettirilmemek babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden vech-i meşruh üzere zabt ettirilmek emrim olmuştur. Buyurdumki vusul buldukda sadr olan emrim üzere 'amel dahi hususu mezbura tamamı mukayyed ve temessukuna nazar edib göresin muma ileyh el-Hâc Mustafa ber vechi tebi'd mutasarıf olduğu mahzar başılık mezkurki zabtına sene-i merkume muharremi guresinden üç sene tamamına değin buna deruhde ve elzâm vech-i meşruh üzere zabtı için yedine mümhur temessuk vermiş ise temessuk mucebince buna zabt ve vâki' olan rusumeyn şer'le ahz-u kabz ettirib min ba'd emr-i hümayunuma temessukuna müğayir ref' olunan merkum Mehmed'e ve ahara dahl ve te'aruz ettirmeyib

mezzun emr-i şerifle ‘amil olasin. Şöyle bilesin ‘alemeti şerife itimad kılasın. Tahriren fi evail rebiü’l-evvel sene semân ve selasin ve mi’e ve elf.

SAYFA 236, HÜKÜM 386

A- Özet

Haleb kazasının muhızır başılığı 1138 senesi Muharreminin guresinden 1 sene için Mehmed isimli kimseye temessük verilmiş olup Mehmed’in def edilmesi ile bu göreve Muharreminin guresinden olmak üzere seneliğı 220 guruştan 2 seneliğine Mehmed Ali’ye verilerek diğeri Mehmed temessük ibraz ederse buna itibar edilmemesi hususunda 1725 (1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Defter-i Tahrir huruf budurki bi-Hatt-ı Hümayun şevket-i makrun ile mu’anun sadr olan ferman-ı ali mucebince ber-vech-i teb’id ve ba’ist olmak üzere mutasarrıfı olduğum Haleb kazasını muhızır başılığı işbu bin yüz otuz sekiz senesi mah-ı muharremü’l-Haram guresinden bir sene tamamına değın zabt eylemek üzere tarafımızdan bundan akdem Mehmed nâm kimesneye temessuk vermiş idik mezzur Mehmed ref’ olunub yerine işbu bin yüz otuz sekiz senesi Muharremü’l-Haram guresinden üç sene bir tahvil ile Zabt eylemek üzere iş bu ba’isü’l temessuk kıdvetü’l emasil ve’l akran Mehmed Ali zide kadruhu iki yüz yirmi guruş deruhde ve iltizam edib muma ileyhe dahi minvâl meşruh üzere iltizamı kabul etmeğın ber vechi peşın yalnız bir senelik iki yüz yirmi guruş ahz olunub işbu huruf-u Kebt olunub yedine vaz’ olundu inşallahu teâlâ tarihi mezzureden üç sene tamamına değın kaza-i mezzurun mazhar başısı olub beher senesi ikişer yüz yirmişer guruş olmak üzere zabt edib vâki’ olan mahzar başılık rusumatın ahz-u kabz edib nefsi Haleb ve tevâbiğı olan nemahiyelerinde mahzeran ve sair neferatları muma ileyhi üzerlerine zabt bilib tarihi temessukdan üç sene tamamına değın zabt edib mukaddem temessuk verdiğimiz Mehmed temessuk ibraz eder ise ‘amel olunmayıb mukaddem muvehir tarihiyle temessuk ibraz edenleri red edib iş bu temessuğumuz mucebince zabt olunub tarafımızdan ve tarafi ahardan ve müdahale olunmaya tahriren 1138.

Fi 4 cemaziye’l evvel

SAYFA 237, HÜKÜM 387

A- Özet

Kara Murat mütevellisi Hasan'ın Divan-ı Hümayuna arzuhali üzerine Şeyhü'l Hadid kazasına tabi Şeyhü'l Hadid, Anid, Tavaf, Köce, Magarcık kazaları ile Bekraz kazasına tabi Bekraz eskiden olduğu gibi bu kazalardaki ahalinin avarızdan muaf tutularak avarız talep edilmemesi ancak Amik nahiyesinde Şeyhü'l Hadid kazasına tabi Avakiye kariyesi ile Serbelu kariyesi ahalisinden avarızın tahsil edilmesine dair 14 Ocak 1726 (10 Cemaziye'l-evvel 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Akzâ-yı kuzâti'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakın a'lâm-ı şer'iyye ve'd-din, varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zideti fezaile ve kıdvetü'l kuzât ve'l hükkam şeyh'ül Hadid ve kadıları zideti fazlehu tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lum olaki Kara Murat mütevellisi Hasan zide kudrehu Divan-ı Hümayunuma arzuhal edib şeyhü'l Hadid kazasına tabi nefsi şeyhü'l Hadid ve Anid ma' Tavaf ve Köce ma' Magaracık me'namun kazanın ve Bekraz kazasına tab'i nüfusu Bekrasın mukaddema hane-i avarızları ref olunmakla haneleri ref olunan kariyelerden tekrar hane-i avarız mutalebe olunmakla iktiza eylemez iken iki buçuk hanesi olan 'avakiye kariyesi ve nısf hanesi olan Serbelu kariyesi haneleri olmayan kara-i mezkuredir deyu hane-i avarız talep edib ahalisini rencide etmeleriyle man'i için emr-i şerifi rica eylediği ecilden Hazine-i 'amiremde mahfuz olan mevkufat defterlerine nazr olundukda Şeyhü'l-Hadid kazasına tab'i nefsi Şeyhü'l-Hadid men' tavaf ve küce ve mağaracık nâm kariyelerin ve Bekraz kazasına tab'i nefsi Bekrasın üzerlerinde olan haneleri mukaddema ref olunub hâlâ haneleri olmadığı Şeyhü'l-Hadid kazasına tab'i 'avakiye kariyesinin iki ikibuçuk ve serbelu kariyesinin nısf-ı avarız hanesi olmadığı derkenar olunmakla hâlâ Amik nahiyesinde olan 'avakiye kariyesinin ikibuçuk ve serbelu kariyesinin nısf-ı hane-i 'avarız Kurra-i mezkure ahailerinden tahsil olunub muaf olan nısf-ı Şeyhü'l-Hadid Anid ma' Tavaf ve küce me' mağaracık ve Bekraz kariyelerinden mu'akiyetlerine muğayir avarız mutabelesiyle hilaf-ı emr-u defteri te'adi ettirmemek için emr-i şerifim verilmek babında iftiharü'l ümera ve'l e'kabir bi'l fii'l baş defterdarım el-Hâc İbrahim dame uluvvuhu arz ve telhis etmeğin imdi telhisi mucebince 'amel olunmak babında ferman-ı "âlişanım sadr olmuştur. Buyurdumki hükmü şerifim vardıkda bu babda sadr olan emrim üzere 'amel edib dahi vech-i meşruh üzere zikr olunan Amik nahiyesinde olan 'avakiye kariyesinin ikibuçuk serbelu kariyesinin nısf-ı hane-i avarız kara-i mezkura

ahalilerinden tahsil ettirib muaf olan nefsi-Şeyhü'l-Hadid Hadid ve Anid ma' Tavaf ve Köce ma' Magaracık Gündeler ve Bekraz kariyelerinden muafetlerine muğayir Hilaf-ı emr-u defteri avarız mutalebesiyle rencide ve te'adi ettirmeyib te'adileri men ve def' eylesin. Şöyle bilesin 'alemeti şerife itimad kılarsız. tahriren fi el yevm es-salis min şehr-i rebi'ül-ahir sene semân ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 10 cemaziyel-evvel, 1138.

SAYFA 237, HÜKÜM 388

A- Özet

Halebde'ki merhum Velid Mehmed Paşa Camisinde Şeyh olan Şeyh Mehmed'in kendi rızasıyla bu görevi Mevlana Seyid Salih bin Hacı Mustafa'ya vermesi ve adı geçen kişiye berat verilerek göreve başlaması hususunda 21 Şubat 1726 (18 Cemaziye'l-ahir 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Haleb'de vâki' merhum Velid Mehmed Paşa cam'î şerifinde vazife-i mu'ayene ile Şeyh olan Şeyh Mehmed kendü hüsn-ü rızasıyla erbabı istihakdan iş bu raf'i tevk'i ref'i Hümayun Mevlana Seyd Salih bin Hacı Mustafa'ya fariğ ve kasrıyed edib mezbur dahi her vecihle layık mahl-u müstehak olmakla tevcih olunub yedine berat-ı şerifim verilmek babında olan fariğın Berat-ı mucibince 'inayet taleb etmeğın sadaka edib bu Berat-ı Hümayun sa'deti makrunu verdim ve buyurdumki ba'del yevm mevlana-yı mezbur ile es-seyd bin Hacı Mustafa varib zikr olunan cam'î şerifde fariğ-i mezburun yerine Şeyh olub hizmeti lazimesi mer'î ve muvedi kılındıktan sonra vazife-i mu'ayenesiyle mutasarrıf olub vakfın ruhu ve devamı devleti için du'aya müdavemet göstere ol babda fariğ-i mezbur tarafı ahardan ferd ve man' ve müzahem olmayıb dahl ve te'aruz kılmayalar. Şöyle bilib 'alemeti şerife itimad kılalar. tahriren fi evahir şehr-i şevval-ı mükerrerrem sene seb' ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 18 Cemaziye'l-ahir 1138.

SAYFA 238, HÜKÜM 389

A- Özet

es-Seyyid Şeyh Hacı Hüseyin'in Divan-ı Hümayuna arzuhali üzerine Haleb sancağında Cebul nahiyesinde Araban kabilesinde Harablı ve Müdaceş kabilelerinin başında kendisinin şeyh olub malı maktuğunu Haleb muhassıllarına teslim ederken ehl-i örf taifesinden bazı kimselerin Şeyhliğine müdahale etmeleriyle bu müdahalelerin önlenmesi

hususunda Haleb valisi ve Haleb kadısına gönderilen 21 Ocak 1726 (17 Cemaziye'l-evvel 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Düstûr-ı mükerrerem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la.Haleb valisi vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehû Akzâ-yı kuzâtı'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakin raf'i ilam-ı şerifem valideyn varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zideti fezaile tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lum olaki es-seyyid Şeyh Hacı Hüseyin zide salahûr Divan-ı Hümayunuma arzuhal edib Haleb sancağında Cebul nahiyesinde sâdati Kirâmdan evladı âlâ demekle ma'ruf 'Araban kabilesinden Harablı ve Mudaceyş nâm kabilelerin aba 'an cedd-i şeyh-i olub lazım gelen mâl-ı maktuğunu kanun ve defter mucebince tamamen Haleb muhasallarına eda eder iken ehl-i örf taifesinden ba'zıları dahi hilafı şer'i şerif şeyhliğe müdahale edib kenduya gadr ve te'adi eylediklerin bildirib hilâf-ı kanun ve defteri ziyade talebiyle rencide ve te'adi ettirilmemek babında emr-i şerifim rica eylediği ecilden imdi Hilâf-ı kanun ve defter ziyade talebiyle te'adi olunmaya deyu ferman-ı 'âlişanım sadr olunmuşdur. Buyurdumki hükm-ü şerifim vardıkda bu babda sadr olunan emrim üzere 'amel edib dahi hususu mezbura mahalinde şer'le mukayed olub göresin fi'l vâki' şeyh mezbur lazım gelen mal maktuğunu kanun ve defter mucebince eda ederler iken Hilaf-ı şer'i şerife ve muğayir kanun defter-i ziyade talebiyle rencide ve te'adi eyledikleri vâki' ise men' ve def' edib Hilaf-ı kanun defteri ziyade talebiyle rencide ve te'adi ettirmeyesin. Şöyle Bilesin 'alemeti şerife itimad kılasın. Tahriren fi el yevm es-sani ve'l işrin min şehri rebiü'l evvel sene semân ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 17 cemaziye'l-evvel. 1138.

SAYFA 238, HÜKÜM 390

A- Özet

Haleb'de Tahtü'l Kal'a Nesimi tekkesinde Bazarcızade oğlu türbesinde günlüğü 2 akçe vazife cüz-i şerif vazifesi ile eskiden olduğu gibi Es-Seyyid bin Ali'nin görevlendirilmesi için berat verilmesi ve bu göreve getirilmesinde müdahale edilmemesi hususunda 16-25 Aralık 1725 (Evasıt-ı Rebiü'l-ahir 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Medine-i Haleb'de tahtü'l kal'a Nesimi tekiyesinde Bazarcızade oğlu türbesinde yevmi iki akçe vazife ile cüz-i şerif valisi olan erbab-ı istikakdan raf'i tevk'i ref'i şan-ı Hakani bi'l fii'l Berat-ı şerifimle mutasarrıf olub ahardan bi vech-i müdahale olunmamak üzere kemâkan ibka ve mukarar kılınmak babında kadısı Akzâ-yı kuzâti'l müslimin Mevlana es-seyyid Sa'deddin Mehmed zidet-i fezaile arz etmeğin vech-i meşruh üzere sadaka edib bu berat-ı hümayunu verdim ve buyurdumki ba'del-yevm merkum es-seyyid bin Ali varıb zikr olunan türbede kemakân cüz-i şerif valisi olub hizmeti lazımesin bi kusur mer'ı ve muvedi kılındıktan sonra yevmi iki akçe vazife ile mutasarrıf olub vakfın ruh-u devamı ömrü devleti için du'aya müdavemet göstere ol babda tarafı ahardan hiç ferd man' ve raf'i ve müzahem olmayıb ber-vecihle dahl ve te'aruz kılmayalar Şöyle bilib 'alemeti şerife itimad kılalar. tahriren fi evasıt rebü'l-ahir sene semân ve selasin ve mi'e ve elf.

SAYFA 239, HÜKÜM 391

A- Özet

Haleb muhassılı Osman Paşanın arzı üzerine, Haleb muhassıllığı kaleminden İbşir Paşa'nın sahip olduğu kitaplardan Şenlikçilik maktuundan 6000 akçe malı olduğu kimseye malikane olmadığı, bunların Haleb muhassılları tarafından tutulduğu ve her sene yüz guruş peşin parayla Halil Abdullah'ın kefil olmasıyla hazine-i amire'ye teslim olması ve senede 6000 akçe malından Haleb muhassıllarına teslim edilerek sened verilmesi hususunda 1 Şubat 1726 (28 Cemaziye'l-evvel 1138) tarihli berat.

B- Transkript

Memalik-i mahrusemde vâki' Şam ve Haleb ve Diyarbekir ve Mardin ve Ayıntab ve Urfa caniblerinde vesair mahallelerde vali ve muhasal voyvodaki taht-ı iltizamlarına dahil miri mukata'anın ekser karası ve ricali devleti ve 'ayan-ı vilayetinden ba'zı kimesnelerin uhdesinde olub lakin üzerlerinde mutasarrıf olmayıb her biri ber tarikle bir senede birkaç adama deruhde olunduğundan re'aya fukarası gönderilmeyib ve kuvvetleri için vakti zamanıyla ve sair ihtiyaçları olan malzemelerine 'ıganet olunmamakla zaruret muracecilerden za'fi ile akçe aldıklarından her sene ziyade bulan istirbahın ol sene zira'at ve herasetleri ve bağ ve bahçe ve sair kâr ve kesirine haslı vefa ettiğinden deruhde edenler dahi zabt eyleyecek birisine veyahut iki senede deyu bil-cümle hasılların almak için cevri ve eziyet eylediklerinde ekseri perakende ve perişan ve hali harab ve bakiye kalanları dahi fevt yevmiye muhtaç ve ahvalleri diğeri gün ve malı miri tedni ve menzil bulub Beytü'lmal müslimine külli gadr ve

zaruret bais olmağın ba'del-yevm bu makule mukata'at-ı ve kara Mısır kariyeleri Cebellu malın ve kalmayasın verdikten sonra ber-tarikle mutasarıf olduğu kara-i ahara verilmeyecek bilib i'mariyle tekid ve öşür ve mahsulünden kenduya faiz ziyade cevır olsun deyu re'aya fukarasının tahmine vesair levazımına iğānet ve zulm cevır ve udvandān siyanet etmekle ehvalleri nizam bulub terfī ibad ile Memaliki İslamiye'de olan miri mukata'at ma'mur ve 'abadan olmasına ba'is olub ancak inkilab-ı zamana ve muktazayı hale göre bu nizam-ı matluk cem' hazine için olmayıb ba'de zaman dahi şurutu mezkure mūra'at olunub tebdil ve tefir sebebi ile verecekleri muaccele zay'ı olmayacağına nas ta'ına bilib rağbet etmeleri için fima ba'd taraf-ı hümayunuma ve vekil matlukum olanlar tarafından bilâ ferman sureti ahara efra' eylemek murad eylediklerinde bu nizam-ı i'mar memlekete ibadullahā ula ven enfi ' olduğu huzur-ı padişahanem gelub bi'l-nefs kendileri 'arz ve vaz' eylemeleri için 'Alemlü'l ulemaü'l mutebahhirin bi'l fii'l Şeyhülislam ve kazaskerlerin nakibü'l eşrafum edam'allahu teâlâ fazlehum bu hususa mahsus nazrı nasib ve ta'yin olunmalarıyla dahi ol makule kara ve mukata'atdan hala hazine-i defterlerinde mukayed olub valiler ve muhasıl ve voyvodalara vere geldikleri mal maktuğu her ne ise mal-ı miri mu'tad üzere kılmayasın kesru noksan gelmemek şartıyla asitane-i sa'adetim hazinesine verenler külli evvel Hazine-i "amirem ve camiü'l-emval olanlar vere gelenler Kemafiü'l-evvel kabzına ma'mur olanlar sene dahilinde beher sene dört taksit ile verib yedine ma'mul temessuk aldıktan sonra tahmile vardır deyu miri kılmaması için vere geldiklerinden ezdiyad bir akçe ve bir habbe mutalebe olunmayıb ve şefa'at ve rica ve dahl ve eza ve gadır ve zarar kasdıyla sahibi rızası olmadıkça ber-tarikle mutasarıf olduğu kara ahara verilmeyib miri miran ve miri'l ademleri ve sair ehli arz tarafından bilâ ferman birisine talebiyle dahl ve rencide ettirmeğın min küllil vecde serbestiyet üzere malikane bu berat ile zabt eylemeleri için yedlerine berat-ı 'âlîşān 'ita olunub ve sahiblerinden biri hal-i hayatında kariyesine ahar kimesneye kasr-ı yed ve fera'at etmek murad eylediklerinde mağrifeti şer' ve hüsn-ü rızasıyla hüccet-i şer'iyeye olunduktan sonra ferman olunub ferağ ve kasr-ı yedinden müceddema berat-ı şerifim verilib ve sahibi emrü'l teâlâ vefat edib kariyesi miriye Miraya 'aid ve rac' oldukda tarafı mirinden muzayede ve reğbatı sonra sairinin verdiği muacceleyle verirler ise evladı meskuruna verilib olmadığı surette talebine tekrar furut ve Helvani akçesi teslimi hazineye olunmak üzere avn-ı bari ile ta'mir bilad ve terfiye ibadı için Hayrı Hevahan devleti 'aliye ma'kul ve münasib görüb cümle istikakıyla baş defterdarım olan arzı 'ulema-i Kirâm vüzera-yı 'izamım dahi istihsâr ve istisvab ve imza etmeleriyle bu sureti mustahsine-i murur ve amine ile tebdil tekir olunmayub nazırın olan müşarü'l ileyhim bu hususun şurut kayduna bi'l ittifak vefa ve tenfid icra ve hıfz ve heraset edib fima be'd düsturu'l ame'l olmak üzere mahaline kayd olunması babında paye-

i serir-i ‘alama telhis olundukda mucebince Hatt-ı Hümayun celâlet-i makrunum sadr olmağın bina-i Ali zilk Haleb muhassallığı aklamından Han İbşir Paşa me‘cedide ‘arsasının kitablığı ve şenlikciliği mütenevi’i kimesnenin uhdesinde olmayıb bilâ sahib olmakla beher sene altı bin akçe malın Haleb hazinesine vermek üzere müzayededen karar eden mu‘acelesiyle Halil Abdullah zide Kudreye malikane verilmek ricasına Haleb muhasalı Osman zide Mehmed’e ‘arz etmekle Hazine-i ‘‘amiremde mahfuz olan baş muhasebe defterlerine nazr olundukda Haleb muhasallığı aklamından İbşir Paşa ve tevabığı kitablardan şencilik maktu‘unun senede altı bin akçe malı olup henüz kimesneye malikane üzere olmamakla Haleb muhassalları tarafından zabt ve feruhat olunduğu der-kenar ve vech-i meşruh üzere feruhatı fermanım olmağın Beyne’l-nası ve fi‘atla ve reğbatı inkita‘ından sonra yüz guruş muaccele ile işbu raf‘i tevk‘i ref‘i şan-ı Hakani kıdvetü’l emasil ve’l akran Halil Abdullah bin kudresinin üzerinde karar ve zabt ahra-yı kefil etmekle beher sene malın muhassallarına edavet eylemek üzere sadr olan Hatt-ı Hümayunum şevket-i makrunum mucebince ferman-ı ‘âlişanım sadr ve mu‘acelesi olan meblağ mezburu teslim Hazine-i ‘‘amirem eylediklerine surat-i ruznamçe Hümayunum vermişken haklarında mezidi ‘inayet padişahanem zuhura getirib bin yüz otuz sekiz senesi rebiü’l-ahiri’nin on sekizinci gününden bu berat-ı Hümayunu verdim ve buyurdumki merkum Halil Abdullah zide kudre maktu‘ meburesi bin yüz otuz sekiz senesinden hayatta olan tabiden malikane zabt ve vâki‘ olan mahsulat ve rusumatı Kanuni kadim kadim ve ola geldiği üzere ahz-u-kabz ve beher sene altı bin akçe malın Haleb muhassallarına eda ve teslim edib yedine ma‘mul bir temessuk aldıktan sonra işbu Berat-ı ‘âlişanım mucebince zabt ve zabtına tarafı ahardan kimesne müdahale eylemeyeler fermanım olan şurutu mer‘i kılınıb senesi ahardan ebra-yı zimmet eyleyeler. Şöyle bileler ‘alemeti şerife itimad kılalar. Tahriren fi el-yevm rab‘i şehri rebiü’l-ahir sene semân ve selasin ve mi’e ve elf.

Fi sene 28 cemaziye’l-evvel 1138.

SAYFA 240, HÜKÜM 392

A- Özet

Haleb sakinlerinden Cebrail Kays isimli zımmi bundan önceki Haleb valisi vezir Receb Paşa tarafından zımmi reayadan avarız akçesinin toplanması ve emirlerinin yerine getirilmesi için vekil tayin edilerek adı geçen vezirin azlinden sonra yeni vezir zamanında bazı zımmilerin işine müdahale etmelerinin önlenmesi hususunda südde-i sa‘adete arz etmesi

üzerine vezirliği olmayan Beylerbeyi ve kadıya gönderilen 4 Şubat 1726 (Gurre-i Cemaziye'l-ahir 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Emirü'l-ümerâi'l-kirâm, kebîrû'l-küberâi'l-fihâm zü'l-kadr ve'l ihtirâm, sahibü'l-izzî ve'l-ihtişam el-muhtass bi-mezid-i inayeti'l meliki'l-a'la. Haleb Beylerbeğisi Paşa dâme't me'elîyehû ve Akza-yı kuzati'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakin raf'i a'lâm-ı şer 'iyye ve'd-din varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zideti fezaile tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lum olaki Haleb sakinlerinden Cebrail Kays demekle ma'ruf zımmi südde-i sa'detime arzuhal edib kendu halinde olub kimesneye te'adi ve tecavüzü yok iken bundan akdem Haleb valisi olan Düstûr-ı mükerrerem, müşîr-i müfahhem, nizamü'l-âlem vezirim Receb Paşa edam'allahu teâlâ iclalehu tarafından ehli zimmet re'ayadan talep olunan 'avaid akçesi ve kendu emurları vermek için re'aya-yı merkum taraflarından bunu vekil nasb etmeleriyle bu dahi meblağı merkumu cem' eyledikde ba'zı zımmiler birkaç Müslim mahalle ahalilerinin himayesinde olduklarından sen için bizim himayemizde olan zımmilerden akçe cem' eyledik deyu veziri müşarü'l-ileyhin 'azlinden sonra üzerine cumhur etmeleriyle bu dahi havfindan naşı mesfurlardan karar eylediğinden mezburları mücerred vali tarafından bu cumhurda sebep nedir deyu suval olunmaktan nefslerini tehlis ve azimetlerin icra' için bunun gıyabında mahkemeye varıb bunun için Haleb'e gelmemek üzere dedikleri gibi hücceti ettirmeleriyle havfindan naşı nice müddetten beru ehl-i 'ayalinden cediti ahâr vilayette zelil ve sergerdan olduğu bildirib bir kimesnenin işine karışdırmayıb kendu kâr ve kesebine olmak üzere vilayetine varıb ehl-i garz olunanların kenduya olan arzları men' ve def olunub ve fima be'd kenduya bir kimesne rencide ve te'aruz etmemek babında istid'ayı inayet etmeğın vechi-meşruh üzere 'amel olunmak emrim olmuşdur. Buyurdumki vusul buldukda sadr olan emrim üzere 'amel dahi vechi-meşruh üzere bir kimesnenin işine karışmayıb kendi kâr ve kesebinde olmak üzere mesfurun vilayetine vermesine mumane'at olunmayıb ehl-i garz olmanın kenduya olan 'arzların def ve fima be'd kenduya bir kimesneye rencide ve te'aruz ettirmeyib mezmun emr-i şerifle 'amil olasın. Şöyle bilesin 'alemeti şerife itimad kılasın. Tahriren fi evail cemaziye'l-evvel sene-i seb' ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi sene gurre cemaziye'l-ahire 1138.

SAYFA 241, HÜKÜM 394

A- Özet

Halep Vilayeti ve liva mutasarrıflarının tamamı seferi Hümayuna memur olup, Levendat taifesinin tamamı ulufe bahşişlerini alarak Paşalar ile orduya giderken birer ikişer büyük araba ile firar edib, Levent kıyafetinde gezip, bazıları ise köylere inerek eşkiyalık yapmaları nedeniyle, Türkmen, Kürd, Levent taifesinden kim olursa olsun buldukları yerde verilen fetva gereğince aman ve zaman verilmeyip, cezalarının uygulanması hususunda vezir rütbesinde Beylerbeyine, üç tüğlu vezire, kadılarına, mütesellimlere, kethudalara, yeniçeri serdarlarına, evkaf zabitlerine ve vilayet ayanlarına gönderilen 27 Eylül- 6 Ekim 1726 (Evail-i Safer 1139) tarihli ferman.

B- Transkript

Düstûr-ı mükerrerem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi'l-avatıfı'l- meliki'l-a'la Anadolu vüzera-yı kirâm edam'allahu teâlâ iclalehüm ve eâzimu'l-ümerâi'l-kirâm, efahimü'l-küberâi'l-fihâm ulü'l-kadr ve'l ihtirâm, eshâbü'l-izzı ve'l-ihtişam el-muhtassün bi-mezid-i inayeti'l meliki'l-a'la ve Akza-yı kuzatü'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakin raf'i a'lâm-ı şer'ıyye ve'd-din varis-i'l ulümi'l enbiya ve'l murselin el-muhtass bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in muval 'izam zideti fezailehüm mefâhir-i ümerâi'l kirâm merâci'-i küberâi'l-fihâm ulü'l-kadr ve'l ihtirâm el-muhtass bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l alâm sancakbeyleri dâme izzühüm ve mefâhirü'l-kuzât ve'l hükkâm, me' âdinü'l fazl ve'l- kelâm kadılar zideti fazlahüm ve mefâhirü'l emâil ve'l akrân mütesellimler ve kethüdarları ve yeniçeri serdarı ve havaz ve evkaf zabitleri ve 'ayan-ı vilayet ve iş erleri zide kudrehum tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lum olaki eyalet ve liva mutasarrıflarının ekseri sefer-i Hümayunuma memur olmalarıyla Levendat taifesinin ekseri ferman olunduğu üzere ulufe ve bahşişlerin alıb Paşalar ile ma'en sefer-i Hümayunuma revane olmuşlarken birer ikişer kebir araba firar ve ba'zıları dahi genç muhtefi iken memalik-i vilât-ı ümeradan halâ kalmasını intihaz fırsatıyla zuhur ve Hatt-ı Hümayun şevket-i makrumla ref'i olunan süvari Levend kıyafetinde gezip cebeletlerinde merkur olan şekâvet-i icraye suru ' ve sefer-i Hümayunuma gitmeyüb firar ve geri gelenler dahi mezburlara mülhak ve ma'luf olduklarından hebaset üzere kariyeye kariye gezip fukara ve ze'afanın zad zahire ve emval ve eşyaların nahb ve istilab ve yollara inib kat' tarik katli nüfus ve garet emval fesad ve şekâvetden hali olmalarıyla bu makule müfsid fesad itibarluların ali tarikul istisal kat'leri meşruh olduğuna verilen fetva-yı

şerife mucebince eşkıya-i merkumenin halleri kat edenlerin olmak üzere taht-ı eyalet ve çün hükümet ve kazalarınızda her ne mahalde bulunurlar ise ittihat ve ittifak ile ala ihtima hal ahz ve ber muceb-i fetva-yı şerife müstehak oldukları cezaları tertibiyle havza eyalet ve hükümetinizi şer ve mazırrat-ı iştihadan tamir eylemeniz için bundan akdem mufasıl ve meşruh emr-i ‘âlişanım ısdar ve irsal olunmuşdur bu makule re‘aya ve beraya ve inhayı sebile ve sair ‘ibadullaha hilaf-ı şer‘i şerife zulm ve te‘adi ve ezrada tecâsur ve tesaddi ve sâ‘i bi’l fesâd olan eşkıya gerek levnedat ve gerek kürd ve türkmân ve sair eşkiyân müderrihim kim olur ise olsun kahır ve tedmirleriyle temiz bilad ve terfiye ibadehüm ve icap et eden olmağla sa‘det iktiramda bu ma‘kule sa‘i bi’l fesad olan şakilerin bi’l külliye vaki’ vücudu hiyanet olalarıyla re‘aya ve berayı ibna‘-i sebike temin ve terfihi akza-yı murad-ı hümayunum olmakla ihtimamen iş bu emr-i şerif vacibü’l enam dahi ısdar ile irsal olunmuşdur imdi bu mühim hatır-ı sair umura kıyas ile mücerred-i mahkemelerinizde sicilatda kayd ve icrasına adem-i kastıyla Hüsn-ü kılınmağa rıza ve cevaz göstermeğin bi gayeti ihtiraz ve a‘led-devam hücceti hükümete ve kazalarınıza habs ve tefahhüz nısfın olmayıb matlub ve hala sadr olan emr-i şerifem muceblerince gerek Levendat ve kürd ve türkmân taifelerinden ve sairlerinden her mahalde eşkıya zuhur ve re‘aya ve beraya ve sair ibadullah’a zulm nizam ve te‘adiye ve tesaddi edenleri haberi aldığı sa‘at aman zaman vermeyib kabulü ve kabuz demeyib kesred üzere alırlar ise amanları darb ve vechiye kadar olanlarını dahi ihrac kara ve civarlarınız ahalileri ittifak ahalileri nefer-i ‘âmm tarikiyle üzerlerine varıb ber muceb-i fetva-yı şerife emval ve eşyalara kat‘ edenlerin olmak üzere cümlesini kahru tedmir cevd-i hebaset oluru ve azalarıyla şer ve mazeretlerini ibadullah üzerinden def‘ ve ref‘e ziyade akdem ve ihtimam eyleyib bade hazır eyleyesiz. Şöyleki ol makule eşkıya her kankınızın taht-ı hükümüne rıza zuhur eyledikten ferman-ı Hümayunum üzere ‘amel ve hareket ile ri‘ayet üzerlerine varıb kusur-u tedmirlerinde akdem ve ihtimam etmeyecek olursanız işte ‘azimet ile ‘akubetiyle mütekib olacağıza muhakkak ve makur bilib ona göre bu mühimmi hatırda ziyade aşiret üzere hareket ve aled’devam bu mükavele eşkiyaya tecis ve tefahhüz hali ve mütefik olmayıb gerek taht-ı hükümet ve kazalarınızda ve gerek karb ve civarlarınızda zuhur eylediklerinde bilâ tevkif kahru tedmirlerinde ihtimam ve kesret üzere oldukları halde üzerlerine nefir‘am ile alâ-yı hal cümlesinin ‘idam ve azalarına cedd-i nâm vukuf-u hadde ikdam ve ihtimam eyleyib bu emr-i mühimmede zinhar sermu ihmal müsahemeden ve tehavun ve taksirden gayetü’l gaye ihtiraz ve ictinab eylemeniz babında ferman-ı ‘âlişanım sadr olmuşdur. Buyurdumki vusul buldukda bu babda vech-i meşruh üzere şerkiyafta sudur olan ferman vacibü’l etb‘a ve lazıme’l imtisalının mezmun ita‘at makrumuyla ‘amel olub hilafından tevk‘i ve ihtiraz

eyleyesiz. Şöyle bilesiz ‘alemeti şerife itimad kılasız. tahriren fi evail saferü’l-hayr sene tis‘ selasin ve mi’e ve elf.

SAYFA 242, HÜKÜM 395

A- Özet

Anadolu’nun orta kolundaki kadılar, mütesellimler, kethudalar, yeniçeri serdarları, havaz ve evkaf zabıtları, vilayet ayanları ve iş erlerine eşkiyalık faaliyetinde bulunan gerek Levendat, gerek Türk, gerekse Türkmen ne türlü olursa olsun eşkiyaların buldukları yerde cezalarının verilmesi hususunda 13 Kasım 1725 (8 Rebiü’l-evvel 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

İzzetlü ref ‘etlü faziletlü Efendiler hazretlerinin huzuruna davet safiyat ve teslimat ve ifyat ithafıyla ve şerâyi’-i şiar Anadolu’nun orta kolunda vâki’ olan kuzat efendiler zideti fazlhum ve mefahirü’l emasil ve’l akran mütesellimler ve kethüdarları ve yeniçeri serdarları havaz ve efkaf zabıtları ve ‘ayan-ı vilayet ve iş erleri zideti kudrehum ba‘de’l selam inha olunurki re‘aya ve beraya ve ebnasıyla ve sair İbadullah’a hilaf-ı şer‘i şerife zulm ve te‘adi ve izrara tecasir ve tesaddi ile sa‘i bi’l-fesad olan gerek levendat ve gerek kürd ve türkmân ve sa‘ir eşkiya her kim olur ise olsun kahr tedmiriyle temin bilad ve terfiya ‘ibad Aksa-yı murad-ı Hümayun cihandarı olmakla bu husus için eğerci bundan sabk o emr-i şerife isdar ve irsal olunmuşdu cemal ihtimamdan naşi bu def‘a dahi tefiye ve tekide mutazamı emr-i celil-i kudre sadr olmakla mektub-u tahrir ve gediklu müteferikalardan emekdarımız tüfekci bizim Osman ağa ile irsal olunmuş deyu bu mühimmi hazira sair-i umura kıyas etmeyib ve ale‘d-devam taht-ı hükümete ve kazalarınıza tecis ve tefahhüzen münfekk olmayıb her ne mahalde eşkiya zuhur ederlerse kabul ve kayıdsın demeyib bil’a ferde nefir‘am tarikiyle üzerlerine varıb; emval ve eşyaları katl edenleri olmak üzere cümlesini kahr tedmir vücud-u hıyanet olduğunu i‘dam ve izaliye her biriniz ziyade ihtimam ve dikkat ve sarf sa‘i mukenet ve bir dürlü tesamih ve tekasülden gayetü’l gaye mücanebet eyleyesiz ve’s-selam.

Fi 8 rebiü’l-evvel 1138.

SAYFA 243, HÜKÜM 396

A- Özet

Haleb’de Cebel Seman nahiyesindeki Cebrin karyesinden Şeyh Mirza’nın arzuhali üzerine Şeyh Mirza’nın adı geçen karyede atasının ve babasının vakıflarının mütevellisi olup ancak 1130 senesi gelirinin adı geçen nahiyeden Ömer isimli kişinin ehl-i örf taifesiyle

birlikte toplaması üzerine Şeyh Mirza'nın alacağı için fetva verilmesi ve bu fetvaya uyulması hususunda 9 temmuz 1726 (9 Zi'lka'de 1138) tarihli ferman.

B- Transkript

Emirü'l-ümerâi'l-kirâm, kabîrû'l-küberâi'l-fihâm zü'l-kadr ve'l ihtirâm, sahibü'l-izzî ve'l-ihtişam el-muhtass bi-mezid-i inayeti'l meliki'l-a'la Haleb Beylerbeğisi Paşa dâme't me'elîyehû ve Akza-yı kuzati'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakîn raf'i a'lâm-ı şer'îyye ve'd-din varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zideti fezaile tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lum olaki Haleb muzafatından Cebel Sem'an nahiyesine tabi Cebrin nâm kariyeden sülhadan Darende-i ferman-ı vacibü'l iz'an kıdvetü'l sülha es-salikin Şeyh Mûrza ebvehu ilvan zide selaha südde-i sa'detime arzuhal edib bu kariye-i mezburede vâki' ceddî ve babası evkaflarının ber vech-i meşruh mütevellisi olub sadakat ve istikamet üzere eda-i hizmet ve üzerimize dahi mühürü 'uhul ile şer'en beher sene sabit ve zahir olmayıb şer'en ber-vecihle dahl icab eder hâli yokken nahiyeye-i merkum sekanından Ömer nâm kimesne ehli örf taifesiyle ve bi-cihet ve bin yüz otuz senesinde ma'lum ol mikdar akçesin ahz-u-kabz ve hilaf-ı şer'î şerife gadr ve te'adi eylediğîn ve bu babda da'vasına muvafık fetva-yı şerife verildiğîn bildirib şer'le görölüb müteveccih olan hakkımı alıverilmek babında emr-i şerifim rica etmeğîn buyurdumki hükmü şerifimle vardıkda ihzar hisma kılıb mukaddema bir def'a şer'le görölüb fazl olunmayan ahvalilerin tamamı hakk üzere mukayed ve bu babda olan fetva-yı şerifeye nazar edib göresin 'ilâmı olunduğu üzere ise ol babda muhtezayı şer'î kadim ve da'vasına muvafık fetva-yı mucebince 'amel edib dahi ba'del işret ve icrayı şer' ve eylesin mezid-i şer'î şerife ve fetva-yı munife ve emr-i Hümayunuma muhalif kimesneye iş ettirmeyesin. Şöyle bilesin 'alemeti şerife itimad kılâsın. Tahrîren fi evail şehr-i muharremü sene semân ve selâsin ve mi'e ve elf.

Fi 9 zi'lkade 1138.

SAYFA 244, HÜKÜM 400

A-Özet

Haleb'deki Emevi Camii'nde günlüğü üç akçe ile naktacılık görevinde bulunan Seyyid Abdüsselam'ın vefatından sonra bu görevin berat verilerek Mehmed bin Ali'ye tevcih edilmesi için Babüs'sa'ade ağası el-Hâc Hasan'ın arzı ile adı geçen kişiye berat verilerek göreve getirildikten sonra kendisine günlüğü üçer akçenin adı geçen Cami evkafının mütevellisinden alınmasına dair 23 Ağustos 1726 (25 Zilhicce 1138) tarihli berat.

B-Transkript

Haleb'de vâki' câmi'-i kebir Emevi evkâfından almak üzere yevmi üç akçe vazife ile **naktacı** olan Seyyid Abdüsselam fevt olmakla mahlûlundan İşbu rafî'-i tevki'-i refî'ü'ş-şan-ı Hakani Mehmed bin Ali zide selâhaya tevcih olunub berat-ı şerif-i 'âlişan verilmek ricasına vakf-ı mezbur nâzırı olan iftiharü'l-hevâs ve'l-mukarrebîn Bâbü's-sa'âdetim ağası olan el-Hâc Hasan Ağa dâme uluvvuhu 'arz etmeğin hakkında mezîd-i 'inâyet-i pâdişâhânem zuhura getirub ağa-yı muma-ileyhin 'arız ve bin yüz otuz sekiz senesi zi'l-ka'desi'nin on dördüncü günü tarihiyle müverrih verilen re's-i hümayunum mucebince tevcih edib bu berat-ı hümayun verdim ve buyurdumki mezbur Mehmed bin Ali zide selâhe varub müteveffâ-yı merkurum yerine câmi'-i mezburda naktacı olub edâ-yı hizmet eyledikten sonra ta'yin olunan yevmi üç akçe vazifesin evkaf-ı mezbure mahsûlünden mütevellisi olanlar yedinden olub mutasarrıf ola. şöyle bileler 'alamet-i şerife itimad kılalar Tahriren fi el-yevm el-hamis 'aşere şehri zi'l-ka'de sene semân ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 25 zi'l-hicce sene 1138.

SAYFA 245, HÜKÜM 401

A-Özet

Haleb sancağındaki Menbic nahiyesinde icmallu zeamet karyelerinde beratla mutasarrıf olan zuemadan Ömer'in arzuhali üzerine kendisinin tasarrufu altında bulunan karyelerde rüsum serbestiyelerine müdahale edilmemesi ile biriktirilmiş olan rüsumların tamamının adı geçen Ömer'in subaşına teslim etmesi hususunda 24 temmuz 1726 (24 Zi'lka'de 1138) tarihli ferman.

B-Transkript

Akza-yı kuzatî'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakın rafî a'lâm-ı şer'iyeye ve'd-din varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki zu'emâdan kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Ömer zide kudre sütte-i sa'adetime arzuhal edib Haleb sancağında Menbic nahiyesinde berat-ı şerifimle mutasarrıf olduğu icmâllû ze'âmeti karyelerinden sebl ve tevâbi'i karyelerinin rusûm serbestiyelerine haricden dahl olunduğun bildurub ol babda hükm-ü hümayunum rica etmeğin imdi icmâllû ze'âmet serbest olub kanun-ı makrûr u rüsum serbestiyesine haricden müdahale olunmamak emrim olmuşdur buyurdumki hükm-ü şerifim vusûl buldukda bu babda sadr olan emrim üzere 'amel dahi hisseden biriktirilmiş olunan icmâllû ze'âmetî karyelerinin resm-i cürm-ü cinayet ve resm-i 'arusâne ve

kul ve cariye müjdegânesine ve sâir bâd-ı hevâsına mîr mîran ademleri ve mîr livâ subaşıları voyvoda ve mütesellim ve subaşılardan ve alaybeyi ve zu‘emâ ve erbâb-ı tımar ve çeri sürücülerinden ve emnâ ve ‘immâl ve nâzır-ı nezzâr ve muhassıl-ı emvâl ve sâir iş erlerinden ve gayriden muhassilen hiç ferdi dahl ve ta‘arruz ettirmeyub cümlesini muma-ileyhin subaşısına ahz-u-kabz ettirib enek gibi yazılır re‘ayasının birinden cürm-ü galîz ve sâdir olub meclis-i şer‘-i şerif Haleb ve siyâset veyahut kat‘-ı ‘uzve müstehakk ola ol vakitte dahi hükm-ü kadı lâ hakk olub hüccet-i şer‘iyye verildikten sonra mücerred künâh sâdir olduğu mahalle siyâsete me‘mur olanlara muma-ileyhin subaşısı ma‘rifetiyle icra ettirib haric toprağa alıp gitmeye koyub ve bedel-i siyâset deyu bir akçe ve bir habbelerin almayalar ve aldirmayasın ve duhl olunub şimdiye değin rüsum-ı kanun ve emr-i hümayuna muhalif kimesneye iş ettirmeyub usullanmayı üzere der devlet-i medârıma ‘arz eylesin. Şöyle bilesin ‘alamet-i şerife itimad kılasın. Tahriren fi evâil-i Cûmâde’l-âhire sene seb‘-i ‘aşere ve selasin ve mi‘e ve elf.

Fi 24 zi’l-ka‘de sene 1138.

SAYFA 246, HÜKÜM 403

A-Özet

Celebkeşan dellallığını beratsız olarak elinde bulunduran el-Hâc Mehmed’in arzuhali üzerine Rakka ve havalisinden yabancıların getirdikleri koyunların Celebkeşan dellallığının günlük sekiz akçe ulufe ile yeniden kendisine berat ile verilmesi ve Anadolu muhasebesine kaydedilmesini istemesi üzerine 9 Mayıs 1726 (7 Ramazan 1138) tarihiyle kendisine berat verilmesi ve bu işe karışılmaması hususunda 26 Haziran 1726 (25 Şevval 1138) tarihli berat.

B-Transkript

İşbu rafi‘-i tevki‘-i refi‘ü’ş-şan-ı Hakani el-Hâc Mehmed divân-ı hümayunuma ‘arzuhal edub Diyarbekir ve Erzurum ve Rakka ve nezâl-i ve sâir etrafından gurebânın cümle getirdükleri koyunların celebkeşân dellallığı baha ile fûrûht ve kimi dahi akçesin inkar edub bu vecihle ihlâlâ bâ‘is u defter ile ‘azaz eylediği yevmi sekiz akçe ulufesi hazine-i mânde ve mukâbelesinde zikr olunan celebkeşân dellallığı müceddeden kenduya tevcih ve Anadolu muhasebesinde kayd olunub yedine berat-ı şerif-i ‘alışanım verilmek babında ‘inayet rica etmeğın dellallığı mezburun eklâmda kaydı bulunmadığı der-kenâr olunmağın hidmet-i mezbure kadîmü’l eyyâmından berû tevcihle görüle gelüb edâ-yı hidmet ola gelmiş ise bu dahi ol vecihle edâ eyleyüb bu bahane ile ola gelene mügayir bir akçe olmayub ve bir türlü cevri ve te‘addi etmemek şartıyla tedarik eyledüğü sekiz akçe hazine-i mânde mukâbelesinde

mucebince tevcih ve berat olunmak fermanım olmağın haklarımız yed-i ‘inayet-i padişâhâneme zuhura getirub kendü ‘arzuhalı ve beyyâde mukâbelesi der-kenârı ve bin yüz otuz sekiz senesi ramazan-ı şerifinin yedinci günü tarihiyle müverrih verilen res’i-hümayunum mucebince bu berat-ı hümayun ‘izzet-i makrunu verdim ve buyurdumki mezbur el-Hâc Mehmed varub hazine-i mânde eyleduğu yevmi sekiz akçesi mukâbelesi zikri murûr edub câniblerden gurebânın celeb getürdukleri koyunların celebkeşân dellallı olub edâ-yı hidmet eyledikden sonra bundan evvel dellal olanlar ol-minval üzere mutasarrıf ola ol-babda zabt ve tasrifine taraf-ı ahardan hiç ferd mani‘ ve mezahim olmayub dahl ve ta‘arruz kılmayalar. şöyle bileler ‘alamet-i şerife itimad kılalar tahriren fi el-yevm el-hamis ve’l-‘ışrîn min şevval sene semân ve selasin ve mi‘e ve elf.

Fi 25 min şevval li-sene 1138.

SAYFA 247, HÜKÜM 406

A-Özet

Hassa mimarbaşı Mehmed b. Mehmed’in Divan-ı Hümayun’a mektup göndermesi üzerine, Halebde’ki tüccar ve ona bağlı sanatkarlar taifesinin üzerinde mimar olan Receb’in bu görevden ayrılması ile bu göreve oğlu Ömer’in layık görülerek kendisine berat verilmesi ve bu işe karışılmaması hususunda 12 Mayıs 1726 (10 Ramazan 1138) tarihli ferman.

B-Transkript

Kıdvetü’l-emâcid ve’l-‘ayân hassa mi‘mârbaşı Mehmed b. Mehmed südde-i sa‘adetime mektûb gönderub Medine-i Haleb’de vâki‘ tüccar ve ona tâbi‘ ehl-i hiref taifesi üzerlerine mi‘mâr olan Receb safîr ehil olmağla ref’inden Medine-i merkume sakinlerinden sâbiken mi‘mâr oğlu rafî‘-i tevki‘-i refî‘ü’ş-şan-ı Hakani Ömer b. Receb umûr-ı mi‘mâriyede ve ‘ilm-i hendesede üstad ve her vecihle mahl ve mashûrdur deyu tevcih olunub berât-ı şerifim verilmek babında ‘inayet ricasına ‘arz etmeğın mucebince ref’inden tevcih edub işbu berât-ı sa‘âdeti ayât ve behçet-i gâyânı verdim ve buyurdumki ba‘de’l-yevm mezkur mi‘mâr oğlu Ömer bin Receb varub Medine-i merkumda mi‘mâr olub hidmet-i lazimesi bi-kusur mer‘i ve müeddi kıldıkdan sonra ol-babda ref’ olunan mezbur Receb ve taraf-ı ahardan hiç ferd mani‘ ve dâfi‘ ve râfi‘ ve mezahim olmayub ve ta‘arruz kılmayalar. şöyle bileler ‘alamet-i şerife itimad kılalar. Tahriren fi el-yevm el-‘âşir min şehr-i ramazan sene semân ve selasin ve mi‘e ve elf.

Fi 10 Ramazan li-sene 1138.

SAYFA 248, HÜKÜM 407

A-Özet

İskenderun iskelesinden Hemedân cânibine mühimmat nakli için Adana eyaletindeki nahiye reayaları ile Adana, Tarsus kazaları ve bazı cemaat ahalisinin nakil için gönderdikleri 1200 devenin 800'ü ihrac edilip mühimmat kaldırıldığından develeri geri çekmeleriyle, 800 deve ve 500 katırın Haleb'den tedarik ve ihracının Gence tarafına gönderilmesinin emri üzere önceden Haleb'den nakledilen develer olduğundan, Adana eyaleti ve ahalisinden develerin tedarik edilmesi Haleb'den ise 500 katırın ihrac edilmesi hususunda 24 Temmuz 1726 (24 Zi'l-ka'de 1138) tarihli ferman.

B-Transkript

Düstûr-ı mükerrerem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la. Haleb valisi vezirim Paşa edâma'llahü te'âlâ iclale tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki, İskenderun iskelesinden Hemedân cânibine mühimmât nakli için Adana eyaletinde vâki' nevâhî re'ayaları ve Adana ve Tarsus ve kazaları ve Çekdimdeki ve Şam-ı Beyyâdi ve Mülhteci ve Karahâcîlû ve Karagündüzlü ve Serfendili ve Bahrili ve Demirek cemâ'atleri ahalisinden müte'ahhid oldukları bin iki yüz mehâr develerden sekiz yüz mehâr devesi ihrâc olunmuşken mühimmât kaldırılmış bulunmağla develeri geriye ric'et ettirildiği mukaddema tarafından i'lâm ve bu husus için a'yân ve ahalinin verdikleri temessükleri der sa'âdetime irsâl olunmağla zikr olunan sekiz yüz mehâr develer tekrar ihrâc ve bin mehâra varınca iktizâ eden iki yüz mehâr develer ve bundan başka beş yüz re's katır dahi eyalet-i Haleb'den tedarik ve ihrâc ve hâlâ Gence cânibi ser 'askeri vezirim Mustafa Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehu tarafına tenyir ve irsâl olunmak üzere emr-i şerifim isdâr ve irsâl kılınmışdı lakin Halep Vilayetinde mevcut olan deve ve katırların ekseri mukaddema mühimmât nakli için ihrâc ve irsâl olunub henüz 'avdet eylemediklerinden nefsi-i Haleb ve eyaletinden deve ve katır tedariki mertebe-i emtinâ'-ı resîde olmağla Haleb'den matlub olan deve ve katırlar 'afv olunub Adana eyaleti ve ahalisi ekseri 'aşâir ve kebâil ricâlinden deve eshâbından olmalarıyla onlardan ihrâc ettirmek için senki vezir-i müşarû'n-ileyhsin mektub gele i'lâm ve Halep kadısı 'arz ve ahalisi mahzarıyla istid'â etmeleriyle fi nefsi'l-emr Haleb'den mühimmât nakline fi çok davar ihrâc olunmuşken tekrar deve ve katır ihrâcında imkân olmadığı emr-i yedim olmakla bu def'a Halep Vilayetinden ihrâcı fermanım olan beş yüz re's katırlar ile Adana'dan çıkarılacak develerin bin mehâra tekml için tedarik olunacak iki yüz mehâr

develer ‘afv olunub fima-ba’d eyalet-i Halep’den bu zikr olunan beş yüz katır ile iki yüz deve mutâlebe olunmayub ancak Gence cânibi ser ‘askeri için ihrâcî fermanım olan bin mehâr deve mukaddemâ olan ta’ahhud ve verdikleri memhûr temessükleri mucbince Adana eyaletinde vâki‘ nevâhi ve kaza re‘ayaları ve salifü’z-zikr cemâ‘atleri ahalilerinde ma‘rifeti ile bir an ve bir saat mukaddem ihrâc ve mukaddemâ fermanım olduğu üzere ta‘cîl-i ‘alâ’l- ta‘cîl Gence ser ‘askeri tarafına tesyir ve irsâl ettirilmek fermanım olmağla senki vezir-i müşarü’n-ileyhsin işbu emr-i şerif-i celilü’n-kararım vusûlünde Halep Vilayetinin deve ve katırları ‘afv olunmağla tekrar katır iktizâ eylemez lakin develerin luzûmı olmağla Adana eyaletinde vâki‘ nevâhî ve kazalar re‘ayası ve mârû’z-zikr cemâ‘atleri ahalisinden ve Siverek ve Hama ve Humus taraflarından mukaddem fermanım olan bin mehâr deveyi ber-vech-i müsâra‘at yerlu yerinden cem‘ ve tahsil ve bir an akdem ihrâc ve mukaddemâ ta‘yin olunan mübâşiri ile cevab me‘murelerine irsâle vakt ve ihtimâm eylesin devenin luzûmı olduğu senki dahi ma‘lûmın olmağla hazrına tarîk ile olur ise olsun Adana tarafı ve Efrâz ve Siverek ve Hama ve Humus taraflarından ve gayri bulunan mahalde mukaddem fermanım olduğu üzere ücretlerini muhassıl tarafından verdirilub tekmil ve mübâşir ile irsâl ve isâle makrur eylemek babında ferman-ı Alışanım sadr olunmuştur. Buyurdumki hükm-ü şerifimle vardıkda bu babda vech-i meşruh üzere şerefiyatına sudûr olan emr-i celilü’ş-şân vâcibü’l-etba‘ ve lâzımü’l-ımtisâlının mezmûn itâ‘at-i makrûnuyla ‘amil olunub hilafıyla bir ferde bir türlü vaz‘ ve hareket ettirmeyesin. şöyle bilesin ‘alamet-i şerife itimad kılasın. Tahriren fi el-yevm er-rabi‘ ve’l-‘işrîn min zi’l-ka‘deü’ş-şerife sene semân ve selasin ve mi‘e ve elf.

Fi 24 min zi’l-ka‘de li-sene 1138.

SAYFA 251, HÜKÜM 413

A-Özet

Halep’deki Emeviye camisinde Hanifî imamı olarak bulunan Es-Seyyid Mustafa’nın evi camiye uzak olduğundan sabah ve akşam namazlarını kıldıramadığı için imamet görevini günlük 15 akçe ile üzerinde bulunduran oğlundan alınarak imamet görevine layık görülen es-Seyyid Mehmed’e Babü’ssaade ağasının arzı üzerine berat verilerek kendisinin göreve getirilmesi hususunda 31 Ekim 1725 (24 Safer 1138) tarihli ferman.

B-Transkript

Halep’de vâki‘ cami‘-i kebir-i Emeviye’de imâm-ı hanefî olan es-seyyid Mustafa’nın hanesi ba‘îd olduğundan akşam ve sabah iki vakit namazı edâya iktidârı olmayub bir imama muhtâc olduğun hâlâ vakf-ı mezbur mütevellisi i‘lâm îtmekle erbâb-ı istihkâkdan işbu raf‘-i

tevki'-i refi'ü's-şan-ı Hakani kıdvetü'l müsalaha es-sâlikîn mevlana es-seyyid Mehmed zide selâha her vecihle mahal ve müstehak olmağın zevâid-i vakıfdan olmak üzere yevmi altı akçe vazife ile akşam ve sabah iki vakit namazı cemâ'at ile edâ etmek şartıyla imâmet-i mezkûr-ı merkuma tevcih ve müceddeden Anadolu muhasebesine kayd ve yedine berât-ı 'âlişânım verilmek ricasına iftihârü'l havâss ve'l-mukarrebîn mu'temedü'l-mülûk ve's-selâtin bi'l-fasl bâbü's-sa'âdetim ağası olub vakf-ı mezbur nâzırı olan el-Hâc Hasan Ağa dâme uluvvuhu 'arz etmekle müceddeden kayd olunan defter-i cedîde yevmî on beş akçe ile hanefi es-seyyid Mustafa veledişi üzerinde olub derûn-ı 'arz mucebince kaydı bulunmadığı Anadolu muhasebesinden der-kenar olunmağla mucebince müceddeden nevâhiye ve Anadolu muhasebesinde kayd ve berât olunmak fermânım hakkında mezîd-i 'inâyet-i pâdişâhânem zuhura getirub ağa-yı müşarü'n-ileyhin 'arzı ve bin yüz otuz dokuz senesi saferü'l-hayrın on yedinci günü tarihiyle müverrih verilen re's-i hümayunum mucebince bu berat-ı hümayun 'arz-ı makrunu verdim ve buyurdumki mezbur es-seyyid Mehmed varub câmî'-i mezburda iki vakit hanefi imamı olub hidmet-i lâzimesi mer'î ve mueddî kıldıkdan sonra ta'yin olunan yevmi altı akçe vazifesi evkâf-ı mezbur zevâid-i mahsülünden mütevellisi olanlar yedinden olub mutasarrıf ola ol-babda ferd dahl-ı te'aruz kılmayalar. şöyle bileler 'alâmet-i şerife itimad kılalar. Tahriren fi el-yevm er-rabi' ve'l-'işrîn min saferü'l-hayr sene tis' ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 24 min safer li-sene 1138.

SAYFA 252, HÜKÜM 415

A-Özet

Haleb sakinlerinden Derviş Mehmed b. Derviş Bektaşî'nin arzuhali üzerine geliri olmadığından bu kişiye bazı ölenlerin tasarrufu altında olan yerlerden olmak üzere toplam on akçe Haleb gümrüğünden bu kişiye tahsil edilmesi hususunda 26 Ağustos 1726 (28 Zilhicce 1138) tarihli ferman.

B-Transkript

İşbu rafi'-i tevki'-i refi'ü's-şan-ı Hakani kıdvetü's-sülehâü's-sâlikîn Derviş Mehmed b. Derviş Bektaşî divan-ı Hümayunuma 'arzuhal edub mezkur Haleb sakinlerinden olub zümre-i sulhâdan ve sahib-i i'yâl ve bu yerden ma'âş edecek parası olmamakla rûşen-i mahlûlden birkaç akçe vazife verilmek babında istid'â-yı 'inâyet etmeğın Edirne 'âdet-i ağnâmı mukata'ası ricalinden olmak üzere yevmi sekiz akçe vazifeye mutasarrıf olan Ali Hasan Edirne mahlûlundan bâkî altı akçe ve kıptiyân cezîresi malından olmak üzere beş

akçeye mutasarrıf Ali Ahmed mahlûlundan bâkî üç akçe ve Antakiyye gümrüğünden olmak üzere dört akçeye sahip İsmail mahlûlundan bâkî bir akçe ki cem'an bakiyye-i mahlûl-i mezburlardan on akçe Haleb gümrüğünden almak üzere tevcih olunmak fermanım olmağın hakkında mezîd-i 'inayet-i padişahanem zuhura getirub kendû 'arzuhalî ve bin yüz otuz sekiz senesi zi'l-hiccesi'nin yirmi ikinci gününden tarihiyle müverrih verilen re's-i hümayunum mucebince bu berat-ı hümayunu verdim ve buyurdumki mezbur Derviş Mehmed bin Derviş bektâş varib vech-i meşruh üzere ta'yin olunan yevmi on akçe vazifesi Haleb gümrüğü mukata'ası malından emin olanlar yedinde alub mutasarrıf olub devâm-ı 'ömr-ü devletim duasına müdâvemet ve iş

istikâl üzere ola. şöyle bileler 'alâmet-i şerife itimad kılalar. Tahriren fi el-yevm es-sâmin 'işrîn min zi'l-hicce sene semân ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 28 min zi'l-hicce li-sene 1138.

SAYFA 253, HÜKÜM 416

A-Özet

Haleb'deki kazalarda toplam 2814 avarız hanesi olup gönderilen mübaşir tarafından 1139 senesi için her bir haneden 400 akçe, mübaşir maaşı için ise 50 akçe tahsil edilmesi fazla yada eksik alınmaması hususunda Haleb kadılarına gönderilen 1 Ağustos 1726 (3 Zilhicce 1138) tarihli ferman.

B-Transkript

Akza-yı kuzatî'l müslimin evlâ-yı vülâtî'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakîn raf'i a'lâm-ı şer'îyye ve'd-din varis-i'l ulûmî'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu ve mefâhirü'l kuzat ve'l hükkam madenü'l fezâil ve'l kelâm Vilayet-i Haleb'de vâki' olan kazaların kadıları zide fazluhum tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki hazine-i 'amirem defterleri mucebince vilayet-i Haleb'de vâki' kazaların iki bin sekiz yüz on dört 'avâriz hanesi olub bin yüz otuz dokuz senesine mahsub olmak üzere cem' ve tahsili lazım gelmeğın deruhde olub yerine mühürlü ve nişanlı mevkûfat defterleri sureti verilmeğın mucebince yerlu yerinden cem' ve tahsil ettirmek fermanım olmuştur buyurdumki hükm-ü şerifimle mübaşir mumâ-ileyhe vardıkda bu babda sadr olan emrim üzere 'amel edub vilayet-i mezburede vâki' kazaların ol-mikdar 'avâriz haneleri olub tarih-i mezbure mahsub olmak üzere her bir 'avâriz hanelerinden dörder yüz akçe 'avârizların irsâl olunan mühürlü ve nişanlı mevkûfat defteri sureti mucebince yerlu yerinden vakt-i zamanıyla cem' ve tahsil ve teslim hazine-i 'amireme indirub hilaf-ı emr u

defter bir ferde ta'allül ve muhalefet ettirmeyesin ve bundan mâ'idâ mübaşir muma-ileyhin cihet-i me'âşî için her bir hanelerinden ellişer akçe dahi aldırılıb ziyade aldirmayasın ve 'avârız için alınan akçenin her yüz sekiz akçesinden bir esedi gurus hesabınca hîn-i tahsilde mîrî için alınan akçeyi hazine-i 'âmireme alındığı vech üzere aldırıp ziyadeye ve noksana alınmaya ve aldirmayasın kesr-i defterden ve noksan haneden ve fermanımdan ziyade talebiyle zulm ve te'addiden bigâyet-i ihtizân ve ictinâb eylesesin. şöyle bilesin 'alamet-i şerife itimad kılâsın. Tahriren fi es-sâlis es-sani aşere şehr-i zi'l-hicce sene semân ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 3 min zi'l-hicce li-sene 1138.

SAYFA 257, HÜKÜM 421

A-Özet

Süleymaniye müderrisi Abdülnasır'ın 5 Mart 1726 (1 Receb 1138) tarihinden itibaren Haleb kazasının tevcih edilmesi hususunda 8-17 Ekim 1725 (Evâsıt-ı Safer 1138) tarihli ferman.

B-Transkript

İftihârü'l-'ulemâu'l-muhakkikin muhtârü'l-fudelâi'l-müdekkikin el-muhtass bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Süleymaniye müderrisi mevlana Abdülnasır zide fazluhu tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki sen ehli 'ilm ve sahib-i fazilet olub her vecihle mahall u müstehak olduğun ecilden hâlya hakkında mezîd-i 'inayet-i 'aliyye-i şâhâne ve mezîd-i râfet-i seniyye-i pâdişâhânem zuhura getirulub işbu bin yüz otuz sekiz Recebi guresinden zabt etmek üzere sadr olan hatt-ı hümayun şevket-i makrûnum mucibince Haleb kazasının sana tevcih ve 'inayet edub emlâ için ta'yin olunmuşdur. Buyurdumki hatt-ı hümayun şevket-i makrûnumla sadr olan ferman-ı celîlü'l-kudrem mucibince kaza-i mezbur mâh-ı merkum guresinden sen mutasarrıf olub ahalisi beyninde icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyeye bin-evî evamir-i 'aliyye Mustafa-yı sallallahu te'âlâ 'âlâ şâr 'ahâre bezl makrûr ve eylesesin. şöyle bilesin 'alamet-i şerife itimad kılâsın. Tahriren fi evâsıt-ı safer sene semân ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi evâsıt-ı safer sene 1138.

SAYFA 257, HÜKÜM 423

A-Özet

Kudüs'teki Kadiriye Medresesi'nin müderrisliği Maraş ulemasının tasarrufunda olub, mutasarrıf Hasan Efendi'nin vefat etmesi üzerine Maraş naibi Mevlana Mehmed'in arzı ile ve Şeyhülislam Mevlana Abdullah'ın işaretleri ile göreve Maraşlı Es-Şeyh Mehmed'in getirilmesi hususunda 6 Ocak 1726 (2 Cemaziye'l-evvel 1138) tarihli ferman.

B-Transkript

Kudüs-ü şerif'de vâki' Kadiriye Medresesi'nin müderrisliği hâlâ yedlerinde mezbût olan vakfiye-i ma'mûl bahasında 'ulemâ-i Maraş'a şurut eylediği mukayd olunub bu ana değin 'ulemâ-i Maraş mutasarrıfı ola gelmişler iken bundan akdem medrese-i mezbure mutasarrıfı Hasan Efendi fevt oldukda müğâir-i şurut-ı vakıf vakfiye-i ma'mûl baha 'ulemâ-i Maraş'ın gayrı Şeyh Abdül mu'ta nâm kimesneye tevcih olunmakla ref' olunub yine 'ulemâ-i Maraş'da saçaklı zade demekle ma'rûf erbâb-ı istihkâkdan işbu rafi'-i tevki'-i refi'ü's-şan-ı Hakani eş-şeyh Mehmed zide ilmühü müşâyih 'izâmından her vecihle mahall u müstehak olmağın ol-makam-ı mübarekede tedrîs eylemek üzere medrese-i mezbure müşeyhini bila kendüye tevcih olunub yedine berat-ı şerif-i 'âlîşânım verilmek ricasına Maraş nâibi mevlana Mehmed zide ilmühü 'arz etmekle medrese-i mezburun vazife-yi mu'ayyene ile müderrisliği Ahmed halife ref'inden Şeyh Abdül mu'tâ zide 'ilmühü üzerinden ve şeyh zaviyeliği dahi hasan kasr-ı yedinden Molla Abdullah'a Maraşî üzerinde olduğu der-kenar olunmağın 'arzı mucebince tevcih olunmak üzere a'lemü'l-'ulemâü'l-mütebahhirîn ezfâlü'l-fazlü'l-müteverri'în bi'l-fi'il Şeyhülislam Mevlana Abdullah'a edâmallahu teâlâ fezâilühü işaret etmekle işaretleri mucebince tevcih olunmak fermanım olmağın hakkında mezîd-i 'inayet-i pâdişâhânem zuhura getirulub mevlana-yı müşarü'n-ileyhin işaretleri ve bin yüz otuz sekiz senesi rebîü'l-ahiri'nin onaltıncı günü tarihiyle müverrih verilen re's-i hümayunu verdim ve buyurdumki mezbur Eş-Şeyh Mehmed zide 'ilme varub medrese-i mezburun müderrisi ve şeyhi olub eda-yı hizmet eyledikten sonra bundan evvel vazife-i muayyene ile müderris ve şeyh olanlar ol-minval üzere mutasarrıf ola gelmişler ise merkum dahi ol-minval üzere vazife-i mu'ayyenesin evkaf-ı mezbure mütevellisi olanlar yedinden mutasarrıf ola. şöyle bileler 'alamet-i şerife itimad kılalar. Tahriren fi el-yevm es-sani min şehr-i cemâziye'l-evvel sene semân ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 2 min cemâziye'l-evvel sene 1138.

SAYFA 258, HÜKÜM 424

A-Özet

Ayıntab'daki Talebşar nahiyesinde Hacı isimli kariye yakınında bulunan Kavın denilen nehrinin bendini adı geçen kariye mutasarrıfı İsmail ve arkadaşlarının kırmasıyla Haleb'deki bostan ve bahçelerin telef olması üzerine Haleb ahalisinin ellerinde bulunan hüccet gereğince şikayette bulunmaları ile İsmail ve arkadaşlarının uyarılarak bunların bir daha nehrin suyuna müdahale etmemeleri hususunda 7 Şubat 1726 (4 Cemaziye'l-ahir 1138) tarihli ferman.

B-Transkript

Düstûr-ı mükerrem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la. Haleb valisi vezirim paşa edâma'llahü te'âlâ iclale ve Akza-yı kuzatı'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakın raf'i a'lâm-ı şer'iyye ve'd-din varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailhu ve kıdvetü'n-nüvvâbi'l-muşerri'în Ayıntab kazasında nâibü'ş-şer' olan mevlana zide ilmühü tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki Ayıntab müzâfâtından Telebşar nahiyesinde Hacı nâm kariye kurbünde Kavîn demekle ma'ruf nehr-i kadimden Haleb'in cevâmi' ve hamam ve bahçelerine cârî olub ahardan dahl olunmamak üzere Haleb ahalisinin yedlerinde evamir-i müte'adde var iken kariye-i mezbure mutasarrıfı İsmail ve sair rüfekası nehr-i mezburun bendini fuzuli kırub ve mâ'i mezkurun Haleb'e cûya'nını kesub kendu bağ ve bostanlarına icra etmeleriyle Haleb'in mesâcid ve medâris olan mahalleri ve hamamları mu'attal ve bostan ve bahçelerin işcâr ve mevrû'atı telef olmakla nehr-i mezburun kariye-i merkume ceryânı men' ve Haleb'e icrâ olunmak için Haleb ahali istid'â etmeleriyle ahali-yi mezburenin kadimden yedlerinde olan hüccet-i şer'iyyeler mucebince 'amel olunmak için ferman-ı 'âlişanım sadr olmakla mucebince rüfekâ-ı 'adem ita'atlarından neler şağiyet ve ihtifâ edub mezbur İsmail ile Haleb'in 'ulemâ ve sulehâsi ve a'yan ve eşrâfi ve sâir bi'l-cümle ahali mürâfa'a ve ba'de'l-yevm mezbur İsmail ve rüfekâsı nehr-i mezbure müdahale eylememek üzere taraf-ı şer'den tenbih olunub mezbur Seyyid İsmail'in dahi cevabında fi'l-hakika nehr-i mezbur kadimden bu vecihle cârî olub suyunda benim hakk ve 'alakam yoktur deyu ikrâr ve nehr-i mezburun suyunu alub müdahalesini inkar eyledikten sonra takrir-i kelâm edub ba'de'l-yevm nehr-i mezburun suyundan kariye-i merkumede olan bağ ve bahçe ve bostan ve araziye ben bir şey icrâ ederse ve bağ ve bahçe sahiplerine dahi icrâ ettirsem

cânib-i mîrîye on bin guruş nazrım olsun deyu Haleb ahalisi mahzarlarında ta‘ahhud eylediği maş‘ar bin yüz otuz sekiz senesi rebîü’l-evvelinin onuncu günü tarihiyle müverrih Haleb kadısı Mevlana Seyyid Sadreddin Mehmed zide fazlühünün verdiği hüccet-i şer‘iyye bin yüz otuz sekiz senesi cumâde’l-ahiri’nin gurreci günü baş muhasebeye kayd olunmağla şimdi vech-i meşruh üzere ‘amel olunmak babında ferman-ı ‘alışanım sadr olmuştur buyurdumki hükm-ü şerifim vardıkda bu babda sadr olan emrim üzere ‘amel edub dahi verilen hüccet-i şer‘iyye tarih-i mezburede hazine-i ‘amirem defterlerine kayd olunmağla mucebiyle ‘amel olub hilafete rıza ve cevâz göstermeyesiz. şöyle bilesiz ‘alamet-i şerife itimad kılasız. Tahriren fi el-yevm er-râbi‘ min şehr-i cemâziye’l-ahir sene semân ve selasin ve mi‘e ve elf.

Fi 4 min cemâziye’l-ahir sene 1138.

SAYFA 260, HÜKÜM 426

A-Özet

Tebriz havalisi seraskeri Vezir Abdullah Paşa’nın maiyetindeki Asakir-i İslam’a zahire ve mühimmat nakli için mübaşir tayin edilen Mustafa Ağa tarafından Haleb’den develerinin alınb adı geçen vezire teslim edilmesi hususunda Halep Vilayetindeki kadılara, muhasıla ve mütesellime gönderilen mektup.

B-Transkript

İzzetlû faziletlû efendi hazretlerinin meclis-i şeriflerine da‘vât-ı sâfiyât ve teslimat-ı vâfiyye-i tehâfile ve şerâyi‘-i şî‘âr Halep Vilayetinde vâki‘ olan kuzât efendiler zide fazlühüm ve kıdveti’l emâcid ve’l-‘ayân Haleb muhasılı ve Halep mütesellimi zide mecduhuma ba‘de’s-selâm inhâ olunurki hâlâ Tebriz cânibi ser‘askeri vezir-i mükerrem ‘izzetlû Abdullah Paşa hazretlerinin ma‘iyyetlerinde olan ‘Asakir-i İslam’a zehâir ve mühimmat nakli için Halep Vilayetinden ihrâcı ferman olunan develeri bir gün evvel ihrâc ve mübaşir ta‘yin olunan dergah-ı ‘âli gediklülerinden Mustafa Ağa ile vezir müşarü’n-ileyh tarafına irsâl ve teslim ettirmeğin babında sadr olunan ferman-ı ‘alışan mucebince mektub tahrir olunmuştur inşaallahu teâlâ vusulünde müceb-i emr-i ‘âli üzere ‘amel ve hareket ve bir emr-i mühimme her biriniz gereği gibi ihtimâm ve dikkat edub bir türlü sâmih ve tekasülden begayet hazır ve mücânebet eylesesiz bâki ‘izzetlû faziletlû dâimiyle

SAYFA 265, HÜKÜM 436

A-Özet

Evladı vakıfdan İsmaili'in Divan-ı Hümayuna arzuhali üzere, Antakya Sarı Mahmut mahallesinde atasının yaptığı mescid-i şerif, eski mekteb ve sebilleri vakfının idaresi önce kendisine, sonra çocuklarına ve nesilden nesile verilmesi şartı ile hâlâ kendisinde bulunan idarede beratsız olması ve Anadolu muhasebesine kaydı olduğundan berat verilmesi için ferman olduğu ve İsmail'in evladiyetinin kesinleşmesi üzere mutasarrıf olması hususunda 10 Aralık 1725 (5 Rebiü'l-ahir 1138) tarihli berat.

B-Transkript

Evlâd-ı vakıfdan işbu rafi'-i tevki'-i refi'ü'ş-şan-ı Hakani İsmail divan-ı hümayunuma 'arzuhal edub bundan akdem ceddî müteveffî Ahmed Gevrâni medine-i Antakiyye'de Sarı Mahmud mahallesinde vâki' bina eylediği mescid-i şerif ve mekteb-i 'atik ve sebilleri vakfının tevliyeti evvela kendü nefesine ba'de evlâd ve evlâdına batn-ı ba'd batn-ı şart etmekle ber muceb-i vakfiyye-i ma'mûl-ı baha hâlâ nöbet-i tasarruf kendunun olub lakin yedinde beratı olmayub bilâ berat-ı mutasarrıf olmağla ber muceb-i şart-ı vakıf-ı vakfiyye-i ma'mûl-ı baha tevliyet-i mezburun vakfiyye-i ma'mûl-ı bahası vech-i meşruh üzere Anadolu muhasebesine kayd olunduğu mestûr ve mukayd bulunmanın der-kenarı mucebince tevcih ve beratı verilmek babında ferman-ı 'alışanım sadr olmağın hakkında mezîd-i 'inayet-i pâdişâhânem zuhura getirub kendü 'arzuhali ve bin yüz otuz sekiz senesi rebiü'l-evvel'inin altıncı günü tarihiyle müverrih verilen re's-i hümayunum mucebince müceddeden bu berat-ı hümayun 'izzet-i makrunu verdim ve buyurdumki mezbur İsmail zide kadre varub evkâf-ı mezburda evlâdiyyet-i meşrutıyyeti üzere müteveli olub hidmet-i lâzimesin mer'î ve mü'eddi kıldıkdan sonra bundan evvel müteveli olanlar ol-minval üzere mutasarrıf gelmişler ise mezbur dahi ol-minval üzere mutasarrıf ola. Şöyle bileler 'alamet-i şerife itimad kılalar. Tahriren fi el-yevm el-hamis aşere min şehr-i rebiü'l-ahir sene semân ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 5 min rebiü'l-ahir sene 1138.

SAYFA 266, HÜKÜM 438

A-Özet

Haleb mütesellimi Mustafa Ağa ve muhassıl vekili tarafından Kirmanşah tarafına gönderilen ağaç küreklerinin bir kısmı kethudaya teslim olunmuş olup geri kalanların ücretlerini verdirip kethuda tarafına gitmesine dair 19 Nisan 1726 (16 Şaban 1138) tarihli arz.

B-Transkript

İzzetlû faziletlû mevlâna efendi hazretleri ve Haleb mütesellimi Mustafa Ağa ve muhassıl vekili Kirmânşah cânibine nakli ferman olunan ağaç kürekleri bir mikdarı mekkâriyle tahmil olunub kethudamıza teslim olunmuşdu bir mikdarı dahi geri kalmağla Haleb'den mekkâri tatarları isticâr ve ücretlerini verdurub her kaç yük olur ise hüccet û kethudamızın refekâti ile mahalline gitmek üzere tarafına ta'yin ve teslimine sened olub kürekleri geruye alıkoymayasız deyu

Fi 16 Şaban sene 1138.

SAYFA 267, HÜKÜM 439

A-Özet

Rakka valisi olup, Tebriz'in fethinde şehit olan Velid b. Osman Paşa'nın 1134 senesi Trablus-Şam mukataasından 20146,5 guruş, 1135 senesi Rakka mukataasından da 78284,5 guruş zimmetinde olması, mallarının ve eşyalarının Rakka'da mütesellim olan Süleyman tarafından merhumun devlete olan borcu için bir tanesinin gizlenmemesi şartıyla eksiksiz olarak tahsili için Dergah-ı mu'allâm kapıcıbaşlarından Bahri Mehmed'in mübaşir tayin edilmesi fakat Haleb'de iken adı geçen mübaşirin ölmesi üzerine mütesellim Süleyman'ın verilen emir gereğince Rakka ve Haleb havalisinde mübaşirin tahsil ettiği mal ve eşyaları sayıp kaydederek dikkatli bir şekilde satılmamış olanlar da varsa hazine-i amire'ye tahsil edilerek asitane-i sa'dete gönderilmesi hususunda Haleb kadısına, Ruha kadılarına ve Dergah-ı mu'allâm kapıcıbaşlarından Rakka mütesellimine giden 12 Mart 1726 (8 Receb 1138) tarihli ferman.

B-Transkript

Akza-yı kuzatî'l müslimin evlâ-yı vülâti'l muvahhidin ma'denü'l fazl ve'l yakın raf'i a'lâm-ı şer'iyye ve'd-din varis-i'l ulûmi'l enbiya ve'l murselin el-muhtas bi-mezid'-i inayeti'l meliki'l mu'in. Mevlana Haleb kadısı zidet fezailuhuma ve Kıdvetü'l kuzat ve'l Hükkam madenü'l fazl ve'l kelâm Ruha kadıları zide fazluhûma iftiharü'l -emâcid ve'l ikram Dergâh-ı mu'allâm kapıcıbaşlarından Süleyman dâme mecduhu ve kıdveti'l-emâcid ve'l-a'yân. Haleb ve Rakka mütesellimleri zide mecduhuma tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki mukaddema Rakka valisi olup Tebriz fethinde şehîden vefat eden Veli bin Osman Paşa'nın bin yüz otuz dört senesi Trablus-ı Şam mukâta'atından gayr-ı ez teslimat ve havâlât yigirmi bin yüz kırk altı buçuk guruş ve otuz beş senesi Rakka mukâta'atından elli sekiz bin yüz otuz sekiz guruş ki mecmû'ı yetmiş sekiz bin iki yüz seksen dört buçuk guruş zimmeti olub emvâl

ve eşyasından tahsil olunmak muktezi olmakla müteveffâ-yı müşarü'n ileyhin Rakka ve Haleb câniblerinde malik ve mutasarrıf olduğu nükûd ve emvâl ve eşya ve devvâb ve mevâsılı her ne ise tarafından Rakka'da mütesellim olan Süleymandan ve sâir iktizâ edenlerden tefhu ve sual ile 'ale'l-hâl zuhura getirulub bir habbesi ketm ve ihfâ olunmamak şartıyla mîrîye olan deyni için ahz-u-kabz ve bundan mâ'idâ Rakka'da olan bekâyası dahi hâlâ mütesellim ma'rifetiyle bi'l-temâm yerlu yerinden cem' ve tahsil olunmak üzere bundan mukaddem emr-i şerifim isdâr ve dergâh-ı mu'allâm kapucubaşularından Bahri Mehmed mübaşir ta'yin olunmuşdu mübaşir muma-ileyh Haleb'de iken bi emrillah-i te'âlâ vefat edub senki kapucubaşı muma-ileyh Süleyman dâme mecduhusun bu def'a husus-imezbura sen mübaşir ta'yin olunman ile imdi işbu emr-i celîlü'l-kadrim ile ol-tarafa vardığında müteveffâ-yı müşarü'n ileyhin Rakka ve Haleb câniblerinde olan emvâl ve eşyasını ve bekâyasından fevt olan mübaşir-i merkumun şimdiye değin ahz-u-kabz eylediği her ne mikdar akçeye baliğ olur ise madde-i bi-madde ma'rifet-i şer'le tahrir ve defter ettirub tamamen ahz-ukabz eyledikten sonra Rakka'da olan bekâyasından ve gerek emvâl ve eşya ve emlâkından ve mâlikâne üzerinde olan karar-ı 'âyâsı voyvodalarının zimemlerinde şimdiye dek tahsil olunandan mâ'idâ kusur her ne kalmış ise kemâl-ı dikkat ve tahri ve serrentecelis ve tefahhüs ve bâ-yi hâl zuhura getirub halis ve nefis ve telîd ve terîf bir habbesi mektûb ve bir hilâl-ı metrûk kalmamak şartıyla ma'rifet-i şer'le tahrir ve defter ve zimemde olan bekâyası icab edenlerden talep ve edâda ta'allül ve muhalefet îderî olur ise ahz u kal'a-i bend edub 'ali ey hâlâ vech-i kân cem' ve tahsil ve emvâl ve eşya ve devvâb ve mevâsiden şimdiye dek furûht olmamış var ise onları dahi bi'r-ref'ât müzayede ederek değer-i bahalarıyla bey' ve furûht ve bir kusuru kalmak vechi üzere ahz-u-kabz edub makbuzun olan her akçe her ne mikdara bâliğ olur ise mîrîye olan deyni için teslim hazine-i 'amirem olunmak üzere mûmzî ve mahtûm defer ile Asitâne-i sa'adetime getirub îsal ve teslim ettirmekte ve Rakka'da olan bekâyası dahi hâlâ mütesellim ma'rifetiyle bi'l-temâm yerlu yerinde cem' ve tahsil ve onu dahi ahz-ukabz ve teslim-i hazine eylemekde dikkat ve ihtimam ve tehâvün ve ta'sirden begâyet-i ittifâ ve mücanebet eyleyesiz ve sizki kadılar ve mütesellimlersiz müteveffâ-yı müşarü'n ileyhin cânib-i mîrîye düyun-ı kesiresi olub bi'l-cümle emvâl ve eşyasını taraf-ı mîrîden zabt olunması ve gerek Rakka'da olan bekâyasının cem' ve tahsili emr-i ehemm olmakla fermanım olduğu üzere hazine-i mâlik ve mutasarrıf ise mecmû'atı zahire çıkarılıub ve bekâyası tahsil ettirilub deyn-i mîrî için ahz-u-kabz ettirilmekte mübaşir muma-ileyhe müekkil ol-vecihle i'ânet ve müzâheret eyleyub zabt ve tahsil ettirilmesinde her bir bilâ nuzl vas' ve kıdvet eylemeniz babında ferman-ı Alişanım sadr olunmuştur. Buyurdumki hükm-ü şerifimle vardıkda bu babda vech-i meşruh üzere şerefiyatına sudûr olan işbu emr-i celîlü's-şân

vâcibü'l-etba' ve lâzımü'l-ımtisâlımın mezmûn itâ'at-i makrûnuyla 'amil olunub hilafından gâyetü'l-gâye ihtirâz ve ictinâb eylesiz. Şöyle bilesiz 'alâmet-i şerife itımad kılasız. Tahriren fi el-yevm es-sâmin min şehri Recebü'l-ferd sene semân ve selasin ve mi'e ve elf.

Fi 8 min Receb sene 1138.

SAYFA 269, HÜKÜM 442

A-Özet

İskenderun'dan Birecik'e gidecek olan Kadının yol esnasında herhangi bir sorunla karşılaşmaması için önceden top ve humbara arabalarının kırılanlarını yaptırmak amacıyla marangoz, demirci, taş kırıcı ve taş yapıcıları alet ve mühimmatlarını davarlara yükletip gitmeleri hususunda 19 Nisan 1726 (16 Şaban 1138) tarihli arz.

B-Transkript

İzzetlû faziletlû mevlâ efendi hazretleri İskenderun'dan Bireciğ'e gelince top ve humbara arabalarının bi'l-iktizâ kırılanlarını yapmak ve demirlerini uydırmak için demirci ve neccâr bulunması lazım ve tophanenin mu'tâd olmuş işi ve bi eyy-i hal lazimesi olmakla dört nefer neccâr ve iki ocak demirci iktizâ ve yollarda top ve humbara arabaları erkence gidub yokuşlarda ve inişlerde lazım gelen taşları kırmak veya bir mahalle taş geçirmek için dört nefer dahi taş kırıcı ve iki nefer taş yapıcı bulunmak sühvelet ve tesiri olmakla bu üç herfin şüphelerini getürdüb neccâr ve demirci ve taş kırıcı ve taş yapıcıları besât ve alâtları ve ocak ta'bir olunur kürekçileriyle muhassıl ağa tarafından ta'yin olunan mübaşire koşup ve mühimmatlarını mekkâri davarlarına yüklettirip inşallahu te'âlâ bugün 'ukbemizden cânibimize îsâl eylesuz deyu

Fi 16 Şaban li-sene 1138.

SAYFA 270, HÜKÜM 443

A-Özet

Rakka valisi Tebriz seraskeri vezir Abdullah Paşa'nın maiyetindeki askerlere Van ve etrafındaki yerlerden zahire ve mühimmat nakli için Halep Vilayetinde 150 devenin ihracı ve üçer aylık toplam 2812,5 guruşun Halep muhassıllığı malından verilmesi için Mustafa Ağa'nın mübaşir tayin edilmesi ile Basra Korna kaleleri ile Hemedan seraskeri Ahmed Paşa'nın himayesindeki İskenderun iskelesindeki mühimmatın nakli için davarların ihrac olunmasının emredilmesi ancak Halep Vilayetinden gelen develer zayi ve telef olduğundan

davarların naklinde Haleb ahalsinin dikkatli olması hususunda 16 Nisan 1726 (13 Şaban 1138) tarihli ferman.

B-Transkript

Düstûr-ı mükerrerem, müşir-i müfahhem, nizamü'l-âlem müdebbir-i umûri'l cumhur bi'l fikri's-sâkıb mütemmim-i mehâmmi'l-enâm bi'r-reyi's-sâkıb mümehhid-i bünyâni'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyid-i erkâni's sa'âdeti ve'l iclal el-mahfifu bi- sunûfi-l-avatıfı'l-meliki'l-a'la. Haleb valisi vezirim Ahmed Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehü tevk'i ref'i hümayun vasıl olacak ma'lûm olaki hâlâ Rakka valisi olup Tebriz cânibi ser 'askeri olan vezirim Abdullah Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehûnün ma'ıyyetinde olan tevâif-i 'askeriyeye verilecek ta'yinât için Van enhârı ve etrafında vâki' sâir mahallerden zehâir ve mühimmat nakli hizmetinde i'mal ve istihdam ettirilmek için eyalet-i Haleb'den yüz elli mehâr mekkâri develeri ihrâc olunmak üzere tertib ve üçer aylık ücretleri için iktizâ eden ikibin sekiz yüz oniki buçuk guruş bin yüz otuz sekiz senesi Haleb muhasıllığı malından verilmek üzere sadr olan emr-i 'alışanım dergâh-ı mu'allâm gediklerinden Mustafa zide mecdühü mübaşir ta'yin ve irsâl olunmuşdu vilayet ahalsi bu zikr olunan develerin tedarik ve ihrâcı tedbirinde iken ser hadd-ı İslamiyye'den olan Basra ve Korna kalelerine ve kezâlik Hemedan cânibi ser 'askeri olan vezirim Ahmed Paşa edâma'llahü te'âlâ iclalehü yanında İskenderun iskelesinden kaldırılacak mühimmatın nakli için dahi ziyade mekkâri davarları ihrâc olunmak üzere müekked ve müşeddid evamir-i 'alışanım sudûr edib ancak iki seneden beru Halep Vilayetinden ihrâcı fermanım olan develeri ahali-i vilayet yüzer guruşa iştirâ ve ücret ile âdemler tutub mahallerine irsâl ve cümlesi zayi' ve telef olub bu vecihle külli hesâret çekdiklerinden gayrı bu def'a İskenderun'dan kaldırılacak mühimmatın nakli için dahi fi çok davar tedarik iktizâ eder iken tekrar Tebriz cânibi için ol-mikdar mehâr develeri vermeğe iktidarları olmamağla sâlifü'z-zikr Basra ve Korna kaleleri ve Hemedan cânibi ser 'askeri vezirim müşarü'n-ileyh yanına gidecek olan mühimmatın naklinden kemal-ı ihtimam eylemeleri şartıyla Tebriz cânibi için fermanım olan yüz elli mehâr develerin 'afvı için ahali-i vilayet mahzar ve senki müşarü'n-ileyhsin sen dahi i'lam eylemek ile sadr olan evamir-i 'âliyyem mucebince İskenderun iskelesinden kalâ'-i mezkura ve gerek ser 'asker müşarü'n-ileyhin yanına gidecek mühimmatın nakli için iktizâ eden davarların tedarikine Haleb ahalsi ziyade vakt ve ihtimam edib ser mevtehadan ve tekâsil ile 'avk ve te'hirine ruhsat ve cevâz gösterilmemek şartıyla eyalet-i Haleb'den Tebriz cânibi için ol-mikdar mehâr develerine mübaşir muma-ileyh ma'rifetiyle Rakka eyeletinden ihrâc olunmak başka emr-i 'alışanım verilip tarafına irsâl olunmakla senki vezir müşarü'n-ileyhsin işbu emr-i şerif-i celilü'l-vezirim vusulünde kat'en tevkif ettirilmeyub tarafına gönderilen emr-i şerifi mübaşir muma-

ileyh Mustafa zide mecduhuya teslim ve me‘mur kılındığı vech üzere yüz elli mehâr develeri emr-i şerifim mucebince Rakka eyaletinden Rakka mütesellimi ma‘rifetiyle tedarik ve ihrâc ve sürüp götürüp mahallinde kabzına me‘mura teslim eylemek üzere son me‘murasına irsâl eylesin lâkin bu zikr olunan develer İskenderun iskelesinden kaldırılacak mühimmatın nakli için iktizâ eden mekkâri davarları tedarikinde bezl ve sa‘î ve kudret olunmak şartıyla ‘afv olduğundan mühimmat-ı mezburenin fîmâ ba‘d nakli hususunda bir türlü alete vesileolacak hâlet kalmamakla me‘mur olduğun vech üzere ‘avn-ı hakk ile mecmû‘ını berrân-ı akdem mahallerine irsâl ve îsâline bi-nefs-i ikdâm ve ihtimam edib te‘hir ve tevkife bâis olacak vaz‘ ve harekete rıza ve cevâz göstermekden ittifâ ve mücanebet eylemek babında ferman-ı ‘âlişanım sadr olmuşdur buyurdumki hükm-ü şerifimle vardıkda bu babda vech-i meşruh üzere şerfiyâfta sudûr olan işbu emr-i celilü’ş-şân vâcibü’l-etba‘ ve lâzımü’l-ımtisâln mezmun itaat-i makrunuyla ‘âmil olub hilafıyla vaz‘ ve hareketten bigâyet ihriraz eylesin. şöyle bilesin ‘alamet-i şerife itimad kılâsin. Tahriren fî er-rabi‘ ‘işrîn şehr-i Recebü’l-ferd sene semân ve selasin ve mi‘e ve elf.

Fi 13 Şaban li-sene 1138.

SAYFA 271, HÜKÜM 446

A-Özet

Irak havalisinden her sene Hacılar için gelen develerden alınan bac vergisi Haleb muhassılı efendinin sorumluluğunda olup, önceden vezirlere verilen yüz guruşun bundan sonra talep olunmaması ve sicile kaydedilip deve tellallarına anlatılması hususunda 9 Haziran 1726 (8 Şevval 1138) tarihli arz.

B-Transkript

İzzetlû faziletlû mevlâsı efendi hazretleri cânib-i Irak’dan beher sene huccâc zâvî el-binhâc için gelen develerden maktû‘-ı olan bâc resmi başka mâlikâne olub ba‘zı şurût ile hâlâ muhassıl-ı Haleb ‘izzetlû Osman Efendi’nin berat-ı şerif ile ‘uhdesine kayd olunub mukaddem valiler tarafına verile gelen yüz guruş talep olduğun suretde ihtilâl-ı muceb bu ma‘nâ îdugî zâhir û şey hasîs olmağla fîmâ ba‘d talep olunmamak üzere sarraf defterinden ihrâc olunmakla siz dahi mahkemede sicile kayd edip deve dellâllarına bu vecihle tefhim eylesesuz deyu

Fi 8 Şevval li-sene 1138.

SONUÇ

Transkripsiyon ve değerlendirmesini yaptığımız bu defterden yararlanarak bu çalışmada, Halep vilayetinin 1720-1725 yılları arasındaki durumunu ortaya koymaya çalıştık.

Şüphesiz ki Osmanlı İmparatorluğu döneminde çok önemli bir vilayet olan Halep vilayetindeki idari, sosyal ve ekonomik yapılanma, Osmanlı İmparatorluğu'nun genelindeki durumun çok güzel bir mikro örneğidir. Transkripsiyon ve değerlendirmesini yaptığımız bu defterde Halep Vilayeti'nin kültürü, ekonomisi, idari yapılanması hakkında tespitlerde bulunmaya çalıştık.

Çalışmamızda, Osmanlı yönetimindeki Halep vilayetinde, çok çeşitli ve farklı ırk veya dini inanca sahip toplulukların yüzyıllar boyunca kardeşçe yaşadığını; Osmanlı yönetiminin tüm tebaasına, ırkına veyahut dinine bakmadan adil bir şekilde davrandığını gözlemledik.

Vakıfların, dönemin Halep vilayeti'nin sosyal hayatında oldukça önemli yer tuttuğunu, halkın sosyal yardımlaşma ile devlet yönetimine katkı sağladığını, vakıfların ulaşamadığı yerlerde devletin bizzat sosyal hayatı düzenlemek için müdahale ettiğini, vakıfların yönetiminin merkezi yönetim tarafından denetlenerek süistimallerin önlendiğini tespit ettik.

Devletin kişisel anlaşmazlıklara adil bir şekilde müdahale ederek, haksız fiilleri cezalandırmak suretiyle toplumda huzur ve refahı temin ettiğini açık ve net bir şekilde gördük.

Haleb'in önemli bir ticaret merkezi olduğu, bundan dolayı konsolosluklar kurulduğu, İskenderun gibi önemli bir limanının olduğunu, buradaki tüccarların devlete önemli gelir sağladığını gördük. Devletin ticari anlaşmazlıklara müdahale ettiği, yerli üreticiyi korumak adına bazı ürünlerde ithalatı yasaklama gibi uygulamalarda bulunduğu da önemli bir tesbit olarak karşımıza çıkmaktadır.

Merkezi yönetimin kadı, muhassıl, subaşı vb. önemli devlet görevlilerini merkezden atadığı ve bu yolla merkezi otoriteyi sağlamaya çalıştığı görülmektedir.

Halep vilayeti'nin sınır boylarına yakın olması nedeniyle askeri açıdan büyük önem taşımakta olduğunu gördük. Öyle ki, doğuya sefere çıkmış ordunun ihtiyaçlarının karşılanması için buradan malzeme gönderildiği, mühimmat nakli için liman ve topraklarının kullanıldığını, eyalet halkından önemli miktarda asker sağlandığını da tesbit ettik.

Vilayetin, yoğun nüfus barındırması ve önemli bir ticaret merkezi olması nedeniyle önemli miktarda vergi toplandığını gördük. Ancak ekonomik sebeplerden dolayı vergilerin ağırlaştığı, halkın bir kesiminin bu vergileri ödemekte zorlandığı göze çarpmaktadır.

Çalışmamızdaki belgelerin tümünden, Osmanlı Devletinin halkına adaletle yaklaştığını, halkın içinde önemli etnik, dini ve kültürel sorunların yaşanmadığını anlamaktayız. Osmanlı devleti içerisindeki bu hoşgörü iklimi, Halep Vilayetinde en güzel şekilde yaşanmıştır. Bu da vilayet sınırları içerisinde halkların kaynaşmasını sağlamış, bugün bile devam eden saygı ortamı oluşturmuştur. Günümüzde Ortadoğu'da süregelen istikrarsızlığın çözümlerini aramak bizce geçmişe bakarak ve örnek alarak mümkün olabilir.

BİBLİYOGRAFYA

- ABACI, Nurcan, Bursa Şehrinde Osmanlı Hukuku'nun Uygulanması, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 2001
- AKGÜNDÜZ, Ahmet, Bilinmeyen Osmanlı, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1999
- ARSLANTAŞ, Halis Adnan, “*Tarihsel Sosyoloji Araştırmaları İçin Önemli Bir Kaynak: Şer’iyye Sicilleri*”, Hikmet Yurdu Dergisi Sayı:3, Malatya 2009
- ÇAKAR, Enver, XVI. Yüzyılda Halep Sancağı (1516-1566), Fırat Üniversitesi, Elazığ 2003
- DEVELLİOĞLU, Ferit, Osmanlıca –Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitabevi, Ankara 1996
- EKİNCİ, Ekrem Buğra, Osmanlı Hukuku, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2008
- EROĞLU, Cengiz – BABUÇOĞLU, Murat – KÖÇER, Mehmet, Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Halep, Global Strateji Enstitüsü, Ankara 2007
- ERTEN, Hayri, Konya Şer'iyye Sicilleri Işığında Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Durumu, Ankara 2001
- HALAÇOĞLU, Yusuf, Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı, Türk Tarih Kurumu yayınları, Ankara 2003
- IŞIK, Hayriye, “*Bir Kamu Hizmeti Birimi Olarak Vakıfların Osmanlı Toplum Yaşamındaki Rolü*”, Akademik Bakış Dergisi Sayı:16, Kırgızistan 2009
- İSLAM ANSİKLOPEDİSİ, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1988.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., Osmanlı Belgelerinin Dili, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1994
- OSMANLI TARİHİ ANSİKLOPEDİSİ, İhlas Yayıncılık, İstanbul 1988
- ÖZCAN, Tahsin, Osmanlı Para Vakıfları, Türk Tarih Kurumu yayınları, Ankara 2003
- PAKALIN, Mehmet Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, M.E.B. İstanbul 1993
- SARICAOĞLU, Mehmet Esat, Mali Tarih Açısından Osmanlı Devletinde Merkez Taşra İlişkileri, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 2001
- TÜRKMEN, Mustafa Nuri, “*Halep Para Vakıfları Muhasebelerinin Kısa Bir Değerlendirilmesi*”, Kars Sosyal Bilimler Dergisi Sayı:9, Kars 2012

-----, “XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Avarız Ocaklığı
Çerçevesinde Has Ambar, Miri Ahır ve Kışlaklara Lojistik Destek”, Askeri
Tarih Araştırmaları Dergisi Sayı:5, Ankara 2005

-----, “XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Sürsat Vergisinin
Seferde ve Hazarda Kullanım Şekilleri”, Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi
Sayı:3, Ankara 2004

-----, “XVII Yüzyıl Sefer Menzillerinin Ekonomik Yönü ve
Esnafın Katkısı”, Tarih Araştırmaları Dergisi Sayı:34, Ankara 2003

EK-I SÖZLÜK¹²²

-A-

Akar: para getiren mülk [ev,dükkân, tarla, bağ, bostan, v.b. gibi].

Âsiyâb: su değirmeni

-B-

Bâb: adet

Baîd: uzak, irak.

Bargîr: at

Beher:her biri

Bey': satma, satış, satılma, satın alma.

Beyt-ül-mâl: mâliye hazînesi.

Bezl: hüsn-ü rıza ile verme

-C-

Cevr: 1. haksızlık, eza, cefâ, eziyet, gadir, zulüm; sitem. 2. tas. tarikat adamının ruhan ilerlemesine manî olan şey.

Cibâyet: vergilerin ve başkaca devlet gelirlerinin tahsili, câbîlik.

-D-

Der-uhde: üstüne alma, yüklenme

Duâ-gûy: dua eden, duacı.

Duhûl: içeri girme, içine girme.

-E-

Ebb' enn-i Ceddû: babadan oğula

Enva: çeşitler, türlüler.

---

¹²² **Yararlanılan Kaynaklar:** Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca –Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1996; Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, M.E.B. İstanbul 1993.

Es-samin: Sekizinci

Eşerr: daha (en, pek, çok) şerir, şerli.

-F-

Fariğ: 1. vazgeçmiş, çekilmiş. 2. rahat, asude. 3. boş,boş kalmış, işini bitirmiş, işsiz. 4. huk. bir mülkün, tasarruf, sahip olma, kullanma hakkını başkasına terk eden.

Fevt: 1. bir daha ele geçmemek üzere kaybetme, elden çıkarma, kaçırma. Ölüm

Feyz: 1. suyun taşıp akması. 2. bolluk, çokluk, verimlilik, fazlalık, gürlük, ilerleme, çoğalma. 3. ilim, irfan.

Fürûht: satış

-G-

Gadr: 1. hainlik, vefasızlık. 2. zulüm, merhametsizlik. 3. haksızlık. 4. e. yazık.

Gurebâ: Garib

Gurre: 1. aklık, parlaklık. 2. atın alnındaki beyazlık, akıtma, 3. arabî ayın birinci gecesi ve günü.

-H-

Havf: 1. korku; korkma.

Hevâ: heves, istek, arzu; sevgi; hoşlanma.

Hazine-i Celile: Devlet parasının saklandığı yer.

Hurûc: çıkış, çıkma; dışarı çıkma; ayaklanma.

Hüccâc: hacılar, hac yolculuğunu yapmış olanlar,

Hüccet: 1. senet, vesîka, delil, [eskiden, şeriat mahkemesinden verilen bir hak veya bir sahiplik gösteren resmî vesîka (belge)]. 2. seçkin âlimlere verilen unvan.

-İ-

İbtidâ': (a.i. bed'den) 1. başlama. 2. başlangıç. 3. zf. ilkin, en önce, başta.

Îrâd: 1. getirme. 2.söyleme.

İrsâl: 1. gönderme, gönderilme, yollama. 2. salıverme, koyuverme.

Isga':1. kulak verip söz dinleme. 2. söylenilen sözü dinleyip kabul etme ve yerine getirme.

İsti'câl: acele etme, tez olmasını isteme, çabuklandırma.

İsticâr: kira ile tutma, kiralama

İşrin: yirmi

İştigal: meşgul olma, bir şeyle uğraşma.

İtlâf: 1. telef etme, mahvetme, öldürme, 2. lüzumsuz yere harcama. 3. yok etme, bozma.

-K-

Kasr-ı yed: 1. âciz, beceriksiz. 2. kusurlu.

Kazî: kadî. 1. yapan, yerine getiren.

Kemâ-kân: eskisi gibi, evvelden olduğu gibi.

Kemâ-yenbagî: gereği gibi; lâyük olduğu gibi, uygun şekilde.

Kesbî: sonradan edinilmiş olan.

Kıste'l-yevm: 1) çalışılmayan günler için kesilen para; 2) bir aylık maaşın bir güne isabet eden kısmı.

-M-

Mahfi: gizli, saklı,

Mahlûl: delinmiş, öbür tarafına işlenmiş olan şey

Mahrûsa: büyük şehir.

Mahzar: 1. huzur yeri, büyük bir kimsenin önü. 2. hazır olma, görünüş, gösteriş

Malikâne: 1. kanunda gösterilen şartlara göre birine verilen beylik arazî. 2. büyük ve zengin köşk.

Marrü'z zikr: Daha önce adı geçen

Matlub: 1. talep edilen, istenilen, aranılan şey. 2. alacak

Mazârîb: mızraplar

Mehâr: 1. devenin burnuna geçirilen burunluk. 2. yular, dizgin

Mekkâr: çok mekreden, hîleci, düzenbaz

Mer'î: 1. riâyet edilen, saygı gösterilen. 2. gözetilen, yürürlükte olan.

Mesk: yerleştirme

Mesned-ârâ: mesnede süs veren, o mesnedde bulunan

Meta': 1. satılacak mal, eşya. 2. sermâye, elde bulunan varlık

Mevâcib: maaşlar, aylıklar; tar. Yeniçeri maaşı

Mezîd: 1. artma, arttırma, çoğalma. 2. s. artmış, arttırılmış, büyümüş, çoğaltılmış. 3. gr. aslına harf ilâve olunmuş fiil

Muaccele: beylik ve evkaf kiralardan peşin alınan kısım

Mufassal: tafsilli, tafsilâtli, uzun uzadıya anlatılan

Muin: 1. iane eden, yardımcı. 2. yardımcı

Munfasıl: 1. infisâl eden, ayrılan, ayrılmış, ayrı; bitişik olmayan. 2. işinden ayrılmış, memurluktan çıkmış,

Mübâderet: bir iş yapmaya girişme.

Mücedded: tecdîd olunmuş,

Müfsid: 1. ifsâd eden, bozan.

Müsakkafât: müsakkaf olan, üzeri dam ile örtülü olan yerler [ev, han, dükkân., gibi]

Müsâlaha: 1. barışma, uzlaşma.

Müstevfi: kâfi derecede, yeteri kadar, tam, mükemmel; dolgun. yenilendirilmiş, yeni, yepyeni.

Müşevveş: teşvîr edilmiş, belirsiz, karışık, düzensiz, karmakarışık.

Mütenebbih: intibah eden, uyanan, uyanık; uslanan, aklını başına toplayan.

Müteveffa: vefat etmiş olan, ölen, ölmüş, ölü.

Müzayaka: sıkıntı, darlık, parasızlık; yokluk.

-N-

Nahb: 1. ölüm, ecel. 2. yüksek sesle ağlama. 3. çekip çıkarma. 4. şerefe içilen kadeh. 5. en iyi şeyi seçme, tercih etme.

Nefs-i Haleb: Haleb'in içi. bir şehrin içinden olan kimse.

Niza': çekişme, kavga

-R-

Re's: 1. baş, kafa

Ref': 1. kalkındırma, yüceltme. 2. yukarı kaldırma. 3. lağvetme, kaldırma, hükümsüz bırakma. 4. Arapça bir kelimenin sonunu ötreli okuma.

Rûb': dörtte bir, çeyrek, bir şeyin dört kısımdan bir kısmı.

Rûşen: 1. aydın, parlak. 2. belli, meydanda,

Rûz-i hızır tevzîi: İmparatorluk devrinde örfî vergilerin ilk taksidinin toplandığı gün.

-S-

Sâbık: 1. geçici, geçen, geçmiş.

Sâî: 1. çalışan. 2. hızlı yürüyen. 3. haberci; haber götüren; koğuculuk eden.

Sebîke: eritilerek kalıba dökülmüş şey, külçe.

Serverî: 1. başlık, başkanlık. 2. ululuk.

Sühvelet: Kolaylık.

-T-

Tahlîs: kurtarma, kurtanılma.

Tahmîl: 1. yükleme, yükletme, yükletilme. 2. bir işi, birinin üzerine bırakma.

Takaddüm: 1. önce gelme, önce davranma. 2. ileri geçme, ileride bulunma. 3. protokola göre öne geçme, daha yukarı oturma.

Teberrâ: uzaklaşma, uzak durma, çekilme. 2. sevmeyip yüz çevirme, [zıddı tevellâ].

Tebdîl: değiştirme, değiştirilme, başka bir hâle getirme,

Teb'îd: 1. uzaklaştırma, uzaklaştırılma, uzağa sürme. 2. kovma.

Tefahhüz: Etrafiyla araştırıp tayin ve tahkik etmek.

Tefhîm: anlatma

Tehâvün: ehemmiyet vermeme, mühimsememe, ağır davranma, hafifseme.

Temessük: 1. tutunma, sarılma. 2. borç senedi.

Tevcih: 1. çevirme, yöneltme, döndürme. 2. söz atma, bakma [bir kimseye-]. 3. mânâ verme, yorumlama, 4. rütbe, mevki verme. 5. ed. iki mânâyâ gelebilen ve mânâca birbirinin zıddı olan kelime kullanma.

Tevliyet: 1. mütevellilik, vakıf işlerine bakma vazifesi. 2. yüz çevirme, yüz döndürme. 3. fık. sahip olunan malı peşin değeri ile başkasına tevcih etme.

-U-

Umrân: ma'murluk, bayındırlık, bayındırlaşma. 2. medeniyet, ilerleme, refah ve saadet, mutluluk.

Umûr: 1. işler, hususlar, maddeler, şeyler.

Urbân: çöl Arapları, aşiretler, bedeviler.

EK-II: 18. YÜZYIL BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ

KUÇUK KAYNARCA ANTLAŞMASI (21 TEMMUZ 1774)

EK-III: 18. YÜZYIL SONLARINDA OSMANLI DEVLETİ

EK-IV: HALEB EYALETİ

HALEP VİLAYETİ EVAMİR-İ SULTANIYE DEFTERİ (H. 1133-1138 / M. 1720-1725) TRANSKRİPSİYON VE DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Suriye'nin kuzeyinde yer alan Halep, Anadolu'dan Mezopotamya'ya ve Akdeniz'den İran'a giden ana yolların kavşak noktasında kurulmuştur. Halep, Yavuz Sultan Selim döneminde yapılan Mercidabık savaşıyla (m.s. 1516) Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bu tarihten Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışına kadar süren 402 yıllık hakimiyeti boyunca Halep şehri, Halep vilayetinin başşehri olmuştur. Halep Vilayeti Maraş, Urfa ve Halep adlarında üç sancak ve yirmi dört kazadan oluşmaktaydı.

Bu tez çalışmasına kaynak oluşturan belge, Türkiye-Suriye Bölgelerarası İşbirliği çerçevesinde Kilis 7 Aralık Üniversitesi Öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Mehmet Kabacık koordinatörlüğünde gerçekleştirilen "Halep Şer'iye Sicilleri projesi" kapsamında Şam'daki Tarihi Araştırmalar Merkezi'nin binasında bulunan Halep, Şam, Hama, Humus'a ait binlerce sicil defteri arasındadır. Belgenin bazı sayfaları, okunamayacak kadar yıprandığı için okunamamıştır. Evamir-i Sultaniye Defteri, merkez-taşra arası yazışmaların kaydedildiği bir çeşit şer'iyye sicili defteridir.

Bu tez çalışmasında, 1720-1725 (H. 1133-1138) yıllarına ait " Halep Vilayeti Evamir-i Sultaniye Defteri " nin transkripsiyonu yapılarak, defterde bulunan belgelere göre belirtilen dönemde Halep Vilayeti'nin idari, sosyal ve ekonomik yapısı incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Halep, Şer'iyye Sicili, Osmanlı, Merkez-taşra İlişkileri

**TRANSCRIPTION AND EVALUATION OF THE CENTRAL ORDERS BOOK (A.D.
1720-1725) OF THE PROVINCE OF ALEPPO**

ABSTRACT

Aleppo, which is in the North of Syria, has been built on the intersection of the main roads which bind Anatolia and Mesopotamia the Mediterranean Sea and Iran. Aleppo joined in the Ottoman Empire in the period of Yavuz Sultan Selim with the Mercidabik war (AD 1516). From this date to the date of the collapse of the Ottoman Empire during the 402-year domination, the city of Aleppo, was the capital of the province of Aleppo. The province of Aleppo, consisted of three ensigns the names of Maras, Urfa, Aleppo and twenty-four districts.

The source document of this thesis is found in Historical Research Center`s main building in Damascus within "The Project of Şer'iyye Registers of Aleppo" which is held in the framework of Turkey-Syria Interregional Cooperation by the team that coordinated by Assoc. Dr. Mehmet KABACIK. Some pages of the document, for they wear could not be read as it is unreadable. The Central Orders Book, is a kind of Şer'iyye Registers Book that stored correspondences between the central-provincial.

In this thesis, The " Central Orders Book " 1720-1725 transcribed. According to the documents mentioned in the book, for the period that said, administrative, social and economic structure in the province of Aleppo are examined.

Key Words: Aleppo, Şer'iyye Registers, Ottoman, Central-provincial relations